

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMLARININ ÖĞRENCİLERİN
KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Zeynel Hayran

**Ankara
Şubat – 2010**

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EĞİTİMİN KÜLTÜREL TEMELLERİ ANABİLİM DALI
GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMLARININ ÖĞRENCİLERİN
KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ**

DOKTORA TEZİ

Zeynel Hayran

Danışman: Prof. Dr. Sedat Sever

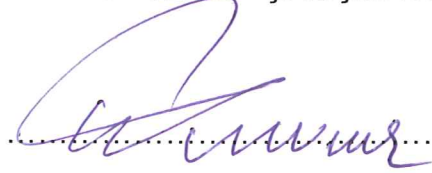
**Ankara
Şubat - 2010**

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma jürimiz tarafından Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalında DOKTORA TEZİ ÇALIŞMASI RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Cahit KAVCAR

Üye

Prof. Dr. Sedat SEVER (Danışman)

Üye

Prof. Dr. Ayşe (Eziler) KIRAN

Üye

Prof. Dr. Selahattin DİLİDÜZGÜN

Üye

Doç. Dr. Selahattin GELBAL

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

12/02/2010

Prof. Dr. Ayşe Çakır İLHAN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Öğrenci, öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenle ya da onun düzenlediği kişi, araç, gereç vb. öğelerin oluşturduğu eğitim ortamıyla etkileşimde bulunur. Etkileşimin öğrenmeyle sonuçlanması, öğrenciyle eğitim ortamı arasında o konuda birden çok duyuyu devindirecek bir iletişimin kurulmasına bağlıdır. Çok uyaranlı eğitim ortamları, hem öğrencilerin güdülenme düzeylerini artırmakta hem de öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlamaktadır.

Çocukların birden çok duyusunu uyaracak yazınsal nitelikli metinler, yaşamın ve insan gerçekliğinin algılanışına aracılık eden resimler, karikatürler; sesler, çocuk şarkıları, klasik müzik yapıtları, kısa filmler gibi birden çok duyu organını etkileyen uyaranların eğitim ortamlarında kullanılmasının kavram öğretimi için de olanaklar yaratacağı bilinmelidir.

Çeşitli ortamlarla öğrenciye iletilen uyarıcılar, önce duyu organlarınca alınır, sinirlerle beyne gönderilir, orada duyuya çevrilir, algılanır; algılanan iletiler bellekte izler bırakır. Yaşantılar, bellekteki geçmiş yaşantıların izleriyle karşılaştırılarak yorumlanır. Duyular aracılığıyla nesne, olgu, olay ve bunlar arasındaki ilişkilere yönelik çeşitli bilgiler alınır, algılanır, öğrenilir. Yinelenen yaşantılar öğrencinin zihninde bir iz bırakır; öğrenci benzerlikler ve farklılıklardan anlam çıkarır. Giderek soyutlamalara ulaşır, kavramları oluşturur. Kavramlar çeşitlenip arttıkça, dildeki sözcükler de artar.

Doktora jürimde başkan olarak yer alan, hoşgörülü yaklaşımıyla, öneri ve eleştirileriyle beni yüreklendiren değerli öğretmenim Prof. Dr.Cahit Kavcar'a; araştırmanın tüm aşamalarında görüş, eleştiri ve önerileriyle bana ışık tutan tez danışmanım, öğretmenim Prof. Dr. Sedat Sever'e; tez izleme komitesinde yer alan, anlambilim, metin çözümleme alanlarında bilgi ve deneyimleriyle bakış açımı zenginleştiren öğretmenim Prof. Dr. Ayşe (Eziler) Kıran'a; görüş ve önerileriyle araştırmanın deneysel bir nitelik kazanmasını sağlayan öğretmenim Prof. Dr. Nuray Senemoğlu'na; araştırma

sürecinde görüşlerinden yararlandığım Prof. Dr. Selahattin Dilidüzgün'e; ölçme araçlarının denenmesi, geliştirilmesi, uygulanması ve verilerin çözümlenmesine yönelik görüşleriyle beni yönlendiren Doç. Dr. Selahattin Gelbal'a; denek ve denencelere ilişkin verilerin değerlendirilmesine katkı sağlayan Yrd. Doç. Dr. Canan Hamurkaroğlu'na; kaynaklara erişim konusundaki özverili çabaları için HÜ Beytepe Kütüphanesi müdürü Ali Adımcı'ya içtenlikle teşekkür ederim.

Araştırma konusunun belirlenmesi sürecinde görüş ve önerilerinden yararlandığım Prof. Dr. Durmuş Ali Özçelik, Prof. Dr. Veysel Sönmez, Prof. Dr. İbrahim Yıldırım ve Emin Özdemir'e teşekkür ederim.

Deneysel araştırmanın ve veri toplama işlemlerinin sağlıklı olarak yürütülmesine yardımcı olan Beytepe İlköğretim Okulu müdürü Asaf Murat Karapınar'a, müdür yardımcıları Kadir Benli'ye, Kurtuluş Ermiş'e, Mutlu İncesu'ya, öğretmen Muhammet Özdemir ve Murat Keskin'e, değerli öğretmen arkadaşlarıma, araştırmaya denek olarak katılan öğrencilere teşekkür ederim.

Bu araştırma sürecinde, sevgileri, hoşgöruları ile beni destekleyen eşim Sevgi'ye ve sevgili kızım İris'e teşekkür ederim.

Zeynel Hayran

ÖZET

ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMLARININ ÖĞRENCİLERİN KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

Hayran, Zeynel

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Eğitimin Kültürel Temelleri Anabilim Dalı

Güzel Sanatlar Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Sedat Sever

Şubat 2010, 300+XV sayfa

Deneyisel nitelik taşıyan bu çalışma; "Giriş", "Kavram, Bilişsel Yapı ve Bellek", "Çok Uyarınlı Eğitim Ortamı", "İlgili Araştırmalar", "Yöntem", "Bulgular", "Sonuç ve Öneriler" olmak üzere yedi ana bölümden oluşmuştur.

Araştırma, 2008-2009 öğretim yılının ikinci yarısında 8 haftalık bir dönem süresince ilköğretim 3. sınıf Türkçe derslerinde, yansız atamayla oluşturulmuş biri deney (33 öğrenci), öteki de kontrol grubu (32 öğrenci) olmak üzere iki grup üzerinde yürütülmüştür. Deney grubunda, dönem boyunca, "çok uyarınlı eğitim ortamları"nın temel araç olarak kullanıldığı 10 (on) ayrı ders planı uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise, aynı öğretim süresince, Türkçe dersleri, ders kitabı içinde yer alan 10 ayrı metinle, bilinen seyriyle sürdürülmüştür.

Deney ve kontrol gruplarına, deneyisel işlemde önce çoktan seçmeli "Kavram Gelişimi Testi" [Ön-test] verilmiştir. Öğretim döneminin sonunda, deney ve kontrol gruplarına "**Kavram Gelişimi Ölçme Aracı**" (son-test) verilmiştir. Son uygulamadan üç hafta sonra, deney ve kontrol grubu öğrencilerine öğrenmedeki kalıcılığı belirleyebilmek amacıyla "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" uygulanmıştır.

Bu çalışmada, çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi olup olmadığı araştırılmış; sonuçta şu bulgulara ulaşılmıştır:

Birinci denenceyle grupların kavram gelişiminin “bilgi” düzeyindeki farkları yoklanmıştır. Sonuçta, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, “bilgi” düzeyinde kavram gelişimi üzerinde, yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu saptanmıştır.

İkinci denenceyle grupların kavram gelişiminin “kavrama” düzeyindeki farkları yoklanmıştır. Sonuç olarak, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, “kavrama” düzeyinde kavram gelişimi üzerinde, yürürlükteki yaklaşıma göre daha etkili olduğu belirlenmiştir.

Üçüncü denenceyle grupların kavram gelişiminin “uygulama” düzeyindeki farkları yoklanmıştır. Sonuçta, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, “uygulama” düzeyinde kavram gelişimi üzerinde, yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu saptanmıştır.

Dördüncü denenceyle grupların kavram gelişimi toplam (bilgi, kavrama ve uygulama) puan farkları yoklanmıştır. Sonuç olarak, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, kavram gelişimi toplam (bilgi, kavrama ve uygulama) puanları üzerinde, yürürlükteki yaklaşıma göre daha etkili olduğu görülmüştür.

Beşinci denenceyle grupların kavram gelişiminin kalıcılık farkları yoklanmıştır. Sonuçta, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, kavram gelişiminin kalıcılığı üzerinde, yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu saptanmıştır.

SUMMARY

THE IMPACT OF MULTI STIMULI EDUCATIONAL ENVIRONMENT ON CONCEPT DEVELOPMENT OF STUDENTS

Hayran, Zeynel

Ankara University Institute of Educational Sciences

Department of Cultural Foundations of Education

Fine Arts Education Discipline

Advisor: Prof. Dr. Sedat Sever

February 2010, 300+XV pages

This experimental study consists of seven main sections which are namely “introduction”, “concept, cognitive structure and memory”, “multi stimuli educational environment”, “related researches”, “method”, “data”, “conclusion and suggestions”.

This study was carried out with randomly selected two groups of third grade students, an experiment group (33 students) and a control group (32 students) in Turkish classes for 8 (eight) weeks during the second term of 2008-2009 educational year. As to the experiment group, 10 different lesson plans, in which multi stimuli educational environment is the basic instrument, were applied during the term. For the control group, Turkish classes were done in the usual way with 10 different texts in the course book.

Before the experiment procedure, a multiple choice “concept development test” (pre-test) was given to the experiment and control groups. At the end of the educational term, experiment and control groups were given “concept development test” (final test). Three weeks after the last application, experiment and control group students were given “concept development test”, in order to determine the retention of learning.

In this study, it was studied whether multi stimuli educational environment has an effect on concept development or not and those results as follows were reached:

With the first hypothesis, the groups' concept development differences on "knowledge" level were studied. As a result, it was found that in primary school Turkish classes, multi stimuli educational environment has more effect on concept development on "knowledge" level than the approach in effect does.

With the second hypothesis, the groups' concept development differences on "comprehension" level were studied. As a result, It was found that in primary school Turkish classes, multi stimuli educational environment has more effect on concept development on "comprehension" level than the approach in effect does.

With the third hypothesis, the groups' concept development differences on "application" level were studied. As a result, It was found that in primary school Turkish classes, multi stimuli educational environment has more effect on concept development on "application" level than the approach in effect does.

With the fourth hypothesis, the groups' concept development total (knowledge, comprehension and application) achievement differences were studied. As a result, in primary school Turkish classes, multi stimuli educational environment has more effect on concept development on total (knowledge, comprehension and application) achievements than the approach in effect does.

With the fifth hypothesis, the groups' concept development permanence differences were studied. As a result, in primary school Turkish classes, multi stimuli educational environment has more effect on concept development retention than the approach in effect does.

KISALTMALAR LİSTESİ

ACA	:	Academic Communication Associates
akt.	:	aktaran
C	:	cilt
çev.	:	çeviren
ed.	:	editör
gen. yay. yön.	:	genel yayın yönetmeni
\bar{X}	:	aritmetik ortalama
\bar{X}_D	:	deney grubunun aritmetik ortalaması
\bar{X}_K	:	kontrol grubunun aritmetik ortalaması
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
N	:	öğrenci sayısı
S	:	standart sapma
S	:	sayı
sd	:	serbestlik derecesi
yay. haz.	:	yayıma hazırlayan

İÇİNDEKİLER

	sayfa
JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	i
ÖNSÖZ.....	ii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	vi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
ÇİZELGELER LİSTESİ.....	xiv
1. BÖLÜM	
GİRİŞ.....	1
Araştırma Problemi.....	1
Amaç.....	3
Problem Tümcesi.....	4
Denenceler.....	4
Sayıtlar.....	5
Önem.....	5
Sınırlılıklar.....	6
Tanımlar.....	7
2. BÖLÜM	
KAVRAM, BİLİŞSEL YAPILAR VE BELLEK.....	10
2.1. Kavram.....	10
2.1.1. Dil ve Kavram Gelişimi.....	13
2.1.1.1. Kavram Oluşumu.....	14
2.1.1.2. Kavram Kazanma.....	16
2.1.2. Kavram Öğretimi.....	16
2.1.2.1. Tümdengelim Yöntemiyle Öğretim.....	18
2.1.2.2. Tümevarım Yöntemiyle Öğretim.....	19
2.1.3. Değerlendirme.....	19
2.2. Bilişsel Yapılar.....	20
2.2.1. Şema.....	20
2.2.2. Uyum.....	21

2.2.1.1. Özümleme.....	21
2.2.1.2. Düzenleme.....	21
2.2.3. Dengeleme.....	22
2.3. Bellek.....	22
2.3.1. Duyusal Bellek.....	24
2.3.2. Kısa Süreli Bellek.....	25
2.3.3. Uzun Süreli Bellek.....	28
2.3.3.1. Anısal Bellek.....	28
2.3.3.2. Anlamsal Bellek.....	29
2.3.3.3. İşlemsel Bellek.....	29
3. BÖLÜM	
ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMI.....	30
3.1. Metinler (Dilsel Uyarılar).....	32
3.1.1. Yazınsal Nitelikli Metinler.....	33
3.1.1.1. İletinin Yokluğu.....	34
3.1.1.2. Açıklık/Kapalılık.....	34
3.1.1.3. Üretim.....	35
3.1.1.4. Çok Anlamlılık.....	35
3.1.1.5. Dil.....	36
3.1.1.6. Sonuç.....	36
3.1.2. Öğretici Metinler.....	37
3.1.2.1. Bilmece.....	38
3.1.2.2. Anlam Çözümleme Çizelgesi.....	41
3.1.2.3. Bulmaca.....	43
3.2. Görsel Uyarılar.....	45
3.2.1. Resim.....	45
3.2.2. Karikatür.....	46
3.3. İşitsel Uyarılar.....	48
3.3.1. Müzik.....	48
3.4. Çok Uyarılı Eğitim Ortamlarına İlişkin Genel Açıklamalar.....	50
4. BÖLÜM	
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	60

5. BÖLÜM	
YÖNTEM	66
5.1. Araştırmanın Yöntemi.....	66
5.1.1. Deneklerin Seçimi.....	66
5.1.1.1. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrenci Sayıları.....	66
5.1.1.2. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracının Uygulandığı Öğrenci Sayıları.....	67
5.1.1.3. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi, Son Testi ve Kalıcılık Testine Katılan Öğrenci Sayıları....	67
5.1.1.4. Deney ve Kontrol Grubu Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler.....	67
5.1.2. Araştırmanın Deseni.....	68
5.1.3. Deneysel İşlemin Basamakları.....	69
5.1.4. Verilerin Toplanması.....	71
5.1.4.1. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı.....	71
5.1.4.2. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı.....	72
5.1.5. Verilerin Çözümlemesi.....	74
6. BÖLÜM	
BULGULAR	75
6.1. Denek Grubuna İlişkin Bulgular.....	75
6.1.1. Grupları, Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Puanları Bakımından Karşılaştırma.....	75
6.1.2. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Bilgi" Düzeyinde Karşılaştırma.....	76
6.1.3. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Kavrama" Düzeyinde Karşılaştırma.....	77
6.1.4. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Uygulama" Düzeyinde Karşılaştırma.....	77
6.1.5. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi Toplam Puanları Bakımından Karşılaştırma.....	78

6.2. Denencelerle İlgili Bulgular.....	80
6.2.1. Deney Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular.....	80
6.2.1.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları	80
6.2.1.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları ..	81
6.2.1.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları.....	82
6.2.1.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları.....	83
6.2.2. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular.....	84
6.2.2.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları.....	84
6.2.2.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları....	85
6.2.2.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları...	86
6.2.2.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları.....	87
6.2.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Puan Farklarına İlişkin Bulgular.....	88
6.2.3.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları.....	88
6.2.3.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları.....	89
6.2.3.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları	90
6.2.3.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları.....	92
6.2.3.5. Kavram Gelişimi Kalıcılık Ortalaması.....	93
7. BÖLÜM	
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	95
Sonuç.....	95
Öneriler.....	100
KAYNAKLAR.....	101
EKLER.....	112
EK.1. Kavram Çözümlemeleri.....	113
EK.2. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı.....	122
EK.2.1. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi.....	131
EK.3. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı.....	132
EK.3.1. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi.....	138
EK.4. Metin Değerlendirme.....	139

EK.5. Hayal Gücü İzleği Eğitim Durumları.....	141
Gökkuşığı.....	147
Olsam.....	162
Bir Buluş.....	175
Şakacı Bulut.....	187
Deniz Kabuğundaki Ayışığı (Dinleme).....	201
EK. 6. Değerlerimiz İzleği Eğitim Durumları.....	207
Resim.....	214
Küçük Çalgıcılar.....	225
Tavşanın Suyu.....	240
Yeni Bayramlar.....	251
Çıtıptı Hanım (Dinleme).....	261
EK.7. Değerlendirme Çizelgeleri.....	269
EK.7.1.Beceri Alanları Gözlem Çizelgesi.....	270
EK.7.2. Öğrenme-Öğretme Süreci Gözlem Ölçeği.....	275
EK.7.3. Kendini Değerlendirme Çizelgesi.....	276
EK.7.4. Grup Çalışmalarını Değerlendirme Çizelgesi.....	277
EK.7.5. Ürün Dosyasını Değerlendirme Çizelgesi.....	278
EK.8. Ölçme Araçlarını Geliştirme ve Uygulama Onayları	279
EK.9. Örnek Öğrenci Çalışmaları.....	283

ÇİZELGELER LİSTESİ

	sayfa
Çizelge 6.1. Deney ve Kontrol Gruplarının "Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı" Puanları.....	75
Çizelge 6.2. Deney ve Kontrol Gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "Bilgi" Düzeyi Ön Test Puanları.....	76
Çizelge 6.3. Deney ve Kontrol Gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "Kavrama" Düzeyi Ön Test Puanları.....	77
Çizelge 6.4. Deney ve Kontrol Gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "Uygulama" Düzeyi Ön Test Puanları.....	78
Çizelge 6.5. Deney ve Kontrol Gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" Ön Test Toplam Puanları.....	78
Çizelge 6.6. Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	80
Çizelge 6.7. Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	81
Çizelge 6.8. Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	82
Çizelge 6.9. Deney Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	83
Çizelge 6.10. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	84
Çizelge 6.11. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	85
Çizelge 6.12. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması.....	86
Çizelge 6.13. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	87
Çizelge 6.14. Deney ve Kontrol Gruplarının Son Testteki Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması.....	88

Çizelge 6.15.	Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması.....	90
Çizelge 6.16.	Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması.....	91
Çizelge 6.17.	Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Toplam Puanlarının Karşılaştırılması.....	92
Çizelge 6.18.	Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Kalıcılık" Puanlarının Karşılaştırılması.....	93

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde tezin adı, araştırmanın yapılma gerekçesi olan problem, tezin konusu, amacı ve önemi verilmiştir. Bunun dışında, çalışmada geçen bazı terimlerin tanımları ile problem tümcesi ve denenceler verilmiş, araştırmanın temel sayıltıları açıklanmış ve sınırlılıkları belirtilmiştir.

TEZİN ADI

ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMLARININ ÖĞRENCİLERİN KAVRAM GELİŞİMİNE ETKİSİ

Araştırma Problemi

Eğitimin amacı, öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel yönlerden yeteneklerini elverdiği ölçüde gelişmesini sağlamaktır. Ertürk (1997:12)'ün tanımıyla, eğitim, bireyin kendi yaşantısı yoluyla davranışlarında istendik değişme oluşturma sürecidir. Bütün dünyada, öğrencilerin eğitiminin büyük bölümünü okullar üstlenmiştir. İnsan yaşamında okul döneminin başlaması, çocukların daha geniş ve devinimli çevreye girmesine, kavram gelişimine ağırlık verilmesine, bu sürecin hızlanmasına yol açmaktadır. Önceleri duyusal ve eylemsel yollarla öğrenen çocuk, okul dönemiyle birlikte kavramsal öğrenme evresine geçmektedir. İlköğretim çağı çocukların görme, işitme, tutma, vurma ve itme gibi eylemsel öğrenme yerine kavramsal öğrenmenin belirginleştiği bir dönemdir. Uzun (2007a)'a göre, kavramsal öğrenme, doğal olarak kavram öğrenme eylemini gerektirmektedir. Alkan (1997:122)'a göre, eğitim bir bakıma yaşantılarımızın uygun biçimde ulamlaştırılmasını (kategorileştirilmesini) içermektedir. Bu ulamlaştırmalar ise kavram olarak dile getirilebilir. Bu nedenle eğitimi, kavram oluşturma etkinliği olarak da tanımlamak olanaklıdır.

Kavram, insanı çevreleyen nesnelere, olay ve durumlara ilişkin, kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlama'yla dile dönüşen yönü, göstergelerin gösterilen yanının temel özelliğidir (Aksan, 1999:41). Bilişsel gelişimin temelinde, kavram öğrenme vardır. Kavram öğrenme; ilkeleri anlama, genellemelere varma, sorun çözme ve dünyayı anlama için gereklidir. Kavramlar, bireyin düşünmesini sağlayan zihinsel araçlardır. Kavramlar, fiziksel ve toplumsal, düşünsel, sanatsal, bilimsel dünyayı kavramamızı, anlamamızı ve anlamlı bir iletişim kurmamızı sağlar.

Kavramlar öğrencinin uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleğinde saklanmasını sağlar. Kavramlar düşünce sürecini, karmaşık ve ayrıntılı algısal yaşantıyı özetler, soyutlaştırır.

Kavram gelişimiyle düşünme arasında güçlü bir ilişki vardır. Uygur (1984:15)'a, göre, düşünme, genellikle gerekçe öne sürme, öncülden sonuca yürüme, tek tek tasarımları belli bir düzen içinde birbiriyle birleştirme, çıkarımlama, kanıtlama, karşılaştırma, belgeleme, tanıtlamadır. Başkan (2003: 181-184), insanın düşünürken, her bir sözcüğün gösterdiği kavramı da akıldan geçirdiğini belirtir. Sever (2004a:2)'e göre, düşünme etkinliği, kavramlardan kavram üretmedir. Öğrenilen kavramlarla, bunların yeni bileşimleriyle yeni düşüncelere ulaşma işidir. Düşünme, kavramlar ve kavramların yerini tutan sözcüklerle yapılır.

Düşünmenin temel yapıtaşları olan kavram, taşıdığı duygu, bilgi, algı ve düşünce kadar, kavram olma özelliğine sahiptir; içeriği oranında kavram olma özelliğini kazanır. Bozkurt (2008:1-15)'a göre, bilgi, algı, duygu ve düşüncelerimiz değiştikçe, zenginleşip çoğaldıkça kavramlarımız da çeşitlenip gelişir. Başka deyişle duyumlama düzeyi yükseldikçe, kavramlarımız yetkinleşir, eksikliklerden arınır; kavramlar geliştikçe de düşünmemizin işlem ve kapsamı genişler. Geliştirilen kavram çeşitliliğiyle, sözvarlığı arasında olumlu bir ilişki vardır. Göğüş (1978:360)'e göre, kavramlar çeşitlenip arttıkça, dildeki sözcükler de artar.

Kavramlar, sözcüklerle biçimlendirilir. Kimi kavramlar, örneğin; nesnelere adlarla; süreçler eylemlerle; nitelik gösteren kavramlarla, önadlarla temsil edilir (Senemoğlu, 1997:513-514). Kavram oluşumu, düşünme, ilişkiler kurma gibi alanlarda bilişsel gelişim ve dil gelişimi karşılıklı etkileşim içindedir (Fişek ve Yıldırım, 1993:44). Hem kavram gelişimi hem de dil gelişimi yaşam boyu sürmekle birlikte, çocukluk yıllarında yoğundur.

Kavram gelişimini ölçmenin en etkili yolu, kazanılması beklenen kavramların adları olan ve onlarla çok sıkı bir ilişki içinde bulunan sözcüklerden ve görsel biçimlerden yararlanmaktır (Özçelik, 1982:2). Çünkü, 'kavram' ile 'sözcük' birbirlerine et ve tırnak gibi kenetlenmiş durumdadır (Başkan, 2003: 181-184). Bir başka deyişle, 'kavram' ve 'sözcük', bir kağıdın iki ayrı yüzü gibidir (Saussure, 1976:60). Kişinin bir varlığı görmesi ya da anımsamasıyla zihninde görsel imge ya da kavram canlanır. Kavram çağrışım yoluyla işitme imgesini uyandırır; sesler dinleyicinin zihninde işitme imgesini canlandırır; işitme imgesi de çağrışım yoluyla kavramsal imgeyi uyandırır (Guiraud, 1999:30).

Öğrencinin çevresinde yapılan düzenlemeler, onun gelişim ve öğrenmesi üzerinde etkilidir. Öğrenci ile öğretme durumu arasında bir etkileşim olması, belirlenen eğitimsel hedeflerin gerçekleşmesini ya da hedef doğrultusunda ilerlenmesini sağlar. Bu nedenle, öğrencilerin yaşamlarının ilk dönemlerinde, elden geldiğince çok uyaranlı eğitim ortamlarıyla etkileşimlerine önem verilir. İlköğretimde çok uyaranlı eğitim ortamları, dilsel, görsel ve işitsel özellikleriyle kavramları tanıtır, öğrencilerin kavram gelişimini destekler.

Amaç

Bu araştırma, çok uyaranlı (dilsel, görsel ve işitsel) eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi bakımından araştırılmasını ve betimlenmesini amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki problem ve alt problemlerde dile getirilen sorulara yanıt aranmıştır. Araştırmada dilsel uyaranlarla "yazınsal nitelikli metinler,

bilmeceler"; görsel uyarılarla "karikatür, resim"; işitsel uyarılarla da "klasik müzik yapıtları, çocuk şarkıları ve sesler" anlatılmaktadır.

Problem Tümcəsi

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun ulaştığı kavram gelişimi ortalaması ile kontrol grubunun ulaştığı kavram gelişimi ortalaması arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Bu problemle ilgili alt problemler denencelerde yansıtılmıştır:

Denenceler

1. İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamaları ile bu uygulamaya katılmayan grubun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır.

2. İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamaları ile bu uygulamaya katılmayan grubun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır.

3. İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin uygulama düzeyindeki puan ortalamaları ile bu programa katılmayan grubun kavram gelişiminin uygulama düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır.

4. İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun toplam (bilgi, kavrama ve uygulama) puan ortalamaları ile bu programa katılmayan grubun puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

5. Deney ve kontrol gruplarının davranışların kalıcılığı bakımından toplam puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

Sayıtlar

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarının geliştirilmesi ve kapsam geçerliğiyle ilgili uzman kanısı yeterlidir.

2. İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamları dışındaki etkenlerin, öğrencilerin kavram gelişimindeki etkisi aynıdır.

3. Deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrenciler, uygulama konusunda etkileşim içinde olmamışlardır.

4. Uygulamada, öğretmenler “uygulayıcı yönergesi”ne uygun davranmışlardır.

5. Öğrencilerin “Kavram Gelişimi Ölçme Aracı”na verdikleri yanıtlar, gerçeği yansıtmaktadır.

Önem

Okullar dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş, bilimsel düşünme gücüyle donanık kişiler yetiştirmekle yükümlüdür. Yetiştirme yükümlülüğünün yerine getiriliş biçimi öğretim programlarında belirlenmiştir. Her öğretim programı, öğrencilere belli bir kavram alanı sunar. Öğrencilere, kavramların nasıl öğretileceği, öğrencilerin ne tür bir eğitim ortamıyla etkileştirilecekleri vb. saptanmıştır. Ergenç (1994:62)'in deyişiyle, çocuktaki kavram gelişim sürecini, dizgeleştirip geliştirmek, bir üst aşamaya vardırılmak okuldan beklenmektedir.

Oysa, eğitim ortamında öğrenci ilgi, gereksinim ve dil evrenine uygun uyaranlara yer verilmeyişi; öğrencilerin edilgen kılınmaları; önceden kavramların çözümlenmeyiş; öğretilen kavramların öğrenci niteliklerine uygun olmayış; kavram öğretiminde yalnızca bir yaklaşımın

yeğlenmesi vb. nedenler öğrencilerde kavram gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Turan, 2002:68; Taşlı, 2005; Kılıç, 2008:193; Alkış, 2008:75).

Bu araştırmada, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi sınanmıştır. Araştırma sonuçlarının kavram öğretimindeki sorunların çözümünde etkili olacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Tezin genel amacı, İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının kavram gelişimindeki etkisini araştırmaktır.

Bu araştırma;

1. Amaçlar açısından,

Araştırmada belirtilen probleme ve ilgili alt problemlere yanıt bulunması ile,

2. Denekler açısından,

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara Çankaya Beytepe İlköğretim Okulu 3. sınıfında bulunan biri deney, öteki kontrol grubundan oluşan 65 öğrenciyle,

3. Kapsam açısından,

a. Deney grubunda İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimi üzerindeki etkisini ölçmeye konu davranışlarının sınanması ile; kontrol grubunda ise, 2008-2009 öğretim yılı II. döneminde Türkçe derslerinde, öğretim programı gereği kazandırılması gerekli kavramlar ve işlenen metinlerle,

b. Öğrencilerin kavram gelişimlerinin bilişsel alanın “bilgi”, “kavrama” ve “uygulama” düzeylerindeki toplam puanları ve kalıcılıklarının sınanması ile,

4. Desen açısından,

Ön test-son test kontrol gruplu deneme deseniyle sınırlı tutulmuştur.

Tanımlar

Kavram: İnsanların çevrelerindeki nesnelere, olay ve durumlara ilişkin, kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlamayla dile dönüşen yönüdür.

Kavram gelişimi: Kavram oluşturma, kavram kazanma aşamalarıyla edinilen kavramların nitelik ve nicelik yönünden gösterdiği artıştır.

Çok uyaranlı eğitim ortamı: Eğitsel iletişim ve etkileşim süreçlerinde, kişinin duygu, düşünce birikimini devindiren dilsel, görsel, işitsel uyaranların yer aldığı çevredir.

Eğitim durumu: Hedef davranışları öğrenciye kazandırmak için gerekli uyarıcıların düzenlenip işe koşulmasıdır (Sönmez, 1994:99).

Yürürlükteki yaklaşım: Yalnızca ders kitaplarına bağlı kalınarak sürdürülen öğretme – öğrenme etkinlikleridir.

Dil: Sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğdumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, toplumsal düşünme ve düşünüleni aktarma dizgesidir (Aksan, 1999:13).

Dilsel uyaranlar: Yazınsal ve öğretici nitelikli metinler, bilmece, bulmacalardır.

Yazınsal metin: Özgün bir kurmaca, sıralama ile bir yazın türü biçiminde, sanatlı anlatım kullanılarak, kişisel duygular, özgün görüşler sunan yapıttır (Göğüş, 1998:147).

Görsel uyarılar: Öğrenme-öğrenme sürecinde duygu ve düşünce devinimine olanak sağlayacak biçimde kullanılan resim, karikatür ve filmlerdir.

İşitsel uyarılar: Klasik müzik yapıtları, çocuk şarkıları, çeşitli seslerdir.

Amaçlar: Eğitim yoluyla kazandırılabilir nitelikteki istendik özelliklerdir (Ertürk, 1997: 24).

Öğretim: Belli giriş davranışlarıyla sürece katılan öğrencileri, onlar için hazırlanmış olan bir öğretme-öğrenme ortamının öğeleri ile etkileştirerek davranışlarında istenilen değişimleri sağlama çabasıdır (Özçelik, 1992a:9).

Erişi: Öğretim programına girişteki davranışlar ile öğretim programından çıkıştaki davranışlar arasındaki hedeflerle tutarlı farktır.

Kalıcılık: Son testi izleyen üç haftalık aradan sonra, aynı testin gruplara uygulanması sonucu öğrencilerde kalan davranış değişikliğidir.

Kontrol grubu: Bu araştırma için belirlenmiş olan eğitim kurumunda, kavram öğretiminin, çok uyaranlı eğitim ortamlarına göre yürütülmediği, öğretimin geleneksel seyriyle sürdürüldüğü öğrenci grubudur.

Deney grubu: Bu araştırma için belirlenmiş olan eğitim kurumunda, kavram öğretiminin, belirlenen denencelerin sınanması amacıyla, çok uyaranlı eğitim ortamlarına göre yürütüldüğü öğrenci grubudur.

Bilgi düzeyi: Bu basamaktaki hedef davranışlar bilgiyi tanımlama, ezberleme, görünce tanıma, sorunca söyleme, belirleme, eşleştirme, boş bırakılan yere kavramın adını yazma, söyleme, seçip işaretleme gibi davranışları kapsar (Sönmez, 1994:67-68).

Kavrama düzeyi: Öğrenci, “bilgi” düzeyinde kazandıklarını özümser, verileri yeni bir anlatım biçimine çevirir, sözlü ya da yazılı olarak açıklar, yeni örnekler verir, kestirimler yapar. Gerçek anlamının dışında kullanılmış anlatımları anlar. Bu basamaktaki tümcelerin sonunda; “seçip işaretleme, grafiğini çizip gösterme, gerekçesiyle yazma, söyleme” vb. gibi sözler yer alabilir (Sönmez, 1994:47).

Uygulama düzeyi: Öğrenci, “bilgi” ve “kavrama” basamaklarında kazandıklarına dayanarak, kendisi için yeni olan bir sorunu çözer. Sorunu çözerken, gerekli işlem basamaklarını sırasıyla ve tam olarak kullanır. Bu basamaktaki tümcelerin sonunda “ilkeyi seçme, düzenleme, üretme, gösterme, çözme, kullanma, işleme” gibi sözcükler yer alır (Senemoğlu, 1997:408).

2. BÖLÜM

KAVRAM, BİLİŞSEL YAPILAR VE BELLEK

İnsan doğduğu günden başlayarak, dış dünyadan duyuları aracılığıyla aldığı uyanları ve göstergeleri belleğine yerleştirir. Her yeni gelen kavram, bellekte daha önce varolan kavramlarla ilişki kurarak biçimlenir ve saklanır (Ergenç, 2002:129). Bu bölümde birbiriyle kenetlenmiş olan kavram, bilişsel yapılar ve bellek açıklanmıştır.

2.1. Kavram

Aşağıda kavramla ilgili açıklamalar sunulmuştur. Varlık ya da kavramları adlandıran sözcüklerin değişik düşünürlerce yapılan tanımları, tanıma konu olan kavramın özellik ve anlamları belirlenmeye çalışılmıştır.

Bireyin çevresindekilerle etkileşimi başlatması, sürdürmesi ve üründen yararlanması iletişime dayalıdır. Öğrenci çevresindeki sayısız varlık, düşün ve olayları anadili aracılığıyla kümelere ayırarak ulamlaştırır. Pesonen (2002:4)'e göre, ulamlaştırma insanlardaki en temel yeteneklerden biridir. Çocuk, kavramlar yoluyla çevresiyle daha kolay iletişim kurar, çevresindeki olay ve varlıklara anlam verir. Dil, bireyin anlam geliştirmesine yardımcı olur. Cüceloğlu (1994:216-217)'na göre, çocuğun gerçek anlamı edinmesi için, o nesne ile deneyimi olmalı; onu gözlemeli, algılamalı, kullanmalı, yaşamalıdır. Kavramlar bir etkileşim ortamında öğrenilir. Ülgen (2001:125-126)'ne göre, öğrenilen kavramların kapsamı genişledikçe ve öğrenilen kavram sayısı arttıkça, kişinin sözcüklüğü de gelişir. Özçelik (1982:9), söz dağarcığının, düşünmede önemli bir yere ve etkiye sahip olduğunu belirtmektedir. Sözcükler ve özellikle yaşantıların örgütlenmiş ürünleri olarak kavramlar ile düşünme arasında çok sıkı ve iki yönlü bir ilişki vardır. Sözcükler ile kavramlar birbirinin aynı, bir nesnenin iki yüzü gibidirler. Kısacası, sözcükler birer kavramdır. Kavramlar ise düşünmenin temel öğeleridir.

İnsanı öteki canlılardan ayıran niteliklerden en önemlisi kavramlaştırma. Kavramlaştırma, nesnelerin ya da olayların belirleyici, ortak özelliklerini ortak bir ad altında toplama, adlandırma (Özdemir, 2002:135). Kavram edinme soyutlaştırma yeteneğine dayanır. Vassaf (1993:29-30)'a göre, kavram edinebilmek için önce soyutlaştırabilmek gerekir. Soyutlaştırma yapılmadan kavram kazanılmaz. Kavramlaştırma, nesne ve davranışları sınıflara ayırma davranışlarıdır. Örneğin küçük yaşta bir çocuk için "sandalye" sözcüğü belli bir "sandalye"dir. Çocuk "sandalye" sözcüğünü işittiğinde ya da söylediğinde belli ve gördüğü tek bir sandalyeyi belirtir. Büyüdükçe, geliştikçe "sandalye" ona yalnız o tek, sandalyeyi değil, gördüğü ya da görmediği çeşitli sandalyeleri düşündürür. Bu, çocuğun somuttan soyuta doğru gittiğini ve artık soyutlaştırma yeteneğine vardığını gösterir.

Kavram, aralarında belirli ortak özellikleri kaplayan ve bir ortak bir adla tanımlanan genel tasarımdır (Engelmann, 1969: 9; Akarsu, 1984:106; Merrill ve Diğerleri, 1992:6; Cüceloğlu, 1994:215; Erden ve Akman, 1995:202; Morgan, 1995:148; Senemoğlu, 1997:513). Örneğin, kuş bir kavramdır; simgelediği varlıklar gagası, kanadı ve tüyleri olma, yumurtayla çoğalma gibi özellikleri aralarında paylaşır (Cüceloğlu, 1994:215). Bu tanıma göre, kavramların betimlenmelerini ve tanımlanmalarını sağlayan belirgin özellikleri vardır. Belirgin özellikler bir kavramı diğerlerinden ayırır ve tüm örneklerinde bulunur. Örneğin kuşu diğer canlılardan ayıran ve tüm kuşlarda bulunması gereken özellikler, gagası, kanadı ve tüyleri olma, yumurtayla çoğalmadır. Erden ve Akman (1995:2005), belirgin olmayan özellikler kavram öğrenmede güçlükler neden olduğunu belirtmektedir. Toplumdaki bireylerin çoğu, kuşların uçuş özelliğini belirgin olarak algırlar. Oysa devekuşu, penguen, tavuskuşu gibi kuşlar için uçmak kuşların belirgin bir özelliği değildir.

Kavram, bir uyarıcı durumun ya da nesnenin belirli özelliklerinin soyutlanması olarak tanımlanabilir (Aydın, 2001:124). Bireyin görevi uyarıların, grup üyeliği için temel olan yönlerini ayırmak ya da soyutlamaktır (Akman, 1995:20-22). Kavramlar, etkileşim içinde olunan çevredeki çeşitli

varlık, olay ve durumlarla ilgili yaşantıların ürünüdür; kavramlar, yaşantılara dayalı olarak gelişir (Özçelik, 1982:5). Kavramlar, uyarıların gözlenen, algılanan özellikleri olarak tanımlanabilir.

Öner (1978:14)'e göre, kavram bir varlığın zihindeki tasarımıdır. Buna düşün de denebilir. Kavramla düşlemi (hayal) birbirinden ayırmak gerekir. Düşlem daima özeldir, belli bir varlığın, düşlemde niteliğin rolü büyüktür. Kavram ise geneldir, varlığın şu ya da bu niteliğini taşımaz. Sözcüğü, “at” düşlemi her zaman bir atın düşlemidir. Rengi ile şekli ile duruşu ile belli bir at, onu görür gibi zihinde canlandırılmasıdır. At kavramı, belli bir atı anlatmaz, bütün atlar onun içerisine girer.

Kavramlar kendi içlerinde özelliklerine uygun belli ölçütlere göre ulamlara ayrılır (Ülgen, 2001:105). Kavramların değişik sınıflama biçimleri vardır. Kavramlar, diğer nesne ya da fikirler gibi ulamlaşabilir ve adlandırılabilir. Kavramlar birbirleriyle ilişkileri aşamalı bir yapı oluşturur: Üst kavramlar, temel kavramlar ve alt kavramlar. Uzun(2007b)'a göre, üst kavramlar, benzer nitelikleri taşıyan kavramları kapsayıcı niteliktedir; temel kavramlar, üst kavramların içeriğini oluşturan üyelerin tümüdür; alt kavramlarsa, temel kavramların kendi içlerindeki çeşitlemeleridir.

Kavramlar, bireyin düşünmesini sağlayan zihinsel araç olmanın yanında, en sıradan ayrıntılara kadar gündelik etkinliklerimize de yön verir. Kavram gelişimi yetersiz bir yetişkinin düşünmesi, duyuşsal algılamalarıyla sınırlıdır (Ayhan, 1995:6; Senemoğlu, 1997:513; Lakoff ve Johnson, 2005:25). Kavramlar, çok kapsamlı bilgileri kullanılabilir birimlere dönüştürür. Duyular aracılığıyla nesne, olgu, olay ve bunlar arasındaki ilişkilere yönelik çeşitli bilgiler alınır, algılanır, öğrenilir. Yinelenen yaşantılar öğrencinin zihninde bir iz bırakır, öğrenci benzerlikler ve farklılıklardan anlam çıkarır. Giderek soyutlamalara ulaşır, kavramları oluşturur (Topbaş, 1998:6). Kavramlar öğrencinin uzun süreli belleğindeki temel bilişsel yapıların oluşmasına ve yeni gelen bilgileri anlamlı bir biçimde belleğinde saklanmasını sağlar. Kavramlar düşünce sürecini,

karmaşık ve ayrıntılı algısal yaşantıyı özetler, soyutlaştırır. Dille iletişim, bilim, teknoloji, kültür, sanat ve yazın kavramsal soyut düzeyde gerçekleşir.

Sonuç olarak, kavram, varlık ya da olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplanan genel tasarımıdır. Başka bir deyişle, kavram, benzer nesnelere, insanları, olayları, düşünceleri, süreçleri kümelemede işe koşulan bir ulamıdır (Akarsu, 1984:106; Merrill, 1983; Cüceloğlu, 1994:215; Senemoğlu, 1997:513). Kavram, ortak özelliklerin adıdır. Kavramlar bellekte üretilir. Şemalar ve kavramlar, gerçek zihinsel süreçlerde soyut bilgileri temsil eden yapılarıdır. Kavramlar ulamları oluşturur. Kavram, zihinsel bir tasarımıdır. Birçok düşünür, değişik yaklaşımlarına karşın, bir nesnenin zihindeki ve zihne ilişkin tasarımı saymışlardır (Özlem, 2006:65). Kavramlar, soyut ya da somut olarak nitelenemezler. Kavramların öntürleri (prototype) somut olabilir.

2.1.1. Dil ve Kavram Gelişimi

Kavram gelişimi, çevremizdeki nesnelere ya da olayların zihinsel tasarımlarını örgütleme olarak tanımlanan ilk yıllardan başlayarak tüm yaşam boyunca süren bir süreç görünümündedir. İnsanlar, daha ilk yıllardan başlayarak, etkileştiği varlık, olay veya durumlar arasında ilişkiler kurmaktadır. Ortak tepkiye yol açan ilişkili uyaranları kümelendirmektedir. Özçelik (1982:2)'e göre, kavram gelişimi önceki zihinsel gelişimin güçlü bir göstergesi ve sonraki zihinsel gelişiminin de başlıca önkoşuludur. İnsanın belli bir zamanda kazanmış olduğu kavramlar, hem onun zihinsel gelişiminin başlıca ürünü, hem de onun daha sonraki zihinsel gelişiminin başlıca itici gücü olmaktadır. Kısacası kavram gelişimi, zihinsel gelişimin hem güçlü bir göstergesi hem de başlıca önkoşuludur.

Kavram gelişimi belli bir sıralama izlemektedir. İlk izlenimler bellekte bir iz bırakmakta, sonradan edinilen bilgiler uydukları izlere göre sınıflandırılmaktadır. Bir kavram, birçok izlenimin birbirleriyle karşılaştırılması sonucu elde edilmekte; ilk ve önemli bir izlenim, kendinden sonra gelen bilgisel gereçlerin sınıflanacağı bir iz bırakmakta, kendinden sonraki tam-

benzer izlenimlerin altında grplanacağı bir etiketi oluşturmaktadır. Kavram gelişirken ortaya çıkan bu ilk göstergeler bir çeşit adlandırıcılıktır (San, 1979:181-182; San, 2003:46).

"Atatürk", "Türkiye", "Ankara", "Söylev" gibi özel adlar dışında kalan dildeki bütün sözcükler belirli bir kavramı gösterir. Başkan (2003:181-184)'a göre, insan dilinde, bir sözcük kendi kendine oluşmayıp, bir "kavramlaşma" süreci sonunda ortaya çıkar. Bir kavram, ancak bir sözcük ile gösterildiği zaman, ayrı ve açık seçik bir birim haline gelir; bunun dışında bozbulanık kalır. Bir kavramı bir sözcük ile göstermek ise, o kavramı dilsel bir öge haline getirmektir. O kavram, artık o gösterge ile gösterilecek, dil evreninin bir ögesi olacak demektir; ya da tersine, o gösterge de, o belli kavramı belirtecek demektir. Bu bakımdan 'kavram/sözcük' arasında bir özdeşlik olması, bir yapışıklık bulunması doğaldır.

Kavramlar sözcüklerle dile getirilir (Engelmann, 1969:13; Oden, 1987:205; Erkman-Akerson, 2005:94). Sözcük, kavramın adıdır; kavramsa, sözcüğün anlamıdır ve geneldir. Sözcüklerin çoğunun kavram olması, kavramların tümünün sözcüklerden oluştuğu anlamına gelmez. Sözcükler kavramın kolaylıkla dile getirilmesine, bildirilmesine yardım eder. İnsanların sözcük bilmeden de kavram edinebildikleri, sözcüklerle dile getiremedikleri kavramlar geliştirdikleri, kavram geliştikten sonra bu kavramın anlatımının sözcükle yapıldığı gözlenmiştir: Örneğin "bayrak" kavramı "bayrak" sözcüğü bilinmeden de kazanılmış olabilir.

Kavram gelişimi, iki aşamada gerçekleşir: Birinci aşama kavram oluşturma, ikinci aşamaysa kavram kazanmadır.

2.1.1.1. Kavram Oluşumu

Kavram oluşturma başlangıcı, şeklin algılanmasında yatar (Arnheim, 2007:42). Kavram oluşturma algılama ve genelleme yapmaya dayalıdır (Vygotsky, 1985:120). Öğrenciler uyaranların benzer ve değişik yanlarını algılayarak, benzerliklerden genelleme yapar. Çocuk topa, yün yumağına ve portakala "top" diyebilir. Bunların her birinin bir adı

olduğunu öğrenir. Sonra topun yuvarlak, portakalın yuvarlak, yumağın yuvarlak olduğunu öğrenir; çocukta “yuvarlak” kavramı soyutlaşır. Bu da çocuğun bilişsel gelişimiyle ilgilidir. Kavramlar geliştikçe sözcüklerin daha çok anlam kazandıkları, bilişsel gelişimden etkilendikleri görülmektedir (Alpöge, 1991: 67; Merrill ve Diğerleri, 1992:12; Ülgen, 2001:112).

Özçelik (1982:5)'e göre, insanın, gözlemediği uyarınları kümelendirmesi ve kendisine göre aynı takımda yer alanlara benzer tepkilerde bulunması, kavram oluşturma belirtileri olarak kabul edilmektedir. Öğrenciler yaşamlarının ilk yıllarında bu sürecin daha çok tümevarımsal bir yaklaşımla sürdürmekte; bu yolla, hem nesnel hem de öznel kavramlar oluşturmaktadır.

İnsan yavrusu, ilk andan başlayarak çevresiyle etkileşimde bulunmaya başlar. Doğuncaya kadar, uyarıcılara, iç iletişim yeteneğini kullanarak tepki verir. Doğuştan sonra, bu etkileşim etkinliklerine görsel uyarıcılar da katılır. Çevresindeki kişilerce hazırlanmış olan çeşitli yaşantılarla etkileşmeye başlar. Kendisini etkileyen her uyarana ilişkin algı izlerini önceki yaşantı izleriyle karşılaştırıp yorumlar, gerekli yanıtları verdikten sonra onları da yeni algı izleri biçiminde belleklerinde saklar. Zamanla, algısal yaşantıların, aynı ya da benzer olduğu anlaşılır. Zihinde, aynı ya da benzer yaşantı izleri arasında ortak yönleri nedeniyle ilişki örüntüleri kurulmaya başlar. Böylece ortak yönleri olan algısal yaşantı kümelerinin her biri için bir kavram oluşur (Çilenti, 1988:35-50).

Çocuk yeni bir sözcüğü özel bir bağlam içinde öğrenir. Çocuk 'inek' sözcüğünü, televizyonda, sinemada ve basında gördüklerini işe koşarak canlı, dört bacaklı, otlarla beslenen hayvan ulamına gönderim yaparak öğrenmiş olabilir. Daha sonraları benzer özellikleri olan ve bu ulamda tanımlanan, taşıtlarla giderken tarlalarda gördüğü diğer hayvanların da inek olabileceğini düşünebilir. Bu durumda bir çocuk her ikisi de canlı, dört bacaklı, benzer renkli olma ve tarlalarda otlama gibi kimi özellikleri uyuştuğu için atı bile inek olarak adlandırabilir (Clark, 1974'tan akt.:Cüceloğlu, 1994:216-217).

2.1.1.2. Kavram Kazanma

Kavram kazanma, oluşturulan kavramı uygun kural ve ölçütlerle sınıflara ayırıştırma işlemidir. Birey algıladığı özelliklerin ve onlar arasındaki ilişkilerin doğasına uygun mantıksal kurallar ve ölçütler seçer; onları uygulayarak kavramın ayırıştırmasını yapar. Temelde kavram oluşturma farklıları benzerden ayırarak, benzerden genelme yapma işlemine dayanırken, kavram kazanma ayırıştırma işlemine dayalıdır. Kavram oluşturma tanımsal bilgi, kavram kazanma ise, işlemsel bilgi ile ilgilidir (Merrill ve Diğerleri, 1992:12; 13-14; Ülgen, 2001:114).

Kavram oluşturma ile kavram kazanma etkinliği arasında belli bir zaman geçmesinin, kavram öğrenmeyi güçlendirdiği kanısı yaygındır. Örneğin, kavram kazanma etkinliği, kavram oluşturma etkinliğinden en az bir gün ya da bir hafta sonra gerçekleştirilirse, öğrenilen kavram daha kalıcı olur.

2.1.2. Kavram Öğretimi

Bilim adamları, kavram öğretimine ilişkin değişik yöntem ve yaklaşımlar önermişlerdir. Kavram öğretiminde hangi yaklaşım yeğlenirse yeğlensin, öğrencilere hedef ve yapılacak işlemlerle ilgili bilgi verilir, kavram örnekleri ve örnek olmayanları sunulur; örneklerin kendisi, modeli ve resimleri gösterilir; öğrencilerden kavramla ilgili kendi örneklerini ve kavramın örneği olmayanları vermeleri istenir; “Niçin örnek kavramı temsil etmiyor?”, “Bu kavram hangi kavramlarla ilişkili?”, “İki kavram arasındaki ilişki nasıl?” vb. gibi sorularla öğrencilerin kendi bilişini sorgulaması ve yönlendirmesi, yeni kavramın kendi bilişsel yapılarına yerleşmesi sağlanır.

Sunuş yoluyla öğretim yeğlenmişse, sırasıyla kavramın adı ve tanımı, kavramın belirgin özellikleri, kavramın örnekleri ve örnek olmayanları verilir; örnekler görsel araçlarla desteklenir. Buluş yoluyla öğretim seçilmişse, öğrencilere kavramı temsil eden ve etmeyen örnekler görsel araçlarla desteklenerek verilir; öğrencilerin gösterilen örneklere dayalı olarak

kavramın özellikleriyle ilintili varsayımlar üretmesi ve bunları yazmaları sağlanır; sorularla öğrencilerin belirgin özellikleri bulmalarına yardımcı olunur; öğrenciler kavramın adını ve kimi özelliklerini bulsalar bile, kavram örneklerinin ve örnek olmayanların, kavramın belirgin özellikleri kazanılıncaya kadar sürdürülür.

Bir kavram öğretilirken, bu kavramla ilgili tüm boyutlar, düşünler, ilişkiler karşılaştırılmalı ve şematik olarak ortaya konulmalıdır. Böylelikle çocuğun şema oluşturması kolaylaşır ve verilen bilgiler daha anlamlı duruma gelir (Selçuk, 2000:187-189). Kavram öğrenme sadece nesnelere basit olarak sınıflama ya da bir sınıf nesnenin adını ve tanımını söyleme değildir. Kavram öğrenme, yüksek düzeyde bilişsel süreçler ve çeşitli örneklerin karşılaştırılarak genellemeye gidilmesini gerektirir. Bireyin genelleme yapabilmesi için, varlık ve olayların ortak özelliklerini soyutlayarak algılayabilmesi ve bunların benzer ve benzer olmayan yönlerini ayrıştırabilmesi gerekmektedir (Child, 1981; ve Fleming,1987'den akt.: Erden ve Akman, 1995:203)

Örneklerin işe koşulmasında bağlı kalınması gereken ilkelere aşağıda değinilmiştir (Ülgen, 2001:131; Varol, 28-30 ; Tuncer ve Altunay, 2004:29-53):

1. Örnekler belli bir kapsamda anlamlı bir sırayla öğrenciye sunulur.

2. İlk sunulan örnek olumlu olur; olumlu olumsuz örnekler karışık olarak kullanılır.

3. Kavram oluşturma ile ilgili örnekler sunulur; öğrenci kavramı tanımladıktan sonra, kavram kazanma ile ilgili örneklerin sunusuna geçilir.

4. Sunu biçimi ilgi çekici biçimde yapılır. Öğrencinin odaklanarak bilişsel kaynaklarını etkili biçimde kullanması sağlanır.

5. Örnekler sunulurken kullanılacak önermelerle, öğrencinin ilgisi, kavramın belirgin özellikleri üstünde yoğunlaştırılır.

6. Örneklerin sunuluşunda zaman akışı göz önünde tutulur: Öğrenci bir örneği tanıma işlemini ve bilişsel görevi tamamlamadan, ikinci örneğe geçilmez; iki örneğin sunusu arasına öğrencinin ihtiyacı olmadığı kadar zaman koyarak öğrencinin ilgisini dağıtır. Verilerin bilişsel işlemlere akışı ile, bilişsel kaynakların kullanımı dengelidir.

2.1.2.1. Tümdengelim Yöntemiyle Öğretim

Tümdengelim, geçerli bir çıkarımın sonucunu öncüllerden çıkarma işlemi (Grünberg ve Onart, 1976:134; Ülken, 2001:117-138).

Ausubel'e göre insanlar yeni bilgileri belleklerindeki simgeleme sistemleri içinde örgütlerler. Yeni gelen bilgiler simgeleme sisteminin en üstünde genel kavramların çevresinde örgütlenir ve anlamlı hale gelir. Bu nedenle öğretimin başında temel kavramın örgütlenmiş bir biçimde öğrencilere sunulması gerekir (Woolfolk,1980:217).

Bu yaklaşımla kavram öğretilirken, ilk önce kavramın tanımı ve özellikleri verilir. Böylece öğrencilerin belleğinde kavramla ilgili ilk yapı oluşturulur. Bu yapı, kavramla ilgili yeni gelecek bilgilerin birey tarafından anlamlı duruma getirilmesine yardımcı olur. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını gösterir. Bunlar sayesinde ilk kurulan yapı zenginleşir. Daha sonra öğrencilerden örnek göstermeleri istenir.

Tümdengelim yöntemiyle kavram daha kısa sürede öğrenilmektedir Erden ve Akman (1995:208)'a göre, bu yaklaşım, özellikle öğrencilerin kavram hakkında ön bilgileri olmadığı durumlarda öğrenmeyi kolaylaştırır.

Tümdengelim yönteminde ayrıştırma sürecinden yararlanılmaktadır. Önce kavramın çözümlenmesi yapılmakta, kavramın olumlu ve olumsuz örnekleri oluşturulmaktadır. Kavramın olumlu ve olumsuz örnekleri

hazırlanırken örneklerin sayısının çok olmasına ve ilişkisiz niteliklerin değişmesine özen gösterilmektedir. Kavram tümdengelim yöntemiyle sunulduğunda; kavramın ilişkili-ilişkisiz nitelikleri, olumlu-olumsuz örnekleri, kuralların yapısı ve benzeri bilgiler somutlaştırılarak sunulur.

2.1.2.2. Tümevarım Yöntemiyle Öğretim

Tümevarım, kişilerin, özellikle bilim adamlarının gözlem ve deneylere dayanarak yeni varsayımları benimsemeleri sürecidir (Grünberg ve Onart, 1976:138; Ülken, 2001:139-148).

Tümevarım yaklaşımıyla kavram öğretilirken, öğrencilere önce kavramın örnekleri verilir. Sorularla kavramın ilişkili-ilişkisiz niteliklerini, olumlu-olumsuz örneklerini ve kurallarını öğrencinin bulması sağlanır (Varol, 1991:29). Öğrenciler örneklerin ortak özelliklerine ilişkin denenceler kurar ve bunları sınarlar, daha sonra kavramın örnek olmayan örneklerini inceler, örneklerle örnek olmayanların değişik yönleri bulurlar. Örnek olmayanlar, örneklerin ortak yönlerini açığa çıkarır ve kavramı öğrencinin belleğinde belirginleştirir. Öğrenci öğretmenin sunduğu çeşitli örneklerden genellemeler yaparak ya da kurallar geliştirerek kavramları öğrenir (Kılıç, 2007:41).

Bu yaklaşıma göre, öğrenmede önbilgiler önemli rol oynamakta, öğrenme özelden genele doğru gelişmektedir.

2.1.3. Değerlendirme

Kavram öğrenmede tümevarım yanında, tümdengelim yaklaşımından da yararlanılmaktadır. İlköğretim döneminde, sözlü anlatım yardımıyla ve tanımla kavram öğrenme yolundan yararlanılmaktadır. Özçelik (1982:2)'e göre, tümevarım yaklaşımı, tümdengelim yaklaşımını desteklemek, onun zayıflıklarını kapatmak için kullanılmaktadır. Böyle bir yaklaşım değişikliğiyle, kavram kazanmada daha büyük bir hıza erişmeye çalışılmaktadır.

Kavram öğretiminde her iki yaklaşımı birlikte kullanmak da olasıdır. İki yaklaşım öğrenme araç ve gereçlerinin sunulma sırasına göre çok değişik görünmekle birlikte, birçok ortak özelliği de bulunmaktadır. Her iki yaklaşım da bilişsel öğrenme kuramlarına dayanmakta ve kavramla ilgili şema oluşturmanın önemi üzerinde durmakta, öğrenciye bol örnek sunularak nesnelere eşdeğer ve farklı yönlerinin bulunması istenmektedir. Erden ve Akman (1995:208-209)'e göre, bu ortak özelliklerine karşın, sunuş yoluyla öğretim zaman açısından verimli olduğu için, öğretmenlerce yeğlenilmektedir. Ancak ilköğretim okullarında kavramların öğretiminde, buluş yoluyla öğretimin daha yararlı olduğu söylenebilir.

2.2. Bilişsel Yapılar

Biliş, genel olarak insanın, kendini ve çevresini anlama/yorumlama ve öğrenme eylemlerini gerçekleştirmesini sağlayan zihinsel etkinliklerdir. Bilişsel gelişim, doğumdan başlayarak insanın anlama/yorumlama ve öğrenme biçiminde hem nitelik hem de içerik açısından giderek yetkinleştiği bir süreçtir (Uzun, 2007a). Arnheim (2007:28), "bilişsel" sözcüğünün, "anlama/yorumlama ve öğrenme" dışında uyarıların algılanması, toplanması, saklanması ve işlenmesi sırasında gerçekleşen bütün zihinsel işlemleri içerdiğine değinmektedir.

2.2.1. Şema

Genel olarak herkese özgü bilme yollarına, yapılarına şema denilmektedir. Senemoğlu (1997:42-46)'na göre, şema yeni gelen bilginin yerleştirileceği bir çerçevedir. Erden ve Akman (1995:52-54)'a göre, küçük bebekler, oyuncak küpleri ağızlarına götürürler. Üç yaşındaki bir çocuksa, küpleri üst üste ya da yan yana dizerek değişik düzenlemeler yapabilir. Sürekli olarak olgunlaşma ve yaşantılarla etkileşim sonucunda değişen bilişsel yapılar yoluyla birey çevresine uyum sağlar ve çevreyi örgütler.

Şemalar, uzun süreli bellekte yeni gelen çok sayıdaki bilgiyi benzerlik ya da farklılıklarına göre örgütleme ve düzenleme işlevini gören bilişsel yapıdır. Kısa süreli belleğe gelen bilgiler, uzun süreli bellekteki şemalarla karşılaştırılıp anlamlandırılır.

Şema kavramını somutlaştıran bir başka örnek de şu olabilir (Senemoğlu, 1997:42-43): Köye bir gezi sırasında, kırdaki yayılan koyunları ilk kez gören çocuk 'baba köpeklere bak' der. Koyunla karşılaştığında, onu kendisinde var olan köpek şeması içine yerleştirmiştir. Ancak, koyunlarla etkileşimde bulunup yeni yaşantılar kazandıktan sonra, koyunun köpek olmadığını anlayıp onun için yeni bir şema, ulam oluşturacaktır.

2.2.2. Uyum

İnsanlarda var olan uyum yeteneği birbirinin tamamlayıcısı olan iki süreci "özümleme" ve "düzenleme" süreçlerini içermektedir. Özümleme ve düzenleme dengelenmeye ulaşabilmek için gösterilen bir uyum çabasıdır. Bu çabanın sonucu, birey, dış gerçeğe uyum sağlayarak, bilişsel gelişim dönemlerinde ilerler (Erden ve Akman, 1995:53-54; Selçuk, 2000: 81-84).

2.2.1.1. Özümleme

Özümleme, bireyin, kendisinde var olan bilişsel yapılarla çevresine uyumunu sağlayan bilişsel bir süreçtir. Diğer bir deyişle; çocuğun karşılaştığı yeni bir olayı, düşüncüyü, nesneyi, kendisinde daha önceden varolan bilişsel yapı içine alması sürecidir (Senemoğlu, 1997:42-46). Eğer, eski bilişsel yapılar, yeni durumlara yanıt vermek için uygun ise özümleme yapılır.

Özümleme tek başına bilişsel gelişimi sağlamada yetersiz kalmaktadır. Dışardan gelen uyarıcıları, bireyin, sürekli olarak kendisinde var olan yapıları içine alması ve onlara göre tepkide bulunması gelişimi sınırlandırır. Bu nedenle, yeni nesne olay, durumları anlamak, bilmek için var olan yapıların yeniden biçimlendirilmesi de gerekmektedir.

2.2.1.2. Düzenleme

Düzenleme, var olan bilişsel yapıların çevreye karşı bir tepki olarak yeniden biçimlendirilmesi, değişim ve gelişim göstermesi sürecidir. Bireyler yeni yaşantılar geçirdikçe, bazen önceden var olan şemaların kapsam ve nitelikleri yetersiz hale gelir. Yeniden düzenleme olmadan tek başına özümleme ile öğrenme ve dolayısıyla da gelişme mümkün değildir. Koyunları köpek şeması içinde özümleyen çocuk, koyunlarla etkileşimde

bulduğunda, koyunların köpeklerden farklı olduğunu görür ve köpeklere ilişkin şemasını yeniden düzenler. Belki koyunlar için ayrı bir şema oluşturur. Yeni durumun anlamlı bir şekilde açıklanması güçleştiği durumlarda bireyler, dengelenme durumunu sürdürebilmek için yeni yaşantıyla varolan şemaların birbiriyle uyuşmasını sağlamaya çalışır (Selçuk, 2000: 81-84; Erden ve Akman, 1995:52-54; Senemoğlu, 1997:42-46).

2.2.3. Dengeleme

Özümlenme, bireyin yeni karşılaştığı durumları önceden varolan şemaların içine yerleştirmedir. Düzenlemeyse, önceki şemaları değiştirip yeni şemalar oluşturmaktır. Özümlenme ve düzenleme süreçlerinin birbirleriyle etkileşmesi sonucu dengeleme süreci ortaya çıkar. Dengeleme, bireyin yeni karşılaştığı bir durumla, kendisinde önceden varolan bilgi ve deneyimleri arasında denge kurmak için yaptığı zihinsel işlemlerdir. Eğer karşılaşılan herhangi bir durum, bireyde var olan şemalar ile özümlemeyecek ise, denge bozulur. Piaget'ye göre, kişiler sürekli dengede kalmayı yeğlediklerinden, bir dengesizlik durumunda tedirginlik duyarlar. Bu tedirginliği kaldırmak için çaba göstermek, yeni duruma uyum sağlamak gerekmektedir. Bilişsel gelişim, dengenin bozularak yeniden kurulmasının sağlanmasıyla ortaya çıkar. Gelişen bireyin çevresiyle tüm etkileşimlerinde dengeleme süreci yer alır (Erden ve Akman, 1995:52-54). Dengesizlik, özümleme ve düzenleme yoluyla giderilir ve yeni bir denge durumu sağlanır.

2.3. Bellek

Eğitimde öğrenmenin hızı ve niceliği kadar öğrenilenlerin kalıcılığı da önemlidir. Öğrenilenlerin kalıcılığı ise büyük ölçüde bellekle ilgilidir (Açıkgöz, 2000a:224). Bellek, uyarıların simgelenmesi, yerleştirilmesi ve gerektiğinde çağırılması süreçlerini kapsayan bir yapıdır.

Belleğin bilişsel işgörüleridir: Birincisi, duyu organları ve kısa süreli belleğin işbirliğiyle uyarıcıları algılama ve bilişsel işlemleri yapmadır. İkincisi, bilgiyi uzun süreli bellekte tutmadır.

Bellek, gelecekteki öğrenmeleri etkiler. Yeni uyaranlar, geçmişteki deneyimlerin ışığında yorumlanır; edinilenler, gelecekteki öğrenmeler için çerçeve oluşturur. Bellekte güçlü bir biçimde yer etmiş olan ön öğrenmeler ipucu olmaksızın sözle ya da yazıyla yinelenerek anımsanır ve tanınır. Bellek süreci yapısal öğeleri bakımından üç ana bölümde incelenebilir: Duyusal bellek, kısa süreli bellek ve uzun süreli bellek.

Belleğin bilişsel işgörüler bakımından üç ana süreçten oluştuğu söylenebilir: Yerleştirme, saklama ve çağırma. Bellekte simgeleme, yerleştirme ve çağırma olmak üzere belli başlı üç süreç çalışmaktadır

Simgeleme: Bilginin belleğe sayı, simge vd. kullanılarak yerleştirme süreci olarak tanımlanabilir. Önce bilgi algılanır, bu bilgiden bazı sınıflayıcı özellikler çıkarılır ve bu bilgi için bellek izleri oluşturulur. Yerleştirme işleminde bellek uyaranları önceki şemalarla eşleyerek kümelendirir. Bellekte güçlü bir biçimde yer etmiş olan ön öğrenmeler diğerlerine göre daha uzun süre anımsanmakta ve tanınmaktadır.

Çengelci (1996:23-34)'ye göre, genel özellikler öğrenildikçe sağlıklı ve başarılı simgeleme yapılır. Simgelemenin sağlıklı olması, bilginin sağlıklı saklanmasını sağlar. Öğrenci, yeni edindiği genel özellikleri daha önce öğrendiği kavramlarla karşılaştırır; bunlar arasında en uygun bilişsel yapıların içine yeni bilgileri yerleştirilerek kavramı iyice öğrenir.

Yerleştirme: Belleğin varlığı, bir anlamda onun insan algısını, düşüncesini ve davranışını etkilemesine bağlıdır. Bunun için simgelemeden sonra bilginin gereksinim duyuluncaya kadar saklanır.

Çağırma: Belleğin varlığı, bir anlamda onun insan algısını, düşüncesini ve davranışını etkilemesine bağlıdır. Gereksinim duyulduğunda geri getirilmesi gereklidir. Yerleştirme ve simgeleme süreçleri birbirinden ayrı düşünölmelidir. Çünkü, bir bilgi kümesi yerleştirilmiş olabilir, ama geriye getirilmeyebilir. Örneğin, bir zamanlar duyduğumuz

güneş sistemindeki gezegenlerin adlarını sorulduğu zaman söyleyemeyebiliriz (Açıkgöz, 2000a:218-222).

Öğrenmede bilgilerin anlamlı bütünler biçiminde kümelenmesi belirleyici bir etkidir. Her bilgi türü, öğrencilerce aynı düzeyde anlamlı bir örüntü biçimine getirilemez. Kavramların ön bilgilerle eşleştirilerek anlamlı kümeler durumuna getirilmesi, bellekte saklanan ön bilgilerce yönlendirilmesine bağlıdır.

2.3.1. Duyusal Bellek

Çevreden gelen uyarıcılar öğrencinin alıcılarını etkiler ve duyuşsal bellek yoluyla sinir sistemine girer. Duyuşsal bellek, duyunun etkisinin duyu organında bir iki saniye saklanmasıdır. Başaran (2005:141), gözümüze çarpan bir ışığın gözümüzü kapattığımızda gözün sarı tabakasında bir iki saniye iz bırakmasının, sarı tabakanın bir anlık duyuşsal bellek görevi yaptığını belirtir.

Duyuşsal belleğin sığıası (kapasitesi) çok geniştir. Duyuşsal belleğe çok sayıda uyarıcı gelir. İşitsel uyarıcılar, kulağa ses hızıyla; görsel uyarıcılar göze ışık hızıyla gelir. Koku, kokunun türüne göre, buruna değişik hızda gelir. Tat alma ve dokunma, ancak uyarıcıların değmesiyle olanaklıdır (Ülgen, 1997:118-121).

Uyarıcı izleri duyuşsal bellekte geçici olarak saklanır. Duyuşsal bellekteki iz, özgün uyarıcının tam bir eşlemidir (kopyası). Görsel duyuşların kalış süresi yaklaşık yarım saniye ve işitsel duyuşların kalış süresi ise yaklaşık dört saniyedir. Uyarıcı izlerinin, algı süreçlerinin kılavuzluğunda elenerek kendisi için uygun olanların kısa süreli belleğe yönlendirilmesi, bireyin seçimlerine bağlıdır. Uyarıcı izleri, isim, renk, koku, tat, vb. bilişsel yapılarla eşleştirilir. Kısa süreli bellekteki işleme alınmayan uyarıcı izleri bir süre sonra duyuşsal bellekten silinir.

Duyuşsal bellek, sonraki bilişsel süreçler için belirgin bir öneme sahiptir. Senemoğlu (1997:273-274)'na göre, bilginin duyuşsal bellekten kısa

sürelî belleğe geçişinde algı süreçleri süzgeç görevi yapar. İlgi çeken, algı alanına giren uyarıcılar, kısa sürelî belleğe aktarılır. Bu nedenle, üst üste sunulan uyarılar, kısa sürelî belleğe aktarılamadan yok olmaktadır.

Duyusal bellekte yer alan girdilerin tümü, beş duyu yoluyla edinilen bilgilerdir. Bu bilgilerin ancak küçük bir bölümü kısa sürelî belleğe aktarılır. Duyuların kısa sürelî belleğe aktarılması, öğrencinin dikkat, beklenti, güdülenme ve gereksinimleri gibi değişkenlerin etkileşimine bağlıdır. Çünkü birey içinde bulunulan bağlamsal koşullara göre, her durumda belli bir bilgi kümesi üzerinde yoğunlaşma eğilimindedir. Dolayısıyla, çevresel uyarıları seçici biçimde algılamaktadır. Uyarıların elenerek kısa sürelî belleğe yönlendirilmesi, bireyin seçimlerine bağlıdır (Aydın, 2001:166).

2.3.2. Kısa Sürelî Bellek

Kısa sürelî bellek, duyusal bellekten süzülerek aktarılan bilgileri bütünleştiren, duyusal bellek ile uzun sürelî bellek arasında köprü görevi yapan denetim süreçlerini tanımlamaktadır. Dolayısıyla hangi bilgilerin elenerek silineceği ya da uzun sürelî belleğe yerleştirileceği kısa sürelî belleğin işleyiş biçimine bağlıdır (Aydın, 2001:167-168). Kısa sürelî bellek, algılanan duyuları kısa bir süre saklayan bilişsel güçtür. Kısa sürelî bellek, duyu yoluyla gelen algıyı ancak kısa bir süre belleğimizde tutabilir. Kısa sürelî bellekte de simgeleme, yerleştirme ve çağırma süreci vardır; ama bu süreç, çok kısa sürede oluşur ve kaybolur. Kısa sürelî bellek, zihinsel yineme yapıldığı sürece, bilgiyi tutmakta, uyarım sona erdiğindeyse bilgi yok olmaktadır. Araştırmalara göre, kısa sürelî belleğin gücü, en çok 7 ± 2 birimlik bilgiyi, 20-30 saniye saklamaya yeterlidir. Eğer, belirtilen bilgi birimler çokça yinelenirse, uzun sürelî belleğe alınabilir.

Kısa sürelî bellekteki bilgiler etkindir. Bu nedenle anında anımsanır ve davranışa dönüşebilir. Ancak bu bilgiler, uzun sürelî belleğe simgelenmeden araya yeni bilgiler girerse, ya da simgeleme için bir çaba gösterilmezse unutulur. Simgeleme ve unutma süreçleri kısa sürelî belleğin

boşalarak yeni bilgilerin gelmesini sağlar (Woolfolk'tan akt.: Erden ve Akman, 1995:149-150).

Kısa süreli bellekte saklanan şey, sunulan şeyin tam olarak aynısı değildir. Yapılan deneylerde hemen anımsanan şeyin, uyarının tam olarak aynısı olmadığı gözlenmiştir. Uyarılar, düzenlenmekte kimi zaman da üstüne başka şeyler eklenerek zenginleştirilmektedir. Diğer bir deyişle, kısa süreli bellekte saklanan şey, öğrenciye sunulan araç-gerecin; duyduğu ya da gördüğünün tam bir zihinsel eşlemi (kopyası) değildir. Kısa süreli bellekte bilgi birimlerinin saklanması ve kalış süresiyle ilgili bireysel ayrılıklar vardır. Kimi insan duyduğunu, gördüğünü belleğinde eksiksiz tutabilir; kimisi de hiçbir şey anımsamaz.

Kısa süreli belleğin başlıca işlevleri ve özellikleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

1. Kısa süreli belleğin sığıması oldukça sınırlıdır.
2. Duyusal kayda gelen bilgilerin davranışa dönüşmesini ya da uzun süreli belleğe simgelenmesini sağlar.
3. Duyusal belleğe gelen yeni uyarılarla, uzun süreli bellekteki eski bilişsel yapıları karşılaştırır ve eşleştirir.
4. Yeni gelen bilgilerin yinelemeler yoluyla kısa süreli bellekte kalmasını sağlar. Bilgiler kısa süreli bellekte yinelenerek yapılaşır.
5. Uzun süreli bellekteki bilgileri etkin kılıp örgütleyerek, davranışa dönüştürür.
6. Uzun süreli bellekteki örgütlenmiş yapılarla, yeni gelen bilgileri bütünleştirir.

Kısa süreli bellek, sınırlı bir yoğunluğa, kalıcılığa ve sığaya sahiptir. Bu bakımdan asıl önemli bellek bölümü, uzun süreli bellek olarak adlandırılmaktadır. Kısa süreli bellekteki bilgilerin simgeleme biçimi ile, çağırma başarısı arasında da doğrusal bir ilişki vardır. Kısa süreli bellekten bilginin geri çağırılması, bir tür eşleme veya karşılaştırma işlemine bağlıdır. Bu konuda yapılan araştırmalar bilginin anlamlı ulamlara dönüştürülerek simgelenmesinin çağırma üzerinde etkili olduğunu kanıtlamaktadır (Sternberg'den akt.: Aydın, 2001:167-168).

Kısa süreli belleğin, birbirleriyle ilişkili iki temel işlevi vardır: Birinci işlevi, sınırlı bilgiyi sınırlı bir zaman süresi içinde geçici olarak saklamasıdır. Bu işlevinden dolayı kısa süreli bellek adını almaktadır. İkinci işleviyse, kalış süresi sınırlı olan bilgi birimlerinin yinelenmesi ve kümelenmesidir. Bilgi birimlerinin kalış süresi, yetişkinde yaklaşık 20 saniyedir.

Kısa süreli belleğin iki sınırlılığının biri olan süre sınırlılığı zihinsel yineleme yoluyla giderilmeye çalışılır. Erden ve Akman (1995:149-150)'a göre, bilginin uzun süreli belleğe işlenmesi sürecinde koruyucu yineleme ve düzenleyici yineleme işe koşulmaktadır. Koruyucu yinelemede bilgiler hiçbir değişikliğe uğratılmadan, aynı biçimde yinelenerek hem kısa süreli bellekte korunabilir hem de uzun süreli belleğe işlenebilir. Düzenleyici yinelemedeyse, yeni bilgi eski bilgilerle ilişkilendirilerek yinelenir. Yeni gelen bilgilerin birey için anlamlı hale geldiği bu süreç, anlamlı simgeleme olarak da adlandırılmaktadır. Yapılan araştırmalar, düzenleyici yineleme yoluyla simgelenen bilgilerin daha kolay anımsandığını desteklemektedir.

Kısa süreli belleğin ikinci sınırlılığı da sığa azlığıdır. Bu sınırlılık da bilginin birbirinden değişik birimlerinin kümelenmesi yoluyla birimin kapsamı genişletilip, yeni bilgiler daha büyük ve anlamlı birimlere dönüştürülmekte, birim sayısı azaltılarak en düşük düzeye indirilmektedir.

Özetle, kısa süreli belleğin birinci işlevi sınırlı bilgiyi kısa süreli de olsa saklamaktır; ikinci önemli işlevi ise, yineleme ve kümeleme gibi zihinsel işlemleri yapmaktır. Bilgiyi uzun süreli belleğe gönderme işlemleri, uzun süreli

bellekten eski bilginin geri getirilmesi, yeni bilgilerle karşılaştırılması, bilginin yeniden örgütlenip uygun biçimde simgelenerek uzun süreli belleğe gönderilmesi kısa süreli bellekte gerçekleşmektedir.

2.3.3. Uzun Süreli Bellek

Uzun süreli bellek, yeni gelen algı ve kavramların eskilerle örgütlenerek, anlamlandırılarak görsel imgeler, simgesel önermeler biçiminde saklandığı bellek türüdür. Bilgi kısa süreli bellekte çok kısa süre kalmasına karşın, uzun süreli bellek bilginin sürekli saklanma yeridir. Kısa süreli bellek, zihinsel yineleme yapıldığı sürece bilgiyi tutmakta, bu uyarım sona erdiğindeyse bilgi yok olmaktadır (Senemoğlu, 1997:281-290). Sözcüğü, bir şiir öğrenildikten bir süre sonra yinelenenirse, artık uzun süreli belleğe alınmış sayılır.

Uzun süreli belleğin kısa süreli bellekten bir diğer farkı da uzun süreli belleğin sığasının sınırsız olmasıdır. Uzun süreli bellek, uygun öğrenme yaşantılarıyla desteklenirse sığası daha da genişletilebilir. Öğrenme bir kez gerçekleştiğinde, öğrenilenler artık sürgit saklanmaktadır. Oysa, duyuşsal bellek ya da kısa süreli bellekteki bilgiler eninde sonunda tümüyle yitmektedir. Uzun süreli belleğin bilgiye ulaşmayı sağlayacak çok sayıda girişi ve bilgi birimleri arasında da geçişleri sağlayacak bir ağı vardır. Bilginin geri getirilmesi, büyük ölçüde, eskilerle bütünleştirilmesine, uygun yere yerleştirilmesine bağlıdır.

Uzun süreli belleğe yerleştirilen algı, bilgi ve kavramların türü ve örgütleniş biçimine göre üç türlü bellekten söz edilebilir: Anlamsal bellek, anısal bellek ve işlemsel bellek.

2.3.3.1. Anısal Bellek

Anısal bellek, özyaşamsal bellek olarak iş gören kişisel yaşantılarımızın saklandığı bölmedir. Anısal bellekteki bilgi, nerede ne zaman oluştuğuna göre örgütlenmiş imge biçiminde saklanır. Kişisel yaşantılar bellekte resimler halinde canlanır (Senemoğlu, 1997:281-290).

Yeni olaylar öncekileri bozabileceğinden, anısal bellekteki olağan ve sürekli yinelenen akşam yemeğinde yenilenler vb. gibi olayların anımsanması oldukça güçtür. Zaman bakımından yakın olaylar, öncekilerden daha kolay anımsanır. Gelgelelim, geçen yıl doğum gününün kimlerle kutlandığı gibi önemli, özel, birey üzerinde silinmez izler bırakan olağandışı olaylar kolaylıkla anımsanabilir. Anısal bellekte kişisel yaşantıların saklanması geçmişten günümüze doğru gerçekleşir. Bilgilerin simgelenmesi için aşırı çabaya gereksinme duyulmayan anısal bellek anlamlı belleğe göre daha güçlüdür.

2.3.3.2. Anlamsal Bellek

Önerme ağları ve şemalardan oluşan anlamsal bellek bilginin başlıca öğelerini, kavramları, imgelerin ve sözcüklerin anlamlarını içerir. Anlamsal belleğe gelen bilgi, önerme ağları ve şemalar içinde saklanmaktadır. Anlamsal bellek bir sözlük gibi bildiğimiz imge ve sözcüklerin anlamlarını kapsar. Konu alanı kavramlarının, olguların, genellemelerin, kuralların saklandığı uzun süreli belleğin bölümüdür. Okulda öğrendiklerimizin çoğunluğu anlamsal bellekte saklanır. Anlamsal bellek bilgiyi, hem görsel, hem de sözel olarak simgelenmiş ve birbirleriyle ilintili ağlarda saklar. Anlamsal bellekte bilgi birimlerinin anımsanması, yeni bilgiler eskilerin üzerini örttüğü ya da onları zayıflattığından şimdiki zamandan geçmişe doğru bir çizgi üstünde oluşur.

2.3.3.3. İşlemsel Bellek

Herhangi bir şeyin nasıl yapılacağı ile ilgili bilgilerin, işlemlerin saklandığı bellektir. Örneğin; nasıl yüzüleceği, nasıl kayak yapılacağı, taşıtın nasıl kullanılacağı gibi bilgiler işlemsel bellekte saklanır. Senemoğlu (1997:281-290)'na göre, işlemsel bellekte saklanan işlemlerin kalıcılığı büyük ölçüde yapılacak alışımlara bağlıdır. İşlemsel bellekte oluşan yapılar güçlü bir kalıcılığa, anımsanma özelliğine sahiptir.

3. BÖLÜM

ÇOK UYARANLI EĞİTİM ORTAMLARI

Bu bölümde, çok uyaranlı eğitim ortamı ile onu oluşturan dilsel, görsel, işitsel uyarılara ilişkin genel açıklamalar sunulmuştur.

Eğitim ortamı, eğitimsel etkinliklerin oluştuğu; öğretme-öğrenme sürecindeki iletişim ve etkileşimin gerçekleştiği kişi, araç ve gereç vb. gibi öğelerin oluşturduğu çevre olarak tanımlanabilir (Alkan,1997:126).

Öğrenci, öğrenme-öğretme sürecinde öğretmenle ya da onun düzenlediği eğitim ortamıyla etkileşimde bulunarak veriler edinir. Etkileşimin öğrenmeyle sonuçlanması, öğrenciyle eğitim ortamı arasında o konuda birden çok duyuyu devindirecek bir iletişimin kurulmasına bağlıdır. Ergin (1995:66)'e göre, bir öğrenmenin değişik ortamlara göre kalıcılık yüzdeleri, görme ortamı için % 83, işitsel ortam için % 11, koklama ortamı için % 3.5, dokunma ortamı için % 1.5, tatma ortamı için % 1 olarak saptanmıştır. Demirel (1999:47-73), çok uyaranlı eğitim ortamlarını, öğrenmenin kalıcı izli olmasını sağlama açısından çok önemli görmektedir. Bir öğretme etkinliği ne kadar çok duyuya seslenirse, güdülenme düzeylerinin de o kadar çok artmakta, öğrenme olayı da o kadar iyi ve kalıcı izli, unutma da o kadar geç olmaktadır.

Öyleyse, kavram öğretiminde, yeri geldikçe çocukların birden çok duyusunu uyuracak yazınsal nitelikli metinler, sanatçılar tarafından yapılmış içinde yer aldığımız yaşamı kurgulayan, yaşamın çok daha bütünsel algılanışına aracılık eden resimler, karikatürler; sesler, çocuk şarkıları ve klasik müzik yapıtları, kısa filmler vb. gibi birden çok duyu organını etkileyen çok uyaranlı eğitim ortamlarının olanaklarıyla desteklenmelidir. Sever (2008)'e göre, öğrencilerin farklı yeteneklerini farklı yollarla sergileyebilecekleri, gizilgüçlerini devindirebilecekleri çok uyaranlı,

teknolojik olanaklarla da desteklenmiş çağdaş öğretim ortamlarına gereksinim vardır. Derslikte gösterilen bir resmin, karikatürün, dinlenen klasik müziğin çağrıştırdıkları, öğrenciler açısından güdüleyici bir etkidir. Derslik hem yapısal özellikleri hem de içindeki araç ve gereçleriyle, öğrenciler için bir uygulama alanı yaratmalıdır.

Bir eğitim ortamında hem gerçek varlık, olay ya da ortamlardan, hem bunların görüntü ve ses kayıtlarından hem de gerçek ya da soyut görsel ya da sözselsel simgelerden yararlanılabilir. Ayrıca, gerçek varlık, olay ya da ortamlardan gerçek koşullarda olabileceği gibi, yapay koşullarda yararlanılabilir (Özçelik, 1992a:151-162).

Çilenti (1988:43-50)'ye göre, çeşitli ortamlarla öğrenciye iletilen uyarıcılar, önce duyu organlarınca alınır, sinirlerle beyne gönderilir, orada duyuya çevrilir, algılanır; algılanan iletiler öğrencinin belleğinde izler bırakır. Yaşantı da denilen belirtilen izler, bellekteki geçmiş yaşantıların izleriyle karşılaştırılarak yorumlanır. İletişim işlemi sonunda, gönderilen iletiye, alıcı tarafından gösterilen ilk tepki, uyarıcı yinelenildiği zaman değişmiyorsa, bu, öğrenmenin oluştuğunu gösterir. Öğrenmenin oluştuğunun kanıtı, aynı uyarıcıya, alıcının, hep aynı şekilde yanıt vermesidir. Bu nedenle, öğrenmeyi, belli uyarıcılara belli tepkiler gösterme olarak da adlandırabiliriz. Çoğu zaman, bir kavramın oluşumu, birden fazla yaşantı geçirilmesiyle gerçekleştirilebilir.

Araştırma sürecinde eğitim ortamlarında işe koşulan eğitimsel araç-gereçler seslendikleri duyulara göre üç ana başlıkta incelenebilir:

1. Dilsel uyarılar: Yazınsal ve öğretici nitelikli metinler, bilmeceler, bulmacalardır.

2. Görsel uyarılar: Resim, karikatür, devingen görsellerdir.

3. İşitsel uyarılar: Klasik müzik yapıtları, çocuk şarkıları, çeşitli seslerdir.

3.1. Metinler (Dilsel Uyarılar)

Metin, belirli bir bildirişim bağlamında sözlü ya da yazılı olarak üretilen bir bildirişim değeri taşıyan tutarlı ve anlamlı yapıdır. Günay (2001:33-35)'a göre, bildirişim işlevi olmayan yazılı ya da sözlü bir belge, metin değildir. Dilsel açıdan her metin; birbirini izleyen, sıralı ve anlamlı bütünler oluşturan tümce ve tümce değeriindeki birliklerin toplamıdır. Metin, onu oluşturan tümceler toplamından değişik, kendine özgü bir bütündür. Onursal (2003:124)'a göre, bir metnin tümceler dizisi olmaktan çıkıp metin olabilmesi için, içerdiği bazı bilgilerin ve öğelerin yinelenmesi, bu öğeler yinelenirken, bir yandan da metinde sözü edilen konuların bir sona, bir sonuca doğru ilerlemesi ve gelişmesi, bunun için de yeni öğelerin ve yeni bilgilerin metne katılması gerekmektedir. Öztokat (2005:23), metinde her ögenin birbiriyle ilişkili ve kenetlenmiş olduğunu belirtir. O'na göre, metin, tümcelerden oluşan değil, tümcelerle gerçekleşen anlamlı bir ürün ve süreçtir.

En geniş anlamıyla metin, akşam eve geç dönüleceğini bildiren nottan, gazete, dergi yazılarına, yazınsal ürünlere kadar yazılı olan her şeyi kapsamaktadır (Adalı, 2003:221). Metinleri, o metni yazış amacına, okuyan üzerinde bırakmak istenilen etkiye, daha önceki benzer metinler yoluyla oluşan geleneğe vb. bağlı olarak biçimlendirilir.

Metin, anlatımsal bir bütünlüğü bulunan sözcelerin oluşturduğu dilsel bir üründür. Anlatımsal ve anlatımsal bütünlük taşıyan tümce, öykü, roman, şiir, anı, gezi yazısı vb. metin terimiyle adlandırılabilir. Diğer bir deyişle, metin, göndericinin, bildirimini alıcının da paylaştığı görsel simgeler dizgesine dönüştürerek gönderdiği şeyin adıdır. Özdemir (1976:34)'e göre, her metin, günlük yaşamda toplumun tüm bireylerinin kullandığı doğal dile yaslanılarak üretilir. Ayrıca, doğal dil içinde sözcüklerin belirli amaçlar doğrultusunda kullanılmasından kaynaklanan bilim dili, yazın dili vb. özel diller oluşmuştur.

Dilin kullanımına göre metinler, öğretici ve yazınsal metinler biçiminde türlere ayrılabilir. Öğrenme-öğretme sürecinde ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak öğrencilerin dil gelişimlerine ve anlam evrenlerine

uygun, yazınsal ve öğretici metinler kullanılması, öğretimden istenilen verimin alınmasını sağlar (Sever, 2008).

3.1.1. Yazınsal Nitelikli Metinler

Yazın, kendine özgü niteliklerle donanmış, anlatım ve içerik düzleminden oluşan; duygu, düşünce, düşlemlerin, izlenimlerin sözlü ya da yazılı olarak güzel ve etkili bir biçimde anlatıldığı metinlerdir. Kavcar (1999:5, 123), yazınsal metinlerin, kendi türüne özgü bir anlaşma dizgesini yapısında taşıdığını, malzemesinin dil olduğunu, insan ruhuna işleyen derin etki gücü bulunduğunu belirtmektedir. Günay (2001:33-35)'a göre, her yazınsal ürün, insan yaşamındaki bildirişim biçimlerinden biridir. Dilsel göstergelerin düzenli ve tasarlanmış bir bütünü olan yazınsal metinler; duygu, heyecan, coşku, korku ya da insan ruhuna yönelik daha başka soyut değerleri yaratmaya ya da kullanmaya elverişli, anlam bakımından da çok zengin dilsel birimlerdir. Sayın (1999:24-25)'a göre, yazının tanımlanmasında önemli olan, ne yazılı ya da sözlü oluşu, ne sesbirimler, ne de anlambirimlerdir. Bir metnin oluşması birbirine kenetli tümcelerin, ya da sözcelerin bir metin özelliğini taşımasıdır.

Yazınsal metinler, okura 'bilgi' aktarmaktan çok, 'ileti' sunan metinlerdir. Aklın ve duyguların birlikte devinmesiyle alımlanabilen yazının iletisi biçimlerin ve söz sanatlarının yarattığı algı ve sezgilere dönüktür. Yazınsal metin, okuruna yaşantı zenginlikleri, yaşam deneyimi sunar, yaşatır ve duyumsatır.

Okura ulaşan her yazınsal metin, okunmayı ve alımlanmayı bekler. Okur, metin göstergelerinin metin içi ve metin dışı bağlamların belirlediği doğrultuda anlam oluşturur. Anlamlandırma, alımlayıcının kültür düzeyine, algılama deneyimine, beklentilerine göre değişir. Okurun alımlama deneyimi arttıkça metinle iletişimin sınırları genişler ve yorumları derinlik kazanır. Yazınsal bir metinle kurulacak iletişimin ilk koşulu, okurun bir kurmaca karşısında olduğunun bilincinde olmasıdır. Yazın metninin etkisi doğrudan değil dolaylıdır (Adalı, 2003:232-234).

Son yıllarda, yazın ile ilgili tanımlar yapılmış, ölçütler belirlenmiş, yazınsal niteliklerle ilgili değişik ama birbirini bütünleyen öneriler ileri sürülmüştür. Tanımlar, yazınsal nitelikler ve ileri sürülen öneriler özetlemeli bir yaklaşımla aşağıdaki başlıklarla belirtilmiştir (Rifat, 1999:21; Bayrav, 1999:13; Yücel, 2007:78) :

3.1.1.1. İletinin Yokluğu

Yazınsal yapıt gerçek bir olaydan esinlenmiş olsa da, bütün ayrıntılarıyla gerçekten yaşanmış bir olaya, bir olguya gönderme yapmaz. Çıkış noktası olarak seçtiği olay ya da olguyu istediği gibi biçimlendirir. Bildirisi, çağın bir sorununu, insanlığın bir durumunu yansıtsa da, belli bir olgu ya da olaya bağlı değildir (Bayrav, 1999:13-29; Göktürk, 2000:20-30).

Belli bir toplumda, belli koşullarda yaşayan, kendine özgü deneyimleri olan, dünyayı ve çevresini kendine özgü bir biçimde algılayan yazar, yapıtını doğal dille oluşturur. Düş gücünün yardımı ve dil aracılığıyla yeni ikincil soyut bir evren kurar. Yazar, yaşamda olduğu gibi yapıtında da eylemlerde bulunur. Ama bunlar, dil aracılığıyla oluşan simgesel eylemlerdir. Sözcükler kendi aralarında bir evren oluşturdukları gibi, deneyim dünyamıza da göndermeler yapar (Sayın, 1999:29). Ama deneyim dünyasıyla dile dayalı bilinç ve imge ürünü olan kurmaca metin arasında bir eşdeğerlik yoktur (Gürsel, 1978:14; Demiralp, 1998:28-33; Kıran ve Kıran, 2007:55-66). Adalı (2003:25), yazarın iletmediği anlamların yazara özgü, çok değişik, tümüyle dilde gerçekleşen kurmaca bir evrene ait olduğunu belirtir.

Yazınsal metin, bir anlam içermekle birlikte, gerçek göndergesi bulunmaz. Bir romanda ya da bir şiirde betimlenen bir kişi, bir nesne, bir kent gerçek göndergeden yoksundur (Wellek ve Warren, 1982: 31; Yücel, 2007:78-82). Gönderge, artık metnin oluşturduğu kurmaca bir göndergedir.

3.1.1.2. Açıklık/Kapalılık

Açıklık/kapanıklık, yazınsal metnin bir başı ve bir sonu bulunup bulunmaması, dolayısıyla belirli bir bütünlük gösterip göstermemesi, içerdiği

anlamın erişilir olup olmaması sorunudur (Arrivé'den akt.: Yücel, 2007:78-82). Yazınsal yapının açıklık/kapalılık nitelikleri içerikte ya da biçimde bulunabilir. Metnin kendine öz bir dünya, bir ortam yarattığı, kendi dışında bir gerçeğe göndermediği düşünülürse, kapalılığı kendi iç yapısında, kurgusunda, ayrıntıların birbirlerine bağlanmasında, bölümlerin uyuşmasında aramamız gerekir (Bayrav, 1999:13-29). Sözgeşi, bir şiirin başına konan "Gazel" başlığı daha girişte, okura, şiirin nerede kapanacağını, açıklığın metin açısından ne zaman ve nerede biteceğini, şiirin genelde 5 ile 15 beyit arasında olacağını belirtir (Rifat, 1999:21-48).

3.1.1.3. Üretim

Batur (1982:22), 'özgün' kavramının, bir bakıma öncesi ve öncüsü olmayan, ilk'lik taşıyan bir durumu, bir ürünü adlandırdığını belirtir. O'na göre, kendisinden önceki örneklerle bağlantısız, etki taşımayan, koşutluk bile barındırmayan yazınsal metin düşünülemez. Yazarların önceki metinlerden esinlenmeleri, etkilenmeleri, yaratma eyleminden çok üretme eylemini yeğlemelerinin nedeni, önceki ürünlerden soyutlanamayışlarıdır.

Kıran ve Kıran (2007:359-366)'a göre, her anlatı bir kültürün içinde yer alır, bu nedenle, yalnız yaşadığımız dünyanın dil dışı gerçekliklerine değil, aynı zamanda kendisinden önceki yazılı ve sözlü öteki metinlere de göndermede bulunabilir. Metinlerarası ilişkiler kavramı, 'bazı' yazınsal metinlerin, tek başına ve bağımsız olmadığı, çağdaş ya da kendisinden önceki öteki metinlerle yakınlık, benzerlik ya da karşıtlık ilişkilerini sürdürdüğü düşüncesinden doğmuştur. Metinlerarası ilişkilerin alıntı, aktarma, yansılama, açıklama, gönderme, örtülü vb. anlatım biçimleri vardır.

3.1.1.4. Çok Anlamlılık

Yazınsal metin, yaşamını yazarından ayrı sürdürür. Estetik bütünlüğü gereği yazınsal metinler tek anlamlı olamaz. Bu nedenle iletisi, söylemek istediği de örtüktür. Metin dışı bağlamların değişmesi, metin içi bağlamları da etkiler; sürekli devinim metni dural olmaktan çıkarır. Yazın metninin içerdiği anlam ve değerler de sürekli değişir. Metnin anlam ve

değeri, okurla oluşur. Yazınsal metin, doldurulmuş değil, doldurulmamış 'boş alanlar'ı içerir. Okur kültür düzeyine, beklentilerine göre, metin göstergelerinin metin içi ve metin dışı bağlamların belirlediği doğrultuda yazın metninin 'boş alanlar'ını doldurur, diğer bir söyleyişle metni anlamlandırır. Yazın yapısı 'açık' bir yapıdır, anlamı kadar estetik değeri de sürekli değişir (Sayın, 1999:30-31; Dilidüzgün, 2000:255-256; Dilidüzgün, 2001:248).

Özetle, yazınsal metin, üretimi bitmiş bir dilsel yapı değildir; yazarın metne yüklediği anlamlar ile okurun aynı metne vereceği anlamların kaynaşmasından oluşur (Rifat, 1999:21-48). Yazın üretilir, çünkü yeni yapılar yaratır (Bayrav, 1999:13-29).

3.1.1.5. Dil

Yazınsal nitelikli metinler yazarın, yaşamı ve dili kurgulayarak ortaya koyduğu masal, öykü, şiir, roman vb. metinlerdir (Göktürk, 2002:59-62). Yazın, doğal dili araç olarak kullanan bir sanat, bir iletişim biçimidir. Adalı (2003:25)'ya göre, yazınsal dil ilk elde, toplumsal nitelikli dil dizgesinden, yazar dediğimiz bireyin seçip yeniden oluşturduklarıdır. Yazınsal nitelikli dil, yazarın, günlük yaşamında kullandığı dil de değildir. Yazın düzlemine geçerken farklılaşmış bir dildir bu, bir üst-dildir. İnce (2002:66), yazınsal metnin örgütlenmiş, her ögesi bir işlev yüklenmiş, anlatım aracı dil olan kendine özgü bir yapı, her şeyden önce bir dilsel ürün olduğuna değinir.

3.1.1.6. Sonuç

Uygur(1977:12)'a göre, bir metni yazınsal kılan ölçütler, bir bakıma konu, bilgisel içerik, sözcüklerin seçimi, biçemdir; ancak bunlar yazının özelliğini belirginleştirmede yetersizdir. O'na göre, çok-görünümlü bir yapısı olan yazının ne olduğunu kavramak, özelliğini iyice aydınlatmak için başka özellikleri de işe karıştırmak gerekir:

“Bunların belki de en önemlisi, bir edebiyat yazısının insan açısından yazılmış bir yazı olmasıdır...İnsan olmasaydı edebiyat da olmayacaktı. Diliyle, çalışmasıyla, biçimlendirme gücüyle insandır edebiyat yaratıcısı.

Edebiyat yapıtının yöneldiği ortam da insan ortamıdır: insan içindir edebiyat; insandır edebiyat yapıtını okuyan, anlayan, verimlendiren; insana sunulmuştur edebiyat, insandır edebiyatı değerlendiren.” (Uygur, 1977:12).

Yazını, başka ürünlerden kesin sınırlarla ayırmak, tanımlamak güçtür. Yazın'ın ne olduğuyla ilgili yapılan tanımlar, belirlenen ölçütler, yazınsal özelliklerle ilgili değişik ama birbirini bütünleyen öneriler, metiniçi ve metindışı niteliklerle ilgilidir.

3.1.2. Öğretici Metinler

Makaleler, gazete haberi, bir kent kılavuzu, bir yemek pişirme betimi vb. öğretici metinlerdir. Öğretici metin, gündelik dilin, anlamları herkesçe bilinen sözcükleri ile oluşturulan, anlaşılması için okurdan çok yönlü çabalar gerektirmeyen, olayları, durumları gerçek dünyadaki nedensellik bağı içinde sunan yazıların tümünü içerir. Yazar, öğretici metinleri oluştururken genellikle sözcüklerin, duygusal ve çağrışımsal bir nitelik taşımayan birincil somut anlamlarından yararlanır. Öğretici metinlerdeki soyut kavramsal örgüyü alımlayabilmek de okur için önemli bir sorun yaratmaz. Öğretici metinlerdeki anlam birimleri, gerçek yaşam dünyasındaki karşılıklarını bulur. Anlamın göndergesi gerçek edimler ortamı, yaşanan dünyadır (Özdemir, 2000:36-39; Göktürk, 2002:59-62).

Adalı (2003:232-234)'ya göre, öğretici metinlerle kurmaca metinlerin okurdan beklentisi değişiktir. Öğretici metin, okurunun, iletisini tam ve doğru alımlamasını bekler. Öğretici bir metnin okuruna düşen metni okumak, kendisine yöneltilen iletiyi bulmak, bu iletiyi kendi yaşam deneyimi, gözlemleri ve bilgi birikimiyle karşılaştırmak, yaşamına geçirmektir. Metnin okur üzerindeki etkisi doğrudandır. Özdemir (2000:36-39), öğretici metinlerde kullanılan dilin, duygusal ve çağrışımsal bir nitelik taşımadığını belirtir. Öğretici metinlerin değişik biçimde yorumlanmaya elverişli bir yapıları, düzenlenişleri yoktur. Öne sürülenlerin ya da anlatıların yalnızca gerçeğe uygunluğu, yanlışlığı, doğruluğu tartışılabilir.

3.1.2.1. Bilmece

Bilmece, saklı yanıtı anlamsal belirleyiciler, anlamsal ayrıştırıcılar ve anlamsal çağrışımlarla buldurmayı amaçlayan uyaklı kalıplaşmış sözdür. Boratav (2000:133-143)'a göre, bilmeceler hem biçim hem de deyişleriyle özenilerek oluşturulmuş, özleştirilmiş söz yaratmalarıdır; şiire özgü çağrışımlı anlatımlar onların oldukları gibi, bozulmadan saklanmasını sağlamıştır. Bilmeceyi şiirden ayırt eden nitelik "soru" bölümünün olduğu gibi söylenmesi gereken bir söz kalıbı, karşılığının da tartışılmadan, önceden benimsenmiş belli bir şey oluşudur.

Genel olarak bilmecenin iki türü yaygın olarak tanınır (AnaBritanica, 5.cilt, 1992:167-168):

1. Betimlemeli bilmece

Genellikle bir hayvanı, insanı, bitkiyi ya da bir nesneyi, bilerek karışık bir biçimde anlatır, böylece onu asıl yanıtı farklı bir şeymiş gibi sunmuş olur. "Bütün gün koşan ve gece yatağın altında yatan şey nedir?" bilmecesi ilk önce "köpek" yanıtını akla getirir, oysa asıl yanıt "ayakkabı"dır. Karışıklığı yaratan "koşan" sözcüğünün canlıyı çağrıştırmasıdır.

2. Kurnazca ya da zekice sorular

Ayrı bir yorum gerektiren bu sorular harflere, sözcüklere ve simgelere dayalı olabilir; örneğin "Paris'in ortasında ne var?" - "R". Böyle bilmecelerin ortaya çıkmasında okul ortamının etkisi açıktır. "... ile ... arasında ne fark vardır?" ya da "Niçin ...", "...'a benzer?" gibi sorular, çoğunlukla sözcük oyunlarını içerir.

Elçin (1981:663)'in deyişiyle, bilmeceler, ilk çağlardan günümüze kadar birçok ulusun halk ve aydın çevreleri ile çocuk topluluklarında zaman geçirmek, eğlenmek; bir bakıma bilgide, zekâda, uslamlamada, bellekte vb. üstünlük yarışması olarak söylenmiş ya da yazılmıştır. O'na göre, bilmeceler, iki düşünceyi karşılaştıracak uygarlık düzeyindeki geniş ve genellikle okumamış kesimlerde ve bu kesimlerin yalın ve yaşayan dillerinde doğmuştur.

Bilmece sormanın bir gelenek ve göreneği vardır: Bilmece soran karşısındakine az ya da çok bir düşünme ve çözme süresi verir. Bilmeceyi yanıtlayacak olan çözümde güçlük çekerse ipuçları elde etmek için bilmeceyi sorana "Yenir mi, içilir mi?", "Uçar mı, kaçar mı?", "Canlı mı, cansız mı?" gibi anlamı farklılaştırıcı sorular sorar. Bilmeceyi soran, yanıtlayacak olana "evet, hayır" gibi yanıtlar verir. İçli (2005:271)'ye göre, bilmeceler, ipuçlarından sonuca gitmeyi, çıkarım yapmayı öğretir. Günlük yaşamda karşılaşılan nesne, kavram ya da durumları sorma yoluyla hem bilgilerimizi sınavan, hem de onlarla ilgili bize bilgi veren bilmeceler çocukta problem çözme yeteneğini geliştirerek bilişsel gelişimi hızlandırır.

Bilmeceyi çözecek kişi konuya, saklı yanıtı bulmaya yönelik kestirimler geliştirir. Yanıtını bilmediği halde saklı varlığın anlam belirleyici ve ayrıştırıcılarına ilişkin belleğinde çerçeveler oluşturabilir. Yanıtı öğrendiğinde bu kestirimlerinin ne kadar uygun olduğunu ya da olmadığını yoklar. Kestirim yapılırken özellikler ve ayrıştırıcılar arasında ilişkiler kurulması, kavram öğrenme açısından da etkili bir zihinsel işlemdir. Bilmeceyi yanıtlayan kişi, her kestirimin sonunda bir denence oluşturur ve sonra bu denencenin doğruluğunu yoklar.

Aksan (1993:175-176)'a göre, bilmeceyi yanıtlamanın temeli de, anlam belirleyiciler ve anlamsal ayırıcılar aracılığıyla zihinde bir birleştirme işlemini başararak çözüme ulaşmadır. Bilmecelerin çözülmesi anlamı kavrama, bilgi, beceri, yaratıcılık ve özellikle yetenek işidir. Sever (2004b:85-96), bilmecelerdeki gizli anlama ulaşmanın, her şeyden önce düşünme süreci olduğunu ve usavurma becerisini devindirdiğini, bilmecelerin yanıtlanması sürecinde eğlenirken düşünsel yetiler ve yaratıcılık işletilerek amaca ulaşıldığını belirtmektedir.

Bilmeceler, çocukların düşünme alıştırmaları yapmaları, yaratıcılıklarını geliştirmeleri için gereken dilsel gereçlerdendir. Son yıllarda bilmecelerden ilköğretim çağındaki çocuklar için öğretim aracı olarak yararlanılmaya başlanmıştır. Öğretimde, çocukların birtakım önermeleri birbiriyle ilişkilendirmeleri, yeni bir sonuca, çözüme erişmeleri için bilmecelerden yararlanılmalıdır. Bunun için resimli, resimsiz bilmece türleri

kullanılabilir (Sever ve Diğerleri, 2006:99-101). Öğrencilere yanıtı çok kolay ve çok zor bilmeceler yerine, orta güçlükte bilmeceler sorulmalıdır. Orta düzeyde bir belirsizlik ve dengesizlik, öğrencileri öğrenmeye güdüler, bilmeceye ilgi duymasını sağlar. Bu nedenle, aşağıda örneği verilen, çözümü zor bilmecelerin sorulmasından kaçınılmalıdır.

Örnek bilmece (Elçin, 1981:662-673):

“Sabahları dört, öğlenleri iki ve akşamları üç bacak üstünde yürüyen şey nedir?”

Yanıt :

İnsan doğunca emekler, büyüyünce iki ayak üzerinde durur, yaşlanınca üçüncü ayağın (baston) yardımı ile yürür.

Örnek

Bilmecelerim Var

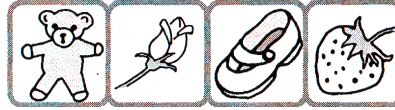
Aşağıda verilen çizgili bilmecelerin yanıtlarını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

YANITI

BİLMECE

Altı sal saçak.

Üstü dal budak.

Çizen: Ayla ÇINAROĞLU

Gökyüzünde uçar

Rüzgardan kaçır

Ben gülerim

O ağlar

Çizen: Ayla ÇINAROĞLU

3.1.2.2. Anlam Çözümleme Çizelgesi

Anlam çözümleme çizelgesi, iki boyutludur (Turgut, Johnson ve Diğerleri, 1997:4.7-4.8;). Genel olarak sesbilim ve sözdiziminde kullanılan ikili özellik anlambilimde sözcük ilişkileri açısından da kullanılır (Kılıç, 2009:110). Çizelgenin bir boyutunda çözümlenecek olan sözcükler ya da kavramlar yer alır, diğer boyutunda anlam belirleyiciler sıralanır.

Kıran ve Kıran (2006:246-248)'a göre, özellikle sesbilimcilerden esinlenen anlambilimciler, anlam düzleminde de ayırıcı özellikler bulunduğunu savunmuşlar; sesbilimsel ölçütlerden de geniş ölçüde yararlanarak, dilin bu boyutunu dizgeleştirmeye çalışmışlardır. Böylece, dilsel anlam da birtakım "özellikler"e indirgenmeye çalışılmış, dilin bu boyutu içerdiği varsayılan en küçük anlam öğeleri ya da özellikler bakımından ele alınmıştır.

Anlam çözümlemesinde sözcüklerin anlamsal belirleyicileri ele alınır. Bu yaklaşıma göre bir sözcüğün anlamı, ilgili olduğu diğer sözcüklerle olan ilişkisine göre ortaya konulur. Anlamsal belirleyiciler açısından her sözcüğün en belirgin niteliklerini gösteren ayırıcı yanları vardır. Her sözcüğün anlamsal belirleyiciler belirlenerek, o sözcüğün diğerleriyle olan benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulabilir. Anlam çözümlemede, anlamsal belirleyicilerin birbirine karşıt, çelişik dilsel birimler olabileceği ilkesinden yola çıkılır. Anlamsal belirleyiciler, ilgili sözcüğü diğerinden ayırmamıza olanak sağlar (Aksan, 1999:48; Günay, 2007:109-122).

Anlam çözümleme çizelgesinin bir sınıf etkinliği olarak geliştirilmesinin basamakları şöyledir:

1. Öğrencilerin yaş, ilgi ve algılarına uygun bir konu seçilir. Sözcüğü, "kuşlar" konuya örnek verilebilir.

2. Konu başlığı öğrencilere duyurulur.

3. Öğrenciler kuşlarla ilgili adlar bulurlar. Öğretmen öğrencilerin buldukları adları yazı tahtasının sol yanına alt alta yazar.

4. Öğrencilere adları yazılan kuşların özellikleri sorulur.

5. Bundan sonra iki boyutlu bir kuşlar çizelgesi hazırlanır. Satır ve sütun başlıkları belirlenmiş çizelgeler etkinlik yaprağı olarak öğrencilere dağıtılır.

6. Öğrencilerden özellikler ya da kuşları göstermek üzere çizelgeyi işaretlemeleri sağlanır.

Örnek:

Anlam Çözümleme Çizelgesi (kuş)

ÖZELLİKLER KAVRAMLAR	kanatlı	vücudu kıllarla kaplı	gagalı	yumurtlama	tüyü	doğurma	zar kanatlı	geceleri uçuş	ötleme
 KUŞ	+	-	+	+	+	-	-	-	+
 YARASA	-	+	+	-	-	+	-	+	-
 KELEBEK	-	-	+	+	-	-	+	-	-

Bu dokuz anlamsal belirleyici yardımı ile üç sözcüğün birbirlerinden ayrı bir anlamsal içeriği olduğu ortaya konulur.

3.1.2.3. Bulmaca

Bulmaca, daha çok gazete ve dergi vb. süreli yayınlarda çıkan yaygın bir sözcük bulma oyunudur.

İlk bulmacalar, aynı harflerden yatay ve dikey sözcükler oluşturmaya yarayan karelerden türetilmiştir. Çoğunlukla boş ve kapalı karartılmış karelere bölünmüş dörtgen biçimli bir diyagramdan oluşur. Diyagramla birlikte, biri yatay, öteki dikey, sözcüklerin tanım ya da ipuçlarını içeren numaralanmış iki liste verilir. Listelerdeki numaralar, diyagramdaki numaralara denk düşer. Diyagramdaki her boş kareye, numaralı tanım ya da ipucuna uygun sözcüğü oluşturacak biçimde bir harf yerleştirilir. Böylece kesişen sözcükler ortak harfler taşır (AnaBritanica, C.:5, 1992:98-99).

Geleneksel içerikten değişik olan bulmaca gibi görsel araçlar öğrencilerin başarılarını artırmakta, ilgilerini çekmektedir. Günümüzde bulmacaların hem oyalayıcı hem de sözvarlığını geliştirici bir araç olduğu benimsenmiştir. Bulmaca çözen kişilerin belleklerinin geliştiği, sözvarlıklarının artış gösterdiği, bilgide üstünlük sağladıkları gibi düşünceler yaygındır. Bulmacaların biçimsel açıdan değişik pek çok türü vardır. Sever ve Diğerleri (2006:71)'ne göre, okunan bir metnin belirlenen sözcüklerinden yararlanarak bulmaca hazırlanabilir. Bulmacada, sözcüklerin, sözcüklerin, eş ya da karşıt anlamlarını tanıtan, tanımlayan sözcükler de yer alabilir.

Bulmacalar tasarılırken içeriğin güncel yaşamla bağlantılı sözcükleri kapsamaları; yanıtı, çözüldükçe yavaş yavaş ortaya çıkan, ipuçları kendi içinde gizli bulmacalar vb. gibi bazı ilginç yaklaşımlardan da yararlanılmaktadır.

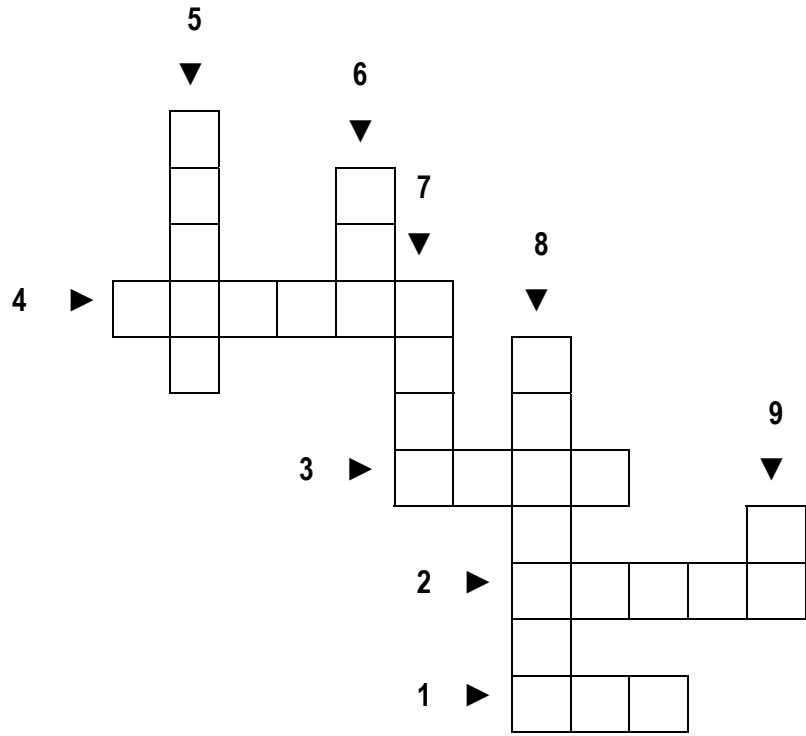
Okura çözebilmesi için verilen bulmacada, yanıtın yazılacağı yer ok işareti ile gösterilir. Çengel bulmaca içinde ya da yan tarafında verilen görseller, sorulan kavram ya da sözcüğü somutlaştırır,

anımsanmasını kolaylaştırır. Çengel bulmacanın öğrencilerin öğrenmelerini olumlu yönde etkileme, düşünme ve araştırmaya yönlendirme vb. gibi birçok yararı vardır.

Örnek:

Çengel Bulmaca

AĞAÇ
BULUT
ÇALI
DUMAN
KELEBEK
KUŞ
OT
SİS
YARASA

SOLDAN SAĞA

1. Yumurtlayan, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvan.
2. Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan gökyüzündeki yığınlar.
3. Ağaçtan küçük, dalları çok çatallı ve sapları odunsu bitki.
4. Ön ayakları perdeli, vücudu yumuşak sık kıllarla kaplı uçabilen, doğuran hayvan.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Yanmayla oluşan kara ya da esmer renkli gaz.
6. Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan yere değen duman.
7. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.
8. Vücudu ince pullarla ve türlü renklerle örtülü, dört kanatlı böcek.
9. İlkbaharda bitip bir, iki mevsim sonra kuruyan küçük bitki.

3.2. Görsel Uyarılar

Öğrenme-öğretme sürecinde, güzel sanatların duyguyu ve düşünceyi devindiren olanaklarından yararlanılmalıdır. Resim, fotoğraf, karikatür, minyatür, animasyon, heykel grafik sanatların olanakları, çocukların görsel dünyasını zenginleştirecek öğelerdir.

3.2.1. Resim

Sanatsal alanları bir bütün olarak algılayan çocuğun estetik duyarlılığı geliştirecektir; çünkü estetik, çocuğun; bilgi, düşünce ve kavram oluşturmaya destek olur (MEB, 2006c:7). Başlangıçta, kavramları öğretme, çocuğun çevresindeki varlıkları görsel kimlikleriyle tanıtmaya, çocuğun görme duyusunu eğitime işlevi, çocuğun yaşıyla birlikte giderek çeşitlenir. Resim, sanatçının dünyasında yarattığı içeriği, görsel bir biçime döken, görünür kılan bir öğedir. İletilerin kavranması, ayrıştırılması, karşılaştırılması, yeniden biçimlendirilmesi gibi girişik bilişsel süreçler, okur-yazar etkileşiminin niteliğini de belirler. Resimde çizgi ve renklerle oluşturulan iletiler, okurun katkısıyla anlamlandırılır (Sever, 2003:159-174).

Resimler, görsel algıyı geliştiren bir uyaran olmanın yanında, çocukların anlama becerilerini de etkileyen birer uyarıdır. İpşiroğlu (2000:15)'na göre, bir metni okuduktan sonra bütüncül bir bakışla yapıtın özünü, izleklerini, iletisini çıkartabilmek gerekiyor. Ama duyu algılarıyla düşünme yetisi gelişmemişse bunun gerçekleşmesi çok güç. Bu durumda alımlayan salt konunun akışına yani anlatılan olaylar zincirine bağlı kalacak, olaylar ardındaki bağlantıları kavrayamayacaktır. Bu bakımdan görsel sanatların eğitimde ağırlıklı bir yer alması gerekiyor.

Pekmezci (1996:147)'ye göre, ilköğretim çağı, öğrencilerin diğer eğitim aşamalarını destekleyen, çocuğun çok yönlü olarak kavrandığı, ilgi ve gereksinmelerinin ussal, imgesel, görsel, algısal ruhsal oluşumlarının biçimlendiği dönemdir. Kaya (2000:178), resmin, kavramlar oluşturulabileceğine, metnin anlaşılmasını, akılda kalmasını sağlayacağına, metne yeni bir yorum ekleyeceğine değinmektedir.

Örnek:

Resim

Pieter Bruegel the Elder. Children's Games.

3.2.2. Karikatür

Başlangıçta yalnızca insanların dış görünüşünü abartmaya, çeşitli bitki ve hayvanları insanların bir parçası gibi bozarak göstermeye, insan davranışlarıyla hayvan davranışlarını, nesnelere insanları karşılaştırmaya dayanan karikatür, kişi ya da olayların gülünç, çelişkili yanlarını yakalayıp bazen yazıyla da desteklenen abartılmış çizgilerle mizaha dönüştürme sanatıdır.

Abartılı ve benzetmeli anlatıma çok eski çağlardan beri başvurulmaktadır. Eski Mısırlıların insanları hayvan kılığında canlandıran resimleri, Hititlerin şölenlere canlılık katan soytarıları gösteren kabartmaları vardır. Batı sanatında bu tür örnekler vazo ve duvar resimlerinde ve ortaçağ heykellerinde rastlanır. Doğu kültürlerinden ise abartı yüklü minyatürler ve

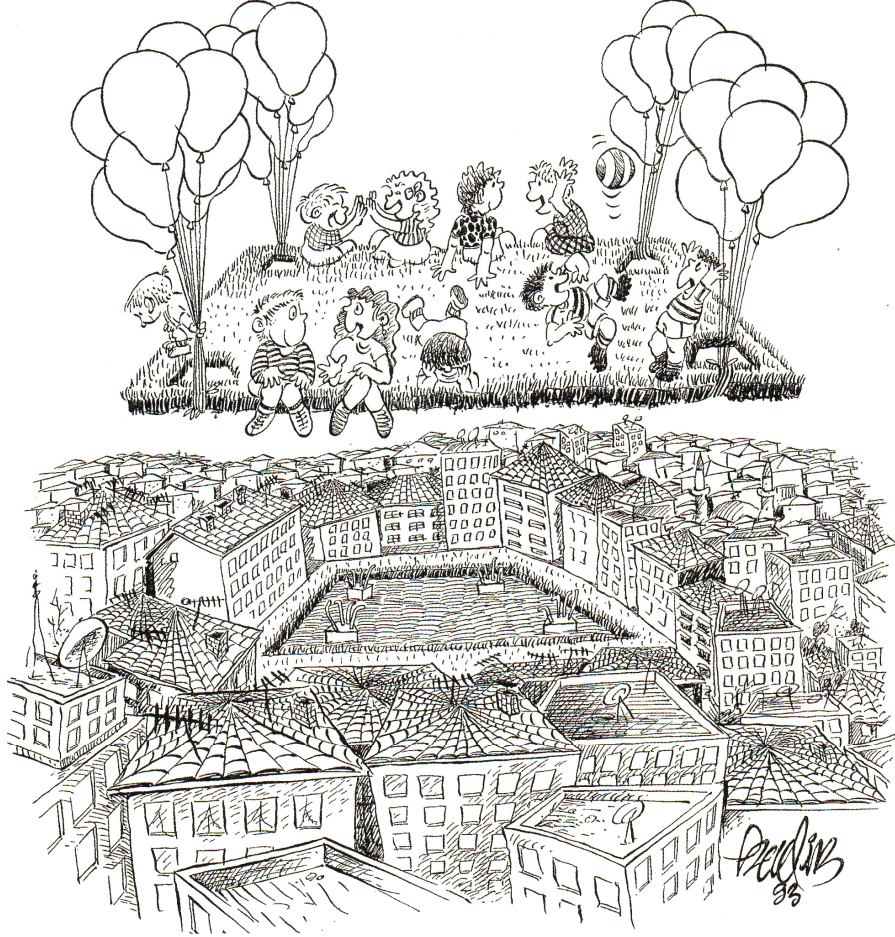
gölge oyunu tipleri bunlara katılabilir. Ama gerçek anlamda karikatür, çizime dayalı anlatımın önem kazandığı Rönesans'tan bu yana gelişmiştir (AnaBritanica, 12. cilt, 1992:628-630).

İlköğretim yıllarında okul türü öğrenmenin temel gereçlerinden birisi olması gereken karikatürler, çocuğun çok boyutlu düşünme becerisini geliştirir; görme duyusunun düşünme sürecine katılmasını sağlar. Sanatsal bir dille oluşturulan karikatürlerin, örtük anlamının tamamlanması ya da bulunması için, izleyenin düşsel ve düşünsel bir katkı sürecine girmesi gerekir. Karikatür, çocuğun çevresindeki dilsel ve görsel uyaranların, çizginin duygu ve düşünce yüklü anlatım diliyle çeşitlenmesini sağlar. Güldüren, düşündüren, duyumsatan işlevleriyle karikatürlerin, çocuğun eğitim sürecinde yer alması gerekir (Sever, 2003:185;Sever, 2007:222-229). Karikatür; gülünüp geçilen, tartışılan, düşünülen, izleyene yönelik bir iletişim aracıdır. Karikatür, eğitimde, bilimde, işlev bulabilen etkili bir anlatım biçimidir.

Kavram öğretiminde, kavramların genel niteliklerini vurgularken karikatürün abartma özelliğinden yararlanılabilir. Öğrencinin ilgisinin kavram oluşum sürecinde belirgin genel niteliklere çekilebileceği, anlamın güçlendirileceği, önemsiz özelliklerin görmezden gelineceği bir ortamın oluşturulmasında karikatür işe koşulabilir.

Örnek:

Karikatür

Kadir Cengiz.

(Balcıoğlu, S. Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Karikatürü)

3.3. İşitsel Uyarılar

3.3.1. Müzik

Müzik, tüm çocukların eğitiminde kullanılması gereken ve çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyen etkili ve önemli araçtır. Müzikle beslenen ve desteklenen çocuklar ruhsal ve bedensel yönden daha sağlıklı bir gelişim sergilemektedir. Müziğin, çocukların gelişimine etkilerinden biri de dil gelişimidir (Yıldız, 2006:6-7):

Çocukların, sesleri bellekte biriktirmesi ses ve dil gelişiminin bir göstergesidir. Müzik yoluyla çocukların dil gelişimine büyük katkı sağlanabilir. Çocukların, bebekken dinledikleri ilk ninnilerle sözvarlığı beslenmeye ve gelişmeye başlar. Arkadaşlarıyla oynarken söylediği tekerlemeler ve saymacalar, okulda öğrendiği çocuk şarkıları ve türküler ile sözvarlığı genişler. Dil, tüm gelişim alanlarıyla bütünleşmiş olan, zihinsel bir süreçtir. Bir gelişim alanında erişilen aşama ya da özümleme ve düzenleme süreçleri sonraki dönemde yeni kavramların oluşmasını sağlamaktadır.

Öğretimde en çok zorlanılan konulardan biri kavramlardır. Kavramlar soyut oldukları için çocuklar tarafından kavranması ve öğrenilmesi kolay değildir. Özellikle kavramın tanımından yola çıkarak o kavramı öğretmeye çalışmak öğrenmede etkili olmamaktadır (Çelikkol, 2007:35). Kavramları şarkı, tekerleme, saymaca, ninni, türkü gibi müzikli yapılarda kullanarak somutlaştırmak öğrenmede daha etkilidir.

Müzikte sesler kendisi dışındaki seslere, nesnelere gönderme yapabilir. Duyulan her sesin ardından gelecek sesler için beklenti oluşturmasının nedeni, müzikle, müzik dışı kavramlar arasındaki benzerlik ilişkisidir. Kuş ötüşleri, gök gürültüsü, rüzgarın uğultusu gibi sesler Batı müziği bestecilerince orkestra çalgılarındaki öykünmeleriyle, betimlenmeleriyle kullanılmıştır. Belli çalgılar, ezgiler, ulusal marşlar, doğum günü şarkıları belli kavramlarla, olaylarla ya da kişilerle eşlenerek duyulduklarında o varlığı çağrıştırır duruma gelir (Tekman, 2000:74).

Öğrencilerin müzikli bir öğrenme ortamından yarar sağlamaları, edilgen olarak öğretilecek kavramları içeren müziği dinlemeleri yanında, etkin bir konuma geçmeleriyle olanaklıdır. Bunun için, öğrenme-öğretme sürecinde ilgi çekici ve eğlendirici çeşitli yöntemler kullanılarak öğrencilerin ön bilgileri devindirilmelidir (MEB, 2006b:11-12, 2006c:15). Şarkı, tekerleme, saymaca, ninni, türkü söyleme; öğrencilere önemli bir bilgiyi anımsatmanın yanında, öğrenmeleri de daha kalıcı duruma getirir.

3.4. Çok Uyaranlı Eğitim Ortamlarına İlişkin Genel Açıklamalar

Deneyisel araştırma sürdürülürken yürürlükteki "İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı"ndaki işleniş aşamalarına bağlı kalınmıştır. Eğitim ortamı dilsel (yazınsal nitelikli metinler, bilmece ve bulmacalar), görsel (resim, karikatür vb.) ve işitsel (klasik müzik, sesler, çocuk şarkıları vb.) uyarılarla zenginleştirilmiştir. Eğitim ortamlarını düzenleyici eğitim durumları aşağıda sunulan genel örneğe göre kurgulanmıştır.

Öğrenme-Öğretme Süreci

Hazırlık

Öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri artıracak bağlamlar oluşturulmuştur. Araştırma için seçilen metinlerin kavram gelişimini sağlamada katkı sağlaması düşünülmüştür.

Metinle ilgili yapılan hazırlık çalışmalarıyla, öğrencilerin metni kavramaya yönelik bilgiler edinmeleri, konuyla ilgili araştırmalar yapmaları, düşünmeye yönelmeleri sağlanmıştır. Etkinlikler birbiriyle ilişkili kılınmış; öğrencilerin eğlenerek, düşünerek, üreterek yaşayacağı öğrenme yaşantıları oluşturulmuştur (Uzun, 2007c). Öğrenciler derste kullanılan okuma metniyle etkileşime girmeye ve etkinliklere katılmaya daha istekli olmuşlardır (İşeri, 2002: 97).

A. "İlgi Çekme Ve Güdüleme" Bölümüne İlişkin Açıklamalar

İlgi çekme

Öğrenme-öğretme sürecinin başında öğrencilerin ilgisini işlenecek metne ve kavramlara çekmek için olgu, olay, anı, şarkı ve klasik müzik örnekleri vb. gibi uyarıcılardan yararlanılmış, gösteri etkinliklerine yer verilmiştir. "Neden? Niçin? Nasıl?" gibi sorular yöneltmiştir. Bu sorularla öğrencilerin konu üzerinde düşünmeye başlaması, "Neden böyle? Neler biliyorum? Bu nasıl oluyor?" gibi kendi sorularını oluşturması sağlanmıştır. Uyarıcıların seçiminde işlenecek metin ve oluşturulmak istenilen kavramların

yanı sıra öğrencilerin yaşları, ilgileri, algıları ve kültürel değerleri göz önünde tutulmuştur.

Güdüleme

Metin işleniş sürecinde, nelerin yapılacağı, öğrenilen kavramların, alımlanan iletilerin nerede, nasıl işe yarayacağı soruları yanıtlanmıştır. Öğrencilerin metne ilgi ve istek duymaları sağlanmıştır. Metinle etkileşim, etkinliklere katılım yönünde isteklendirilmiştir.

B. "Araştırma" Bölümü İle İlgili Açıklamalar

Sözcüklerle Çerçeveleme

Kavram ve sözcükler üzerinde öğrencilerin bilgileri, deneyimleri, düşünce ve görüşleri saptanmıştır. Öğrencilere sözcüklerle ilgili bilmeceler sorulmuştur. Az ya da çok bir düşünme ve çözme süresi verilmiştir. "Canlı, cansız, yenir, yenmez" vb. gibi ipuçları sunulmuştur. Görsellerden ipucu olarak yararlanabilecekleri belirtilmiştir (Sever, 2007:227). Görselleri gösterilen varlıkların adlarının ilk harfleri birleştirildiğinde, saklı anlama ulaşılabilecekleri söylenmiştir (EK.9.).

Öğrencilere kavramın iki değişik örneği ile bir örnek olmayanı verilmiştir. Kavram oluşumunu sağlamak için iki olumlu örneğin kendisi ya da değinilen kavramın özelliklerini içeren görseli sunulmuş (Woolfolk, 1980:251-252; ACA, 2000:47); örnek olmayan için de kavramın özelliklerini içermeyen örnekler gösterilmiştir. Verilen örnekler, kavramın en belirgin ve ulamın özgün özelliklerini yansıtmıştır. Bu süreç öğrencinin, kavramın belirgin özelliklerini tanımasını ve iki örneğin eşdeğer olduğu genellemesine ulaşmasını sağlanmıştır. Örnek olmayanların da, örneğin bazı özelliklerini taşımakla birlikte, hangi özellikler bakımından örneklerden farklılaştığı gösterilmiştir (Senemoğlu, 1997:523-524).

Tümevarım yöntemiyle yapılan çalışmalar

Öğrencilere ön öğrenmelerini anımsamaları için kavramla ilgili bilmeceler sorulmuştur. Görsellerden ipucu olarak yararlanabilecekleri

belirtilmiştir. Öğrencilerden sözcüklerin anlamlarını tartışarak bulmalarını istenmiştir. Öğrencilere kavramlarla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunulmuştur. Öğrenciler betimleme, karşılaştırma yapmaya, değişiklik ve ilişkileri bulmaya yönlendirilmiştir. Kavramlarla ilgili örnekleri gözlemleyerek genellemelere varmaları, ilişkili örnekleri inceleyerek tanımlayıcı nitelikleri bulmaları sağlanmıştır. Kavramların neler çağrıştırdığı sorulmuş ve kavramlarla ilgili ağlar oluşturmaları söylenmiştir (EK.9.). Öğrencilerden kavramlarla tanımlarını eşleştirmeleri istenilmiştir.

Tümdengelim yöntemiyle yapılan çalışmalar

Öğrencilere kavramların tanımı ve özellikleri sunulmuş, öğrencilerin zihinlerinde ilk yapı oluşturulmuştur. Sonra kavramın örnekleri ve örnek olmayanları sunulmuştur. Öğrencilerden örnekler bulmaları istenmiştir. Öğrenciler betimleme, karşılaştırma yapmaya, değişiklik ve ilişkileri bulmaya yönlendirilmiştir. Kavramlarla ilgili genellemelere varmaları sağlanmıştır. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmaları istenmiştir (EK.9.). Öğrencilere kavramlarla tanımlarını eşleştirmeleri söylenmiştir.

Metnin İçeriğini Kestirme

Kestirim etkinliğinin amacı, öğrencinin konuya, metnin içeriğine yönelik denenceler geliştirmesini sağlamaktır. Öğrenci okuyacağı metnin konusunu, metinde geçecek olayları, kişileri, yer ve zamanı daha metni okumadan zihninde çerçeveleyebilir. Metni okuduğunda da bu kestirimlerinin ne kadar uygun olduğunu ya da olmadığını yoklar. Uzun (2007c)'a göre, bu yolla okuma zevkli bir zihin oyununa dönüşür. Kestirim yalnızca okuma açısından değil, kavram öğrenme açısından da etkili bir zihinsel işlemdir. Öğrenciler, her kestirimin sonunda bir denence oluşturur ve sonra bu denencenin doğruluğunu yoklar.

Etkinlik öncesinde öğrencileri kümelere ayırmıştır. İşlenecek metnin başlığı, görselleri, ilk ve son tümceleri sunuyla yansıtılmıştır. Öğrencilerin kestirimleri etkinlik yapraklarına yazdırılmıştır. Kümelerin oluşturdukları kestirimlerin bir sözcü aracılığıyla diğer öğrencilere sunmaları sağlanmıştır.

C. "Metni İnceleme" Bölümüyle İlgili Açıklamalar

Dinleme

Belirlenen amaç ve yönteme göre öğretmenin metni okuması ve öğrencilerin de okunan metni dinlemeleri gerçekleştirilmiştir. Dinleme sırasında belirlenen amaç, yöntem ve tekniklere göre çalışmalar yapılmıştır. Katılımlı dinlemede kestirim, soru sorma gibi etkinliklerin nasıl yapılacağı öğrencilere açıklanmıştır. Dinlemeye başlamadan önce öğretmen metnin herhangi bir yerinde durarak metnin sonrasını kestirmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Öğretmen metni okurken metnin can alıcı noktalarında durarak öğrencilerden metnin sonrasını kestirmeleri istenmiştir. Dinleme sonrasında kestirimlerinin doğrulukları denetlenmiştir. Dinleme sırasında çeşitli sorularla öğrencilerin dikkati metne yoğunlaştırılmış ve çalışma sonuna kadar bu ilgilerini sürdürmeleri sağlanmıştır.

Öğrencilere dinledikleri metnin kişi ve konusuna ilişkin sorular sorulmuştur.

Okuma

Okumaya başlamadan önce öğrencilerle okuma amacı, yöntemleri ve teknikleri belirlenmiştir. Serbest okuma yöntemi belirlenmişse öğrencilerin amaçlarına göre sessizce okumaları sağlanmıştır. Eğer paylaşarak okuma yöntemi seçilmişse önce örnek sesli okuma yaptırılmış, daha sonra metin, öğrenciler arasında paylaştırılmış sesli okuma yapılması sağlanmıştır. Öğretmen metnin içeriği, niteliği (bilgilendirici, öyküleyici, şiir vb.) hakkında bilgi vermiştir.

Seçilen amaç yöntem ve tekniklere göre okuma çalışmaları gerçekleştirilirken öğrencilerden sesli ve sessiz okuma kurallarını uygulamaları istenmiştir. Sesli okumada işitilebilir bir ses tonuyla okuma yapılmış, vurgu titremleme (tonlama) ve sesletime, noktalama işaretlerine uygun okuma yapılmasına özen gösterilmiştir. Okuma çalışmalarında da en az bir kez öğretmen ya da iyi okuyan öğrencilerce örnek okuma çalışması yapılmıştır.

Metin önce bir kez öğretilince, daha sonra istekli öğrencilerce sesli olarak okunmuştur. Metni dinledikten ve okuduktan sonra öğrencilerin yazdıkları kestirimlerini incelemeleri sağlanmıştır. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmaları istenmiştir. Ardından bir kez de öğrencilerin, metni sessiz okuma ilkelerine uygun okumaları ve okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemeleri istenmiştir. Öğrencilerden dinledikleri metinde geçen kişilere ilişkin izlenimlerini ve metnin konusunu kısaca yazmaları sağlanmıştır.

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Anlamı bilinmeyen sözcüklerle çalışırken ilgili sözcüğün anlamı hiç bir etkinlik yaptırmadan öğretilince öğrencilere doğrudan verilmemiş ya da öğrenciler doğrudan sözlüğe yönlendirilmemiş, kavram oluşturma sürecinin olumsuz yönde etkilenmesi önlenmiştir (Uzun, 2007ç).

Dinleme ve okuma sırasında öğrencilerden, anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemeleri; sözcüklerin anlamlarını önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirmeleri istenmiştir. Öğretmen, öğrencilerin sözcüklerin anlamlarına ilişkin olarak çalışma yapraklarına yazdıkları kestirimleri denetlemiştir. Daha sonra, öğrencilerin sözcüklerin anlamlarını sözlükten araştırmaları istenmiştir. Bulunan sözlük anlamı, kestirimlerinin karşısına yazdırılmıştır. Öğrencilerin sözcük hakkında konuşmaları, sözcükle yeni tümceler kurmaları, sözcüğün çağrıştırdıklarını açıklamaları, somut içerikli sözcükle ilgili resim yapmaları sağlanmıştır.

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemeleri istenmiştir. Öğretmen, okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi öğrencilere sorgulatmıştır. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek öğrencilerin tartışmaları sağlamıştır.

Sorular ve Yanıtlar

Anlama; inceleme, seçim yapma, yorumlama ve değerlendirme gibi çeşitli zihinsel etkinlikleri gerektirir. Metnin anlamını bulma, üzerinde düşünme, çıkarımlar yapma ve değerlendirmeye ilişkin sorular hazırlanmıştır (Kavcar ve Diğerleri, 1995:49). Soruların, işlenen metinde yanıtı olan ya da yanıtına değinilen, metindeki bilgilerden yararlanarak erişilebilen bilgilere yönelik olmasına özen gösterilmiştir.

Metni okuduktan sonra öğrencilerden kendilerine ilginç gelen bir bölümü sözel olarak nedenleriyle birlikte anlatmaları, zihinlerinde oluşan anlamı rengin ve çizginin anlatım olanaklarından yararlanarak görselleştirmeleri istenmiştir. Metnin türüne göre duygusal, abartılı sözler, gerçek ve düşlem ürünü olanları belirleme, karşılaştırmalar yapma, varlıkları, olayları sınıflama, metne uygun başlıklar buldurma gibi çalışmalar yapılmıştır.

Öğrencilerle doğrudan okudukları metni anlamaya yönelik etkinlikler yapılmıştır. Öğrenci, ele aldığı konuyu ya da okuma parçasını her yönüyle kavrayacak biçimde etkileşime sokulmuştur.

Öğrencilerden öyküdeki olayları öncelik sonralık sırasına göre dizmeleri istenmiştir. Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişki sorulmuştur: "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Öğrencilere, metnin ana düşüncesini bulmalarını sağlayacak etkinlikler yaptırılmıştır.

3. Sözvarlığını Geliştirme

Sözcüklerin anlam özellikleri üzerinde durulmuştur. Metnin türüne göre gerçek, mecaz, eş anlamlı, karşıt anlamlı, eşsesli sözcüklerle çalışılmıştır. Ekleri kullanarak yeni sözcükler türetmeleri sağlanmıştır. Öğrencinin sözvarlığını geliştirebilecek değişik teknikler de kullanılmıştır.

Turgut, Johnson ve diğerleri (1997:4.1-4.14)'ne göre, tümüyle soyut bir içeriği olan kavramların öğrenilmesi özellikle yaşça aşağı

eğitim düzeylerinde olanaksız değilse bile zordur. Bu nedenle kavramları bir dereceye kadar anlam özümleme çizelgeleri, kavram ağları ile somutlaştırmak olasıdır. Anlam zmleme çizelgeleri, kavram ağları, kavram derste işlenmeden önce ya da işlendikten sonra kullanılabilir. Kavram derslikte işlenmeden önce kullanılırsa öğrencilerin kavram ile ilgili ön bilgileri, eksiklikleri ve yanlış anlaşılmalar saptanabilir. Öte yandan bir kavram işlendikten sonra öğrencilerin o kavramı kavrama düzeyleri belirlenebilir.

Anlam zmleme izelgesi, kavramların tanımlayıcı ve ayrıştırıcı özelliklerinin öğrenilmesinde kullanılmıştır. Metinde geçen kavramlara ilişkin olan ya da olmayan özellikleri içeren anlam özümleme çizelgeleri öğrencilere sunulmuştur. Anlam zmleme izelgesi, iki boyutlu olarak geliştirilmiştir. Çizelgenin bir boyutunda özellikleri zmlenecek olan varlıklar ya da kavramlar yer almış, diğer boyutunda özellikler sıralanmıştır. Öğrencilerin ilişkili ve ilişkisiz özellikleri belirtmeleri sağlanmıştır (EK.9.).

. "Metin Aracılığıyla ğrenme" Bölümüyle İlgili Açıklamalar

İşlenen metin; günlük yaşamla, Türkçe, matematik, hayat bilgisi, görsel sanatlar, müzik gibi derslerle ve afet eğitimi, girişimcilik, insan hakları ve vatandaşlık, kariyer bilinci, özel eğitim vb. gibi ara disiplinlerle ilişkilendirilmiştir.

1. Günlük Yaşamla ilişkilendirme

İşlenen metinden önceki aşamalarda edinilen bilgi ve beceriler, türlü etkinliklerle öğrencilerin yaşantılarına aktarılmıştır. Edinilenlerin özümsenmesi ve kalıcılığının sağlanması için sınıf ortamında öğrencilerin kendi yaşantılarından ve günlük yaşamdan örnekler vermesine, sorunlar belirlemesine, zmler üretmesine, çıkarımlar yapmasına olanak sağlanmıştır.

Öğrencilere aşağıdakine benzer sorular yöneltilmiş, ilgili etkinlikleri yaptırılmıştır:

- "Büyüklerinizin çevre, ulaşım gibi sorunları çözmek için çaba göstermeleri sizi nasıl etkiler?"

Diğer Derslerle İlişkilendirme

Metinde geçen kavramlar Türkçe dersinin "Kelimleri yerinde ve anlamına uygun kullanır." kazanımıyla ilişkilendirilmiştir. Bu ilişkilendirmeyi yapmak için de öğrencilerden metinde geçen kavramları kullanarak kısa bir metin yazmaları istenmiştir (EK.9.).

Araştırma

İşlenen metinden yola çıkarak belirlenen bir konuda araştırma yaptırılmıştır. Araştırma aracılığıyla öğrencilerde sorun çözme, karar alma, kavramlaştırma, eleştirel düşünceyi geliştirme gibi düşünme ve öğrenme becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Öğrencilerden aile büyükleriyle (babası, annesi, dedesi vb.) çocukluklarındaki gülünç davranışları hakkında görüşme yapmaları ve edindikleri bilgileri sınıfta sunmaları istenmiştir. Öğrencilerin araştırma raporlarında yazım kurallarına uymaları sağlanmıştır.

D. "Kendini Dile Getirme" Bölümüyle İlgili Açıklamalar

Bu bölümdeki etkinlikler, öğrencilere, edindikleri bilgileri kullanma, yeniden üretme olanağı verecek biçimde tasarlanmıştır.

a. Zihinsel Hazırlık

Konuşma, yazma ve görsel sunu konularının belirlenmesinde beyin fırtınası tekniğinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin konuşma, yazma ve görsel sunu için amaç, yöntem ve teknikleri belirlemelerine yardımcı olunmuştur. Öğrencilere seçtikleri konuyu hangi türde (şiir, öykü, anı, drama vb.) hazırlayacakları ve nasıl sunacakları sorulmuştur.

b. Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu

Bu aşamada öğrencilerin görselleri kullanmaları, anadüşünceyi vurgulamaları, konuyu mantıksal bütünlük içinde sunmaları, sınıflama, karşılaştırma, neden-sonuç ilişkileri kurma gibi işlemleri uygulamalarına özen gösterilmiştir.

Öğrencilerden metnin kendilerine ilginç gelen bir bölümünü resimle anlatmaları istenilmiştir. Resimler bir yandan iletiyi görsel öğelerle desteklemiş, diğer yandan da öğrenciye özgü yorumlarla öyküye yeni renkler katmıştır.

Öğrencilere, başlangıçta, eğitim ortamlarında yaş ve gelişim özelliklerine uygun, iletileri daha açık, yazıyla desteklenmiş karikatürler sunulmuştur (Sever, 2007:69). Etkinlikte verilen karikatürü açıklamaları, iletiyi yazılı olarak dile getirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin karikatürlerin iletilerine ilişkin yazdıkları, metnin işlenişinin bitimine değin derslik panosunda sergilenmiştir.

c. Sözcükleri Kullanma

Öğrencilerin öğrendikleri kavramları yerinde ve doğru kullanmalarını sağlamak amacıyla bulmaca çözmeleri istenmiştir. Önce kavramlar belirlenmiş; daha sonra belirlenen kavramları, çengel bulmacada soldan sağa, yukarıdan aşağıya yerleştirmiştir (EK.9.).

E. "Ölçme Ve Değerlendirme" Bölümüne İlişkin Açıklamalar

Öğrencilerin eksik yönlerini tamamlamasına ve becerilerini geliştirmesine yardım edilmiştir. Öğrencilerin düşünme, anlama, sorgulama, ilişki kurma gibi becerilerini ölçmek için değerlendirme yapılmıştır (EK.7.). Öğrenme-öğretme sürecinin her aşamasında süreç ve sürecin sonunda sonuç değerlendirmeye yer verilmiştir.

1. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinlikleri ve diğer sınıf içi çalışmaları "Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (EK.7.1.) ve

"Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (EK.7.2.) göre değerlendirilmiştir.

2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (EK.7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (EK.7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirilmiştir.

3. Öğrencilerin yaptıkları araştırmalar 'öğrenci ürün dosyası'na eklenmiştir. Öğrenci ürün dosyası değerlendirilirken Öğrenci "Ürün Dosyasını Değerlendirme Çizelgesi"nden (EK.7.5.) yararlanılmıştır.

4. BÖLÜM

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde, çok uyaranlı eğitim ortamlarına ve kavram gelişimine ilişkin araştırmalar tanıtılmıştır. Kavram oluşturma, kavram kazanımı, kavram gelişimi ile ilgili yapılan araştırmalar aşağıda sunulmuştur:

Do (2009), dokunsal (haptik) kavramların nasıl öğrenildiği, saklandığı ve nasıl genellendiğini incelemiştir. Katılımcılar, farklı alıştırma süreçleri aracılığıyla hemen ya da daha sonra uygulanan transfer testleri ile sınanacak şekilde nesnelere görsel veya dokunsal olarak üç ulama (kategori) ayırmayı öğrenmişlerdir. Birinci deney, görsele karşı dokunsal öğrenme ve transferi içermektedir. İkinci deneyde görsel ve dokunsal arasında farklı kiplikler kullanarak eşleştirme incelenmiştir. Üçüncü ve dördüncü deneyde, görme ve dokunma arasındaki algısal baskınlığın derecesini belirlemek için ulam içi ve ulamlararası iki kiplikli durumlarda duyulararası çatışmaları incelenmiştir. Çoklu kiplik benzerliği ve sınıflandırması kuramlarının uygulamaları ayırıcı öğrenme, duyuşal bütünlük ve baskınlık ilişkisi açılarından tartışılmıştır.

Mürsel (2009), deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi araştırmıştır. Araştırma, deneme modellerden son test kontrol grublu modele göre desenlenmiştir. Kontrol grubunda metinler ve belirlenen deyim ve atasözleri her zamanki gibi işlenmiştir. Deney grubunda aynı metinler işlenmiş ancak belirlenen deyim ve atasözleri karikatürle desteklenmiştir. Uygulama öncesinde her iki gruba da okuduğunu anlama ve sözcük bilgisini ölçmeyi amaçlayan standart bir ölçme aracı uygulanmış gruplar arasında okuduğunu anlama açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Uygulama sonrasında her iki gruba da okuduğunu anlama, deyim ve atasözlerinin anlamlarını kavrama ve yerli yerinde kullanma davranışlarını belirlemeyi amaçlayan bir ölçme aracı uygulanmıştır. Uygulama sonucunda deney grubu ile kontrol grubu başarı

puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Avsalak (2008), okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık çocukların kavram gelişimlerinde müzik eğitiminin etkisini incelemiştir. Kavramlar; “somut ve soyut” kavramlar olarak sınıflandırılmıştır. Müzik yolu ile somut ve soyut kavramların kazanımı çalışmalarında deney grubu kontrol grubuna göre daha başarılı olmuştur. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayanılarak, okul öncesi dönem 60-72 aylık çocukların kavram gelişiminde müzik eğitiminin büyük ölçüde etkili olduğu saptanmıştır.

Kılıç (2007), kavram ve genelleme çözümlenmesi temel alınarak yapılan öğretimin, “bir kavramın içerik öğelerinin” açıklanmasının; kavramların, genellemelerin öğrenilmesine ve bilişsel esnekliğe etkisini araştırmıştır. Araştırma, ön test-son test kontrol gruplu deneme modeline göre desenlenmiştir. Gruplar ön test sonuçlarına göre eşitlenmiştir. Araştırma bulgularına göre, son test hatırlama düzeyi puanları açısından, deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Son test kavrama ve uygulama düzeyi puanları açısından, deney ve kontrol grubu arasında, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Deney grubundaki öğrenciler, ders işlenişini olumlu değerlendirdiklerini, konuyu iyi anladıklarını ve açıklamaların çok yararlı, kontrol grubundaki öğrenciler ise, dersi zor ve sıkıcı bulduklarını, aynı zamanda daha çok örneğe ve alıştırmaya gereksinme duyduklarını belirtmişlerdir.

Çelikkol (2007), ilköğretim ikinci kademe 6. ve 7. sınıflarda Türkçe derslerinde sözcük ediniminde müziğin etkisini araştırmıştır. Araştırmada “ön test-son test kontrol gruplu deneme modeli” kullanılmıştır. Deney grubuna sözcük ve sözöbekleri müzik eşliğinde öğretilirken, kontrol grubunda öğretim geleneksel yöntemle sürdürülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre; sözcük ediniminde müziğin kullanılması, geleneksel yöntemle göre başarıyı artırmış, öğrencilerin derse karşı tutumlarını olumlu yönde etkilemiştir.

Okur (2007), serbest okuma etkinliğinin sözdağarı ve kavram gelişimine etkisini incelemiştir. Araştırmada ön test-son test kontrol gruplu deneme modeli işe koşulmuştur. Uygulamada okunacak üç yerli roman, uzman görüşleri doğrultusunda 100 Temel Eser arasından seçilmiştir. Yine uzman görüşlerinden yararlanılarak 300 sözcük ve söz grubu (deyim, birleşik eylemler vb.) belirlenmiştir. Araştırmacı, belirlenen söz öbekleriyle oluşturulan ölçme aracını iki gruba da her kitap okunmadan önce ön test, okunduktan sonra son test çalışma sonunda da her iki gruba birden karma "genel son test" olarak uygulamıştır. Sonuçta, araştırmacı okuma etkinliğinin sözdağarını ve kavram gelişimini etkilediği, ilköğretim okullarında okuma olgusunun kazanılmadığı, MEB'ca önerilen 100 Temel Eser ile öğrencilerin yalnızca okumasının amaçlandığı, öğrencilerde sözlükten yararlanma alışkanlığının yerleşmediği sonucuna ulaşmıştır.

Coşkun (2006), ilköğretim 2. ve 3. sınıfa ait, iki Türkçe ders kitabını incelemiş, öntür kuramı çerçevesinde 26 kavram alanı betimlemiş, kavram ulamlarının ve dilbilgisel ulamların sıklık değerlerini ortaya koymuş, izlekler ile kavram ulamları arasındaki ilişkileri değerlendirmiştir.

Bulut (2006), kavram geliştirme yöntemiyle yapılan sözdağarını geliştirme çalışmalarının, ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin sözdağarı geliştirme erişisini ve kavram geliştirme yönteminin ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin özetleme becerilerini etkilediğini ortaya koymuştur.

Karadağ (2005), ilköğretim I. kademe öğrencilerinin sözdağarı ile Türkçe ders kitaplarının sözdağarını sınıf düzeyine göre karşılaştırmış; aralarındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemiş; Türkiye genelinde yedi bölgede 3.135 öğrenciye yazılı anlatım yaptırılmıştır. Öğrencilerin, sınıf düzeylerine göre, sözcük sıklık ve yaygınlık listeleriyle Türkçe ders kitaplarının her sınıf düzeyinde sözcük sıklık listeleri oluşturulmuştur. Öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları sözcüklerle ders kitaplarının sıklık düzeyleri karşılaştırılmıştır. Öğrencilerin yaygın olarak kullandıkları sözcüklerin % 50-60 arasında değişen oranlarda ders

kitaplarında yer almadığı saptanmıştır.

Shu-Ling (2000), soyut kavramların öğrenilmesinde, görsel-işitsel sunumların etkilerini araştırmak amacıyla, 169 lise öğrencisiyle çalışmıştır. Birinci gruba soyut kavramlar, bilgisayar tabanlı öğretim ile bilgisayar ekranından verilmiştir. İkinci gruba soyut kavramlar, seslerle ve grafiklerle verilmiştir. Üçüncü gruba ise, bilgisayarda oluşturulmuş devinimli gösterimlerle verilmiştir. Uygulanan 20 soruluk çoktan seçmeli ölçme aracının öntest ve sontest puanları arasında ikinci grup lehine anlamlı bir farkın olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, soyut kavramların öğrenilmesinde, görsel ve işitsel öğelerin aynı anda kullanılmasının öğrenmeyi olumlu yönde etkilemiştir (Akt.: Kılıç, 2007:108).

Coşkun (1999), kavramların öğretiminde, geleneksel öğretim ile Öğeleri Belirleme Kuramı'na dayalı olarak yapılan öğretimin başarıya, öğrenme düzeylerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisini araştırmıştır. Araştırmacı, Öğeleri Belirleme Kuramı'na dayalı olarak yapılan kavram öğretiminin geleneksel yöneme göre, daha etkili olduğu saptanmıştır.

Çengelci (1996), hiyerarşik yapıya uygun olan Türkçe kavramlara ilişkin bir norm çalışmasını genç ve yaşlı örneklemeler kullanılarak yapmış ve temel düzey kavramların her yaş, koşul ve kültürde daha kolay algılanıp algılanmadığı sorusunu incelemiştir. Araştırma sonucunda, deneklerin hangi düzey kategoride olursa olsun, aşına kavramlara daha kısa sürede tepki verdikleri; kadın ya da erkek olmanın kavramları daha kolay algılama açısından bir farklılık yaratmadığı; aşinalığın dengelendiği durumlarda, temel düzey kavramlarla alt düzey kavramlar arasında tepki süresi farklılaşmasının olmadığı; kavramları algılamada gelişimsel bir farklılık olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

Akman (1995), 40-69 aylık anaokulu öğrencilerine kavramlarla ilgili bilgiler kazandırmak amacıyla verilen kavram eğitiminin çocukların kavram gelişimlerine etkisini incelemiştir. Verilen kavram eğitiminin etkili olduğunu, eğitim sonucunda çocukların eski bilgilerinin üzerine yeni bilgiler ekleyerek yeni kavramlar öğrendiklerini gözlemiştir.

Karabağ (1995), 5. ve 6. yaşlarının içinde olan Türk çocuklarında kavram oluşumunun ve anlamlandırmanın nasıl gerçekleştiğini araştırmıştır. Araştırmacı, okul öncesi dönemdeki çocukların dinledikleri masallarda geçen kavramların çoğunu tanımalarına, bilmelerine karşın anlamlandıramadıklarını gözlemiştir.

Özçelik (1982), kesitler alma yoluna giderek 3.-11. sınıf (9.-17. yaş) öğrencilerinde görülen biçimiyle kavram (sözdağarı) gelişimini ortaya koymaya çalışmıştır. Kavranmış olan sözcüklerle ilgili söz dağarcığının, belenmiş olan sözcüklerle ilgili sözdağarı zenginliğindeki artışın, yukarı sınıflarda azalma eğilimi gösterdiği; dilin kurallarına uymayan, tek anlamlı, anlamı soyut olan, okul ortamında, yukarı sınıflarda öğrenilebilen sözcüklerin kazanılmasının, bir sınıf düzeyinden (yaş) ötekine değişebilen derecelerde olmak üzere daha yavaş olduğu gözlenmiştir.

Yukarıda adı geçen araştırmalarda kavramların nasıl öğrenildiği, saklandığı ve aynı ya da farklı kipliklere (modelite) nasıl genellendiği araştırılmış; çocukların öğrenme ve akademik edimlerini etkileyen değişkenler incelenmiş; deyim ve atasözlerinin öğretiminde karikatürün etkisi araştırılmış; çocukların kavram gelişimlerinde müzik eğitiminin etkisi sınanmış; ilköğretim Türkçe dersinde müziğin sözcük edinimine etkisi denenmiş; serbest okuma etkinliğinin sözdağarı ve kavramsal gelişime etkisi sınanmış; kavram ve genelleme çözümlenmesi temel alınarak yapılan öğretimin kavramların, genellemelerin öğrenilmesine ve bilişsel esnekliğe etkisi araştırılmış; kavram alanları, kavram ulamlarının ve dilbilgisel ulamların sıklık değerleri, izlekler ile kavram ulamları arasındaki

ilişkileri betimlenmiş; kavram geliştirme yöntemiyle yapılan söz dağarcığını geliştirme çalışmalarına değinilmiş; soyut olay ve kavramları içeren konuların anlamlı öğrenilmesinde eğitim yazılımı ve bilgisayar destekli öğretimin öğrencilerin başarısına etkisi araştırılmış; görsel ve işitsel öğelerin soyut kavramların öğrenilmesine etkisi sınanmış; geleneksel öğretim ile öğeleri belirleme kuramına dayalı olarak yapılan öğretimin başarıya, öğrenme düzeylerine ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi araştırılmış; temel düzey kavramların her yaş, koşul ve kültürde daha kolay algılanıp algılanmadığı denenmiş; kavramlarla ilgili bilgiler kazandırmak amacıyla verilen kavram eğitiminin çocukların kavram gelişimlerine etkisi incelenmiş; 9.-17. yaşlarındaki öğrencilerde görülen biçimiyle kavram (sözdağarı) gelişimi ortaya konmuştur.

Bu araştırma, sekiz haftalık bir dönem süresince İlköğretim Okulu 3. sınıf Türkçe derslerinde, yansız atamayla oluşturulmuş biri deney (33 öğrenci), öteki de kontrol grubu (32 öğrenci) olmak üzere iki grup üzerinde yürütülmüştür. Deney grubunda, dönem boyunca, "çok uyaranlı eğitim ortamları"nın (dilsel, görsel, işitsel uyaranlar) temel araç olarak kullanıldığı 10 (on) ayrı ders planı uygulanmıştır. Kontrol grubunda ise, aynı öğretim süresince, Türkçe dersleri, ders kitabı içinde yer alan 10 ayrı metinle, bilinen seyriyle sürdürülmüştür. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının "bilgi", "kavrama", "uygulama", "toplam puan" ve "kalıcılık" düzeylerinde kavram gelişimine etkisi sınanmış ve betimlenmiştir. Çok uyaranlı eğitim ortamlarının kavram gelişimi üzerinde yürürlükteki yaklaşıma göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5. BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma sürecinde izlenen yöntem, deneklerin seçimi, denek grubuna ilişkin bilgiler, deneysel desen, veri toplama araçları, deneysel araştırmanın işlem basamakları ve verilerin çözümlenmesinde kullanılan istatistiksel yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

5.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada, ön test ve son test uygulamalı deneysel bir model uygulanmıştır. Bu araştırma, İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisini belirleme amacıyla gerçekleştirilmiş deneysel bir çalışmadır. Araştırmada deney deseni olarak, deneme modelleri içerisinde yaygın bir kullanıma sahip olan "öntest-sontest kontrol gruplu deney deseni (ÖSKD)" kullanılmıştır (Karasar, 1998: 97; Büyüköztürk, 2001:21-27).

5.1.1. Deneklerin Seçimi

Bu çalışma, biri deney, öteki kontrol grubu olmak üzere iki grup üzerinde yürütülmüştür. Araştırma gruplarından deney grubu olarak kararlaştırılan sınıfta, uzman kanılarına göre saptanan dilsel, görsel, işitsel uyarılara göre tasarlanan, kavram gelişimine etkili olacağı düşünülen ve araştırmacı tarafından kurgulanan çok uyaranlı eğitim durumları, kontrol grubu olarak belirlenen sınıfta ise, Türkçe ders kitabı içindeki metinlere dayalı etkinlikler uygulanmıştır. Öğrenciler gruplara seçkisiz olarak atanmıştır.

5.1.1.1. Deney ve Kontrol Gruplarındaki Öğrenci Sayıları

Araştırma örneklemine giren deney grubundaki toplam 33 öğrenciden 15'i kız, 18'i erkek; kontrol grubundaki toplam 32

öğrencinin 14'ü kız, 18'i erkektir. Bu verilere göre cinsiyet ve sayı açısından deney ve kontrol gruplarının denk olduğu söylenebilir.

5.1.1.2. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracının Uygulandığı Öğrenci Sayıları

Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı deney grubunda 15'i kız, 18'i erkek toplam 33 öğrenciye ; kontrol grubunda 14'ü kız, 18'i erkek toplam 32 öğrenciye uygulamıştır. Bu verilere göre hem deney hem de kontrol grubundaki tüm öğrenciler Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı uygulamasına katılmıştır.

5.1.1.3. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi, Son Testi ve Kalıcılık Testine Katılan Öğrenci Sayıları

Kavram Gelişimi Ölçme Aracı ön test ve son test uygulamasına deney grubundan 33 öğrenci; kontrol grubundan 32 öğrenci katılmıştır. Bu verilere göre hem deney hem de kontrol grubundaki tüm öğrenciler Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı uygulamasına katılmıştır.

Kavram Gelişimi Ölçme Aracı kalıcılık uygulamasına deney grubundan 33 öğrenci; kontrol grubundan 31 öğrenci katılmıştır. Kontrol grubundan bir öğrenci sağlık özrü nedeniyle Kavram Gelişimi Ölçme Aracı kalıcılık uygulamasına katılmamıştır.

5.1.1.4. Deney ve Kontrol Grubu Öğretmenlerine İlişkin Bilgiler

Araştırmaya katılan deney ve kontrol grubu öğretmenleri eğitim önlisans programı çıkışlı, "30+" yıllık öğretmen ve erkektir.

5.1.2. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada, kavram gelişimine yönelik, dilsel, görsel, işitsel uyarılara göre tasarımılanan çok uyaranlı eğitim ortamlarının denendiği deneysel bir desen kullanılmıştır. Deneysel desenin simgesel görünümü aşağıdaki gibidir (Karasar, 1999: 97):

ÖN TEST			SON TEST	
DG	R	O ¹	X	O ²
KG	R	O ³	...	O ⁴

DG, deney grubunu,

KG, kontrol grubunu,

R, deney ve kontrol gruplarının oluşturulmasındaki yansızlığı,

O¹ ve O², deney ve kontrol gruplarından alınan ön ölçümleri,

X, deneysel işlemi,

O³ ve O⁴ deney ve kontrol gruplarından alınan son ölçümleri göstermektedir.

Araştırma, 2008-2009 eğitim-öğretim yılının ikinci yarısında 8 (sekiz) haftalık bir dönem boyunca İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının temel değişken olarak işe koşulması ve kavram gelişimiyle ilgili olarak geliştirilen denencelerin sınanması amacıyla, Ankara Çankaya İlçesinde bulunan Beytepe İlköğretim Okulu 3. sınıf Türkçe derslerinde, yansız seçimle oluşturulmuş biri deney, öteki de kontrol grubu olmak üzere iki grup üzerinde yürütülmüştür (EK.8.).

Sınıflar, öğrencilerin akademik başarı puanları bakımından birbirine benzer iki çalışma grubundan oluşmuştur. Deneysel çalışmaya, deney grubunda 33, kontrol grubunda da 32 öğrenci katılmıştır.

Gruplarda yer alan katılımcılara (öğrencilere) bir deneyin parçası oldukları açıklanmayarak deneysel koşul gizlenmiştir.

Deney grubunda, İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumları temel değişken olarak uygulanmış, kontrol grubunda Türkçe öğretimi bilinen seyriyle; bir başka deyişle, yalnızca Türkçe ders kitabı içindeki metinlerle sürdürülmüştür.

5.1.3. Deneysel İşlemin Basamakları

Bu araştırmada deney ve kontrol gruplarına uygulanan işlemler aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırma, Ankara Çankaya İlçesinde bulunan Beytepe İlköğretim Okulu ve Beytepe İlköğretim Okulu 3. sınıf Türkçe derslerinde, yansız atamayla oluşturulmuş biri deney (33 öğrenci), öteki de kontrol grubu (32 öğrenci) olmak üzere iki grup üzerinde yürütülmüştür.

2.

a. Ankara Çankaya İlçesinde bulunan Beytepe İlköğretim Okulu'nda 2008-2009 öğretim yılının ilk döneminde yapılan zümre öğretmenler toplantısında, ilköğretim 3. sınıfları için benimsenen “ünitelendirilmiş yıllık plan” esas alınarak kontrol grubunda birinci yarıyıldan, Türkçe derslerinde işlenen izlekler ve metinler saptanmıştır.

b. Deneysel işlem için hazırlanan programı oluşturmak amacıyla, eğitim durumlarında kullanılan metinlerin belirlenmesinde alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır (EK.4.)

c. Araştırmacı, deneysel işlemin yapılacağı grupta, temel araç olarak çok uyaranlı eğitim ortamlarına göre tasarlanmış “ders planları” hazırlamış, bu anlayışla hazırlanan ders planları (eğitim durumları), tez izleme kurulu üyelerine ve deneyimli Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine sunmuş; alınan görüş, eleştiri ve öneriler doğrultusunda gerekli değişiklikler yapmış, ders planlarına son şekli vermiştir.

3. Deney ve kontrol gruplarına deneysel çalışmanın başlamasından bir hafta önce, çoktan seçmeli “**Kavram Gelişimi Ölçme Aracı**” ön test

olarak uygulanmıştır. “**Kavram Gelişimi Ölçme Aracı**” için öğrencilere 30 dakikalık bir süre verilmiştir. Böylece ön test uygulaması gerçekleştirilmiştir.

4. İlköğretim Türkçe dersi deney grubunda "çok uyaranlı eğitim ortamları"nın temel araç olarak kullanıldığı eğitim durumlarına göre işlenmiştir. Öğretim her iki grupta da sınıf öğretmenlerince yürütülmüştür. Bilimsel yöntem gereğince, araştırmacı hem deney hem de kontrol gruplarını gözlemlemiştir.

Deney grubu uygulamalarında aşağıdaki önlemler alınmıştır:

a. Araştırmacı, oluşturulan eğitim durumlarını, deney grubundan önce başka bir grupta 8 hafta süreyle uygulamış; sağlamlık ve işe yarama, etkililik ve yeterlik derecelerini gözlemlemiş; uygulamaya yönelik aksaklıkları ve sorunları belirlemiş, böylece deney grubundaki uygulama için eğitim durumlarına yönelik son bir değerlendirme yapma olanağı bulmuştur (Özçelik, 1992b: 245).

b. Kontrol grubunun Türkçe dersleri, ders kitabı içinde yer alan metinlerle, bilinen seyriyle sürdürülmüştür. Araştırmacı, öğretime yardımcı olmak, öğretim planlarının tasarlandığı gibi uygulanmasını sağlamak, araç ve gereçlerin kullanılmasında öğretmene yardımcı olmak amacıyla deney grubuna katılmıştır.

c. Deney grubunda her izleğin sonunda, öğrencilere, İlköğretim Türkçe dersinde "çok uyaranlı eğitim ortamları"yla verilmesi amaçlanan davranışların kazandırılıp kazandırılmadığını ölçen izleme-değerlendirme yapılmış; öğrencilerin (varsa) öğrenme güçlükleri ve eksikleri saptanmıştır. Öğrenme güçlükleri ve eksiklerin giderilmesi için ek zaman ayrılmış, bir sonraki derse de bu eksikliklerin giderildiği anlaşıldıktan sonra geçilmiştir.

5. Deney grubunda, dönem boyunca, "çok uyaranlı eğitim ortamları"ın temel araç olarak kullanıldığı 10 (on) ayrı ders planı

uygulanmıştır (EK.5. ve EK.6.). Kontrol grubunda ise, aynı öğretim süresince, Türkçe dersi zümre öğretmenlerince kararlaştırılan Türkçe ders kitabında yer alan 10 (on) ayrı metne dayalı bir öğretim gerçekleştirilmiştir.

6. Öğretim döneminin sonunda, deney ve kontrol gruplarına **“Kavram Gelişimi Ölçme Aracı”** son test olarak uygulanmıştır.

7. Son uygulamadan üç hafta sonra, deney ve kontrol grubu öğrencilerine öğrenmedeki kalıcılığı belirleyebilmek amacıyla **“Kavram Gelişimi Ölçme Aracı”** verilmiştir.

5.2. Verilerin Toplanması

5.2.1. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı

Kavram gelişimi için önkoşul olan okuduğunu anlama ölçme aracı hazırlanmıştır. Okuduğunu anlama ölçme aracının kapsamı okunanları anlama, kavrama yeterliğinden oluşturulmuştur. Her bir madde için 3'er soru yazılmıştır. Olası sorular, kapsam geçerlikleri için yeterli sayıda uzmana¹ sunulmuştur. Uygulama sonrasında, ölçme aracı, kapsam geçerliğine bakılmak üzere ikinci kez yeterli sayıda öğretmen, ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretimi, ilköğretim Türkçe öğretimi alan uzmanlarına² sunulmuştur. Her bir maddenin geçerliğine ilişkin uzman görüşlerini belirlemek için “uygun”, “uygun değil” ve “kısmen uygun” şeklinde üç seçeneqli bir form kullanılmıştır. Görüşler doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır (Baykul, 2000: 279).

¹ Prof. Dr. Cahit KAVCAR, Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU, Doç.Dr. Selahattin GELBAL, Yrd. Doç. Dr. Melek DEMİREL, Dr. Aysun GÜNERİ, , Öğret. Sıdika KIN, Öğret. Ayşe DENKBAŞ, Öğret. Muhammet ÖZDEMİR, Öğret. Sevgi GÖK, Öğret. Tahir CEBİR, Öğret. Tülin CEYHAN

² Prof. Dr. Emine YILMAZ, Doç.Dr. Selahattin GELBAL, Yrd. Doç. Dr. Melek DEMİREL, Yrd.Doç. Dr. Mahir KALFA, Yrd.Doç. Dr. Banu YANGIN, Dr. Nuri DOĞAN, Öğr. Gör. Zekeriya KAYA, Öğr. Gör. Bedri SELİMHOCANOĞLU, Öğret. Zülal GÖKMEN, Öğret. Sevinç SAKMAN, Öğret. Ayşe DENKBAŞ, Öğret. Hatice BENDER

Ölçme aracının ön uygulaması 2007-2008 öğretim yılı II. döneminde Ankara ili Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Keçiören, Etimesgut, Altındağ, Sincan merkez ilçelerinde birer ilköğretim okulunda 367 öğrenciye uygulanmıştır (EK.8.).

Ön deneme sonrası elde edilen verilere göre seçilen yirmi beş madde üzerinde yapılan istatistiksel işlemler sonucunda, "Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı" son formunda KR-20 güvenilirliği 0.76 olarak saptanmıştır. Bu katsayının ölçme aracının güvenilirliği açısından yeterli olduğu sonucuna varılmış (Özgüven, 1999:95), maddeler üzerinde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir (EK.2.) Oluşturulan son formun 22., 23., 24 ve 25. soruları okuma becerisi "bilgi düzeyi"ne; 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 19., 20. ve 21. soruları ise okuma becerisi kavrama düzeyi"ne ilişkin kazanımları ölçmeye yöneliktir (EK.2.1).

5.2.2. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı

Araştırma konusu ile ilgili olarak hedef ve davranışlar belirlenmiştir. 2008-2009 öğretim yılında kontrol grubundaki öğrencilerin II. yarıyılıda kullandıkları ilköğretim Türkçe ders ve çalışma kitaplarında "Değerlerimiz" ve "Hayal Gücü" izleklerinde yer alan kavramlar arasından 50-60'ı yansız olarak seçilmiştir. Seçilen her kavramın ilişkili ve ilişkisiz nitelikleri belirlenmiştir. Çözümlenen kavramlarla ilgili ölçütler oluşturulmuş(EK.1.); her kavrama yönelik bilgi, kavrama ve uygulama düzeylerinde üçer soru hazırlanmıştır. Yazılan maddelerden oluşturulan ölçme aracının kapsam geçerliği için ilköğretim okullarında görevli öğretmen, ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretimi, ilköğretim Türkçe öğretimi alan uzmanları³ ile görüşülmüştür. Elde edilen verilere dayanılarak ölçme aracı maddeleri belirlenmiştir.

Ölçme aracının ön uygulaması 2007-2008 öğretim yılı II. döneminde Ankara ili Çankaya, Yenimahalle, Mamak, Keçiören, Etimesgut,

³ Prof. Dr. Tulga OCAK, Prof. Dr. Emine YILMAZ, Doç. Dr. Hülya KELECİOĞLU, Okut. Elif AYAN, Okut. İclal DEMİR, Öğret. Fidan CAN, Öğret. Fatma POSTACI, Öğret. Tülin CEYHAN

Altındağ, Sincan merkez ilçelerinde birer ilköğretim okulunda 364 öğrenciye uygulanmıştır (EK.8.).

Uygulama sonrasında, ölçek, kapsam geçerliğine bakılmak üzere ikinci kez yeterli sayıda öğretmen, ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretim, İlköğretim Türkçe öğretimi alan uzmanlarına⁴ sunulmuştur. Her bir maddenin geçerliğine ilişkin uzman görüşlerini belirlemek için "uygun", "uygun değil" ve "kısmen uygun" şeklinde üç seçeneikli bir form kullanılmıştır. Buna bağlı olarak her bir madde ile ilgili olarak öğretmen, ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretimi, ilköğretim Türkçe öğretimi alan uzmanlarının % 90-100 oranında uyduştukları maddeler geçerli sayılmıştır. Üzerinde, öğretmen, ölçme ve değerlendirme, eğitim programları ve öğretimi, ilköğretim Türkçe öğretimi alan uzmanlarının % 70-80 uyduşma gösterdikleri maddeler, eleştirilere göre düzeltilmeler yapılarak ölçme aracında tutulmuştur. Alınan uzman kanıları doğrultusunda maddeler üzerinde dil-anlatım, binişiklik bakımlarından gerekli düzeltilmeler yapılarak ölçme aracı hazır hale getirilmiştir (Özçelik, 1992:117-118; Baykul, 2000: 279). Ön deneme sonrası elde edilen verilere göre seçilen yirmi beş madde üzerinde yapılan istatistiksel işlemler sonucunda, "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" son formunda KR-20 güvenirliği 0.79 olarak saptanmıştır. Ölçme aracındaki bütün maddelerin çalıştığı belirlenmiş, bu katsayının güvenirlik açısından yeterli olduğu sonucuna varılmış (Özgüven, 1999:95), maddeler üzerinde herhangi bir değişikliğe gidilmemiştir. Bu maddelerden "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" son formu oluşturulmuştur (EK.3.) Oluşturulan son formda 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8. sorular "bilgi", 9., 10., 11., 12., 13., 14., 15. sorular "kavrama", 16. 17., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 24. ve 25. sorular "uygulama" düzeyindeki kavramları ölçmeye yöneliktir (EK.3.1.).

⁴ Prof. Dr. Emine YILMAZ, Doç.Dr. Selahattin GELBAL, Yrd. Doç. Dr. Melek DEMİREL, Yrd. Doç. Dr. Mahir KALFA, Yrd. Doç. Dr. Banu YANGIN, Dr. Nuri DOĞAN, Öğr. Gör. Zekeriya KAYA, Öğr. Gör. Bedri SELİMHOCALOĞLU, Öğret. Zülal GÖKMEN, Öğret. Sevinç SAKMAN, Öğret. Ayşe DENKBAŞ, Öğret. Hatice BENDER

Bu araştırmada, saptanmış olan denencelerin sınanması için gerekli olan veriler araştırmacı tarafından hazırlanıp geliştirilen "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" ile toplanmıştır.

5.3. Verilerin özömlenmesi

Grupların denkliğini göstermede ve araştırma denencelerinin sınanmasında "**t-testi**"nden yararlanılmıştır.

Deneyssel işlemden önce, deney ve kontrol gruplarında "Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı" ve "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" uygulanmış, ön test puanları belirlenmiştir. Araştırmada, öğrencilerin bilgi, kavrama, uygulama düzeylerindeki ön öğrenmelerinin bir ölçüsü olan ön test puanları arasında farkın anlamlı olup olmadığının saptanmasında "**t-testi**"nden yararlanılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının kendi içlerindeki ön test-son test karşılaştırmalarında "ilişkili örneklemler **t-testi**" (Balcı, 2001: 241; Büyüköztürk, 2004:63-74); grupların bilgi, kavrama, uygulama düzeylerindeki erişileri arasındaki farkın anlamlılığının test edilmesinde, başka bir deyişle araştırmanın denencelerinin yanıtlanmasında da "ilişkisiz örneklemler **t-testi**" (Balcı, 2001: 241; Büyüköztürk, 2004:40-62) işe koşulmuştur.

6. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde denencelerle ilgili veriler uygun istatistikler kullanılarak sınanmış, elde edilen veriler oluşturulan çizelgelerde özetlenmiştir.

6.1. Denek Grubuna İlişkin Bulgular

Bu başlık altında, denencelerin sınanmasına temel olmak üzere, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin, Türkçe okuduklarını anlama becerisi, araştırma konusu olan kavram gelişim düzeyleri ön test puanları bakımından başlangıçta farklı olup olmadıkları incelenmiştir.

6.1.1. Grupları, Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Puanları Bakımından Karşılaştırma

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracından aldıkları puanlar Çizelge 6.1.'de verilmiştir.

Çizelge 6.1.

Deney ve Kontrol Gruplarının Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Puanları

	N	\bar{X}	S	t	p
Deney Grubu	33	18.58	3.08		
Kontrol Grubu	32	18.47	2.69	.15	.89

$p > .05$

Çizelge 6.1.'e göre, deney grubunun "Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X} D= 18.58$, kontrol grubunun "Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı" puan ortalaması

$\bar{X}_K = 18.47$ 'dir. Deney ve kontrol gruplarının puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının Türkçe okuduğunu anlama becerileri açısından denk olduğu söylenebilir.

6.1.2. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Bilgi" Düzeyinde Karşılaştırma

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "bilgi" düzeyi ön test puanları Çizelge 6.2.'de verilmiştir.

Çizelge 6.2.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "Bilgi" Düzeyi Ön Test Puanları

	N	\bar{X}	S	t	p
Deney Grubu	33	6.18	1.29		
Kontrol Grubu	32	6.44	1.05	.87	.38

$p > .05$

Çizelge 6.2.'ye göre, deney grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X}_D = 6.18$, kontrol grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X}_K = 6.44$ 'tür. Deney ve kontrol gruplarının puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "bilgi" düzeyi ön test puanları açısından denk olduğu söylenebilir.

6.1.3. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Kavrama" Düzeyinde Karşılaştırma

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "kavrama" düzeyi ön test puanları Çizelge 6.3.'te verilmiştir.

Çizelge 6.3.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "Kavrama" Düzeyi Ön Test Puanları

	N	\bar{X}	S	t	p
Deney Grubu	33	5.27	1.13		
Kontrol Grubu	32	4.72	1.53	1.67	.10

p > .05

Çizelge 6.3.'e göre, deney grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X}_D = 5.27$, kontrol grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X}_K = 4.72$ 'dir. Deney ve kontrol gruplarının puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "kavrama" düzeyi ön test puanları açısından denk olduğu söylenebilir.

6.1.4. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Testi'nin "Uygulama" Düzeyinde Karşılaştırma

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "uygulama" düzeyi ön test puanları Çizelge 6.4.'te verilmiştir.

Çizelge 6.4.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Ölçme Aracı "Uygulama" Düzeyi Ön Test Puanları

	N	\bar{X}	S	t	p
Deney Grubu	33	7.39	1.78		
Kontrol Grubu	32	7.78	1.62	.92	.36

$p > .05$

Çizelge 6.4.'e göre, deney grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "uygulama düzeyi" puan ortalaması $\bar{X}_D=7.39$, kontrol grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" puan ortalaması $\bar{X}_K=7.78$ 'dir. Deney ve kontrol gruplarının "uygulama düzeyi" puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" "uygulama" düzeyi ön test puanları açısından denk olduğu söylenebilir.

6.1.5. Grupları, Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Test Toplam Puanları Bakımından Karşılaştırma

Deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Kavram Gelişimi Ölçme Aracı ön test toplam puanları Çizelge 6.5.'te verilmiştir.

Çizelge 6.5.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Ön Test Toplam Puanları

	N	\bar{X}	S	t	p
Deney Grubu	33	18.85	2.79		
Kontrol Grubu	32	18.94	2.82	.128	.9

$p > .05$

Çizelge 6.5.'e göre, deney grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" toplam puan ortalaması $\bar{X}_D = 18.85$, kontrol grubunun "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" toplam puan ortalaması $\bar{X}_K = 18.94$ 'tür. Deney ve kontrol gruplarının toplam puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Gözlenen fark .05 düzeyinde anlamlı bulunmamıştır.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı" ön test toplam puanları açısından denk olduğu söylenebilir.

6.2. Denencelerle İlgili Bulgular

Bu başlık altında, deneysel işlemten sonra deney ve kontrol gruplarına son test olarak verilen "Kavram Gelişimi Ölçme Aracı"ndan elde edilen veriler oluşturulan çizelgelerde özetlenmiş, veriler ışığında araştırmmanın problemini oluşturan denenceler sınanmıştır.

6.2.1. Deney Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular

6.2.1.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "bilgi" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.6.'da sunulmuştur.

Çizelge 6.6.

Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	33	6.18	1.29				
Son test	33	7.48	.67	1.30	32	5.51	.000

P < .05

Çizelge 6.6.'ya göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "bilgi" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} D=6.18$, son testte $\bar{X} D=7.48$ 'tir. Deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine 1.30 puanlık fark oluşmuştur. Deney grubunun elde ettiği ön test ve son test "bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı fark olup olmadığı ilişkili örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Bilgi

düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(32)}=5.51, P<.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "bilgi" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

6.2.1.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "kavrama" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.7.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.7.

Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	33	5.27	1.13				
Son test	33	6.55	.87	1.28	32	4.99	.000

P< .05

Çizelge 6.7.'ye göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "kavrama" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} D=5.27$, son testte $\bar{X} D=6.55$ 'tir. Deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine 1.28 puanlık fark oluşmuştur. Deney grubunun elde ettiği ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkili örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Kavrama düzeyi

ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(32)}=4.99, P<.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu bulgulara göre, deney grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "kavrama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

6.2.1.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "uygulama" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.8.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.8.

Deney Grubunun Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	33	7.39	1.78				
Son test	33	8.85	1.20	1.46	32	4.87	.00

P<.05

Çizelge 6.8.'e göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "uygulama" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} D=7.39$, son testte $\bar{X} D=8.85$ 'tir. Deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine 1.46 puanlık fark oluşmuştur. Deney grubunun elde ettiği ön test ve son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkili örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Uygulama düzeyi

ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(32)}=4.87, P<.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "uygulama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

6.2.1.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "toplam puan" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.9.'da sunulmuştur.

Çizelge 6.9.

Deney Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	33	18.85	2.79				
Son test	33	22.88	1.69	4.03	32	7.65	.00

P<.05

Çizelge 6.9.'a göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "toplam puan" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X}D=18.85$, son testte $\bar{X}D=22.88$ 'dir. Deney grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "toplam puan" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine 4.03 puanlık fark oluşmuştur. Deney grubunun elde ettiği ön test ve son test "toplam puan" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkili örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Toplam puan düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin

[$t_{(32)}=7.65$, $P<.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu bulgulara göre, deney grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "toplam puan" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "toplam puan" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olduğu söylenebilir.

6.2.2. Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Puanlarına İlişkin Bulgular

6.2.2.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "bilgi" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.10.'da sunulmuştur.

Çizelge 6.10.

Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	32	6.44	1.05				
Son test	32	6.88	1.09	.44	31	2.03	.051

$P<.05$

Çizelge 6.10.'a göre, İlköğretim Türkçe dersinde yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun kavram gelişimi "bilgi" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} K=6.44$, son testte $\bar{X} D=6.88$ 'dir. Kontrol grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine .44 puanlık fark oluşmuştur. Kontrol grubunun elde ettiği ön test ve son test

"bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında bir fark olup olmadığı ilişkili örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Bilgi düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(31)}=2.03, P>.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Bu verilere göre, kontrol grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "bilgi" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmamıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan yürürlükteki yaklaşımın "bilgi" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olamadığı söylenebilir.

6.2.2.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "kavrama" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.11.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.11.

Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	32	4.78	1.53				
Son test	32	5.44	1.52	.66	31	1.88	.07

$P < .05$

Çizelge 6.11.'e göre, İlköğretim Türkçe dersinde yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun kavram gelişimi "kavrama" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} K=4.78$, son testte $\bar{X} K=5.44$ 'tür. Kontrol grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine .66 puanlık fark oluşmuştur. Kontrol grubunun elde ettiği ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında bir

fark olup olmadığı ilişkili örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Kavrama düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(31)}=1.88, P>.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Bu verilere göre, kontrol grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "kavrama" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın ortaya çıkmamıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan yürürlükteki yaklaşımın "kavrama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olmadığı söylenebilir.

6.2.2.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "uygulama" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.12.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.12.

Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	32	7.78	1.62				
Son test	32	7.88	1.39	.10	31	.26	.79

P<.05

Çizelge 6.12.'ye göre, İlköğretim Türkçe dersinde yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun kavram gelişimi "uygulama" düzeyi puan ortalaması ön testte kavram gelişimi "uygulama" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} K=7.78$, son testte $\bar{X} K=7.88$ 'dir. Kontrol grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine .10 puanlık fark oluşmuştur. Kontrol grubunun elde ettiği ön

test ve son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında bir fark olup olmadığı ilişkili örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Uygulama düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(31)}=1.88, P>.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Bu verilere göre, kontrol grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "uygulama" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmamıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan yürürlükteki yaklaşımın "uygulama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde etkili olmadığı söylenebilir.

6.2.2.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaralı eğitim durumları işe koşularak öğretim yapılan deney grubunun kavram gelişimi "toplam puan" düzeyine ilişkin ön test ve son test ortalama puanları, standart sapmaları ve "t" değerleri Çizelge 6.13.'te sunulmuştur.

Çizelge 6.13.

Kontrol Grubunun Kavram Gelişimi Ön Test ve Son Test Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Ön test	32	18.94	2.82				
Son test	32	20.19	2.79	1.25	31	1.96	.06

P< .05

Çizelge 6.13.'e göre, çok uyaralı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "toplam puan" düzeyi puan ortalaması ön testte $\bar{X} K=18.94$, son testte $\bar{X} K=20.19$ 'dur. Kontrol grubu öğrencilerinin kavram gelişimi ön test ve son test "toplam puan" düzeyi ortalama puanları arasında son test lehine

1.25 puanlık fark oluşmuştur. Kontrol grubunun elde ettiği ön test ve son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında bir fark olup olmadığı ilişkili örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Kavrama düzeyi ortalama puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(31)}=1.96$, $P>.05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığı görülmüştür.

Bu verilere göre, deney grubunun kavram gelişimi ön test ve son test "toplam puan" düzeyi ortalama puanları arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıkmıştır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan yürürlükteki yaklaşımın kavramların öğrenilmesinde etkili olamadığı söylenebilir.

6.2.3. Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Ortalama Puan Farklarına İlişkin Bulgular

6.2.3.1. Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşularak öğretim yapılan deney grubu ile yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun son testten elde ettikleri kavram gelişimi "bilgi" düzeyi test ortalama puanları, standart sapmaları, ortalama puan farkı ve "t" değerleri Çizelge 6.14.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.14.

Deney ve Kontrol Gruplarının Son Testteki Kavram Gelişimi "Bilgi" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Deney Grubu	33	7.48	.67				
Kontrol Grubu	32	6.88	1.09	.60	63	2.71	.009

$P < .05$

Çizelge 6.14.'e göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "bilgi" düzeyi son test ortalaması $\bar{X}_D=7.48$, kontrol grubunun "bilgi" düzeyi son test ortalaması $\bar{X}_K=6.88$ 'dir. Deney grubu son test puan ortalaması, kontrol grubu ortalamasından daha yüksektir. Her iki grubun kavram gelişimi son test "bilgi" düzeyi ortalama puanları arasında deney grubu lehine .60 puanlık fark oluşmuştur. Bu bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarının kavram gelişimi "bilgi" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Bilgi düzeyi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin $[t_{(63)}=2.71, P< .05]$ sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmasına bağlı olarak, kavram gelişiminde, deney grubunda İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "bilgi" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu söylenebilir.

6.2.3.2. Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşularak öğretim yapılan deney grubu ile yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun son testten elde ettikleri kavram gelişimi "kavrama" düzeyi test ortalama puanları, standart sapmaları, ortalama farkı ve "t" değerleri Çizelge 6.15.'te sunulmuştur.

Çizelge 6.15.**Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Kavrama" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması**

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Deney Grubu	33	6.55	.87				
Kontrol Grubu	32	5.44	1.52	1.11	49	3.59	.001

P< .05

Çizelge 6.15.'e göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "kavrama" düzeyi son test ortalaması $\bar{X} D=6.55$, kontrol grubunun "kavrama" düzeyi son test ortalaması $\bar{X} K=5.44$ 'tür. Deney grubu son test puan ortalaması, kontrol grubu ortalamasından daha yüksektir. Her iki grubun kavram gelişimi son test "kavrama" düzeyi ortalama puanları arasında deney grubu lehine 1.11 puanlık fark oluşmuştur. Bu bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarının kavram gelişimi "kavrama" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. Bilgi düzeyi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(49)}=3.59$, $P< .05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmasına bağlı olarak, kavram gelişiminde, deney grubunda ilköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "kavrama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu söylenebilir.

6.2.3.3. Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyi Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşularak öğretim yapılan deney grubu ile yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun son testten elde ettikleri kavram

gelişimi "uygulama" düzeyi test ortalama puanları, standart sapmaları, ortalama farkı ve "t" değerleri Çizelge 6.16.'da sunulmuştur.

Çizelge 6.16.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Uygulama" Düzeyine İlişkin Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Deney Grubu	33	8.85	1.20				
Kontrol Grubu	32	7.88	1.39	.97	63	3.03	.004

P< .05

Çizelge 6.16.'ya göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "uygulama" düzeyi son test ortalaması $\bar{X}D=8.85$, kontrol grubunun "uygulama" düzeyi son test ortalaması $\bar{X}K=7.88$ 'dir. Deney grubu son test puan ortalaması, kontrol grubu ortalamasından daha yüksektir. Her iki grubun kavram gelişimi son test "uygulama" düzeyi ortalama puanları arasında deney grubu lehine .97 puanlık fark oluşmuştur. Bu bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarının kavram gelişimi "uygulama" düzeyi puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Bilgi düzeyi puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(63)}=3.03$, $P< .05$] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmasına bağlı olarak, kavram gelişiminde, deney grubunda İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının "uygulama" düzeyindeki kavramların öğrenilmesinde yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu söylenebilir.

6.2.3.4. Kavram Gelişimi Toplam Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşularak öğretim yapılan deney grubu ile yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun kavram gelişimi "toplam puan" ortalaması, standart sapmaları, ortalama farkı ve "t" değerleri Çizelge 6.17.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.17.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Deney Grubu	33	22.88	1.69				
Kontrol Grubu	33	20.19	2.79	2.69	51	4.67	.000

P< .05

Çizelge 6.17.'ye göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "toplam puan" ortalaması $\bar{X}_D=22.88$, kontrol grubunun "toplam puan" ortalaması $\bar{X}_K=20.19$ 'dur. Deney grubu "puan ortalaması", kontrol grubu ortalamasından daha yüksektir. Her iki grubun kavram gelişimi son test "toplam puan" ortalamaları arasında deney grubu lehine 2.69 puanlık fark oluşmuştur. Bu bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarının kavram gelişimi "toplam puan" ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklemeler "t" testiyle yoklanmıştır. Toplam puan ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(51)}=4.67$, P< .05] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmasına bağlı olarak, kavram gelişiminde, deney grubunda İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının kavramların

öğrenilmesinde yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu söylenebilir.

6.2.3.5. Kavram Gelişimi Kalıcılık Puanları

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşularak öğretim yapılan deney grubu ile yürürlükteki yaklaşımla öğretim yapılan kontrol grubunun son testten elde ettikleri kavram gelişimi "kalıcılık" puanları, standart sapmaları, ortalama farkı ve "t" değerleri Çizelge 6.18.'de sunulmuştur.

Çizelge 6.18.

Deney ve Kontrol Gruplarının Kavram Gelişimi "Kalıcılık" Puanlarının Karşılaştırılması

	N	\bar{X}	S	\bar{X} Fark	sd	t	p
Deney Grubu	33	22.36	2.19				
Kontrol Grubu	31	20.26	1.95	2.10	62	4.05	.000

P< .05

Çizelge 6.18.'e göre, çok uyaranlı eğitim durumlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişimi "kalıcılık" ortalaması $\bar{X} D=22.36$, kontrol grubunun "kalıcılık" ortalaması $\bar{X} K=20.26$ 'dır. Deney grubunun kalıcılık ortalaması, kontrol grubunun ortalamasından daha yüksektir. Her iki grubun kavram gelişimi "kalıcılık" ortalamaları arasında deney grubu lehine 2.10 puanlık fark oluşmuştur. Bu bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarının kavram gelişimi "kalıcılık" ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ilişkisiz örneklem "t" testiyle yoklanmıştır. "Kalıcılık" ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin [$t_{(62)}=4.052$, P< .05] sonucunun istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmüştür.

Bu verilere göre, deney ve kontrol gruplarının "kalıcılık" ortalamaları arasında anlamlı bir farkın bulunmasına bağlı olarak, deney grubunda İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim durumlarının kavramların kalıcılığı üzerinde yürürlükteki yaklaşımdan daha etkili olduğu söylenebilir.

7. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, sınanan denenceler yorumlanmış, bulgular ışığında yargı ve önerilerde bulunulmuştur.

Sonuç

1. Denence

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamaları ile bu uygulamaya katılmayan grubun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır. Birinci denence bulgular tarafından doğrulanmıştır. Bu sonuç şöyle yorumlanabilir:

Toplumsal ya da kültürel olgulara ilişkin, “bayrak”, “bayram” kavramları; gösterimi insan edimine dayalı “buluş” ve “yarış” kavramları; bilişsel işlemlere gönderimi olan “hayal” kavramı; belirli bir zaman dilimini gösteren “mevsim” kavramı* tanımlama, ezberleme, görünce tanıma, sorunca söyleme, belirleme, eşleştirme, söyleme, seçme gibi davranışları kapsayan “bilgi düzeyi”nde sınanmıştır.

Klasik yaklaşımda, bellekte var olan eski bilgiye, yeni bilginin gerekli ve yeterli ortak özelliklere dayanılarak eklendiği, gerekli ve yeterli ortak özelliklerin de bir kavram oluşturduğu savlanmaktadır. Örneğin, ‘kuş’ kavramı, ‘gagası olma’, ‘uçma’, ‘kanatlı olma’, ‘tüylü olma’, ‘solucan yeme’, ‘yuva yapma’ vb. gibi özellikler soyutlanarak oluşturulur. Kavram öğrenmek, tanımlayıcı kurallar geliştirmektir. Daha sonra karşılaşılan, “kuş” olarak adlandırılan bir başka hayvan görüldüğünde; gagası olma, uçma, kanatlı olma, tüye sahip

* Kavramların gönderimleri konusunda Coşkun, Ö. A. (2006)’dan yararlanılmıştır.

olma, solucan yeme, yuva yapma vb. özellikler soyutlanır ve "kuş" kavramı oluşur.

Deney grubunun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamasının, kontrol grubunun kavram gelişiminin bilgi düzeyindeki puan ortalamasından anlamlı biçimde farklı çıkması; anımsatmalar yoluyla birbiriyle ilişkili kılınan etkinlikler öğrencilerin eğlenerek, düşünerek, üretirek yaşayacağı öğrenme yaşantıları oluşturulması; eğitim ortamının dilsel (yazınsal nitelikli metinler, bilmece ve bulmacalar), görsel (resim, karikatür vb.) ve işitsel (klasik müzik, sesler, çocuk şarkıları vb.) uyarılarla zenginleştirilmesi; öğrencilerin çok uyarınlı eğitim ortamıyla etkileşimi başlatması, sürdürmesi ve etkileşimden bir yarar sağlamasına bağlanarak açıklanabilir.

2. Denence

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyarınlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamaları ile bu uygulamaya katılmayan grubun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır. İkinci denence bulgular tarafından doğrulanmıştır. Deney grubunun puan ortalamasının kontrol grubundan büyük çıkması şöyle yorumlanabilir:

Gösterimi insan olan "çocuk", "komşu", "konuk" kavramları; hayvan türlerine gönderimi olan "kuş" kavramı; doğaya ilişkin oluşumsal olgu olan "bulut" kavramı; dil terimleri ve dilsel olgulara ilişkin "masal" kavramı; belirli bir zaman dilimini gösteren "akşam" kavramı öğrencinin, "bilgi" düzeyinde kazanılanları özümseme, verileri yeni bir anlatım biçimine çevirme, sözlü ya da yazılı olarak açıklama, yeni örnekler verme, kestirimler yapma gibi davranışları kapsayan "kavrama düzeyi"nde sınanmıştır.

Deney grubunun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamasının, kontrol grubunun kavram gelişiminin kavrama düzeyindeki puan ortalamasından anlamlı biçimde farklı çıkmasında; öğrencilerin

hem kavram gelişimini sağlamak hem de yeni öğrenilecek bilgiye ilgilerini çekmek amacıyla önemli kavram ve sözcükler üzerinde öğrencilerin bilgilerinin, deneyimlerinin, düşünce ve görüşlerinin saptanmasının; öğrencilere ön öğrenmelerini anımsamaları için kavramla ilgili bilmeceler sorulmasının; görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerinin belirtilmesinin; anlamlarını tartışarak bulmalarının istenmesinin; kavramlarla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunulmasının; betimleme, karşılaştırma yaptırılması, değişiklik ve ilişkilerin buldurulmasının; kavramlarla ilgili genellemeler yaptırılmasının; kavramların neler çağrıştırdığının sorulmasının ve kavramlarla ilgili ağlar oluşturulmasının; kavramlarla tanımların eşleştirilmesinin; özetle eğitim durumlarında işe koşulan dilsel ve görsel uyarıların belirleyici olduğu düşünülebilir.

3. Denence

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyarınlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun kavram gelişiminin uygulama düzeyindeki puan ortalamaları ile bu programa katılmayan grubun kavram gelişiminin uygulama düzeyindeki puan ortalamaları arasında deney grubu öğrencileri lehine anlamlı bir fark vardır. Üçüncü denence bulgular tarafından doğrulanmıştır. Bu sonuç şöyle yorumlanabilir:

Bitkilere gönderim yapan “ağaç” kavramı; hayvan türlerine gönderimi olan “at” ve “koyun” kavramları; insanı cinsiyeti ve görevi gibi nitelikleri ile belirten “insan” kavramı; spor dalları ve oyun türlerine ilişkin “oyun” kavramı; gösterimi insan üretimine dayalı belirli bir yer olan “ev” kavramı; herhangi bir olguyu niteleyen “gürültü”; beş duyu ile algılanan “ışık” kavramı; gösterimi insan edimine dayalı “okumak”; doğaya ilişkin oluşumsal olgu, olayı gösteren, duyularla algılanabilen “rüzgar” kavramı “bilgi” ve “kavrama” basamaklarında kazandıklarına dayanarak, kendisi için yeni olan bir sorunu çözme; sorunu çözerken, gerekli işlem basamaklarını sırasıyla ve tam olarak kullanma vb. gibi davranışları kapsayan “uygulama düzeyi”nde yoklanmıştır.

Deney grubunun kavram gelişimi uygulama düzeyindeki puan ortalamasının kontrol grubunun kavram gelişiminin uygulama düzeyindeki puan ortalamasından anlamlı derecede büyük çıkması; öğrencilerin metnin kendilerine ilginç gelen bir bölümünü iletiyi görsel öğelerle destekleyen, diğer yandan da öğrenciye özgü yorumlarla öyküye yeni renkler katan, sözcüklerin anlatım gücünü destekleyen resimlerle anlatmalarının; etkinlikte verilen karikatürün, okulun kuramsal amaçlı öğretme anlayışının dışında, çocukların kendi yeterliliklerini kullanarak, sınavarak öğretim ortamı yaratmalarının; öğrendikleri kavramları yerinde ve doğru kullanmak amacıyla bulmaca çözmelerinin; kavramları kullanarak kısa bir metin yazmalarının; en özlü belirlemeyle çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulması ve etkisiyle açıklanabilir.

4. Denence

İlköğretim Türkçe dersinde çok uyaranlı eğitim ortamlarının işe koşulduğu deney grubunun toplam (bilgi, kavrama ve uygulama) puan ile bu programa katılmayan grubun puan ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Dördüncü denence bulgular tarafından doğrulanmıştır. Bu sonuç şöyle yorumlanabilir:

Kavram gelişimi toplam puan ortalaması; kavram gelişiminin bilgi, kavrama ve uygulama düzeylerindeki toplam puan ortalamasını içeren genel toplama ait bir ortalamadır. Deney grubunun kavram gelişimi toplam puan ortalamasının kontrol grubunun kavram gelişimi toplam puan ortalamasından anlamlı biçimde farklı çıkması; birinci, ikinci ve üçüncü denencede belirtilen değişkenlerin genel toplam puanı da etkilemesi gibi bir nedene bağlanarak açıklanabilir.

5. Denence

Deney ve kontrol gruplarının davranışların kalıcılığı bakımından toplam puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır. Beşinci denence bulgular tarafından doğrulanmıştır. Bu sonuç şöyle yorumlanabilir:

Deney grubunun kavram gelişimi kalıcılık puan ortalamasının kontrol grubunun kavram gelişiminden anlamlı biçimde farklı çıkması; öğretimin yeri geldikçe dilsel, görsel ve işitsel uyarıların olanaklarıyla desteklenmesine; “bilgi”, “kavrama” ve “uygulama” düzeylerinde başarıyı etkilemiş olan değişkenlerin kalıcılığı da etkilemiş olmasına bağlanabilir.

Öneriler

Araştırmada elde edilen veriler ışığında araştırmacılara ve eğitimcilere yönelik birtakım öneriler sunulabilir:

1. Eğitim ortamı dilsel, görsel ve işitsel uyarıların olanaklarıyla desteklenmeli; derslik bir uygulama alanına dönüştürülmelidir.

2. Eğitim ortamında işe koşulacak dilsel, görsel ve işitsel uyarılar öğrencinin yaş, ilgi, algı ve anlam evrenine uygun olmalıdır.

3. İlköğretimin her düzeyinde, tüm derslerde, çok uyarınlı eğitim ortamlarının kavram gelişimine etkisini belirlemeye yönelik araştırmalar yapılmalıdır.

4. Kavram gelişimi gibi başka özelliklerin de geliştirilmesinde çok uyarınlı eğitim ortamlarının etkisi araştırılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Genel Kaynaklar

ACA. (2000). **Adventures in Concept Development**. California: Academic Communication Associates.

Açıkgöz, K.Ü. (2000a). **Etkili Öğrenme ve Öğretme**. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Adalı, O. (2003). **Anlamak ve Anlatmak**. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Akarsu, B. (1984). **Dil-Kültür Bağlantısı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Akman, B. (1995). **Anaokuluna Devam Eden 40-69 Aylık Çocukların Kavram Gelişimlerinde, Kavram Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Aksan, D. (1993). **Türkçenin Gücü**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksan, D. (1999). **Anlambilim**. Ankara: Engin Yayınevi.

Alkan, C. (1997). **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Alkış, S. (2008). "Sosyal Bilgiler Programı 'İnsanlar, Yerler ve Çevreler' Öğrenme Alanıyla İlgili Kavram Bulmacaları". **Milli Eğitim**, Sayı 180, 68-79.

Alpöge, G. (1991). **Çocuk ve Dil-Türkçede Sıfatların Kullanımı ve Çocuğun Gelişimi Açısından İncelenmesi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Arnheim, R. (2007). **Görsel Düşünme**. (Çev.:R. Ögdül). İstanbul: Metis Yayınları.

Avsalak, K. (2008). **Okul Öncesi Dönem 60-72 Aylık Çocuklara Uygulanan Müzik Eğitiminin Kavram Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, A. (2001). **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Ayhan, M. (1995). **Orta Öğretim Resim Derslerinde Kavram Kazandırmaya Öncelik Verilmesinin Gerekliliği**. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Balci, A. (2001). **Sosyal Bilimlerde Araştırma**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Balcioğlu, S. (1998). **Cumhuriyet'in 75. Yılında Türk Karikatürü**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Başaran, İ.E. (2005). **Eğitim Psikolojisi-Gelişim, Öğrenme ve Ortam**. Ankara: Nobel Yayınları.
- Başkan, Ö. (2003). **Bildirişim**. İstanbul: Multilingual.
- Batur, E. (1982). "Yeniden-Üretimde Metinlerarası İlişkinin Yeri". **Tan Seçkisi**, S.1, 22-29.
- Baykul, Y. (2000). **Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Bayrav, S. (1999). **Dilbilimsel Edebiyat Eleştirisi**. İstanbul: Multilingual.
- Boratav, P.N. (2000). **Yüz Soruda Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: K Kitaplığı.
- Bozkurt, N. (2008). **Kavramların Evrimi**. İstanbul: Say Yayınları.
- Bulut, P. T. (2006). **Kavram Geliştirme Yönteminin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Hazinesini Geliştirmeye Etkisi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. (2001). **DeneySEL Desenler**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2004). **Veri Analizi El Kitabı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Coşkun, M. K. (1999). **Öğeleri Belirleme Kuramına Dayalı Kavram Öğretiminin Akademik Başarı ve Kalıcılığa Etkisi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Coşkun, Ö. A. (2006). **İlköğretim 2. ve 3. Sınıf Ders Kitaplarında Kavramlar ve Kavram Alanları**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Cüceloğlu, D. (1994). **İnsan ve Davranışı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelikkol, Ö. (2007). **Kelime Kazanımında Müziğin Etkisi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çengelci, N. B. (1996). **Gelişimsel Olarak Kavram ve Kategori Yapılarının İncelenmesi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Çilenti, K. (1988). **Eğitim Teknolojisi ve Öğretim**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Demiralp, O. (1995). **Okuma Defteri**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). **Öğretme Sanatı**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Dilidüzgün, S. (2000). "Çocuk Kitaplarında Yazınsal Nitelik". (Yay. Haz.: S. Sever), **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, ss. 253-267'deki bildiri.

Dilidüzgün, S. (2001). "Türkiye'de Edebiyat Öğretimi ve Edebiyat Öğretiminde Çağdaş Yönelimler". (Yay. Haz.: Z. İpşiroğlu), **Çağdaş Türk Yazını**. İstanbul: Adam Yayınları.

Do, P. T. (2009). **Learning, Retention, And Generalization of Haptic Categories**. Yayınlanmamış doktora tezi, Arizona State University.

Elçin, Ş. (1981). **Halk Edebiyatına Giriş**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Engelmann, S. (1969). **Conceptual Learning**. San Rafael: Dimensions Publishing.

Erden, M. ve Y. Akman. (1995). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Arkadaş Yayınları.

Ergenç, İ. (1993). "Yurtdışındaki Türk Çocuklarının Anadili Sorunu". **Dilbilim Araştırmaları 1993**, 61-70.

Ergenç, İ. (2002). "Anadilinde 'Türkçe' Yapılan Eğitimin Kavram Gelişimine ve Düşünce Üretimine Etkisi" .**Türkçenin Dünü Bugünü Yarını: Bildiriler**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Ergin, A. (1995). **Öğretim Teknolojisi: İletişim**. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Erkman-Akerson, F. (2005). **Göstergebilime Giriş**. İstanbul: Multilingual.

Ertürk, S. (1997). **Eğitimde 'Program' Geliştirme**. Ankara: Meteksan.

Fişek, G.O. ve S.M. Yıldırım. (1993). **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: MEB Yayınları.

Göğüş, B. (1978). **Orta Dereceli Okullarda Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Göğüş, B. (1998). **Anlatım Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Kurtuluş Ofset Basımevi.

Göktürk, A. (2000). **Sözün Ötesi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Göktürk, A. (2002). **Okuma Uğraşı**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Grünberg, T. ve A. Onart. (1976). **Mantık Terimleri Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Guiraud, P. (1999). **Anlambilim**. (Çev.: B. Vardar). İstanbul: Multilingual.

Günay, V.D. (2001). **Metin Bilgisi**. İstanbul: Multilingual.

- Günay, V.D. (2007). **Sözcükbilime Giriş**. İstanbul: Multilingual.
- Gürsel, N. (1978). **Çağdaş Yazın ve Kültür**. İstanbul: Çağdaş Yayınları
- İçli, H. (2005). **Batı Türklerinin Dörtlüklerden Kurulu Bilmeceleri Üzerinde Bir Araştırma**. Yayımlanmamış doktora tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İnce, Ö. (2002). **Yazınsal Söylem Üzerine**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İpşiroğlu, Z. (2000). **Alımlama-Resim**. İstanbul: Papyrus Yayınevi.
- İşeri, K. (2002). **Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin İlköğretim Programına Uygunluğunun İncelenmesi: Göstergibilimsel Bir İnceleme**. Yayımlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karabağ, S. (1995). **Edinim Sürecinde Sözcüklerin Anlamlandırılması ve Kavram Gelişimi**. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karadağ, Ö. (2005). **İlköğretim I. Kademe Öğrencilerinin Kelime Hazinesi Üzerine Bir Araştırma**. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Karasar, N. (1998). **Bilimsel Araştırma Teknikleri**. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kavcar, C. ve Diğerleri. (1995). **Türkçe Öğretimi**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kavcar, C. (1999). **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kaya, İ. (2000). "Çocuk Kitabı Resimlerinde Klişe Yaklaşımlar". (Yay. Haz.:S. Sever). **I. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, ss.178-186'daki bildiri.
- Kılıç, F. (2007). **Mikro Düzeyde İçerik Düzenleme Stratejilerinin Kavramların, Genellemelerin Öğrenilmesine ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Kılıç, F. (2008). "Kavramların Öğretiminde Kavram Analizi Yönteminin Akademik Başarıya ve Bilişsel Esnekliğe Etkisi". **FÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt 18, Sayı 2, s. 223-238.
- Kılıç, V. (2009). **Anlambilime Giriş**. Ankara: Papatya Yayıncılık.

- Kıran, Z. ve A. E. Kıran. (2006). **Dilbilime Giriş**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, A.E. ve Z. Kıran. (2007). **Yazınsal Okuma Süreçleri**. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Lakoff, G. & M. Johnson. (2005). **Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil**. (Çev.: G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayıncılık.
- MEB. (2005a). **İlköğretim Türkçe Öğretim Programı** (1-5 sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2006b). **İlköğretim Sanat Etkinlikleri Dersi Programı ve Kılavuzu**. (1-8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2006c). **İlköğretim Müzik Dersi Programı ve Kılavuzu**. (1-8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- Merrill, M.D. & Diğerleri (1992). **Teaching Concept: An Instructional Design Guide**, New Jersey: Educational Technology Publication.
- Morgan, C.T. (1995). **Psikolojiye Giriş**. (Çevirenler: S. Karakaş ve Diğerleri). Ankara: HÜ Psikoloji Bölümü Yayınları.
- Mürsel, G.C. (2009). **Deyim ve Atasözlerinin Öğretiminde Karikatürün Etkisi**, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Oden, G.C. (1987). "Concept and Concept Formation". **Annual Reviews Psychology**, 38, 203-227.
- Okur, A. (2007). **Serbest Okuma Etkinliğinin Sözcük Hazinesi ve Kavram Gelişimine Etkisi**. Yayımlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Onursal, İ. (2003). "Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık". (Yay. Haz.: A. E. Kıran, E. Korkut ve S. Ağıldere). **Günümüz Dilbilim Çalışmaları**. İstanbul: Multilingual.
- Öner, N. (1978). **Klasik Mantık**. Ankara: AÜİF Yayınları, no: 144.
- Özçelik, D. A. (1982). **3.-11. Sınıf (9.-17) Öğrencilerde Görülen Biçimiyle Kavram (Söz Dağarcığı) Gelişimi**. Yayımlanmamış doçentlik tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Özçelik, D. A. (1992a). **Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: ÖSYM. Yayınları.
- Özçelik, D. A. (1992b). **Ölçme ve Değerlendirme**. Ankara: ÖSYM. Yayınları.
- Özçelik, D.A. (1992c). **Test Hazırlama Kılavuzu**. Ankara: ÖSYM Yayınları.

- Özdemir, E. (1976). **Okuma Sanatı**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Özdemir, E. (2000). **Eleştirel Okuma**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, E. (2002). **Dilin Öte Yakası**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Özgüven, İ.E. (1999). **Psikolojik Testler**. Ankara: PDREM Yayınları.
- Özlem, D. (2006). **Mantık**. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Öztokat, N. T. (2005). **Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar**. İstanbul: Multilingual.
- Pekmezci, H. (1996). "İlköğretim Ders Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğun Görsel Eğitimine Etkileri". (Editörler: Coşkun, H. , İ. Kaya ve J. Kuglin). **Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları**, ss.146-151'deki bildiri.
- Pesonen, J.P. (2002). **Concepts and Object-Oriented Knowledge Representation**. Unpublished MA Thesis, University of Helsinki Departman of Cognitive Science, Helsinki.
- Rifat, M. (1999). **Gösterge Eleştirisi**. İstanbul: Kaf Yayıncılık.
- San, İ. (1979). "Yaratıcılık, İki Düşünce Biçimi ve Çocuğun Yaratıcı Eğitimi". **AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 177-190.
- San, İ. (2003). **Sanat Eğitimi Kuramları**. Ankara: Ütopya Yayınları.
- Saussure, F. de. (1976). **Genel Dilbilim Dersleri I**. (Çev.: B. Vardar). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Sayın, Ş. (1999). **Metinlerle Söyleşi**. İstanbul: Multilingual.
- Selçuk, Z. (2000). **Gelişim ve Öğrenme**. Nobel Yayınları.
- Senemoğlu, N. (1997). **Gelişim Öğrenme ve Öğretim**. Ankara: Spot Matbaası.
- Sever, S. (2003). **Çocuk ve Edebiyat**. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sever, S. (2004a). **Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme**. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sever, S. (2004b). "Okulöncesi Eğitim Sürecinin Bir Oyun Gereci Olarak Tekerleme ve Bilmeceler". (Editör: Z. Güneş). **Çocuk Edebiyatı**. Eskişehir: AÜ AÖF Yayını, no: 765.
- Sever, S. ve Diğerleri. (2006). **Etkinliklerle Türkçe Öğretimi**. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Sever, S.(2007). "Türkçe Öğretiminde Sanatsal Bir Uyarın Olarak Karikatürün Kullanılması". Eskişehir: **Anadolu Üniversitesi IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu**, ss. 222-229'daki bildiri.

Sever, S. (2008). "Eğitimde ve Bilimde Türkçe". **İnönü Üniversitesi Türkiye Cumhuriyetinin Kuruluşunun 100'üncü Yılında Eğitim Kurultayı**'nda sunuldu, Malatya.

Sönmez, V. (1994). **Program Geliştirmede Öğretmen Elkitabı**. Ankara: Pegem Yayınları.

Taşlı, İ. (2005). "4.-7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı Üniteleri ile İlgili Kavram Bulmacaları Örnekleri". <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/166/index3-tasli.htm>, 07.09.2009, 21:50.

Tekman, H.G. (2000). "Dilde ve Müzikte Bilişsel Süreçler Arasında Bir Karşılaştırma". **Dilbilim Araştırmaları 2000**, 65-82.

Topbaş, S. (1998:6). "Dil, Anadili ve Türkçe Öğretimi". (Yay. Haz.: S. Topbaş). **Türkçe Öğretimi**. Eskişehir: AÜ AÖF Yayınları No: 587

Tuncer, T. ve B. Altunay. (2004). **Kavram Öğretimi**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Turan, İ. (2002). "Lise Coğrafya Dersinde Kavram ve Terim Öğretimi ile İlgili Sorunlar". **GÜ Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, Cilt 22, Sayı 2, 67-84.

Turgut, M.F. , D. Johnson ve Diğerleri. (1997). **Fizik Öğretimi**. Ankara: YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.

Tüzün, G. (Gen. Yay. Yön.). (1992). **AnaBritanika**. (5.cilt, 167-168). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Tüzün, G. (Gen. Yay. Yön.). (1992). **AnaBritanika**. (12.cilt, 628-630). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Uygur, N. (1977). **İnsan Açısından Edebiyat**. İstanbul: İÜ Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Uygur, N. (1984). **Kültür Kuramı**. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Uzun, L. (2007a). "Eylemsel Öğrenmeden Kavramsal Öğrenmeye Geçiş ve Anadili". <http://modersmal.skolutveckling.se/turkiska>, 06.05.2007, saat: 09:00

Uzun, L. (2007b). "Kavram ve Sözcük Öğretimi Üzerine Notlar III". <http://modersmal.skolutveckling.se/turkiska>, 06.05.2007, saat: 09:05

Uzun, L. (2007c). "Sözlü ve Yazılı Anlatım Uygulamaları I". <http://modersmal.skolutveckling.se/turkiska>, 06.05.2007, saat: 09:10

Uzun, L. (2007ç). "Sözlü ve Yazılı Anlatım Uygulamaları II". <http://modersmal.skolutveckling.se/turkiska>, 06.05.2007, saat: 09:15

Ülgen, G. (1997). **Eğitim Psikolojisi**. Ankara: Alkım Yayınları.

Ülgen, G. (2001). **Kavram Geliştirme**. Ankara: PegemA Yayıncılık.

Ülken, H.Z. (2001). **Bilgi ve Değer**. İstanbul: Ülken Yayınları.

Vardar, B. (1998). **Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri**. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Varol, N. (1991). **Zihinsel Engelli Çocuklara Kırmızı, Sarı, Büyük, Daire, Üçgen, Uzun, Bir Tane, İki Tane ve Kalın Kavramlarını Kazandırmada Açık Anlatım Yöntemiyle Sunulan Bireyselleştirilmiş Kavram Öğretim Materyalinin Etkililiği**. Yayımlanmamış doktora tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Vassaf, B. H. (1993). **Öğrenme Yetersizliği**. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Vygotsky, L.S. (1985). **Düşünce ve Dil**. (Çev.: S. Koray). İstanbul: Kaynak Yayınları.

Wellek, R. ve Warren, A. (1982). **Yazın Kuramı**. (Çevirenler: Y. Salman ve S. Karantaş). İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.

Woolfolk, Anita E. ve L. McC. Nicolich (1980). **Educational Psychology for Teachers**, Prentice-Hall: Englewood Cliffs N. J.

Yıldız, Gökay. (2006). **İlköğretimde Müzik Öğretimi**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yücel, T. (2007). **Eleştiri Kuramları**. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

2. Eğitim Ortamlarının ve Ölçme Araçlarının Kurgulanmasında Yararlanılan Kaynaklar

- Acay, S. (?). **Mavi Bilye: Çocuk Şarkıları**. İstanbul: Esen Müzik.
- Açıkgöz, K.Ü. (2000b). **Aktif Öğrenme**. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Ada Müzik. **Sincap Kardeş Masal Dizisi: Andersen** (CD). Okuyan: Müşfik Kenter.
- Ada Müzik. **Sincap Kardeş Masal Dizisi: Ezop** (CD). Okuyan: Müşfik Kenter.
- Ada Müzik. **Sincap Kardeş Masal Dizisi: Grimm** (CD). Okuyan: Müşfik Kenter.
- Ada Müzik. **Sincap Kardeş Masal Dizisi: La Fontaine** (CD). Okuyan: Müşfik Kenter.
- Ak, S. (2003). **Toto ve Şemsiyesi**. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, S. (2003). **Uçurtmam Bulut Şimdi**. İstanbul: Can Yayınları.
- Ak, S. (2003). **Babamın Gözleri Kedi Gözleri**. İstanbul: Can Yayınları.
- Akın, C. (2008). **Çocuklar İçin Cenan Akın Şarkıları** (Kitap ve CD). Ankara: TRT.
- Alpöge, G. (1998). **Masallarla Dünya Gezisi**. İstanbul: Mavibulut Yayınları.
- Alpöge, G. (2000). **Çocuklara Hikâyeler ve Masallar** (CD). İstanbul: Kalan Müzik.
- Bilim Çocuk. (2009). **1998-2008 Yılları Arasında Yayımlanan Yazılar** (DVD). Ankara: TÜBİTAK.
- Bilim Teknik. (2009). **42 Yıllık Arşiv** (DVD). Ankara: TÜBİTAK.
- Boratav, P.N. (1969). **Az Gittik Uz Gittik**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Bulut, A. (1985). **Kahveci Güzeli**. İstanbul: Can Yayınları.
- Büyükmeriç, E. (2000). **Emece Memece Çizgili Bilmece**. Birinci Basım. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Çınaroğlu, A. (1999). **Şiir Gemisi**. 3. Basım İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Çınaroğlu, A. (2007). **Çikolatayı Kim Yiyecek**. 4. Basım İstanbul: Uçanbalık Yayınları.
- Dağlarca, F.H. (2008). **Cin ile Cincik**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Dil Derneği. (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Dil Derneği Yayınları.
- Dil Derneği. (2008). **Yazım Kılavuzu**. Ankara: Dil Derneği Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2003a). **Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım**. İstanbul: Morpa Yayınları.

Dilidüzgün, S. (2003b). **İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları**. İstanbul: Morpa Yayınları.

Dölek, S. (2002). **Küçük Çalgıcılar**. Ankara: Bilgi Yayınevi.

Erdem, S. (2007a). **Unplugged-1**. İstanbul: Boyner Yayınları.

Erdem, S. (2007b). **Unplugged-2**. İstanbul: Boyner Yayınları.

Eremektar, M. (1988). **Kırk Yılda Bir – Mistik'tan Karikatürler**. İstanbul: Kırmızı Fare Çocuk Yayınları.

Güler, M. (2003a). **İçim Dışım Gök Kuşağı**. İstanbul: Şimşek Yayınları.

Güler, M. (2003b). **Aydedenin Öpücüğü**. İstanbul: Kaynak Yayınları.

<http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/hoca/hoca.htm>, 10.02.'09, 15:00

<http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/ne/kurabiye/kurabiye.htm>, 10.02.'09, 15:00

<http://www.dmi.gov.tr/site/gorsel-karikatur.aspx>, 07.11.2008, 23:00

İçöz, N. (1999). **Farafarfilli 1**. İstanbul: Bu Yayınevi.

İçöz, N. (2002). **Farafarfilli 2**. İstanbul: Bu Yayınevi.

İlayda, Ö. (2009). **Uyu Bebişim Uyu: Bir Ninni, Bir Masalcık...(CD)**. İstanbul: Kalan Müzik.

İlyasoğlu, E. (2008). **Zaman İçinde Müzik: Başlangıçtan Günümüze Örneklerle Batı Müziğinin Evrimi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Infinity Software. (2009). **KlipArt** (Üç Boyutlu Animasyon). <http://www.egitimseti.net/default.asp?git=9&urun=42126#>.

İpşiroğlu, N., Z. İpşiroğlu ve Ozil, Ş. (1999). **Bir Kitap Hazırlıyoruz**. İstanbul: Papirüs Yayınları.

İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000). **Yaratıcı Okuma I, II**. İstanbul: Özyürek Yayınevi.

Kavcar, C., F. Oğuzkan ve Ö. Aksoy. (2003). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Anı Yayıncılık.

Külebi, C. (1994). **Bütün Şiirleri**. İstanbul: Adam Yayınları.

Kültür Bakanlığı Devlet Çoksesli Korosu. **İstiklal Marşı, Atatürk ve Cumhuriyet Marşları**. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Madra, P. (2005a). **Ademler ve Havvalar 3**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Madra, P. (2005b). **Ademler ve Havvalar 4**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Necatigil, B. (2005). **Şiirler**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Oğuzkan, A.F. (1997). **Anılarda Atatürk**. İstanbul: Bu Yayınevi.

Orhan Veli. (2007). **Nasrettin Hoca Hikâyeleri**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Öner, Ç. (2000). **Mavi Kuşu Gören Var mı**. İstanbul: Can Yayınları.

Özdemir, E.(2003). **Eğlenceli Dilbilgisi**. Ankara: Kök Yayıncılık.

Özer, A. (2008). <http://home.anadolu.edu.tr/~aozer/calismalar.htm>, 07.11.2008, 22:00

Sarıyüce, H.L. (1991). **Çıtıptı Hanım**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Şadoğlu, Ö. L. (1998). **Bulmacalı Bilmeceler**. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2005). **Türkçe Sözlük**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ün, E.Z. ve H. Günsel. (1999). **Çocuklarımız İçin Şarkılar, Türküler**. İstanbul: Kalan Müzik.

Yener, M-A. Akal (2004). **Mavi Ay**. İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

EKLER

- EK.1. Kavram Çözümlemeleri
- EK.2. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı
 - EK.2.1. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi
- EK.3. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı
 - EK.3.1. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi
- EK.4. Metin Değerlendirme
- EK.5. Hayal Gücü İzleği Eğitim Durumları
- EK.6. Değerlerimiz İzleği Eğitim Durumları
- EK.7. Değerlendirme Çizelgeleri
 - EK.7.1. Beceri Alanları Gözlem Çizelgesi
 - EK.7.2. Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği
 - EK.7.3. Kendini Değerlendirme Ölçeği
 - EK.7.4. Grup Çalışmalarını Değerlendirme Ölçeği
 - EK.7.5. Ürün Dosyası Değerlendirme Çizelgesi
- EK.8. Ölçme Araçlarını Geliştirme ve Uygulama Onayları
- EK.9. Örnek Öğrenci Çalışmaları

EK.1. KAVRAM ÇÖZÜMLEMELERİ

Kavramın adı	:	hayal
Tanımı	:	Bellekte tasarlanan, canlandırılan ve gerçekleşmesi özlenen şey.
Örnekleri	:	Varsıl olma hayali, başarılı olma hayali
Örnek olmayanlar	:	Anı, rüya, gerçek
Ayırıcı özellikleri		
a)		Özlem
b)		Canlandırma
c)		Bellek
ç)		Tasarlama

Kavramın adı	:	ağaç
Tanımı	:	Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.
Örnekleri	:	Elma, söğüt, çam
Örnek olmayanlar	:	Çalı, ot.
Ayırıcı özellikleri		
a)		Uzun yıllar yaşama, tohum
b)		Tek gövdeli, kök, yaprak, dal, çiçek
c)		Gövdesi odunsu, yeşil olma
ç)		Canlı

Kavramın adı	:	masal
Tanımı	:	Genellikle insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. olağanüstü varlıkların başından geçen olayları anlatan öykü.
Örnekleri	:	Ağlayan Nar ile Gülen Ayna Masalı, Çıtırıtı Hanım Masalı, Mavi Kahkaha Çiçeği Masalı
Örnek olmayanlar	:	
Ayırıcı özellikleri		
a)		Gökten üç elma düşüşü
b)		Öğretici
c)		Kişileştirme
ç)		Düş ürünü

- Kavramın adı** : bulut
- Tanımı** : Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan gökyüzündeki yığınlar.
- Örnekleri** :
- Örnek olmayanlar** : Sis, duman, çığ, kırağı
- Ayırıcı özellikleri**
- Yükseklerde bulunma
 - Kara ya da ak olma
 - Gökyüzünde devinme
 - Siyah bulutlar yağışa neden olma

- Kavramın adı** : rüzgâr
- Tanımı** : Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti.
- Örnekleri** : Meltem, poyraz, lodos.
- Örnek olmayanlar** : Hava, yağış.
- Ayırıcı özellikleri**
- Serinlik ya da sıcaklık verme, esme
 - Ses çıkarma
 - Dumanı, sisi, bulutu sürüklenme
 - Denizde dalga oluşturma

- Kavramın adı** : buluş
- Tanımı** : İlk defa yeni bir şey yaratma, icat.
- Örnekleri** :
- Örnek olmayanlar** : Görüş, yapıt
- Ayırıcı özellikleri**
- Geliştirilme
 - Sorunları çözme
 - Düşünme
 - İlk kez

Kavramın adı	: yarış
Tanımı	: Genellikle bir ödül kazanmak amacıyla bilgi, yetenek, güzellik vb.nde üstünlüğünü gösterme çabası.
Örnekleri	: Koşu yarışı, resim yarışması, yüzme yarışması
Örnek olmayanlar	: Sınav, sergi, tartışma
Ayırıcı özellikleri	
a) Ödül	
b) Başarı	
c) Üstünlük	
ç) Çaba	

Kavramın adı	: oyun
Tanımı	: Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence.
Örnekleri	: Saklambaç, dalya, aç kapıyı
Örnek olmayanlar	: Şenlik, gösteri
Ayırıcı özellikleri	
a) Kurallıdır.	
b) Eğlendirir.	
c) Öğretir.	
ç) Araçlı	

Kavramın adı	: koyun
Tanımı	: Geviş getirenlerden, eti, sütü, yapağısı ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan
Örnekleri	: Değişik türler.
Örnek olmayanlar	: Kuzu, inek, tavşan
Ayırıcı özellikleri	
a) Süt	
b) Yün	
c) Et	
ç) Otçul, dişi	

Kavramın adı	:	çocuk
Tanımı	:	Küçük yaştaki oğlan veya kız.
Örnekleri	:	İlköğretim öğrencileri, kreş ve anaokulu öğrencileri.
Örnek olmayanlar	:	Bebek, genç.
Ayırıcı özellikleri		
a)		Yürüme
b)		Konuşma
c)		Dişleri
ç)		Oynama

Kavramın adı	:	insan
Tanımı	:	İki eli bulunan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan, akıl ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı.
Örnekleri	:	Kadınlar, erkekler, çocuklar, bebekler, gençler.
Örnek olmayanlar	:	Papağan, robot, heykel.
Ayırıcı özellikleri		
a)		İki el
b)		İki ayak
c)		Sözle anlaşma.
ç)		Us ve düşünce

Kavramın adı	:	mevsim
Tanımı	:	Yılın, güneşten ısı, ışık alma süresi ve dolayısıyla iklim şartları bakımından farklılık gösteren dört bölümünden her biri.
Örnekleri	:	İlkbahar, yaz, sonbahar, kış.
Örnek olmayanlar	:	Dönem, sene, yarıyıl
Ayırıcı özellikleri		
a)		Ürünler
b)		Hava olayları
c)		Isı
ç)		Giyim

Kavramın adı	:	armağan
Tanımı	:	Birini sevindirmek, mutlu etmek için verilen şey.
Örnekleri	:	
Örnek olmayanlar	:	Bağış, ödül..

Ayırıcı özellikleri

- a) Verilme, sunulma.
- b) Mutlu etme, sevindirme.
- c) Karşılıksızdır.
- ç) Nesnel

Kavramın adı	:	ışık
Tanımı	:	Cisimleri görmeyi, renkleri ayırt etmeyi sağlayan fiziksel enerji
Örnekleri	:	Güneş ışığı, Ay ışığı, elektrik ışığı, mum ışığı
Örnek olmayanlar	:	Isı, renk

Ayırıcı özellikleri

- a) Aydınlatma
- b) Sönme-yanma
- c) Kolaylaştırma-trafik
- ç) Renkleri oluşturma

Kavramın adı	:	okuma
Tanımı	:	Yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak ya da aynı zamanda seslere çevirmek.
Örnekleri	:	İnsan sesi, kaval sesi, hayvan sesi, rüzgâr sesi
Örnek olmayanlar	:	Konuşma, yazma, dinleme.

Ayırıcı özellikleri

- a) Çıkarım-algılama
- b) İletişim
- c) Öğrenme
- ç) Yazı

- Kavramın adı** : şaka
Tanımı : Güldürücü, eğlendirici söz ya da davranışlar.
Örnekleri : 1 Nisan şakası, doğum günü şakası, bayram şakası.
Örnek olmayanlar : Gülme, küçümseme, övme.

Ayırıcı özellikleri

- a) Gülünür.
b) Eğlenilir.
c) Kırılma, darılma olmaz.
ç) Söz söyleme, davranma.

- Kavramın adı** : bayrak
Tanımı : Bir ulusun simgesi olan renkli, dikdörtgen biçimli kumaş.

Örnekleri : Türk Bayrağı, İsviçre Bayrağı, Alman Bayrağı vb.

Örnek olmayanlar : Sancak, flama, arma

Ayırıcı özellikleri

- a) Bağımsızlığı simgeler
b) Renkli
c) Dikdörtgen biçimli
ç) Ulusal

- Kavramın adı** : at
Tanımı : Binme, yük çekme, taşıma vb. hizmetlerde kullanılan, tek tırnaklı hayvan.

Örnekleri : Kısrak, doru, arap atı

Örnek olmayanlar : Fil, deve, eşek, aslan

Ayırıcı özellikleri

- a) Hızlı koşar
b) Binilir
c) Tek tırnaklı
ç) Kışner

Kavramın adı	:	kuş
Tanımı	:	Yumurtlayan, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanların ortak adı.
Örnekleri	:	
Örnek olmayanlar	:	Yarasa, kelebek
Ayırıcı özellikleri		
a)		Kanatlı
b)		Gagalı
c)		Tüylü
ç)		Yumurtlama
d)		Uçma

Kavramın adı	:	komşu
Tanımı	:	Konutları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.
Örnekleri	:	Apartmanda oturanlar, aynı mahallede/köyde yaşayanlar
Örnek olmayanlar	:	Konuk, yolcu, gezgin.
Ayırıcı özellikleri		
a)		Görüşme
b)		Ödünç alma
c)		Dayanışma
ç)		Konutları yakın

Kavramın adı	:	konuk
Tanımı	:	Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse
Örnekleri	:	Tanıdıklar, arkadaşlar, akrabalar
Örnek olmayanlar	:	Komşu, yakın, gezgin, yolcu
Ayırıcı özellikleri		
a)		Kısa süreli konaklar.
b)		Ağırlanır.
c)		Uğurlanır.
ç)		El sıkışılır.

Kavramın adı	: gürültü
Tanımı	: Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse
Örnekleri	: Kargaşa, kavga, şamata, pazar yeri
Örnek olmayanlar	: Şarkı, türkü, müzik
Ayırıcı özellikleri	
a)	Düzensiz ses
b)	Uyumsuz ses
c)	Rahatsız edici
ç)	Yorucu

Kavramın adı	: bayram
Tanımı	: Ulusça coşkuyla kutlanan önemli gün ya da günler.
Örnekleri	: 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Kurban Bayramı, Şeker Bayramı
Örnek olmayanlar	: Tören, anma, yas, şölen, şenlik.
Ayırıcı özellikleri	
a)	Önemli gün
b)	Ulusça kutlama-coşku
c)	Bayramlaşma
ç)	Barışma
d)	Tatil

Kavramın adı	: ev
Tanımı	: Bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane
Örnekleri	: Apartman, köy evi, iki katlı ev
Örnek olmayanlar	: Otel, lojman, çadır.
Ayırıcı özellikleri	
a)	Yapı
b)	İçinde yaşanır
c)	Bölmeleri vardır.
ç)	Alınır/satılır, kiralanır, tutulur.

- Kavramın adı** : akşam
- Tanımı** : Gündüzün son ve gecenin ilk saatleri.
- Örnekleri** : Pazar akşamı, salı akşamı, yaz akşamı
- Örnek olmayanlar** : Sabah, gece, öğle.
- Ayırıcı özellikleri**
- a) Güneş'in batışı
 - b) Ay'ın doğuşu
 - c) Yıldızların çıkışı
 - ç) Işıklar yanar.

EK.2. TÜRKÇE OKUDUĞUNU ANLAMA ÖLÇME ARACI

Sevgili Öğrenciler,

1. Bu ölçme aracı kitapçığı 25 sorudan oluşmaktadır.
2. Sorular için verilen yanıtlama süresi 35 dakikadır.
3. Yanıtlarınızı soru kâğıdı üzerinde işaretleyiniz. Yapacağınız işaretlemelerde kurşun kalemde başka hiçbir kalem kullanmayınız. Soru kâğıdı üzerine gereksiz hiçbir işaret koymayınız.
4. Her sorunun, yalnız bir doğru yanıtı vardır. Bir soru için birden fazla yanıt yeri işaretlenmişse o soru yanlış olarak değerlendirilecektir.
5. Yanıtını bilmediğiniz sorulara fazla zaman ayırmayınız. Yanıtın doğruluğuna güvenmedikçe işaretlemeyiniz.
6. Değiştirmek istediğiniz bir yanıtı yumuşak bir silgiyle, soru kâğıdını yıpratmadan, temizce siliniz ve yeni yanıtınızı işaretlemeyi unutmayınız.

SORU:

Aşağıdaki sözcüklerden hangisi bir özelliğiyle diğerlerinden farklıdır?

- (A) ırmak
- B) deniz
- C) göl

Bu sorunun yanıtı, soru defterinde A harfinin bulunduğu yerdeki yuvarlağın içi, dışına taşırmadan karalanarak verilmelidir.

Vereceğiniz yanıtlarda gerçekçi olmanız araştırmanın güvenilirliği etkileyecek ve ölçme aracının eksikliklerinin giderilmesini sağlayacaktır.

Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Zeynel HAYRAN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

OYUNCAKÇI AMCA

Oyuncakçı amca,
Ne çok oyuncakların var;
Top, tank, tüfek, tabanca...
Gödem titriyor,
Onlara bakınca!

N'olursun oyuncakçı amca,
Bundan böyle bizlere,
Oyuncak tüfekler yerine,
Ak yelkenli bir gemi,
Bir de süslü bebekler getir,
Unutma e mi?

Sonra oyuncakçı amca,
Senden aldığım tüfekleri,
Bozarak onlardan kuş yaptım,
Bana kızmazsın değil mi?

Abdülkadir BULUT

1.- 3. sorular yukarıdaki şiire göre yanıtlanacaktır.

1. Top, tank, tüfek, tabanca gibi oyuncakların çocukta uyandırdığı duygu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) korku
- B) neşe
- C) merak

2. Aşağıdakilerden hangisi şiirde çocuğun istediği oyuncaklardan biri değildir?

- A) süslü bebek
- B) oyuncak tren
- C) yelkenli gemi

3. Yukarıdaki şiirde anlatılmak istenilen düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) savaş isteği
- B) barış isteği
- C) oyun isteği

İlkcan tüyelerine sıkıca sarıldı. Soğuk iliklerine kadar işlemiştir. Annesinin sözlerini anımsadı: "İlkcan, biz göçmen kuşlarız. İlbaharda geliriz buralara. Mevsim kışa döndü mü yeniden o sıcak ülkelere göç ederiz."

Annesinin sesini duyar gibi oldu. "Pek zayıfsın İlkcan. Beslenmelisin, büyümelisin."

Üşümesi iyice arttı. Kaya kovukları yetmiyordu soğukları tutmaya. Kar yağıyordu.

Annesi ayrılırken:

-Bağışla bizi İlkcan, demiştir. Seni tek başına bırakıp gidiyoruz.

Kuşlar, yolculuk için durmadan kanat alıştırmışlardı. Hazırlıkları tamam olunca katar çekip gitmişlerdi.

Kırık kanadındaki ağrı eskisinden daha çok sızladı. Ne yapsaydı? Nerelere gitseydi?

Umutsuz, yorgun kırlara dönüyordu ki çam ağacını gördü.

Çam ağacı:

-Ne o küçük kuş? Diğer kuşlarla niçin gitmedin sıcak ülkelere?

-Sorma, çam ağacı, dedi.

-Yerin, yuvan da yok herhalde?

-Yok, dedi. Fırtına, kar yuva mı koydu.

-Ben oldum olası kuşları severim. Gel sığın dallarıma...

4.- 9. sorular yukarıdaki metne göre yanıtlanacaktır

4. İlkcan'ın göçe katılmayışının **nedeni**, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ağrısının artması
- B) kanadının kırılması
- C) tüyelerinin dökülmesi

5. Öyküdeki kuşların **göç hazırlığı** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) besin toplamak
- B) yuva yapmak
- C) kanat alıştırmak

6. İlkcan'ın kış mevsiminde barındığı **yer** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) çamın dalları
- B) kaya kovuğu
- C) kendi yuvası

7. Öyküdeki çam ağacı, **kişilik bakımından** nasıl bir insana benzetilmektedir?

- A) cömert
- B) özverili
- C) iyiliksever

8. İlkcan'ın sağlıksız olmasının **nedeni** aşağıdakilerden hangisidir?

- A) yetersiz beslenmesi
- B) yiyecek seçmesi
- C) kuşların göçmesi

9. Bu metinde üzerinde durulan **konu** nedir?

- A) komşuluk
- B) dostluk
- C) misafirlik

Ne zaman kırlara çıkma olanağı bulsam, sevinçten iyice coşarım. Sesim bir gürleşir ki sormayın... O gün işte güzel bir türkü tutturmuştum. Nerden çıktığını anlayamadığım bir adam önüme dikildi ve "Yavaş ol biraz!" diye kafa tuttu.

"Benim türkü söylememin sana ne zararı var?" diye sordum.

"Senin bu çığlıklarına türkü denemez," dedi, ayrıca zararı da bana değil, ineklerime. Hayvanların sütü kaçacak."

İşte bu doğru olamazdı. Adama, müzik dinleyen ineklerin daha çok süt vereceklerini anlatmaya çalıştım. Bunu bir dergide okuduğumu da söyledim.

"Benim ineklerim o dergiyi okumuyorlar," dedi.

Sulhi DÖLEK

10.- 11. sorular yukarıdaki öyküye göre yanıtlanacaktır.

10. Bu öyküdeki olayın geçtiği **yer** neresidir?

- A) kır
- B) otlak
- C) tarla

11. Öyküdeki adamın, türkü söyleyen kişiyi uyarma nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) ineklerin korkup kaçması
- B) ineklerin sütünün kaçması
- C) türkünün kötü söylenmesi

Küçük bir çeşmeyim yurdumun
Unutulmuş, bir dağında.
Hiç kesilmeyecek suyum
Yıldızların aydınlığında
Boyuna akar dururum

Cahit KÜLEBİ

12. soru yukarıdaki şiire göre yanıtlanacaktır.

12. Şiirde aşağıdakilerin hangisinden söz edilmemiştir?

- A) çeşmenin akmasından
- B) unutulmuş bir dağdan
- C) Ay tutulmasından

Çocuk, avludaki fidanın yanına bir çiçek dikmiş. Her gün toprağını kabartmış, su vermiş.

Çocuk bütün gece çiçekli düşler görmüş. Uyanır uyanmaz pencereye koşmuş. O da ne? Fidan diktiği boyda duruyor, çiçeğin yerinde yeller esiyormuş. Eliyle yeniden kabartmış toprağını. Yeniden sulamış.

Çocuğun bu işlemleri günlerce sürmüştü. Ne çiçek burnunu çıkartmış topraktan, ne çocuk yılıp usanmış. Çocuk, bir gün bile çiçeğin bakımını aksatmamış.

Bir sabah onu sulamaya gittiğinde, çiçek kıpkırmızı burnunu çıkartıp gülümsemiş ona:

"Günaydın," demiş.

"Günaydın," diye karşılık vermiş.

Çetin ÖNER

13.- 14. sorular yukarıdaki metne göre yanıtlanacaktır.

13. Aşağıdakilerden hangisi çocuğun özelliklerinden biridir?

- A) aceleci
- B) sabırlı
- C) üşengeç

14. "Yerinde yeller esmek" sözü ile anlatılmak istenen nedir?

- A) rengi solmak
- B) yapraklarını dökmek
- C) kaybolmak

Bir küçük göl varmış. Göldeki suda birkaç ördek ve bir kurbağa yaşarmış. O kadar sıcak olmuş, o kadar kuraklık olmuş ki. En sonunda göl de kurumuş.

Ördekler göç etmeye karar vermişler. Kurbağa yalvarmaya başlamış:

"Ne olur beni de götürün."

Ördekler düşünmüşler. Onu taşımanın bir yolunu bulmuşlar.

Sopanın bir ucundan bir ördek, öteki ucundan başka bir ördek tutmuş, gagalarıyla iyice kavramışlar. Ortadan da kurbağa ağızyla asılmış sopaya. Havalanmışlar birlikte, yola koyulmuşlar.

Gele gele bir köye gelmişler. Aşağıda köylüler bunları görmüşler. Şaşmışlar, kalmışlar. Bir sopayı ördekler tutmuş uçar. Ortada bir kurbağa sallanır, durur. Bir durmuşlar, bir bakmışlar...

Ördekler, aldırmamışlar bile köylülere! Kurbağaya gelince, o çok kızmış köylülere. Bir susmuş, iki susmuş. Sonunda kendini tutamamış...

Gülçin ALPÖGE

15.- 18. sorular yukarıdaki masala göre yanıtlanacaktır.

15. Masaldaki olay hangi mevsimde geçmektedir?

- A) yaz
- B) sonbahar
- C) kış

16. Öyküdeki ördeklerin göç etmelerinin nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) kışın yaklaşması
- B) sıcakların artması
- C) gölün kuruması

17. Köylüleri şaşkırtan nedir?

- A) kurbağanın uçuşması
- B) kurbağanın konuşması
- C) ördeklerin göçmesi

18. Aşağıdakilerden hangisi bu masala en uygun başlık olabilir?

- A) Kuraklık ve Köylüler
- B) Kurbağa ve Ördekler
- C) Sonbahar ve Göçler

Sonbahar geliyor serçe
Yuvanı nereye yapacaksın?
Rüzgâr başka çeşit esecek
Yağmurlarla ıslanacaksın.

Cahit KÜLEBİ

19. soru yukarıdaki şiire göre yanıtlanacaktır.

19. Yukarıdaki şiirde aşağıdakilerden hangisine değnilmemiştir?

- A) öfke
- B) acıma
- C) merak

20.-21. sorular kişilik özelliklerinin tanınmasıyla ilgilidir.

20. "Erdem yerinde duramıyor." tümcesinde Erdem'in hangi özelliğine değinilmiştir?

- A) kurnazlığına
- B) yaramazlığına
- C) sevimliliğine

21. "İpek huysuz mu huysuzdu. Hemen her oyunda gerekçe uydurur, oyunu bozardı." Yukarıdaki tümceye göre, İpek nasıl biridir?

- A) cimri
- B) konuşkan
- C) mızıkçı

21.-25. sorular metinle ilgili değildir. Türkçe sözcük bilginizi ölçmeyi amaçlamaktadır. Soruyu özenle okuduktan sonra uygun seçeneği işaretleyiniz.

22. "Yaz gelince bana mektup yaz."

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerin anlam bakımından ilişkisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) eş anlamlılık (anlamdaşlık)
- B) eşseslilik (sesteşlik)
- C) karşıt (zıt) anlamlılık

23. Aşağıdakilerden hangi seçenekteki sözcükler karşıt (zıt) anlamlıdır?

- A) ekşi - acı
- B) tuzlu - ekşi
- C) acı - tatlı

24. "İki yıl sonra geleceğim.
Görmeyeli iki sene oldu."

Yukarıdaki altı çizili sözcüklerin **anlam bakımından** ilişkisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) eş anlamlılık (anlamdaşlık)
- B) eşseslilik (sesteşlik)
- C) karşıt (zıt) anlamlılık

25. "Çocuk" sözcüğüne aşağıdaki eklerden **hangisi** getirilirse yeni bir sözcük oluşur?

- A) -e
- B) -ler
- C) -lik

EK.2.1. Türkçe Okuduğunu Anlama Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi

BÖLÜMLER	KAZANIMLAR														
	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.	Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.	Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.	Okuduklarının konusunu belirler.	Okuduklarının ana fikrini ya da ana duygusunu belirler.	Başlık ve içerik ilişkisini sorgular.	Okuduklarından çıkarımlar yapar.	Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.	Metin içi anlam kurar.	Metin dışı anlam kurar.	Kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bulur.	Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.	Ekleri kullanarak kelimeler üretir.	TOPLAM[%]
Bilgi												*23 *24	*22	*25	% 16
Kavrama	*14 *15	*6 *10 *11 *16	*2 *5	*4 *17	*9 *12	*3	*18	*1 *19	*8	*13 *21	*7 *20				% 84
TOPLAM	2	4	2	2	2	1	1	2	1	2	2	2	1	1	% 100

EK.3. KAVRAM GELİŞİMİ ÖLÇME ARACI

AÇIKLAMA

1. Bu ölçme aracı 25 sorudan oluşmaktadır.
2. Bu ölçme aracında üç tür soru örneği vardır. Birincisi, tanımı verilen sözcüğü hatırlama ile ilgili sorular. İkincisi, cümlede eksik verilen sözcüğü verilenler arasından belirlemeyle ilgili sorular. Üçüncüsü ise, cümlede yersiz kullanılan sözcüğün yerine doğrusunu seçme ile ilgili sorulardır.
3. Bu ölçme aracındaki sorular için verilen yanıtlama süresi 25 dakikadır.
4. Yanıtlarınızı soru kâğıdı üzerinde işaretleyiniz. Soru kâğıdı üzerine gereksiz hiçbir işaret yapmayınız.
5. Her sorunun, yalnız bir doğru yanıtı vardır. Bir soru için birden fazla yanıt yeri işaretlenmişse o soru yanlış olarak değerlendirilecektir.
6. Yanıtını bilmediğiniz sorulara fazla zaman ayırmayınız. Yanıtın doğruluğuna güvenmedikçe işaretlemeyiniz.
7. Değiştirmek istediğiniz bir yanıtı yumuşak bir silgiyle, soru kâğıdını yıpratmadan, temizce siliniz. Yeni yanıtınızı işaretlemeyi unutmayınız.

Ömek:

"Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç"

Yukarıda anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) silgi
- B) kalem
- C) cetvel

Bu sorunun yanıtı, soru kâğıdında " B " harfi yuvarlak içine alınarak verilmelidir.

Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Zeynel HAYRAN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

1.-8. sorular, anlamı verilen sözcüğü seçmeyle ilgilidir.

1. "Ulusça coşkuyla kutlanan önemli günler."

Yukarıda anlamı verilen sözcük hangisidir?

- A) bayram
- B) tören
- C) anma

2. "İlk kez yeni bir şey geliştirme."

Anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) değişim
- B) buluş
- C) yapıt

3. "Bilgi ya da yetenek üstünlüğünü gösterme çabası."

Yukarıda anlamı verilen sözcük hangisidir?

- A) sergi
- B) sınav
- C) yarış

4. "Akılda canlandırılan, gerçekleşmesi beklenen istek."

Yukarıda anlamı verilen sözcük hangisidir?

- A) anı
- B) hayal
- C) rüya

5. "Yılın dört bölümünden her biri."

Anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) dönem
- B) sene
- C) mevsim

6. " Birini mutlu etmek için verilen şey."

Yukarıda anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) armağan
- B) başış
- C) ödül

7. "Güldürücü, eğlendirici söz ya da davranışlar"

Anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) gülme
- B) öykünme
- C) şaka

8. "Bir ulusun simgesi olan renkli, dikdörtgen biçimli kumaş."

Yukarıda anlamı verilen sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) bayrak
- B) sancak
- C) flama

9.- 15. sorular, tümcedeki yeri boş bırakılan sözcüğün belirlenmesiyle ilgilidir.

9. " _____ , küçük yaştaki oğlan ya da kızdır."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) bebek
- B) çocuk
- C) genç

10. "Kentin üstünü şimşeklenen kara _____ sardı."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) bulutlar
- B) dumanlar
- C) sisler

11. "Dedem yazları tek başına yaşar, kışları bize _____ olurdu."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) akraba
- B) konuk**
- C) komşu

12. "Ağaçların üstünde uçarken _____ tüyleri döküldü."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) kelebeklerin
- B) yarasaların
- C) kuşların**

13. " _____ 'Gökten üç elma düştü' sözleriyle biter."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) öyküler
- B) masallar**
- C) şiirler

14. "Çocuklar, bayramda _____ evlerinde ziyaret edip bayramlaştılar."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) konukları
- B) yolcuları
- C) komşuları**

15. " _____ iyice yaklaşmış, güneş batmaya başlamıştı."

Tümcede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) akşam**
- B) gece
- C) sabah

16.- 25. sorular, tümcede yersiz kullanılan sözcüğün düzeltilmesiyle ilgilidir.

16. "Yaşlı dut otunun dalından dünyanın en güzel salıncağı sarkardı."

Yukarıdaki tümcede geçen "otunun" sözcüğü yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) çalısının
- B) fidanının
- C) ağacının

17. "Günüm gazete ve dergilerdeki yazıları gözlemlemekle geçti."

Yukarıdaki tümcede geçen "gözlemlemekle" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) okumakla
- B) dinlemekle
- C) yazmakla

18. "Üç dört ev ötedeki boş arsada çocukların etkinliklerine katıldım."

Yukarıdaki tümcede geçen "etkinliklerine" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) şenliklerine
- B) oyunlarına
- C) gösterilerine

19. "İneklerin sütlerini sağmalı, yünlerini kırkmalı ve otlatmalısın."

Yukarıdaki tümcede geçen "ineklerin" sözcüğü yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) koyunların
- B) tavşanların
- C) kuzuların

20. "Heykel, iki ayak üzerinde dolaşır, düşünür ve sözle anlaşır."

Yukarıdaki tümcede geçen "heykel" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) papağan
- B) insan
- C) robot

21. "Yazılanları okuyabilmek için odadaki güneş yeterli değildi."

Yukarıdaki tümcede geçen "güneş" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) gölge
- B) renk
- C) ışık

22. "İlık sonbahar elma ağacının yere dökülmüş yapraklarını savurdu."

Yukarıdaki tümcede geçen "sonbahar" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) hava
- B) rüzgâr
- C) yağış

23. "Binicisi boynuna dokununca fil kişneyerek hızla koşmaya başladı."

Yukarıdaki tümcede geçen "fil" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) deve
- B) eşek
- C) at

24. "Çocuklar teneke kutuya vuruyor, düdük öttürüyordu. Kediler miyavlayarak, köpekler havlayarak çığlığa katılıyordu."

Yukarıdaki tümcede geçen "çığlığa" sözcüğü yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) gürültüye
- B) tartışma
- C) kavgaya

25. "Ana oğul, iki odalı okula dün taşındılar."

Yukarıdaki tümcede geçen "okula" sözcüğünün yerine aşağıdakilerden hangisinin gelmesi en uygun olur?

- A) çadıra
- B) otele
- C) eve

EK.3.1. Kavram Gelişimi Ölçme Aracı Belirtke Çizelgesi

BÖLÜMLER	KAZANIMLAR					BİLGİ					KAVRAMA					UYGULAMA					TOPLAM
	Verilenler arasındaki sosyal ya da kültürel olgulara ilişkin kavramları gösterme	Verilenler arasındaki gerçek olarak var olan, eylemsele ilişkin kavramları anımsama	Verilenler arasındaki bilişsel işlemlere, dile ilişkin kavramları gösterme	Verilenler arasındaki belirli bir zaman dilimini gösteren kavramları gösterme	Verilenler arasındaki insan üretimine dayalı varlık ya da gösterimler vb. kavramları gösterme	Gösterimi insan olan kavramları seçme	Doğal çevrede gözlemlenen ya da doğaya ilişkin kavramları seçme	Hayvan türlerine gönderme yapan kavramları seçme	Belirli bir zaman dilimini gösteren kavramları seçme	Bilişsel işlemlerde dil terimleri ve dilsel olgulara ilişkin kavramları seçme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine bitkilere gönderme yapan kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine gerçek olarak var olan, eylemsele ilişkin kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine spor dalları ve oyun türlerine ilişkin kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine hayvan türlerine gönderme yapan kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine gösterimi insan olan kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine duyuşsal algılara dönük kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine doğaya ilişkin kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine bir olguyu nitelleyen kavramları belirleme	Tümcede yersiz kullanılmış sözcüğün yerine bir yere ilişkin kavramları belirleme		
TANIMA	*1 *8	*2 *3	*4 *7	*5	*6															% 32	
SEÇME						*9 *11 *14	*10	*12	*15	*13										% 28	
DÜZELTME											*16	*17	*18	*19 *23	*20	*21	*22	*24	*25	% 40	
TOPLAM	2	2	2	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	% 100	

EK 4. METİN DEĞERLENDİRME

AÇIKLAMA

Sayın Uzman,

Bu formun amacı, metinlerin ilköğretim 3. sınıf öğrencilerine uygunluğunu belirlemektir. Sizlerin görüş ve beklentileri doğrultusunda belirlenen metinler e göre geliştirilecek olan eğitim durumları, “Çok Uyaranlı Eğitim Ortamlarının Öğrencilerin Kavram Gelişimine Etkisi” başlıklı deneysel bir araştırmada kullanılacaktır.

Bu form, on maddeden oluşmaktadır. Sunulan her soru örneğine ilişkin görüşünüzü yansıtmanız istenmektedir. Lütfen, size sunulan her maddeye ilişkin görüşünüzü alttaki “uygun”, “kısmen uygun” ve “uygun değil” seçeneklerinden birine ait ayraç içine (X) işaretini yazarak belirtiniz.

Ömek:

1. soru	Başlık metne uygun mu?			
	Uygun	Kısmen uygun	Uygun değil	
	()	()	()	

Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür ederim.

Zeynel HAYRAN
Ankara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Doktora Öğrencisi

METİN DEĞERLENDİRME

Metnin adı :

Yazarın/Şairin adı :

SORULAR	1. soru	Başlık metne uygun mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	2. soru	Metinde bir ileti var mı? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	3. soru	Öğrenciler metinde verilen iletiyi alabilirler mi? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	4. soru	Konu öğrenci için dikkat çekici mi? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	5. soru	Metnin dili çocuk diline uygun mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	6. soru	Metnin uzunluğu uygun mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	7. soru	Tümce uzunlukları uygun mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	8. soru	Metindeki sözcüklerin uzunlukları uygun mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	9. soru	Metindeki sözcükler somut mu? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()
	10. soru	Metinde zaman, mekan, kişiler ve olay belirtilmiş mi? Uygun ()	Kısmen uygun ()	Uygun değil ()

Sweet Dreams- Teddy Edinjikian-<http://www.bookmakersltd.com/gallery.php?gallery>

EK. 5. Hayal Gücü İzleği Eğitim Durumları

HAYAL GÜCÜ ⁵										
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR					METİNLER				
						Gökuşağı	Olsam	Bir Buluş	Şakacı Bulut	D. K. Ayışığı
DİNLEME	1. Dinleme Kurallarını Uygulama									
	1	Dinlenmeye hazırlık yapar	X	X	X	X	X			
	2	Dinleme amacını belirler.	X	X	X	X	X			
	3	Dinlediğine dikkatini yoğunlaştırır	X	X	X	X	X			
	4	Görgü kurallarına uygun dinler.	X	X	X	X	X			
	2. Dinlediğini Anlama									
	1	Dinlediğini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır.	X	X	X	X	X			
	2	Dinlediklerini anlamlandırmada sunulan görsellerden yararlanır.	X	X	X	X	X			
	3	Dinlerken vurgu, tonlama ve telâffuza dikkat eder.	X	X	X	X	X			
	5	Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	X	X	X	X	X			
	6	Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.	X	X	X	X	X			
	7	Dinlediklerinde eş sesli kelimeleri ayırt eder.				X				
	10	Dinlediklerinde gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.	X	X	X	X	X			
	15	Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.	X	X	X	X				
	18	Dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar.	X	X	X	X	X			
	19	Bir etkinliğin veya işin aşamalarını anlatan yönergeleri uygular.	X	X	X	X	X			
	20	Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.	X	X	X	X	X			
	21	Dinledikleriyle ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X			
	22	Dinlediği konuya uygun farklı başlıklar bulur.	X	X	X	X	X			
	23	Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	X			
	24	Dinlediklerinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.	X	X	X	X	X			
	25	Dinlediği konulara ilişkin sorular sorar ve sorulara cevap verir.	X	X	X	X	X			
	27	Başlıktan hareketle dinleyeceği konunun içeriğini tahmin eder.	X	X	X	X	X			
29	Dinlediklerini başkalarıyla paylaşır.	X	X	X	X	X				

⁵ İzlek için belirlenen kazanımlar İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan alınmıştır.

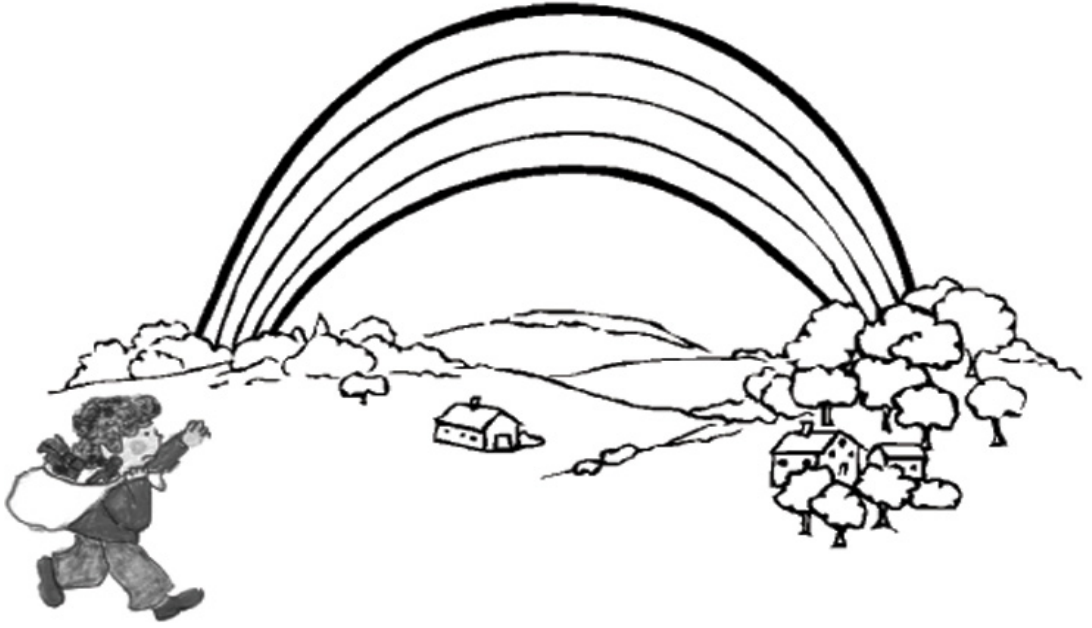
HAYAL GÜCÜ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Gökkuşığı	Olsam	Bir Buluş	Şakacı Bulut	D. K. Ayışığı
DİNLEME	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme						
	1	Katılımlı dinler.	X	X	X	X	X
	3	Eğlenmek için masal, hikâye, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinler/izler.	X	X	X	X	
	4	Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinler.	X	X	X	X	X
KONUŞMA	1. Konuşma Kurallarını Uygulama						
	1	Konuşmaya hazırlık yapar.	X	X	X	X	X
	2	Konuşma amacını belirler ve dinleyicilere söyler.	X	X	X	X	X
	3	Dinleyicilerle göz teması kurar.	X	X	X	X	X
	4	İşitilebilir bir ses tonuyla konuşur.	X	X	X	X	X
	5	Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.	X	X	X	X	X
	6	Kelimeleri doğru telâffuz eder.	X	X	X	X	X
	7	Akıcı konuşur.	X	X	X	X	X
	8	Sesine duygu tonu katar.	X	X	X	X	X
	9	Konuşmalarında beden dilini kullanır.	X	X	X	X	X
	10	Konuşma sırasında gereksiz hareketlerden kaçınır.	X	X	X	X	X
	11	Konu dışına çıkmadan konuşur.	X	X	X	X	X
	12	Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevî, kültürel, ahlakî, sosyal vb.) uygun konuşur.	X	X	X	X	X
	2. Kendini Sözlü Olarak İfade Etme						
	1	Kendine güvenerek konuşur.	X	X	X	X	X
	3	Yeni öğrendiği kelimeleri konuşmalarında kullanır.	X	X	X	X	X
	4	Konuşmasını görsel sunuyla destekler.	X	X	X	X	
	5	Dinleyici grubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşur.	X	X	X	X	X
	8	Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X
	11	Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	X
13	Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.	X	X	X	X	X	
15	Dilek, istek, beğeni ve şikâyetlerini ilgili kişilere bildirir.	X	X	X	X		
17	Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir.	X	X	X	X	X	

HAYAL GÜCÜ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Gökuşağı	Olsam	Bir Buluş	Şakacı Bulut	D. K. Ayışığı
KONUŞMA	18	Bilgi edinmek amacıyla soru sorar.	X	X	X	X	
	19	Konuşmalarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5 N 1 K) öğelerini vurgular	X	X	X	X	
	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma						
	3	Topluluk önünde konuşur.	X	X	X	X	X
	4	Üstlendiği role uygun konuşur.	X	X	X	X	X
OKUMA	1. Okuma Kurallarını Uygulama						
	1	Okumak için hazırlık yapar.	X	X	X	X	
	2	Okuma amacını belirler.	X	X	X	X	
	3	Okuduğu kelimeleri doğru telâffuz eder.	X	X	X	X	
	4	Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur.	X	X	X	X	
	5	İşitilebilir ses tonuyla okur.	X	X	X	X	
	6	Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat eder.	X	X	X	X	
	7	Akıcı okur.	X	X	X	X	
	8	Kurallarına uygun sessiz okur.	X	X	X	X	
	9	Okuduğuna dikkatini yoğunlaştırır.	X	X	X	X	
	2. Okuduğunu Anlama						
	1	Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.	X	X	X	X	
	2	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.	X	X	X	X	
	3	Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır.	X	X	X	X	X
	4	Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.	X	X	X	X	
	7	Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	X	X	X	X	
	10	Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	
	11	Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.	X	X	X	X	
	14	Okuduklarında gerçek olanla hayal ürünü olanı ayırt eder.	X	X	X	X	X
	15	Okuduklarının ana fikrini belirler.	X	X	X	X	
	18	Okuduğu metnin içeriği hakkındaki düşüncelerini belirtir.	X	X	X	X	
21	Okuduklarından çıkarımlar yapar.	X	X	X	X	X	

HAYAL GÜCÜ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Gökkuşuğu	Olsam	Bir Buluş	Şakacı Bulut	D. K. Ayışığı
OKUMA	23	Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler.	X	X	X	X	
	25	Okuduklarıyla ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	
	27	Okuduklarında "hikâye unsurları" nı belirler.	X		X	X	
	28	Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir.	X	X	X	X	X
	30	Görsellerden yararlanarak içeriği tahmin eder.	X	X	X	X	
	31	Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.	X	X	X	X	X
	3. Anlam Kurma						
	1	Metin içi anlam kurar.	X	X	X	X	
	2	Metin dışı anlam kurar.	X	X	X	X	
	4. Söz Varlığını Geliştirme						
	1	Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir.	X	X	X	X	X
	2	Kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bulur.			X		
	3	Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.				X	
	4	Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.	X	X	X	X	X
	5. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma						
	3	Anlama tekniklerini kullanır.	X	X	X	X	X
	4	Okurken önemli gördüğü yerleri belirginleştirir.	X	X	X	X	X
	5	Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okur.	X	X	X	X	X
	6	Metnin türünü dikkate alarak okur.	X	X	X	X	X
	YAZMA	1. Yazma Kurallarını Uygulama					
1		Yazmaya hazırlık yapar.	X	X	X	X	
2		Yazma amacını belirler.	X	X	X	X	
3		Kelimeler, cümleler ve satırlar arasında uygun boşluk bırakır.	X	X	X	X	
4		Bütün yazılarını bitişik eğik yazı ile yazar.	X	X	X	X	
5		Anlamlı ve kurallı cümleler yazar.	X	X	X	X	
6		Yazılarında noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır.	X	X	X	X	
7		Yazılarında imlâ kurallarını uygular.	X	X	X	X	
8	Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.	X	X	X	X		

HAYAL GÜCÜ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Gökuşağı	Olsam	Bir Buluş	Şakacı Bulut	D. K. Ayışığı
YAZMA	9	Yazılarında sözlük ve imlâ kılavuzundan yararlanır.	X	X	X	X	
	10	Konu dışına çıkmadan yazar.	X	X	X	X	
	2. Kendini Yazılı Olarak İfade Etme						
	1	Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.	X	X	X	X	X
	2	Öğrendiği yeni kelimeleri yazılarında kullanır.	X	X	X	X	
	5	Yazılarında kelime türlerini işlevine uygun kullanır.		X			
	6	Yazılarında ana fikre yer verir.	X	X	X	X	
	8	Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	
	10	Yazılarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	
	11	Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.	X			X	
	13	Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.	X	X	X	X	
	16	Kendisine ilginç ve çekici gelen karakter, olay, yer, an ile ilgili görüş ve düşüncelerini yazar.	X	X	X	X	
	19	Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.	X	X	X	X	
	GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma					
3		Mektup yazar.	X		X		
4		Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.			X		
5		Hikâye yazar.		X		X	
6		Yazılarında betimlemeler yapar.	X	X	X	X	
8		Şiir yazar.	X	X	X	X	
12		Serbest yazmaya istek duyar.	X	X	X	X	
1. Görsel Okuma							
1		Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	X	X	X	X	X
5		Resim ve fotoğrafları yorumlar.	X	X	X		
10		Görsellerden hareketle cümleler/metinler yazar.	X	X	X	X	
2. Görsel Sunu							
4		Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır.	X	X		X	
5		Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.	X	X	X	X	
6		Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.	X	X	X	X	
7		Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.	X	X	X	X	

GÖKKUŞAĞI

Resim: Zekine Sedef AYBER

Toto bir gün bahçede arkadaşlarıyla top oynarken birden hava değişti. Rüzgâr bahçeyi toz dumana kattı. Rüzgâr gelirken kara bulutları da birlikte getirmişti. Kara bulutlar, gökyüzünü siyaha boyadılar.

Güneş bile korkmuştu. Sessizce ışıklarını kıstı, beklemeye başladı.

Kara bulutlar sırtlarında taşıdıkları damlacıkları yeryüzüne boca edince istedikleri oldu. Şimdi herkes koşarak sığınacak bir yer arıyordu.

Toto ve arkadaşları da toplarını kaptıkları gibi evlerine kaçtılar.

Annesi, Toto'nun ıslanan çamaşırlarını değiştirdi. Toto çok üzgündü.

Annesi,

"Diner şimdi. Üzülme," dedi. "Yaz yağmuru kısa sürer."

Toto, havluyla saçlarını kurularken gökyüzüne baktı. Yağmur bütün şiddetiyle yağıyordu. Dineceğe benzemiyordu.

O da televizyonda çizgi film seyrederdi, dinmezse...Annesi,

"Heey... Çabuk pencereden dışarı bak!" diye bağırdı. "Gökkuşağı çıkmış!"

Toto, hiç gökkuşağı görmemişti. Ağzını ve gözlerini açtı, rengârenk kuşağa şaşkın şaşkın bakakaldı.

"Yaz yağmurlarının ardından çoğu kez gökkuşağı çıkar," dedi annesi.

Toto büyülenmişti sanki. Gözleri, gökkuşağına takılmış kalmıştı; bir türlü ayıramıyordu.

"Ne güzel," dedi. "Sevdiğim bütün renkler var."

"Gökkuşağı için söylenen ilginç şeyleri duymuş muydun?" diye sordu annesi.

Toto,

"Hayır," dedi. "Sen biliyor musun, peki?"

Gözlerini hâlâ ayıramamıştı gökkuşağından.

"Birini söyleyebilirim," dedi annesi. "Sözde gökkuşağının altından geçen her şey tersine dönüşmüştü."

Toto'nun gözleri bu kez annesinin gülümseyen gözlerine takılmıştı.

"Nasıl yani?" diye sordu merakla.

"Erkekler kız, kızlar erkek olurmuş," dedi annesi.

Şaşkınlığı bir kat daha artmıştı Toto'nun.

"Peki, tembeller çalışkan, çalışkanlar da tembel olur muymuş?" diye sordu bir nefeste.

"Sanırım," dedi annesi. İçinden kıs kıs gülüyordu.

Toto koşarak odasına gitti. Az sonra ağzına kadar doldurduğu bir torbayla çıktı.

Şimdi annesi şaşkın şaşkın Toto'ya bakıyordu.

"Ne var o torbada, Toto?" diye sordu, gözlerini iri iri açarak.

Toto mırın kırın etti önce... Ama annesi çok üsteleyince dayanamadı, açtı torbanın ağzını:

"Kırık bilyelerim, zayıf aldığım matematik ödevim, delik spor ayakkabılarım, dişleri kırık tarağım, oyuncak trenimin kırık vagonu, camları çatlak güneş gözlüğüm, çalmayan saatim, oyuncak köpeğim Po...Köpeğim Po erkek olsun istiyorum, ötekiler de tamir olsun."

Böyle deyip Toto fırladı sokağa.

Toto o gün saatlerce koştu, koştu, koştu... Soluk soluğa kaldı...Terden sıırıslıklam oldu... Dizlerinin bağı çözüldü...Gene de yılmadan koştu, koştu, koştu, koştu...

Sevim AK

[Toto ve Şemsiyesi]

Kısaltılmıştır

HAYAL GÜCÜ

Metnin Adı	: Gökkuşığı – Sevim AK
Metnin Türü	: Öykü
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Ak, S. (2003). Toto ve Şemsiyesi; Sever, S. (2004). Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu (2000). Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Kavcar, C. F. Oğuzkan ve Ö. Aksoy (2003). Yazılı ve Sözlü Anlatım; Kıran, Z. ve A. Kıran (2007). Yazınsal Okuma Süreçleri; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

HAZIRLIK

Dersliğe gökkuşığı ile ilgili resimler getirelim. Öğrencilerden ders sürecinde kullanacakları araç-gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrencilerin ön bilgilerini aşağıdaki sorularla yoklayalım:

- İçinizde gökkuşığı gören var mı?
- Gökkuşığı hangi renklerden oluşur?

Öğrencilere "ev", "rüzgâr" ve "Güneş" kavramlarıyla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunalım.

İlişkili Örnekler

ev

ev

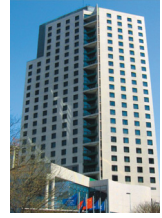

ev

İlişkisiz örnekler

çadır

otel

İlişkili Örnekler

rüzgâr

rüzgâr

rüzgâr

İlişkisiz örnekler

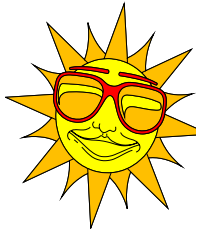

yağış

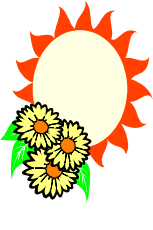

hava(soğuk)

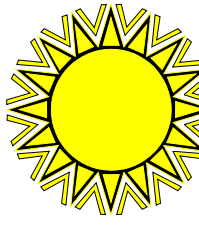
İlişkili Örnekler

Güneş

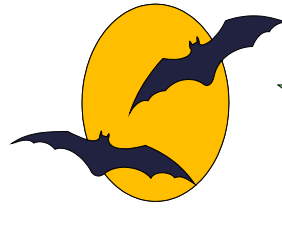

Güneş

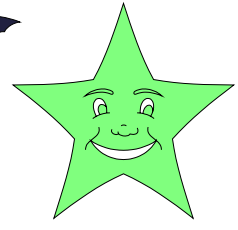

Güneş

İlişkisiz örnekler

Ay

yıldız

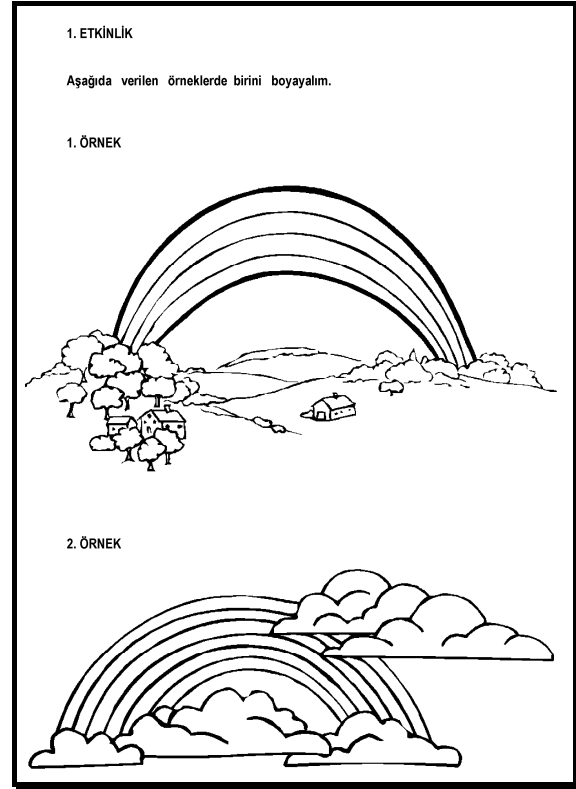
Öğrencilere dersliçe getirilen gökkuşağı resmini gösterelim. Gökkuşağı çizimlerini boyamalarını sağlayalım (1. Etkinlik). Etkinlik süresince "Gökyüzü"⁶ adlı şarkıyı dinletelim.

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

• ev • rüzgâr • Güneş

Öğrencilere yukarıdaki sözcüklerle ilgili bilmeceler soralım. Öğrencilere bilmeceler için bir düşünme ve çözme süresi verelim. "Canlı, cansız, yenir, yenmez" vb. gibi ipuçları sunalım. Görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerini belirtelim. Bilmecelerin yanıtlarını tartışarak bulmalarını isteyelim (2. Etkinlik). Öğrenciler bilmecenin saklı yanıtını ararken onlara "Bilmece"⁷ adlı şarkıyı dinletelim.

2. ETKİNLİK

BİLMECELERİM VAR!
Aşağıda verilen bilmecelerin yanıtlarını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

YANITI	BİLMECE
<input type="text"/>	Okşar eli yok Söyler dili yok Ömer Lütfü ŞADOĞLU Çizen: Ayla ÇINAROĞLU
<input type="text"/>	Sevdiği dağlar Seveni bağlar Beyazı güler Karası ağlar Ömer Lütfü ŞADOĞLU Çizen: Ayla ÇINAROĞLU
<input type="text"/>	Temel atılır Çatı çatılır Çoluk çocuk Orada yatılır Erol BÜYÜKMERİÇ
<input type="text"/>	Bir mumsuz fener, Gündüz yanar, Gece söner. Ömer Lütfü ŞADOĞLU Çizen: Ayla ÇINAROĞLU

⁶ Ün, E.Z. ve H. Günsel. (1999). **Çocuklarımız İçin Şarkılar, Türküler**. İstanbul: Kalan Müzik.

⁷ Acay, S. (?). **Mavi Bilye: Çocuk Şarkıları**. İstanbul: Esen Müzik.

Öğrencileri betimleme, karşılaştırma yapmaya, değişiklik ve ilişkileri bulmaya yöneltelim. Kavramlarla ilgili genellemelere varmalarını sağlayalım. Adı geçen kavramların neler çağrıştırdığını soralım. Kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (3. Etkinlik).

• ev • rüzgâr • Güneş

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (4. Etkinlik).

Öğrencilerden sözcükleri eksiltmiş metni incelemelerini, görseline ve başlığına göz atmalarını isteyelim (5. Etkinlik). "Metinde neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (6. Etkinlik).

3. ETKİNLİK

'Ev' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

3. ETKİNLİK

'Rüzgâr' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

3. ETKİNLİK

'Güneş' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

C. METNİ İNCELEME

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım.

Dinleme

Öğrencilere aşağıdaki soruları sorarak dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olalım:

• "Gökkuşuğu" adlı metni niçin dinleyeceksiniz?

"Gökkuşuğu" adlı metni dinlemek size neler kazandıracak?

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

ev

A

Güneş

B

rüzgâr

C

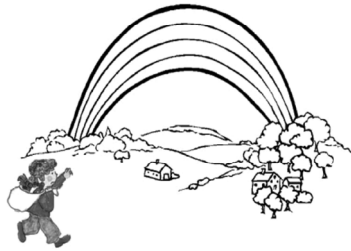
_____ : Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

_____ : Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel.

_____ : İçinde oturlan, barınılan yapı.

5. ETKİNLİK

GÖKKUŞAĞI

Toto bir gün bahçede arkadaşlarıyla top oynarken birden hava değişti.
"Heey... Çabuk pencereden dışarı bak!" diye bağırdı.

Toto, hiç görmemişti. Ağızını ve gözlerini açtı.....

"Hayır," dedi. "Sen biliyor musun, peki?"

"Sözde geçen her şey tersine dönüşmüş."

Toto koşarak odasına gitti.

"Ne var o torbada, Toto?" diye sordu, gözlerini iri iri açarak.

Ama annesi çok üsteleince dayanamadı, açtı torbanın ağızını:

..... dedi.

Böyle deyip Toto fırladı sokağa.

Toto o gün saatlerce koştu, koştu, koştu... Soluk soluğa kaldı... Terden sırlıklam oldu... Gene de yılmadan koştu, koştu, koştu, koştu...

Sevim AK

[Toto ve Şemsiyesi]

Düzenlenmiştir.

6. ETKİNLİK

İçeriği Kestirelim

Metnin içeriğini kestirelim. Metni dinledikten sonra kestirimimizi düzeltebiliriz.

Kestirimim

.....
.....
.....
.....
.....

Ne oldu?

.....
.....
.....
.....
.....

7. ETKİNLİK

Kestirimimi beğendim / beğenmedim. Çünkü:.....

.....
.....
.....
.....

Okuma

- "Gökkuşığı" adlı metni okuma amacınız nedir?
- "Gökkuşığı" adlı metni okumanın size neler kazandıracığını düşünüyorsunuz?

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için yukarıdaki soruları yöneltelim.

Örnek sesli okuma yapalım. Sesli okuma yaptıralım. Öğrencilerin belirlenen amaç, yöntem ve tekniğe göre okumalarını sağlayalım. Metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Kestirimleriyle ilgili değerlendirmelerini nedenleriyle birlikte yazmalarını isteyelim (7. Etkinlik).

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metindeki kişileri ve konuyu yazmalarını sağlayalım (8. Etkinlik).

Bilgi Köşemiz

Sevim Ak, 1985 yılından beri çocuk öyküleri yazıyor. İlk kitabı Uçurtmam Bulut Şimdi (1987) ile Akademi Kitabevi Öykü Ödülü'nü aldı. Öyküleri Kırmızı Fare, Doğan Kardeş, Bando, Milliyet Kardeş, Başak Çocuk, Vakıf Çocuk, Kırmızı Bilye gibi pek çok çocuk dergisinde yayımlandı. Televizyon çocuk programları için öyküler, senaryolar yazdı. Düşlere Sobe adlı çocuk oyunu İstanbul Şehir Tiyatrosu'nda sahnelendi.

YAPITLARI

8. ETKİNLİK

Öykü Çizelgesi

<p><i>Ana karakter:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p><i>Yardımcı karakterler:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p><i>Ölçü:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p><i>Öykünün Adı:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>	
<p><i>Yer:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p><i>Zaman:</i></p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Toto'nun özelliklerini (dış ve kişilik) öğrencilere sorarak etkinliği yaptırılabilir (9.Etkinlik).

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim. Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı yerleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden, metne ilişkin resim ve simgelerden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (10.Etkinlik).

Öğrencilere öyküyü anlayabilmek, duygu ve düşünceleri kavrayabilmek için sözcüklerin anlamlarını bilmeliyiz, diyelim.

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

9. ETKİNLİK

Toto'nun özelliklerini yazalım.

Toto'nun dış görünüşü:.....

.....

.....

.....

.....

.....

Toto'nun kişilik özellikleri:.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Sorular ve Yanıtlar

Aşağıdaki soruları öğrencilere soralım (11.Etkinlik). Doğru yanıtlara pekiştirme verelim. Yanıtları düzelteyim.

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yönelteyim (12.Etkinlik).

Metnin anadüşüncesini yazarak açıklamalarını sağlayalım (13.Etkinlik).

11. ETKİNLİK

SORULAR VE YANITLAR

1. soru: Toto ve arkadaşları yağmur yağmadan önce ne yapıyorlar?

1. yanıt:

2. soru: Yağmur öncesi doğada neler oluyor?

2. yanıt:

3. soru: Yağmur sonrası anneyi heyecandıran şey nedir?

3. yanıt:

4. soru: Annenin gökkuşağı hakkında Toto'ya anlattıkları nelerdir?

4. yanıt:

5. soru: Toto'nun torbaya doldurduğu eşyalar nelerdir?

5. yanıt:

6. soru: Toto'nun gökkuşağına doğru koşmasının amacı nedir?

6. yanıt:

12. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Siz olsaydınız bu metne hangi başlığı yazardınız?

Ben olsaydım bu metne.....

başlığını yazardım.

13. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu öyküde anlatılmak isteneni aşağıya yazalım.

Bu öyküden çıkardıklarım:

1.

2.

Öğrencilerden, öyküyle ilgili "neden-sonuç" etkinlik yaprağında verilen sonucun nedenini, nedenin sonucunu yazmalarını isteyelim (14.Etkinlik).

Sözvarlığını Geliştirme

Öğrencilerden verilen sözcüklerin tekil-çoğul oluşlarını belirlemelerini isteyelim. Tümcelerdeki boşlukları tekil ya da çoğul sözcükler kullanarak tamamlamalarını isteyelim (15.Etkinlik).

14. ETKİNLİK

Çalışma yaprağındaki boşlukları yazarak dolduralım.

Neden	Sonuç
<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>Toto ve arkadaşları da toplarını kaptdıkları gibi evlerine kaçıştılar.</p>
<p>Toto koşarak odasına gitti.</p>	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

15. ETKİNLİK

TEKİL VE ÇOĞUL ADLAR

Tekil adlar, tek bir varlığı anlatır.

kuş		kanguru	
kelebek		deve	

Çoğul adlar, birden çok varlığı anlatır.

kuşlar		kangurular	
kelebekler		develer	

15. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcüklerden tek varlığı anlatanların altındaki yuvarlağı kırmızıya boyayalım. Birden çok varlığı alatanların altındaki yuvarlağı yeşile boyayalım.

konuk	konuklar	komşu	komşular
☐	☐	☐	☐
tavşan	tavşanlar	aķşamlar	aķşam
☐	☐	☐	☐
kitaplar	kitap	kalem	kalemler
☐	☐	☐	☐
öykü	öyküler	masallar	masal
☐	☐	☐	☐
sular	su	kuzu	kuzular
☐	☐	☐	☐

16. ETKİNLİK		ANLAM ÇÖZÜMLEME ÇİZELGESİ (ev)								
ÖZELLİKLER	KAVRAMLAR	Mutfak, banyo gibi bölümleri vardır.	Tek odalıdır.	Genellikle aile yaşar.	Taşınabilir.	Çok odalıdır.	Lokanta, havyuz gibi bölümler vardır.	Çok sayıda kişi konaklar	Kurulur.	Konaklama için ödeme yapılır.
										
										
										

Diğer Derslerle İlişkilendirme

Metinde geçen kavramları Türkçe dersinin "Kelimleri yerinde ve anlamına uygun kullanır." kazanımıyla ilişkilendirelim. Bu ilişkilendirmeyi yapmak için de öğrencilerden verilen kavramları kullanarak defterlerine kısa bir yazı yazmalarını isteyelim.

Araştırma

• Öğrencilerden gökyüzü hakkında kitap okumalarını ve edindikleri bilgileri sınıfta değişik görseller kullanarak sunmalarını sağlayalım.

D. KENDİNİ DİLE GETİRME

1. Zihinsel Hazırlık

Öğrencilerimize;

- "Okuduğunuz metinde anlatılanlardan yola çıkarak hangi konuda konuşmak istiyorsunuz?"
- Hangi konuda yazmak istiyorsunuz?
- Seçtiğiniz konuyla ilgili nasıl bir görsel sunu hazırlamak istiyorsunuz?" vb. soruları yöneltelim. Öğrencilerimizle birlikte konuşma, yazma ve görsel sunu konularını belirleyelim.

•

Örnek konu:

- "Öyküdeki Toto'nun yerinde olsaydınız ne yapardınız?" sorusunu yöneltebiliriz.

Öğrencilerin seçtikleri konuya göre amaçlarını belirlemelerine yardımcı olalım. Öğrencilerin konuşma amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruyu soralım:

- Belirlediğiniz konuyu bize anlatma amacınız nedir?

Yazma amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için de;

- "Bunu yazma amacınız nedir?" sorusunu yöneltelim. Öğrencilerin belirledikleri konuları amaçlarına uygun olarak hangi yöntem ve teknikleri kullanarak sunacakları konusunda bilgilendirelim.

- Öğrencilerden seçtikleri konuyu hangi türde (şiir, öykü, anı, drama vb.) hazırlayacaklarını ve nasıl sunacaklarını belirlemelerini isteyelim.

2. Görsel Sunu

Öyküde kendilerine ilginç gelen bölümün resmini çizmelerini, iletiyi kendi düş ve düşünce dünyalarında oluşturmalarını, renk ve çizgilerle anlatmak istediklerini arkadaşlarına sözlü olarak sunmalarını sağlayalım (17.Etkinlik). Duygu ve düşüncelerini hem renk hem de sözcüklerle yaratıcı biçimde aktaran öğrencilere pekiştirme verelim.

Öğrencilerin çizdikleri resimleri izlek bitimine değin sınıf panosunda sergileyelim.

3. Sözcüklerini Kullanma

• ev • rüzgâr • Güneş

Öğrencilerden yukarıdaki kavramları kullanarak kısa bir metin yazmalarını isteyelim (18.Etkinlik). Öğrenciler kavramlarla metin oluştururken onlara klasik müzik dinletelim.

17. ETKİNLİK
Dinlediğiniz öyküyü en önemli yerini zihninizde canlandırılm. Resmini yapalım.

18. ETKİNLİK

"Güneş, rüzgar ve ev" sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (19. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca"⁸ adlı şarkıyı dinletelim.

2. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme- Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne göre değerlendirelim.

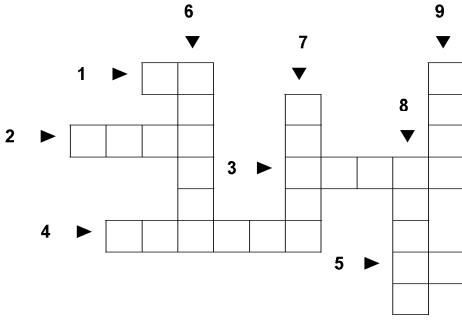
3. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

19. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

AY
DALGA
GÜNEŞ
OTEL
ÇADIR
YILDIZ
HAVA
RÜZGÂR
EV

SOLDAN SAĞA

1. Dünyanın uydusu olan gökcisimi.
2. Yolcu ve gezmenlere geceleme olanağı sağlayan işletme
3. Su yüzeylerinde rüzgârın etkisiyle oluşan devinim.
4. Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. İçinde oturulan, barınılan konut.
6. Güneş ve Ay dışında gökyüzünde görülen ışıklı gök cisimlerinden her biri
7. Keçe, deri, kıl dokuma ya da kalın bezden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak.
8. Dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cisimi.
9. Canlıların solunumuna yarayan renksiz, kokusuz, akışkan gaz.

⁸ Akın, C. (2008) . **Çocuklar İçin Cenan Akın Şarkıları**. Ankara: TRT.

OLSAM

Bir ağaç olsam
 En yüksek dalıma bir kuş konsa.
 O kuş olsam
 Uçsam, incecik mavi bir bulutla.
 O bulut olsam
 Yüksek, karlı bir dağa sarılıp dursam.
 O yüksek karlı dağ olsam
 Serin sular toptasam bir ırmakta.
 O ırmak olsam
 Binbir çiçekli kırlara dağılsam.
 Bir gelincik olsam
 Bir kelebek olsam
 Bir çocuk olsam o kelebeğin ardında
 Koşsam, yorulsam
 Bir ağaç altında yatıp uyusam.
 O ağaç olsam
 En yüksek dalıma bir kuş konsa...

Sweet Dreams- Teddy Edinjikian
<http://www.bookmakersltd.com/gallery.php?gallery>

Ayla ÇINAROĞLU

[Şiir Gemisi]

HAYAL GÜCÜ

Metnin Adı	: Olsam - Ayla ÇINAROĞLU
Metnin Türü	: Şiir
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Çınaroğlu, A. (1999). Şiir Gemisi; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006). Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıkgöz, Kamile. (2002). Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000) Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Kıran, Z. ve A. Kıran (2007). Yazınsal Okuma Süreçleri; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

HAZIRLIK

Öğrencilerin "hayal güçleri" devindirecek ilgi çekme örnekleri hazırlayalım. Öğrencilerden ders sürecinde kullanacakları araç-gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrencilere Vincent van Gogh'un "Branches of Almond tree in Bloom" adlı yağlı boya çalışmasını yansıya kuş sesleri eşliğinde sunalım. Daha sonra aşağıdaki soruları soralım:

- Bu yansı ve sesler size neleri çağrıştırdı?
- Nelerin yerinde olmak isterdiniz?
- Gerçekleşmesini istediğiniz düşleriniz nelerdir?
- En çok hangi düşünüzün gerçekleşmesi sizi mutlu eder?

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

• ağaç • bulut • kuş

Öğrencilere yukarıdaki sözcüklerle ilgili bilmeceler soralım. Görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerini söyleyelim (1. Etkinlik). Öğrenciler bilmecenin saklı yanıtını ararken onlara "Bilmece" adlı şarkıyı dinletelim.

Öğrencilere "ağaç", "bulut" ve "kuş" kavramlarıyla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunalım.

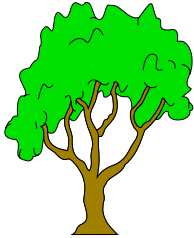
OLSAM

1. ETKİNLİK
BİLMECELERİM VAR

Aşağıdaki verilen bilmecelerin yanıtlarını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

<p>YANITI</p> <input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>BİLMECE</p> <p>Altı sal saçak. Üstü dal budak.</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Gökyüzünde uçar Sevdiği dağlar Rüzgardan kaçar Seveni bağlar Bon gülorim Beyazı güler O ağlar Karası ağlar</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Yoldan gelir yürümeden Dala konar görünmeden</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Taşları dize dize Dağdan iner denize</p> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>

İlişkili Örnekler

ağaç

ağaç

ağaç

çalı

ot

İlişkili Örnekler

bulut

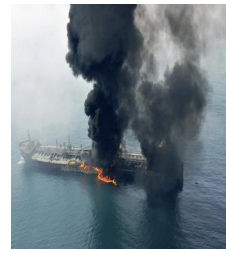
bulut

bulut

sis

duman

İlişkili Örnekler

kuş

kuş

kuş

İlişkisiz örnekler

yarasa

kelebek

Öğrencileri betimleme, karşılaştırma yapmaya, değişiklik ve ilişkileri bulmaya yöneltelim. Kavramlarla ilgili gerekli ve yeterli özellikleri sunarak genellemelere varmalarını sağlayalım. Kavramlar ile ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (2. Etkinlik).

2. ETKİNLİK

'Ağaç' sözcüğünün anımsattıklarını balonlar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

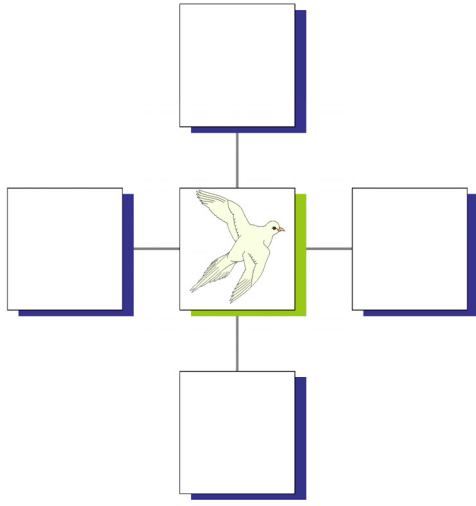
'Bulut' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

'Kuş' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

Öğrencilerden kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (3. Etkinlik).

Öğrencilerden sözcükleri eksiltmiş metni incelemelerini, görseline ve başlığına göz atmalarını isteyelim (4. Etkinlik). "Metinde neler ilginizi çekti?" diyelim, düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (5. Etkinlik).

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

kuş
A

ağaç
B

bulut
C

_____ : Gövdesi odun ya da kereste olmaya elverişli olan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

_____ : Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan gökyüzündeki yığınlar.

_____ : Vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanlar.

4. ETKİNLİK

OLSAM

Bir ağaç.....
..... dalıma.....
O kuş olsam
Uçsam,.....bulutla.
.....olsam
.....karı.....
O yüksek.....olsam
Serin sular.....
.....ırmak.....
Binbir çiçekli.....dağılsam.
.....olsam
.....kelebek.....
.....ardında
.....yorulsam
Bir.....uyusam.
O.....
.....konsa..

Sweet Dreams- Teddy Edinçkılan
<http://www.bookmakerstld.com/gallery.php?gallery>

Ayla ÇINAROĞLU
[Şiir Gemisi]

5. ETKİNLİK

Metnin içeriğini kestirelim.

Kestirimim

Metni dinledikten sonra kestirimimizi denetleyelim.

Ne oldu?

Kestirimimi beğendim/beğenmedim. Çünkü:

C. METNİ İNCELEME

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım.

Dinleme

Öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruyu yöneltelim :

• "Olsam" adlı şiiri niçin dinleyeceksiniz?

Öğrencilerin metni dinlerken vurgu, tonlama ve sesletime özen göstermelerini isteyelim.

Öğrencilerden, metin okunurken özenle dinlemelerini isteyelim.

BİLGİ KÖŞEMİZ

Ayla ÇINAROĞLU

Ayla Çınaroğlu, çocuklar için yazıyor ve kitaplarından bir bölümünü resimiyor. Öykü ve şiirleri çeşitli çocuk dergilerinde yayımlandı. Türkçe ders kitaplarında öykü ve şiirleri yer aldı.. Pek çok okulda, çocuklara kitabı sevdirmeye ve okuma alışkanlığı kazandırma amaçlı söyleşi yaptı. Devlet Tiyatrosu'nda oyunlar için giysi, çevre tasarımı ve uygulamaları yaptı. Miğfer adlı oyunu Kuzguncuk Yerel Tiyatrosunda, İzmir Devlet Tiyatrosunda ve Ankara Devlet Tiyatrosunda , "Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev" ve "Boş Kaplumbağa" adlı oyunları Masal Çerçev Tiyatrosunda sahnelendi.

YAPITLARINI OKUDUNUZ MU?

The grid displays eight book covers by Ayla Çınaroğlu:

- KÜÇÜK MOR BALIK** (Ayla Çınaroğlu)
- ŞİRK GEMİSİ** (Ayla Çınaroğlu)
- Yedi Kıpırtı Kızı** (Ayla Çınaroğlu)
- Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev** (Ayla Çınaroğlu)
- Keşi Masalı** (Ayla Çınaroğlu)
- Mut TeYZe'nin Bahçesi** (Ayla Çınaroğlu)
- MAVİ BOYA** (Ayla Çınaroğlu)
- REVAZ RENKLERİ AT** (Ayla Çınaroğlu)

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemeleri için aşağıdaki soruyu yöneltelim:

• "Olsam" adlı metni okumanın size neler kazandıracağını düşünüyorsunuz?

Antonio Vivaldi'nin "Mevsimler-İlkbahar" keman konçertosu eşliğinde örnek sesli okuma yapalım. Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Öğrencilerin metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını isteyelim.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metnin adını, yer ve zamanını yazmalarını, şiirle ilgili resim yapmalarını sağlayalım (6. Etkinlik).

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı yerleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (7. Etkinlik).

Şiiri anlayabilmek, duygu ve düşünceleri kavrayabilmek için sözcüklerin anlamlarını bilmeliyiz, diyelim.

6. ETKİNLİK

Şiirin adı:

.....

Yer:

.....

Zaman:

.....

7. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

Sorular ve Yanıtlar

Aşağıdaki soruları öğrencilere soralım (8. Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanlışları düzeltelim.

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (9. Etkinlik).

Şair, şiir aracılığıyla okurlarına iletiler sunar, diyelim. Metnin anaduygusunu bulmalarını sağlayalım (10. Etkinlik).

8. ETKİNLİK

1. soru: Şairin yerinde olmak istediği varlıklar nelerdir?

1. yanıt:

.....

2. soru: Şair neden doğadaki varlıkların yerine geçmek istiyor?

2. yanıt:

.....

3. soru: Şiirdeki çocuğun özledikleri, tasarladıkları nelerdir?

3. yanıt:

.....

4. soru: Şiirde işlenen anaduygu nedir?

4. yanıt:

.....

9. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Ben olsaydım bu şiire.....

başlığımı koyardım.

10. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu şiirdeki anaduyguyu aşağıya yazalım.

Bu şiirdeki anaduygu:.....

.....

Sözvarlığını Geliştirme

Öğrencilerden şiirde geçen ad sözcüklerini belirlemelerini isteyelim. Etkinlikte verilen oyunu oynamalarını sağlayalım (11. Etkinlik).

11. ETKİNLİK

OLSAM

Bir ağaç olsam
En yüksek dalıma bir kuş konsa.
O kuş olsam
Uçsam, incecik mavi bir bulutla.
O bulut olsam
Yüksek, karlı bir dağa sarılıp dursam.
O yüksek karlı dağ olsam
Serin sular toptasam bir ırmakta.
O ırmak olsam
Binbir çiçekli kırlara dağılsam.
Bir gelincik olsam
Bir kelebek olsam
Bir çocuk olsam o kelebeğin ardında
Koşsam, yorulsam
Bir ağaç altında yatıp uyusam.
O ağaç olsam
En yüksek dalıma bir kuş konsa...

Ayla ÇINAROĞLU
[Şiir Gemisi]

Yukarıdaki şiirde geçen adları aşağıya yazalım.

1. 4.
2. 5.
3. 6.

11. ETKİNLİK

Aşağıda verilen harflerle başlayan eşya, bitki, hayvan adı bulma oyunu oynayalım.

HARF ADI	EŞYA ADI	BİTKİ ADI	HAYVAN ADI
A
B
C
Ç
P
R
S
Ş
K
L
M
N
T
H

Ç. METİN ARACILIĞIYLA ÖĞRENME

1. Günlük Yaşamla İlişkilendirme

Öğrencilere aşağıdaki soruları yöneltelim ve ilgili etkinlikleri yaptıralım:

"Düş kumak bizi nasıl etkiler?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

2. Diğer Derslerle İlişkilendirme

Metinde geçen kavramları Türkçe dersinin "Kelimleri yerinde ve anlamına uygun kullanır." kazanımıyla ilişkilendirelim.

• "Ağaçlar ve kuşlar olmasaydı ne tür sorunlarla karşılaşırız?", diyelim. Öğrencilerin konu ile ilgili düşüncelerini anlatmalarını sağlayalım.

3. Araştırma

"Yetkiniz olsaydı yaşadığımız kenti nasıl düzenlerdiniz?", diye soralım. Öğrencilerden görüşlerini sınıfta farklı görseller kullanarak sunmalarını sağlayalım.

D. KENDİNİ DİLE GETİRME

1. Zihinsel Hazırlık

a. Konuşma, yazma ve görsel sunu konularının belirlenmesinde beyin fırtınası tekniğinden yararlanalım.

b. Öğrencilerin konuşma, yazma ve görsel sunu için amaç, yöntem ve teknikleri belirlemelerine yardımcı olalım.

c. Öğrencilerin seçtikleri konuyu hangi türde (şiir, öykü, anı, drama vb.) hazırlayacaklarını ve nasıl sunacaklarını belirlemelerini isteyelim.

ç. Öğrencilerden sözlü sunum ve yazılı anlatım süreçlerinde kurallara uymalarını söyleyelim.

2. Yazma, Konuşma ve Görsel Sunu

Yazma

Öğrencileri kümelere ayıralım. Her kümeye metinde geçen "ağaç", "bulut" ve "kuş" kavramlarını birini yazılı olarak tanıtmalarını isteyelim (13. Etkinlik).

Konuşma

- Her kümeden bir öğrencinin yazılanlardan yararlanarak seçilen kavramı sözlü olarak tanıtmalarını sağlayalım. Diğer kümelere diğer kavramı bulmalarını söyleyelim.

Görsel Sunu

Etkinlikte verilen karikatürün kendilerine neler çağrıştırdığını, düşündüğünü yazmalarını isteyelim (14. Etkinlik). Öğrenciler karikatürün neler çağrıştırdığını dile getirirken onlara klasik müzik dinletelim. Sonra da yazdıklarını arkadaşlarına okuyarak sunmalarını sağlayalım.

İletisi öğrencilerce açıklanan karikatürlerin yer aldığı çalışma yapraklarını izlek bitimine kadar sınıf panosunda sergileyelim.

13. ETKİNLİK

"Ağaç", "bulut" ve "kuş" kavramlarını yazılı olarak tanıtalım.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

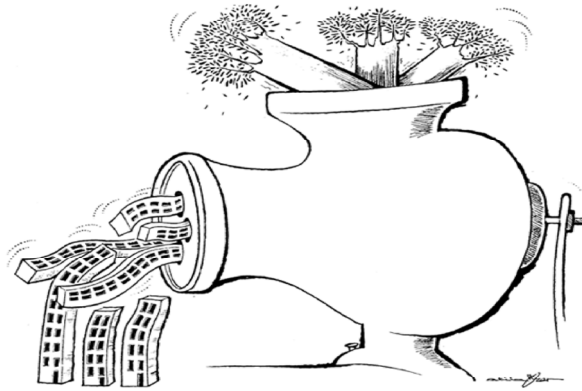
.....

.....

.....

14. ETKİNLİK

Aşağıda verilen karikatürde anlatılanlara ilişkin düşüncelerimizi yazalım.

Atilla Özer - <http://home.anadolu.edu.tr/~aozer/calismalar.htm>, 07.11.2008

Bence, bu karikatürde.....

.....

.....

.....

BİR BULUŞ

"Baba, herkes mucit olabilir mi?"

"Tabii. Neden olmasın?"

"Birisini bir şey icat ederse ona ne verirler?"

"Zengin olacak kadar para, ün... Ne isterse. Televizyona çıkartırlar, gazeteler hep ondan, onun buluşundan söz eder."

Yakında bütün yaşamım değişecek öyleyse. Gazetelerde boy boy fotoğraflarım çıkacak. Adım okul kitaplarına geçecek. Babam, öğretmenim, annem çok şaşıracaklar.

Çok çalıştım ama değdi doğrusu. Parçaları bulup yerli yerine oturtmak epey vaktimi aldı. Buluşumdan henüz kimsenin haberi yok. Ama Alper'den daha fazla gizleyemem.

Buluşumu torbaya koyup bahçeye çıktım. Alper oradaydı.

"Bak, sana bir şey göstereceğim."

Torbadan hızla çıkarıp bir taşın üzerine koydum.

"Bil bakalım, bu ne?"

"Ne mi? Bir tencere kapağına benziyor."

"Akıllı! Dikkatli baksana. Üzerinde delikler yok mu?"

"Vaar."

"Tencere kapağı delikli olur mu?"

"Peki ne bu?"

"Söylemem. Sen bileceksin."

"Dur o zaman, arkasına da bakayım. Aaa! Bir pervane var. Şu ne? Kalın bir lastik. Yok, yok... Anlayamadım."

"Söyleyeyim mi, yoksa tahminde mi bulunursun? Hadi, öyle yapalım. Üç kez söyleme hakkın olsun. Bilemezsen söylerim."

"Peki... Vantilatör!"

"Yaklaştın ama değil."

"Uçak motoru."

"Değil."

"Peki, o halde, bilemeyeceğim. Sen söyle."

"Bilemezsin tabii. Çünkü bu yeni bir buluş. Benim buluşum. Yalnız sen değil, dünyada hiç kimse bilmiyor."

"Ne işe yarayacak ki?"

"Hava kirliliğini önleyecek!"

"Nasıl yani?"

"Çok kolay. Bu aleti evimizin bacasına yerleştireceğiz. Havayı kirleten tozları tutacak."

"Hiçbir şey anlayamıyorum."

"Anlayamazsın tabii. Ben günlerce bunun için kafa patlattım. Zaten herkes anlayabilseydi, bilginlere gerek olur muydu?"

"Annenle baban biliyor mu?"

"Hayır, en son öğrenecekler, bu yüzden şimdilik söz etmedim. Ama babama biraz çıtlattım. Anladiysa tabii."

"Nereden aklına geldi böyle bir şey yapmak?"

"Geçenlerde öğretmenimiz hava kirliliğinden söz etti. Çevreyi ve havayı kirletmeye devam edersek, bizden sonra gelecek kuşaklar bazı bitkileri de hayvanları da tanıyamayacaklarmış. Çünkü kirlilik bitki ve hayvan türlerini yok ediyormuş. İnsanları da hasta ediyormuş."

"Eee, biz ne yapabiliriz ki?"

"Pek çok şey. Öğretmen en önemli hava kirliliğini bacalardan çıkan dumanın, isin oluşturduğunu söyledi. Ben de düşündüm taşındım, bu sistemi kurdum. Her bacaya bu alet takılırsa hava kirliliği diye bir şey kalmayacak."

"Sana inanmıyorum. Niçin koskoca adamlar şimdiye kadar icat etmemişler bunu? Onların bilgisi senden daha mı az?"

"Bunu ben de çok düşündüm ama nedenini bulamadım. Belki de daha önemli sorunlarla ilgilendikleri için... Söylesene bana; yardımcım olur musun?"

"Ne yapacağım?"

"Aleti bacaya birlikte yerleştireceğiz. Akşam annem sobayı yakınca çalışıp çalışmadığı belli olacak."

"Öyleyse, elimizi çabuk turalım."

Hemen kömürlüğün çatısına çıktık. Oradan duvara tırmanarak bizim dama geçtik. Biraz güç oldu ama sonunda aleti bacaya sımsıkı yerleştirdik. Düşmesin diye lastikle iyice bağladık.

Annem akşam eve gelir gelmez sobayı yaktı. Alper'le sezdirmeden onu izledik. Kalbimiz tatlı bir heyecanla çarpıyordu. Soba her zamanki kadar kolay yanmıyor, annem odunların yaş olduğunu söyleyip duruyordu.

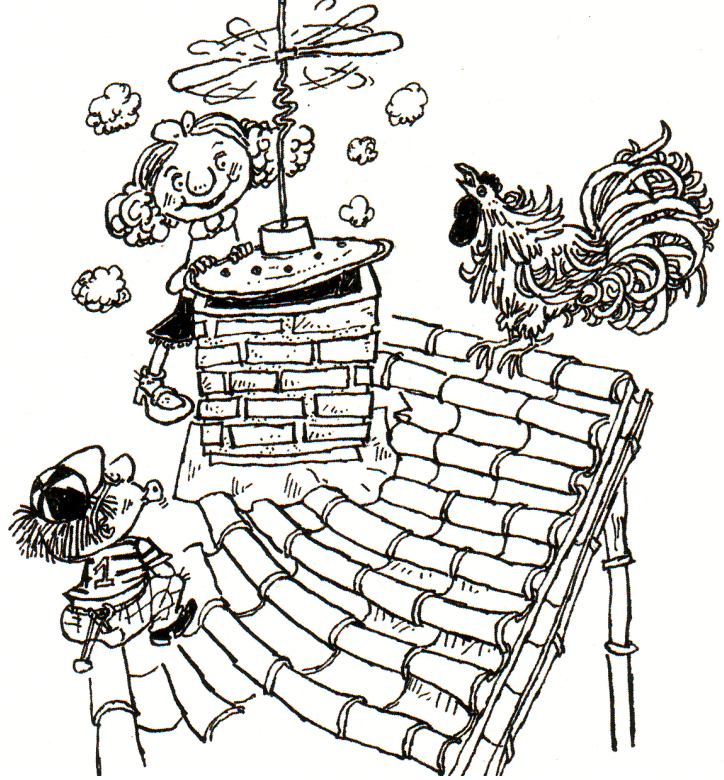
Soba tutuşur tutuşmaz dışarı çıktık. Başarılı olup olmadığımız birazdan belli olacaktı.

Evimizin bacasından önce ipince bir duman çıktı, sonra kayboldu. Artık hiç duman çıkmıyordu. Sevinçle el çırpmaya başladık. Başarmıştık!

Artık büyük projemizden Sinan'a söz edebiliriz. Sinan bütün gün eve kapanır, radyo, telgraf, zil yapar, kendini mucit sanırdı. Oysa onların hepsi yüzlerce yıl önce keşfedilmişti.

Sinan evde ders çalışıyordu. Alelacele durumu anlattık. İnanmadı. Gözleriyle görmeliymiş. Giyindi, yola çıktık.

Evin önüne geldiğimizde büyük bir kalabalıkla karşılaştık. Herkes yukarı, bizim bacaya bakıyordu. İster misiniz buluşuma başkaları sahip çıksın! Bacaya dikkatlice baktım. Aman Tanrım! Bacadan duman çıkmıyordu belki ama alev alev yanıyordu.

Olayı yeni duyanlar soluğu annemin yanında alıyor, onu soru yağmuruna tutuyorlardı. Annem, gözleri yaşlı, durmadan aynı şeyleri tekrarlıyordu:

"Bacaları her yıl temizletiriz; hiç böyle şey başımıza gelmemiştir. İyi ki çocuklar içeride değildi. Ben mutfaktaydım. Sofrayı hazırlamak için odaya girdiğimde göz gözü görmüyordum. Çocuklar dumandan boğuls İtfaiyeciler gelir gelmez merdivenle çatıya çıktılar. Önce ateşi söndürdüler, sonra bacayı temizlemeye koyuldular.

İtfaiyecilerden biri, 'Büyük Buluş'u bacadan çıkarmış kalabalığa gösteriyordu.

"İşte bu tıkamış bacayı!"

Sevim AK

[Uçurtmam Bulut Şimdi]

Kısaltılmıştır

HAYAL GÜCÜ

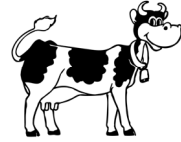
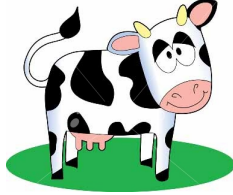
Metnin Adı	: Bir Buluş- Sevim AK
Metnin Türü	: Öykü
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, küme çalışması.
Araç ve Gereçler	: Ak, S. (2003). Uçurtmam Bulut Şimdi; Sever, S. (2003). Çocuk ve Edebiyat; Senemoğlu, N. (1997). Gelişim ve Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000). Yaratıcı Okuma I, II; Türk Dil Kurumu. (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği. (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

HAZIRLIK

Çevremizdeki sorun örneklerini belirleyelim. Öğrencilerin ilgi ve algılarına uygun ilgi çekme örnekleri hazırlayalım. Öğrencilerden ders sürecinde kullanacakları araç-gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Yukarıdaki görselleri projeksiyonla yansıtalım. "Bir köyde herkes tarım ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Elde edilen sütler bir gün içinde tüketilememektedir. Herkesin inek ve koyunları olduğu için kimse satın almamaktadır. Artan sütler bozulmaktadır.", diyelim.

Öğrencilerin ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruyu soralım:

"Dinlediğiniz örnek olaydaki sorun nedir?", diyelim. Görüşlerini dile getirmelerine olanak sağlayalım. Yeter sayıda öğrenciden görüş alalım. Daha sonra Pasteur'den, yaptığı çalışmalardan söz edelim (1. etkinlik).

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

- buluş • hayal • okuma

Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihninde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilerin "buluş", "hayal" ve "okuma" kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (2. Etkinlik).

1. ETKİNLİK

Louis PASTEUR

BİR ANI

Londra'da uluslararası bir toplantıya çağılmıştı. Toplantı salonuna girdikten kısa bir süre sonra Pasteur kürsüye çağıldı. Pasteur, "Sanırım, İngiltere kralı buraya geliyor" dedi. "Keşke dışarıda dursaydık. Gelişini de izleyebilirdik böylece." Bu içten sözler herkesi çok duygulandırmıştı. Kongre başkanı Pasteur'e "Hayır Sayın Pasteur" dedi. "Gelen sizsiniz. Herkesin alkışladığı insan sizsiniz."

ÇALIŞMALARI

Pasteur bakterilerin ya da mikropların varlığına ve bunların hastalıklara yol açabileceğine inandı.

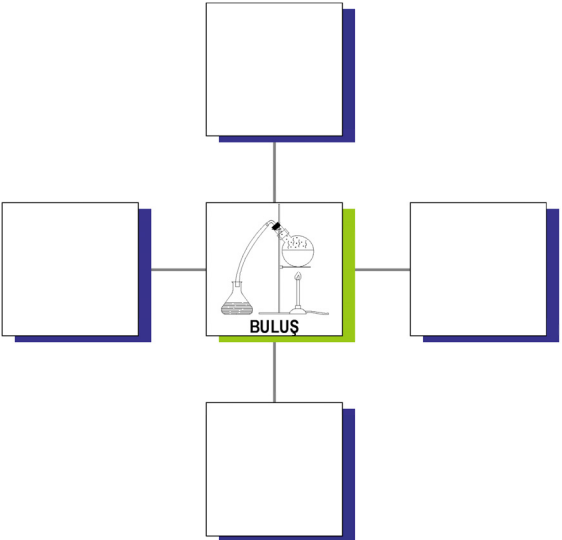

Pasteur içtiğimiz sütün bozulmasını önlemenin yöntemini de buldu. Sütü yüksek derecede otuz dakika süreyle ısıttı. Sonra hızlı bir biçimde soğuttuktan sonra sütü kapalı temiz şişelere doldurdu. Bu işleme Pastörize etmek denilmektedir. Pastörize yöntemi sütü mikroplardan arındırmak için günümüzde de kullanılmaktadır.

2. ETKİNLİK

'Buluş' sözcüğünün anlamsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

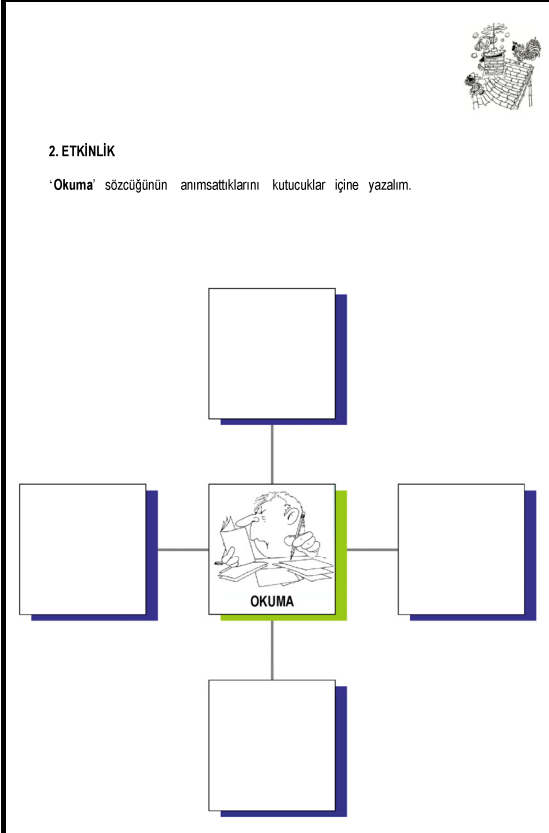

Öğrencilerden yandaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (3. Etkinlik).

Öğrencilere metnin metnin başlığını, ilk tümceleri, görsellerini, son tümcelerini sunalım. "Sunuda neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (4. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Sesli okuma yapalım.

2. ETKİNLİK

'Okuma' sözcüğünün anlamsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

4. ETKİNLİK

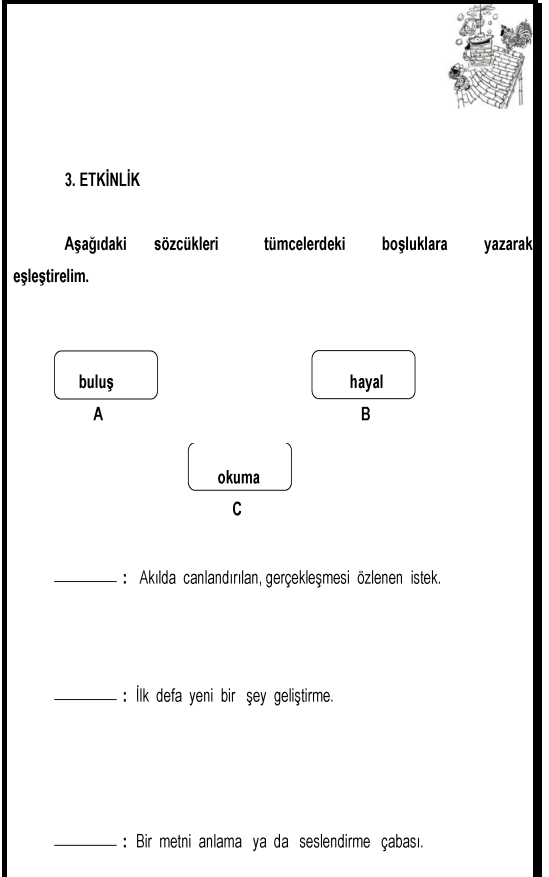
İçeriği Kestirelim

Metnin içeriğini kestirelim. Metni dinledikten sonra "ne oldu?", ilgili yerlere yazalım.

Kestirimim

Ne oldu?

Kestirimimi beğendim/beğenmedim. Çünkü:

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

buluş A

hayal B

okuma C

_____ : Akılda canlandırılan, gerçekleşmesi özlenen istek.

_____ : İlk defa yeni bir şey geliştirme.

_____ : Bir metni anlama ya da seslendirme çabası.

Dinleme

Öğrencilere aşağıdaki soruları soralım:

- Baba, öyküdeki çocuğun sorularına nasıl karşılık veriyor?
- İlginizi çeken bir konuda güçlüklerle karşılaştınız mı?

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

Okuma

• "Bir Buluş" adlı metni okumanın size neler kazandıracağını düşünüyorsunuz? Öğrencilere yukarıdaki soruyu yöneltelim.

Öğrencilerin, metni sessiz okumalarını isteyelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını söyleyelim.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden öykü çizelgesini tamamlamalarını isteyelim (5.Etkinlik).

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı yerleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (6. Etkinlik).

5. ETKİNLİK
ÖYKÜ ÇİZELGESİ

Ana karakter:

.....

.....

Yardımcı karakterler:

.....

.....

Olay:

.....

.....

.....

.....

Öykünün Adı:

.....

.....

.....

Yer:

.....

.....

Zaman:

.....

.....

6. ETKİNLİK
SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız hangi görselleri seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

Sorular ve Yanıtlar

Yandaki soruları öğrencilere soralım (7. Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanıtları düzeltelim.

Öğrencilerden öyküdeki olayları öncelik sonralık sırasına göre dizmelerini isteyelim (8.Etkinlik).

7. ETKİNLİK

1. soru: Öyküdeki çocuğu buluş yapmaya yönelen etken nedir?

1. yanıt:.....

2. soru: Öyküye göre kirliliğin havanın etkileri nelerdir?

2. yanıt:.....

3. soru: Öyküdeki çocuk buluşunu yaparken neler kullanıyor?

3. yanıt:.....

4. soru: Sinan bütün gün evde hangi işlerle uğraşır?

4. yanıt:.....

5. soru: Evin önünde kalabalığın toplanması, iftayıenin gelme nedeni nedir?

5. yanıt:.....

8. ETKİNLİK

Metinde geçen olayları düşünerek boşlukları dolduralım.

> Öyküdeki çocuk, babasıyla buluşları konusunda görüşün.

> İlk önce.....

> Sonra.....

> Daha sonra.....

> Sonunda.....

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (9. Etkinlik).

Metnin ana düşüncesini bulmalarını sağlayalım (10. Etkinlik).

9. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Ben olsaydım bu metne.....

başlığını koyardım.

10. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu öykünün ana düşüncesini aşağıya yazalım.

Bu öyküden çıkardıklarım:

1.....

2.....

3. Sözcüğünü Geliştirme

Öğrencilere eş anlamlı sözcükleri tanıtalım. Onlardan verilen sözcüklerin eş anlamlı olup olmadıklarını belirlemelerini isteyelim. Çalışma yapraklarında verilen eş anlamlı sözcükleri eşleştirmelerini isteyelim (11. Etkinlik).

11. ETKİNLİK

ATATÜRK KURTULUŞ SAVAŞINDA

Gökyüzünde kara kara bulutlar
Bağımıza nereden geldiniz!
Biz konukseveriz ama
Düşmanları sevmeyiz.

Cahit KÜLEBİ
[Kısaltılmıştır]

Yukarıdaki şiirde geçen altı çizili sözcüklerin yerine hangi sözcükler getirilebilir?

EŞANLAMLI (ANLAMDAŞ) SÖZCÜKLER

İmcegede kullandığımız kimi sözcüklerin anlamları birbirine çok yakındır. İmce içinde, bu sözcüklerden birini diğerinin yerine kullanabiliriz.

1) Cansu pazardan "çabuk" geldi.
2) Türk, "esirtire" adaleti ile tanınır.
3) Atatürk en "ünlü" Türk büyüğüdür.
"Çabuk" sözcüğü yerine "tez" sözcüğünü,
"Esir" sözcüğü yerine "tutsak" sözcüğü, "ünlü" sözcüğü yerine "şöhretli" sözcüğünü bu tümcelerde kullanabiliriz.

Yazılışları aynı, anlamları aynı olan sözcüklere **EŞANLAMLI SÖZCÜKLER** denir.

Sözvarlığını Kullanma

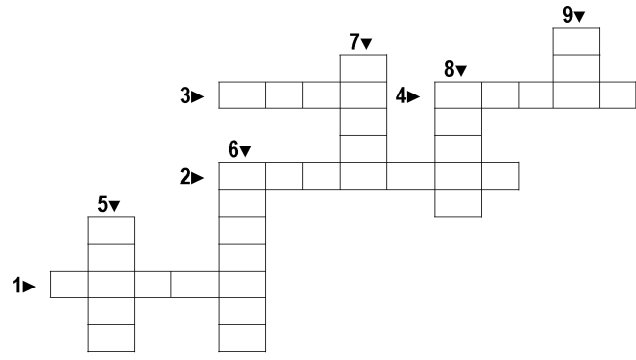
1. Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (16. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

16. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

ANI
BULUŞ
DEĞİŞİM
DİNLEME
HAYAL
OKUMA
RÜYA
YAPIT
YAZMA

SOLDAN SAĞA

1. İlk defa yeni bir şey yaratma, icat.
2. Anlamak ve öğrenmek için kulak verme.
3. Uyurken zihinde beliren olayların, düşünceler.
4. Bir kimsenin emek sonucu ortaya koyduğu şey.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Bir metni anlama ya da seslendirme çabası.
6. Bir süreç içindeki değişikliklerin tümü.
7. Bellekte tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey.
8. Sözü, düşünceyi özel işaret ya da harflerle anlatmak.
9. Yaşanmış olayların bellekte saklanılan, sırası geldiğinde anımsanan izi.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

ŞAKACI BULUT

Çocuğun canı sıkılıyordu. Kıştı. Soğuktu. Güzel bir gün olsa belki dışarı çıkardı.

Duvardaki saate baktı. Daha annesinin işten gelmesine çok zaman vardı. Sadece tıkrıyordu bu saat. Hiç yol alıp ilerlemiyordu. İstiyordu ki koşsun. Çabucak dönsün. Dönsün de annesi işten geliversin hemen...

Aklına bir kurnazlık geldi. Saatlerin ayarı bozulunca, annesi bir sandalyeye çıkıyor, saatin iki kolunu istediği yere çevirip getiriyordu. Tamam diyordu, ayarladım.

Hemen sandalyeyi bulup saate uzandı. Geride kalan o iki küçücük kolu da annesinin işten çıktığı yere getirdi. "Tamam!" diye bağırdı. "Ben de ayarladım! Annem işten çıktı artık! Çabucak da gelir evimize!"

Annesini beklemekten usanır gibi olunca, "Ben de resim yaparım" dedi kendi kendine.

Bir kâğıt çıkardı. Pastel boya larım masanın üstüne döktü.

Kocaman bir gökyüzü yaptı önce. Bir güneş, bir de bulut oturttu ortasına. Yeşil pastelle çayırları, çimenleri de yapınca, her şey umduğundan güzel oldu. Bu kışta böyle yerler de özlenirdi doğrusu. Kırlara doğru koşmaya başladı. Yorulunca durdu. Çiçekleri kokladı, kuşların sesini dinledi.

Çimenlerin üstüne sırt üstü uzandı. Gökyüzünün derinliklerine doğru bakıyordu ki bulutunu göremedi. Heyecanlandı. Nereye gitmişti.

"Aaa!" diye bağırdı. "Beyaz bir kediye dönüşmüş bizim bulutumuz!"

Kedi, kocaman kuyruğunu yavaş yavaş sallıyordu.

"Ben kedileri de çok severim ama" diye bağırdı. "Bulutunu da çok severim!"

Hemen atlayıp çıktı gökyüzüne. Bulutun yanına kadar koştu. Tam ona yetişiyorum diye sevinmişti ki, bir atlayışta gökyüzünün öbür başına geçti bulutu. Bu arada bir koyuna dönüştü.

Çocuk yeniden indi gökyüzünden. Çimenlerin üstüne yine sırt üstü uzandı.

"Seni yaramaz bulut seni!" dedi. "Gökyüzünü çok sevdin değil mi? Ben de çok sevdim."

"Şimdi de dede mi oldun yaramaz bulutum?" diye seslendi. "Ama ben dedeleri de severim. Onlar güzel güzel masal anlatırlar bana.

Ne güzel yüzü vardı dedenin. Dişleri, sakalları bembeyazdı.

Geçen yıl dedesi gelmişti köyden. Dünyanın en güzel masallarını anlatmıştı. İlkyaşa doğru köylerine dönmüştü. "Domates, salatalık ekeceğim" diyordu. "Kayısılar, elmalar yetiştireceğim."

Gökyüzündeki dedeye seslenerek, ondan masal isteyecekti ki, bulutunun birden bembeyaz ata dönüştüğünü gördü.

"Şimdi de at mı oldun yaramaz bulut?" diye bağırdı. "Benim, atları da kediler, koyunlar kadar sevdiğimi bilmiyor musun?"

"Beni de sırtına al bulutum, koşulara, yarışlara götür!" diye seslenecekti ki, bulutunu gökyüzünün öbür başında buldu. Evrile çevrile değişmişti hemen. Şimdi de bir dizi kuş sürüsü olup çıkmıştı.

"Gel artık bulutum!" diye seslendi. "Evimize dönüyoruz! Annemiz merak eder bizi!"

"Geliyorum!" diye karşılık verdi bulutu.

Çocuk, bulutuyla yarın yine oynayacağını düşündü. En iyisi onu emin bir yere saklamakti. Aklına hemen pastel boyalarını koyduğu kutu geldi.

İçine sokup kapağını kapatıyordu ki, "Bir parça da gökyüzü alayım mı bulutum?" dedi.

"Al!" diye bağırdı bulutu. Bembeyaz dişlerini göstererek güldü.

Göğün masmavi uzaklığından bölüp bir parça da ondan koydu.

"Biraz da güneş isterim" dedi bulutu. "Biraz da kuş, yel isterim."

Çocuk güneşten, kuştan, yelden de koydu.

Kutuda yer kalmamıştı. Kapağını sımsıkı kapattı. Kapının zili çaldı. Annesi gelmişti. Çocuk kutusunu nedense annesine göstermek istemedi. Onu iyi bir yere sakladıktan sonra koşup kapıyı açtı.

Mehmet GÜLER
Aydedenin Öpücüğü
[Düzenlenmiştir]

HAYAL GÜCÜ

Metnin Adı	: Şakacı Bulut – Mehmet GÜLER
Metnin Türü	: Öykü
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Güler, M. (2003). Aydedenin Öpücüğü; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006), Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıkgöz, Kamile. (2002). Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu, (2000). Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrenme-öğretme sürecinde kullanacağımız her türlü araç ve gereci derleyelim. Öğrencilerden ders sürecinde kullanacakları araç-gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

Öğrencilere karikatürün bulunduğu çalışma yaprağını gösterelim (1. Etkinlik). Ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım:

- Gösterilen karikatürdeki ileti nedir?
- Gerçekleşmesini istedikleriniz nelerdir?

Şakacı Bulut

1. ETKİNLİK

Eremektar, Mustafa (1988)

Karikatürün iletişini aşağıya yazalım

.....

.....

.....

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

• şaka • yarış • koyun • bulut

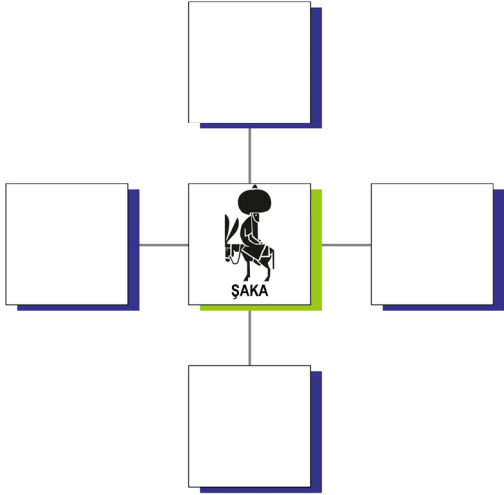
Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini verelim. Öğrencilerin zihinlerinde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilerin "şaka", "yarış", "koyun" ve "bulut" kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (2. Etkinlik).

2. ETKİNLİK

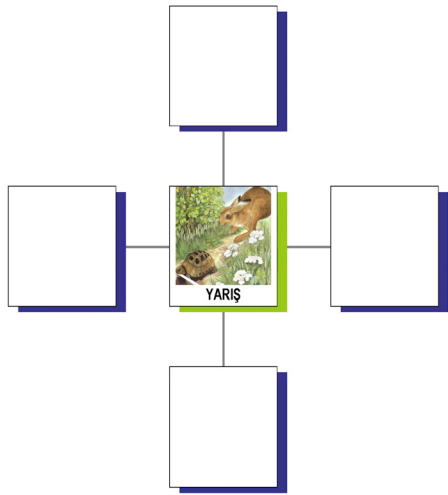
'Şaka' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

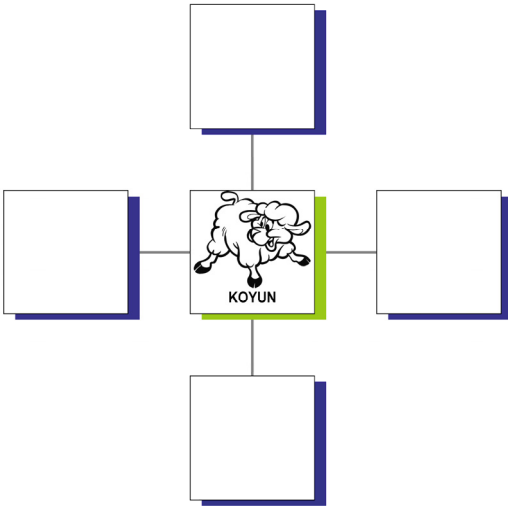
'Yarış' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

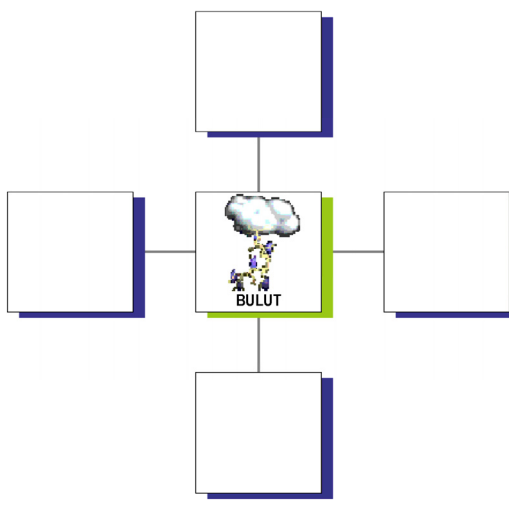
'Koyun' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

'Bulut' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (3. Etkinlik).

3. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

şaka	yanış
A	B
koyun	bulut
C	Ç

_____ : Eti, sütü, yünü ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.

_____ : Havadaki su damlacıkları ve buz taneciklerinden oluşan yığınlar.

_____ : Güldürücü, eğlendirici söz ya da davranışlar.

_____ : Genellikle bir ödül kazanmak amacıyla bilgi ya da yetenek üstünlüğünü gösterme çabası.

Öğrencilere metnin başlığını, ilk tümceleri, görsellerini, son tümceleri sunalım. "Sunuda neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini yazdıralım (4. Etkinlik).

Dinleme

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Sesli okuma yapalım.

Öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruları yöneltelim:

- "Şakacı Bulut" adlı metni niçin dinleyeceksiniz?
- "Şakacı Bulut" adlı metni dinlemek size neler kazandıracak?

Dinleme etkinlikleri için konuya uygun yöntem ve teknikleri belirleyerek öğrencileri bilgilendirelim. Metni okumadan önce dinleme kurallarını anımsatalım. Öğrencilerin metni dinlerken vurgu, tonlama ve sesletime özen göstermelerini isteyelim.

Öğrencilerden, metin okunurken metni özenle dinlemelerini isteyelim. Metni belirlenen amaç ve yönetime uygun okuyalım. Metni dinledikten sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını söyleyelim.

4. ETKİNLİK

İçeriği Kestirelim

Metnin içeriğini kestirelim. Metni dinledikten sonra kestirelim.

Kestirimim

.....

.....

.....

.....

Ne oldu?

.....

.....

.....

.....

Kestirimimi beğendim / beğenmedim. Çünkü:.....

.....

.....

.....

Bilgi Köşemiz

1944 yılında Sivas'ta doğdu.

Pamukpınar İlköğretmen Okulunu (1962), Necati Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümünü bitirdi (1964). 1993'e kadar öğretmenlik yaptı. İlk öyküsünü "Yeni a" dergisinde çıktı (1970). Öykü, deneme, eleştiri türündeki yazıları gazete ve dergilerde yayımlandı

Öyküleri ve çocuk kitaplarıyla tanınıyor.

Mehmet GÜLER

YAPITLARI

C. METNİ İNCELEME

Okuma

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruyu yöneltelim:

• " Şakacı Bulut " adlı metni okuma amacınız nedir?

Öğrencilerin, metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını söyleyelim.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metindeki kişileri ve konuyu yazmalarını, sağlayalım (5.Etkinlik).

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı cümleleri yeniden okuyarak, anlamlarını cümlenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (6. Etkinlik).

5. ETKİNLİK
ÖYKÜ ÇİZELGESİ

Ana karakter: Yardımcı karakterler:	Olay:
Öykünün Adı:	
Yeri:	Zamanı:

6. ETKİNLİK
SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümeceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yöneltmek tartışmalarını sağlayalım.

Sorular ve Yanıtlar

Aşağıdaki soruları öğrencilere soralım. Yanıtlara dönüt verelim. Yanıtları düzeltelim (7. Etkinlik).

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (8. Etkinlik).

Metnin ana düşüncesini bulmalarını sağlayalım (9. Etkinlik).

7. ETKİNLİK

1. soru: Çocuğun canı niçin sıkılıyor?
1. yanıt:
.....
.....

2. soru: Öyküdeki çocuğun annesinin eve dönüşünü hızlandırmak için aklına gelen kurnazlık nedir?
2. yanıt:
.....
.....

3. soru: Bulut hangi kılıklara giriyor?
3. yanıt:
.....
.....

4. soru: Çocuğun dedesiyle ilgili anıları nelerdir?
4. yanıt:
.....
.....

5. soru: Çocuğun özlediği şeyler nelerdir?
5. yanıt:
.....
.....

6. soru: Çocuk pastel boya kutusuna neleri yerleştiriyor?
6. yanıt:
.....
.....

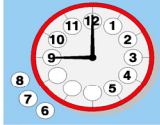
8. ETKİNLİK

BAŞLIK BULALIM

Ben olsaydım bu metne.....
başlığını koyardım.

9. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu öyküden çıkardıklarımızı aşağıya yazalım.

Bu öyküden çıkardıklarım:

1.....
.....

2.....
.....

Öğrencilere aşağıdaki soruları soralım. Yanıtlarını neden-sonuç etkinlik yaprağındaki boşluklara yazdıralım (10. Etkinlik).

• "Öyküdeki çocuğun sandalyeye çıkıp saatin iki kolunu annesinin işten çıktığı yere getirmesinin nedeni ne olabilir? "

"Öyküdeki çocuk, çizdiği bulutu, göğün masmavi uzaklığını, güneşi, kuşu, yeli pastel boya larını koyduğu kutuya niçin yerleştirmiştir?"

Sözvarlığını Geliştirme

Öğrencilerden verilen sözcüklerin eş anlamlı olup olmadıklarını belirlemelerini isteyelim. Çalışma yapraklarında verilen eşsesli sözcükleri eşleştirmelerini isteyelim (11. Etkinlik).

10. ETKİNLİK

NEDEN SONUÇ BULALIM

Neden	Sonuç
.....	Sandalyeye çıkıp saatin iki kolunu annesinin işten çıktığı yere getirdi.
Çocuk, çizdiği bulutunu, göğün masmavi uzaklığını, güneşi, kuşu, yeli pastel boya larını koyduğu kutuya yerleştirdi.

11. ETKİNLİK

EŞSESİLİ (SESTEŞ) SÖZCÜKLER

Başak bir bardak **çay** içti. Özgür **çay**da balık tuttu.

YANIT VERELİM

Koyu yazılan sözcüklerin yazılışları aynı mı?	Evet 0	Hayır 0
Koyu yazılan sözcüklerin okunuşları aynı mı?	Evet 0	Hayır 0
Koyu yazılan sözcüklerin anlamları aynı mı?	Evet 0	Hayır 0

Yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları değişik olan sözcüklere **eşsesli (sesteş) sözcükler** denir.

ÖĞRENDİKLERİMİZİ UYGULAYALIM

Aşağıdaki tümcelerde geçen eşsesli (sesteş) sözcükleri bulalım. Şekil içine yazalım.

Örnek

Yağiz, benden iki yaş büyüktür. yaş

Ağaç yaş iken eğilir. yaş

Annem günde iki ekmek alıyordu.

Bu yaz çok dinleneceğim.

Anladıklarımızı unutmamak için yazalım.

UYGULAMA

Aşağıdaki tümcelerde geçen eşsesli (sesteş) sözcükleri karşılarındaki kutucuklara yazalım.

Dün Ankara'ya dolu yağdı.	
Konuklara ikişer bardak çay sunduk.	
Simitleri kır saçlı satıcıdan aldık.	
Yağışlı günlerde ipe çamaşır asma.	
Anıl kahvaltıda iki dilim ekmek yedi.	
Çağlar kuzuları kırdı otlatı.	
Tarlaya sonbaharda buğday ekmek gerekir.	
DeFTERimize dik bir ağı çizelim.	
Dün Ankara'ya dolu yağdı.	

D. KENDİNİ DİLE GETİRME

Zihinsel Hazırlık

a. Öğrencilere, aşağıdaki soruları yöneltelim. Konuşma, yazma ve görsel sunu konularının belirlenmesini sağlayalım.

- "Okuduğunuz metinde anlatılanlardan yola çıkarak hangi konuda konuşmak istiyorsunuz?"

- Hangi konuda yazmak istiyorsunuz?

- "Seçtiğiniz konuyla ilgili nasıl bir görsel sunu hazırlamak istiyorsunuz?" vb. soruları yöneltelim.

Örnek konular:

- "Öyküdeki çocuğun yerinde olsaydınız ne yapardınız?", diye soralım.

b. Öğrencilerin konuşma, yazma ve görsel sunu amaçlarını belirlemelerine kılavuzluk edelim. Hangi tür (şiir, öykü, anı, drama vb.), yöntem ve teknikleri kullanarak nasıl sunacaklarını belirlemelerini isteyelim. Öğrencilerin amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki örnek sorulardan yararlanalım:

- Belirlediğiniz konuyu bize anlatma amacınız nedir?

- "Bunu yazma amacınız nedir?"

Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu

Belirlenen amaç, yöntem ve tekniklere göre konuşma, yazma ve görsel sunu ile ilgili çalışmalar yapmalarını isteyelim Bu aşamada öğrencilerin görselleri kullanma, anadüşünceyi vurgulama, konuyu mantıksal bir bütünlük içinde sunma, sınıflama, karşılaştırma, neden-sonuç ilişkileri kurma vb. işlemleri uygulamalarına özen gösterelim.

Konuşma

- "Özlem duygusu nedir? ", "Özlemine çektikleriniz nelerdir?" diyelim. Öğrencilerin konuşmalarını, tartışmalarını sağlayalım.

Görsel Sunu

Öyküde kendilerine ilginç gelen bölümün resmini çizmelerini, iletiyi kendi düş ve düşünce dünyalarında oluşturmalarını, renk ve çizgilerle anlatmak istediklerini arkadaşlarına sözlü olarak sunmalarını sağlayalım (14. Etkinlik). Duygu ve düşüncelerini hem renk hem de sözcüklerle yaratıcı biçimde aktaran öğrencilere pekiştireç verelim. Öğrencilerin çizdikleri resimleri izlek bitimine değin sınıf panosunda sergileyelim.

14. ETKİNLİK
Öyküyü zihninizde canlandırın. En ilginç bölümünün resmini yapalım.

Sözvarlığını Kullanma

1. Öğrencilere aşağıdaki sözcüklerle ilgili bilmeceler soralım. Görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerini söyleyelim (15. Etkinlik). Öğrenciler bilmecenin saklı yanıtını ararken onlara "Bilmece" adlı şarkıyı dinletelim.

15. ETKİNLİK

Aşağıdaki verilen bilmecelerin yanıtlarını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

YANITI	BİLMECE
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Havada uçar, Rüzgârdan kaçar, Ben gülerim, O ağlar.</p> <div style="display: flex; justify-content: center; gap: 5px;"> </div> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Üstü çayır biçilir, Altı çeşme içilir.</p> <div style="display: flex; justify-content: center; gap: 5px;"> </div> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Güldürür, eğlendiririm, Karşıdakini kırmam.</p> <div style="display: flex; justify-content: center; gap: 5px;"> </div> <p style="text-align: right; font-size: small;">Çizen: Ayla ÇINAROĞLU</p>
<input style="width: 100%; height: 20px;" type="text"/>	<p>Ödül kazanmak amacım Bilgi, yetenek, güzellik Üstünlük gösterme çabam.</p>

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (16. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

2. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

3. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

4. Öğrencilerin isteklerine göre yaptıkları araştırmaları öğrenci ürün dosyasına ekleyelim. Öğrenci "Ürün Dosyasını Değerlendirme Çizelgesi"nden (7.5.) yararlanarak değerlendirelim.

16. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

BULUT
DUMAN
GÜLME
KOYUN
KUZU
ÖYKÜNME
SERGİ
SINAV
SİS
ŞAKA
TAVŞAN
YARIŞ

SOLDAN SAĞA

1. Güldürmek, eğlendirmek için söylenen söz ya da yapılan eylem.
2. Birinin yaptığı gibi yapmak, benzemeye çalışmak.
3. Havadaki su damlacıkları ve buz taneciklerinden oluşan yığınlar.
4. Eti, sütü, yünü ve derisi için yetiştirilen evcil hayvan.
5. Bir şeyi tanıtmaya ya da satmaya gösterme.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Eti yenen, hızlı koşan, uzun kulaklı bir hayvan.
7. Ödül kazanmak amacıyla birbirini yenmeye çalışma.
8. Bir maddenin yanmasıyla çıkan kara ya da esmer renkli gaz.
9. Koyun yavrusu.
10. Bilgi derecesini anlamak için yapılan yoklama.
11. Hoşça giden durumlar karşısında sesli bir biçimde duyguyu açığa vurma.
12. Bulutların çok alçak olarak yeryüzüne kadar inmesiyle oluşan duman.

Resim: Mustafa DELİOĞLU

DENİZ KABUĞUNDAKİ AYIŞIĞI

Ayışığını
kuma bırakıyorum, usulca.
Kanatlarını açmış,
uçmaya hazır
gümüş bir kelebek gibi...
Öylece kırıştırıyor ışığını.
Sonra gidip
deniz kabuğuna konuyor.

Deniz kabuğunu
elime alıyorum, usulca.,
Denizi, rüzgârı anlatıyor,
kulağıma,
binlerce yıllık
masalları fısıldıyor.

Ayışığı içine kaçtı diye
Ne de çok seviyor...

Mavisel YENER

Mavi Ay

HAYAL GÜCÜ

Metnin Adı	: Deniz Kabuğundaki Ayışığı – Mavisel YENER
Metnin Türü	: Şiir – Dinleme metni
Süre	: 4 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması.
Araç ve Gereçler	: Yener, M-A. Akal. (2004). Mavi Ay; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006), Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıkgöz, K. (2002). Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000); Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrencilere düş güçlerini devindirecek klâsik müzik örneklerini dinletelim. Gözlerini kapatmalarını ve kendilerini müziğin akışına bırakmalarını isteyelim. Öğrencilerin önbilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım. Öğrencilere düşüncelerini ve duygularını yazılı ve sözlü olarak anlattıralım .

- "Dinlediğiniz müzik sizde neleri çağrıştırdı?"
- "Müziği dinlerken neler düşündünüz?"

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

- masal • ışık

Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihinlerinde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilerin "masal" ve "ışık" kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Kavramlar ile ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini sağlayalım (2. Etkinlik).

1. ETKİNLİK

'Masal' sözcüğünü anımsattıklarını boşluklar içine yazalım.

A diagram with a central box labeled "masal" and four empty boxes connected to it by lines, representing a concept map for the word "masal".

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri cümlelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

A diagram with three boxes labeled "ışık" (A), "rüzgâr" (B), and "masal" (C) arranged in a triangle.

_____ : Havanın yer değiştirmesiyle oluşan esinti, yel.

Örnek:
Bu ev çok rüzgâr alıyor.

_____ : Genellikle halkın yarattığı, ağızdan ağza, kuşaktan kuşağa geçen, olağandışı olayların yer aldığı öyküler.

_____ : Görme duyusuyla algılanan erke.

1. ETKİNLİK

'Işık' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

A diagram with a central box labeled "ışık" and four empty boxes connected to it by lines, representing a concept map for the word "ışık".

C. METNİ İNCELEME

Dinleme ve Okuma

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere metni sesli okuyalım.

Sorular ve Yanıtlar

Öğrencilere metinle ilgili sorular soralım (4. Etkinlik).

Bilgi Köşemiz

Mavisel Yener

1984'te Ege Üniversitesi Dış Hekimliği Fakültesinden mezun oldu. Edebiyatçılar Derneği, Yazarlar Sendikası, Dil Derneği ve P.E.N. Yazarlar Derneğinin de üyesidir.

İki yıl süreyle bir gazetede çocuk sayfası hazırladı. Gazetenin çocuk sayfasında köşe yazarlığı yaptı. Yazın dergilerinde öykü ve yazıları yayımlandı. TRT İzmir Radyosu'nda iki yıl süreyle "Mavi mektuplar" isimli yazın köşesini hazırladı, sundu. 2007'de TRT İzmir Radyosu'nda "Mavi sözcükler" isimli köşeyi hazırlayıp sunmaya başladı. İki yazar arkadaşıyla (A.Akal, N.Yılmaz) birlikte kaleme aldığı Mor Gece Mavi Gün isimli oyunu Ankara Devlet Tiyatrosu'nda 2007 sezonunda sahnelendi. Edebiyatçılar Derneği, Yazarlar Sendikası, Dil Derneği ve P.E.N. Yazarlar Derneğinin üyesidir.

Şiir, öykü, masal, tiyatro oyunu, roman türlerinde pek çok eser verdi.

YAPITLARI

4. ETKİNLİK

1. soru: Çocuk ayışığına neye benzeliyor?

1. yanıt:

.....

.....

.....

2. soru: Ayışığı kumsaldan sonra nereye konuyor?

2. yanıt:

.....

.....

.....

3. soru: Deniz kabuğu çocuğa neleri anlatıyor?

3. yanıt:

.....

.....

.....

4. soru: Deniz kabuğunu sevindiren şey nedir?

4. yanıt:

.....

.....

.....

5. soru: Şiirde günün hangi bölümüne değinilmektedir?

5. yanıt:

.....

.....

.....

Sözvarlığını Geliştirme

• masal • ışık

Öğrencilere yukarıdaki sözcüklerle ilgili bilmeceler soralım. Görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerini belirtelim. Anlamalarını tartışarak bulmalarını isteyelim (5. Etkinlik).

Metinde geçen "masal" ve "ışık" kavramlarına ilişkin olan ya da olmayan özellikleri görsel ya da sessel gereçlerden yararlanarak öğrencilere sunalım. İlişkili-ilişkisiz olanları belirtmelerini sağlayalım (6. Etkinlik). Öğrenciler bilmecenin saklı yanıtını ararken onlara "Bilmece" adlı şarkıyı dinletelim.

5. ETKİNLİK

BİLMECELERİM VAR

Aşağıdaki verilen bilmecelerin yanıtlarını karşısındaki kutucuğa yazalım.

YANITI **BİLMECE**

Suda yayılır,
Karada bayılır.

Çizer: Ayla ÇINAROĞLU

Ateşe düşer yanmaz,
Suya düşer ıslanmaz.

Kişilerim insan, hayvan, cin, dev, peri ile cadı
Anlatırım onların başından geçen olayları.

6. ETKİNLİK

ANLAM ÇÖZÜMLEME ÇİZELGESİ (masal)

KAVRAMLAR	ÖZELLİKLER	MASAL	ŞİİR	ÖYKÜ
	Olaganüstü olaylar anlatılır. Dizelerden oluşur. Kişiler gerçeğe yakındır. Zaman belirsizdir. Olaylar gerçeğe yakındır. Dizelerde ses uyumu vardır. Kişileri dev, cadı vb. gibi varlıklardır. Anadiluygusu vardır. Yer ve zaman belirsizdir.			

6. ETKİNLİK

ANLAM ÇÖZÜMLEME ÇİZELGESİ (ışık)

KAVRAMLAR	ÖZELLİKLER	MASAL	ŞİİR	ÖYKÜ
	Varlıkları görmeyi sağlar. Işıkla yerdeki karanlık. Yansıtılan ışıktır. Renkleri ayırt etmeyi sağlar. Solabilir ve koyulaşabilir. Elyaz ve küpülebilir. Açılıp kapanabilir. Yeni ışık ve varlığa bağlıdır. Gölküçükünü oluşturur.			

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (7. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

2. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme- Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

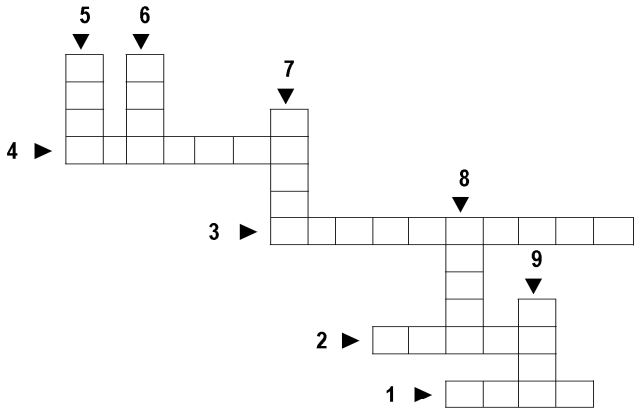
3. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

7. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

BALIK
GÖLGE
IŞIK
KAPLUMBAĞA
KURBAĞA
MASAL
ÖYKÜ
RENK
ŞİİR

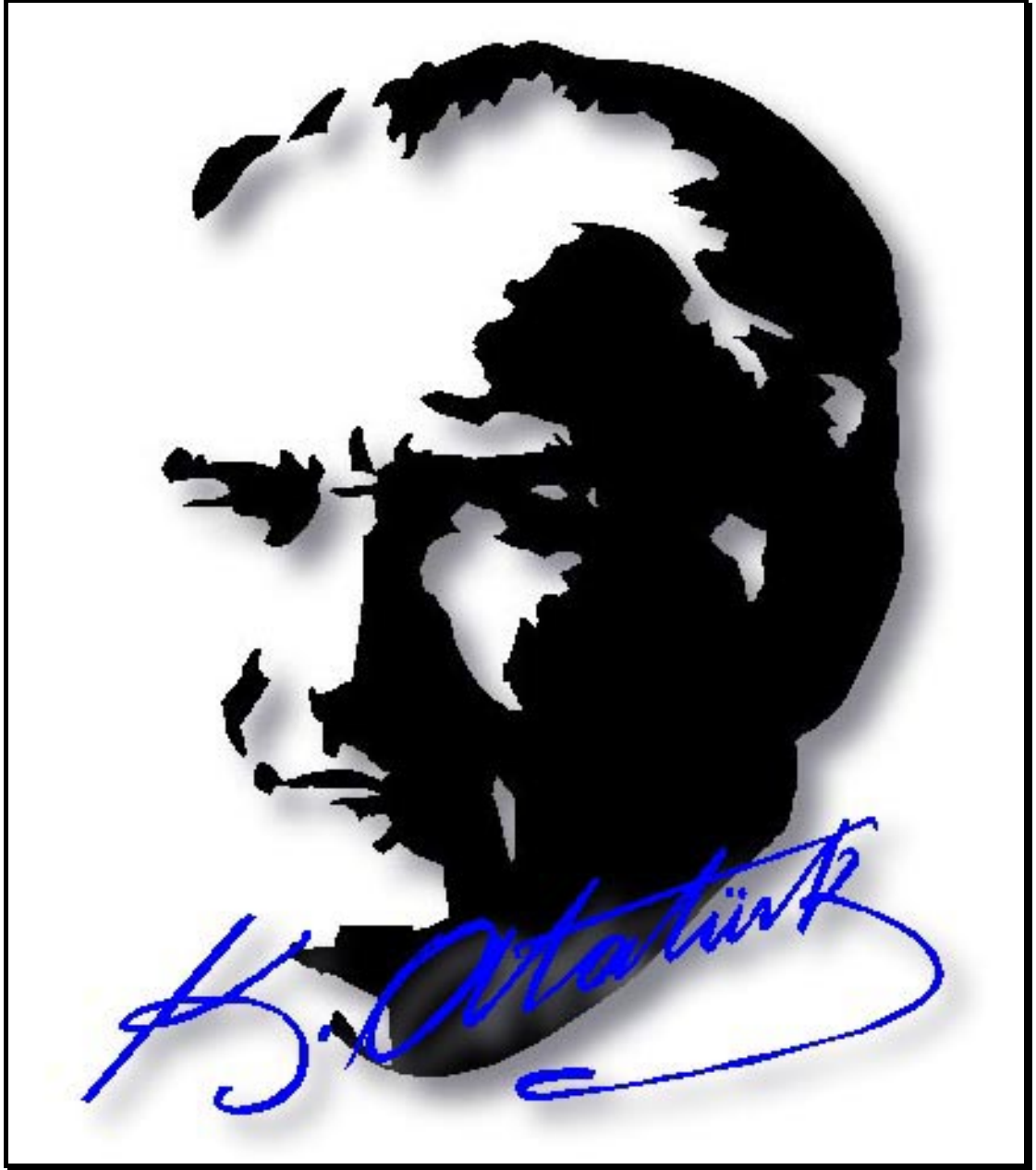

SOLDAN SAĞA

1. Gerçek ya da tasarlanmış olayları anlatan yazı türü
2. Işığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık.
3. Çok sert ve kemiksi bir kabuk içinde yaşayan, ağır yürüyüşlü, dört ayaklı, hayvan
4. Yumurtayla üreyen, sıçrayarak yürüyen ve suda iyi yüzen küçük hayvan.
5. Görmeyi, renkleri ayırmayı sağlayan erke.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. Ritimli sözler, uyumlu seslerden, dizelerden oluşan yazı türü.
7. Suda yaşayan, solungaçla nefes alan ve yumurtadan üreyen, yüzgeçli hayvan
8. Olağandışı olayların yer aldığı öğüt veren öykü.
9. Cisimler tarafından yansılan ışığın oluşturduğu duyum.

EK. 6. Değerlerimiz İzleği Eğitim Durumları

DEĞERLERİMİZ ¹						
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR	METİNLER				
		Resim	Küçük Çalgıçlar	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çıtırtı Hanım
DİNLEME	1. Dinleme Kurallarını Uygulama					
	1 Dinlenmeye hazırlık yapar	X	X	X	X	X
	2 Dinleme amacını belirler.	X	X	X	X	X
	3 Dinlediğine dikkatini yoğunlaştırır	X	X	X	X	X
	4 Görgü kurallarına uygun dinler.	X	X	X	X	X
	2. Dinlediğini Anlama					
	1 Dinlediğini anlamlandırmada ön bilgilerini kullanır.	X	X	X	X	X
	2 Dinlediklerini anlamlandırmada sunulan görsellerden yararlanır.	X	X	X	X	X
	3 Dinlerken vurgu, tonlama ve telâffuza dikkat eder.	X	X	X	X	X
	5 Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.	X	X	X	X	X
	6 Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamını tahmin eder.	X	X	X	X	X
	7 Dinlediklerinde eş sesli kelimeleri ayırt eder.					X
	9 Dinlediklerinde duygusal ve abartılı sözleri ayırt eder.	X	X	X	X	X
	13 Dinlediklerinin konusunu belirler.	X	X	X	X	
	14 Dinlediklerinin ana fikrini belirler.	X	X	X	X	X
	15 Dinlediği olayın nasıl gelişeceğini ve sonucunu tahmin eder.	X	X	X	X	
	18 Dinledikleriyle ilgili çıkarımlar yapar.	X	X	X	X	X
	20 Dinlediklerinde geçen bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.	X	X	X	X	X
	21 Dinledikleriyle ilgili kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X
	22 Dinlediği konuya uygun farklı başlıklar bulur.	X	X	X	X	
	23 Dinlediklerine ilişkin karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	X
	24 Dinlediklerinde geçen varlıkları ve olayları sınıflandırır.	X	X	X	X	X
	25 Dinlediği konulara ilişkin sorular sorar ve sorularına cevap verir.	X	X	X	X	X
	27 Başlıktan hareketle dinleyeceği konunun içeriğini tahmin eder.	X	X	X	X	
	28 Dinlediklerinde ortaya konulan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.		X	X	X	X
	29 Dinlediklerini başkalarıyla paylaşır.	X	X	X	X	

¹ İzlek için belirlenen kazanımlar İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan alınmıştır.

DEĞERLERİMİZ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR	METİNLER					
		Resim	Küçük Çalgıcılar	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çiğirtti Hanım	
DİNLEME	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Dinleme						
	1	Katılımlı dinler.	X	X	X	X	X
	2	Bilgi edinmek için haber, sunu, belgesel vb. dinler ve izler.	X	X	X	X	X
	3	Eğlenmek için masal, hikâye, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinler/izler.	X	X	X	X	X
	4	Grup konuşmalarını ve tartışmalarını dinler.	X	X	X	X	X
KONUŞMA	1. Konuşma Kurallarını Uygulama						
	1	Konuşmaya hazırlık yapar.	X	X	X	X	X
	2	Konuşma amacını belirler ve dinleyicilere söyler.	X	X	X	X	X
	3	Dinleyicilerle göz teması kurar.	X	X	X	X	X
	4	İşitilebilir bir ses tonuyla konuşur.	X	X	X	X	X
	5	Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.	X	X	X	X	X
	6	Kelimeleri doğru telâffuz eder.	X	X	X	X	X
	8	Sesine duygu tonu katar.	X	X	X	X	X
	9	Konuşmalarında beden dilini kullanır.	X	X	X	X	X
	10	Konuşma sırasında gereksiz hareketlerden kaçınır.	X	X	X	X	X
	11	Konu dışına çıkmadan konuşur.	X	X	X	X	X
	12	Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevî, kültürel, ahlakî, sosyal vb.) uygun konuşur.	X	X	X	X	
	2. Kendini Sözlü Olarak İfade Etme						
	1	Kendine güvenerek konuşur.	X	X	X	X	X
	3	Öğrendiği yeni kelimeleri konuşmalarında kullanır.	X	X	X	X	X
	4	Konuşmasını görsel sunuyla destekler.	X	X	X	X	
	5	Dinleyici grubunu ve bulunduğu ortamı dikkate alarak konuşur.	X	X	X	X	X
	8	Konuşmalarında yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X
	11	Konuşmalarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	X
	13	Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle ortaya koyar.	X	X	X	X	X
14	Duygu, düşünce ve hayallerini sözlü olarak ifade eder.	X	X	X	X	X	
16	Kendini, ailesini ve çevresini tanıtır.	X	X	X	X	X	
17	Konuşurken dinleyicilere sorular sorar ve sorulara cevap verir.	X	X	X	X	X	
18	Bilgi edinmek amacıyla soru sorar.	X	X	X	X	X	

DEĞERLERİMİZ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Resim	Küçük Çalgıcular	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çıtıptı Hanım
KONUŞMA	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Konuşma						
	2	Grup çalışmalarında duygu ve düşüncelerini paylaşır.	X	X	X	X	X
	3	Topluluk önünde konuşur.	X	X	X	X	X
	4	Üstlendiği role uygun konuşur.		X	X		
	5	Masal, hikâye, fıkra veya filmi tekniğine uygun anlatır.	X	X	X	X	X
	8	İkna edici konuşur.	X	X	X	X	X
OKUMA	1. Okuma Kurallarını Uygulama						
	1	Okumaya hazırlık yapar.	X	X	X	X	
	2	Okuma amacını belirler.	X	X	X	X	
	3	Okuduğu kelimeleri doğru telâffuz eder.	X	X	X	X	
	4	Noktalama işaretlerine dikkat ederek okur.	X	X	X	X	
	5	İşitilebilir ses tonuyla okur.	X	X	X	X	
	6	Sesli okumada vurgu ve tonlamalara dikkat eder.	X	X	X	X	
	8	Kurallarına uygun sessiz okur.	X	X	X	X	
	9	Okuduğuna dikkatini yoğunlaştırır.	X	X	X	X	
	2. Okuduğunu Anlama						
	1	Ön bilgilerini kullanarak okuduğunu anlamlandırır.	X	X	X	X	
	2	Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.	X	X	X	X	
	3	Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır.	X	X	X	X	
	6	Okuduklarındaki duygusal ve abartılı öğeleri belirler ve sorgular.	X	X	X	X	
	10	Okuduklarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X	
	11	Okuduklarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.	X	X	X	X	
	15	Okuduklarının ana fikrini belirler.	X	X	X	X	
	16	Okuduklarının konusunu belirler.	X	X	X	X	
	17	Okuduğu şirin ana duygusunu belirler.	X	X	X	X	
	18	Okuduğu metnin içeriği hakkındaki düşüncelerini belirtir.	X	X	X	X	
	21	Okuduklarından çıkarımlar yapar.	X	X	X	X	
	22	Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.		X	X	X	X

DEĞERLERİMİZ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR		METİNLER				
			Resim	Küçük Çalgıcular	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çıtıptı Hanım
OKUMA	23	Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler.	X	X	X	X	X
	25	Okuduklarıyla ilgili, kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X
	27	Okuduklarında "hikâye unsurları" nı belirler.	X	X	X	X	
	28	Okuduğu metnin yazarı hakkında bilgi edinir.	X	X	X	X	X
	30	Görsellerden yararlanarak, metnin içeriğini tahmin eder.	X	X	X	X	
	31	Okuduğunu anlamlandırmada görsellerden yararlanır.	X	X	X	X	X
	34	Başlıktan hareketle okuyacağı metnin içeriğini tahmin eder.	X	X	X	X	X
	3. Anlam Kurma						
	1	Metin içi anlam kurar.	X	X	X	X	X
	2	Metin dışı anlam kurar.	X	X	X	X	X
	4. Söz Varlığını Geliştirme						
	1	Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir.	X	X	X	X	X
	2	Kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bulur.	X	X	X	X	
	3	Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.					X
	4	Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır.	X	X	X	X	
	5	Ekleri kullanarak kelimeler türetir.		X			
	5. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Okuma						
	2	Serbest okuma yapar.	X	X	X	X	X
	3	Anlama tekniklerini kullanır.	X	X	X	X	X
	5	Metnin türünü dikkate alarak okur.	X	X	X	X	X
	6	Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okur.	X	X	X	X	X
	7	Paylaşarak okumaktan zevk alır.	X	X	X	X	
	9	Gazete ve dergi okur.	X	X	X	X	
	10	Bilgi edinmek için okur.	X	X	X	X	
	11	Sorgulayıcı okur.	X	X	X	X	

DEĞERLERİMİZ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR	METİNLER					
		Resim	Küçük Çalgıcılar	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çiğirtti Hanım	
YAZMA	1. Yazma Kurallarını Uygulama						
	1	Yazmaya hazırlık yapar.	X	X	X	X	X
	2	Yazma amacını belirler.	X	X	X	X	X
	3	Kelimeler, cümleler ve satırlar arasında uygun boşluk bırakır.	X	X	X	X	X
	4	Bütün yazılarını bitişik eğik yazı ile yazar.	X	X	X	X	X
	5	Anlamli ve kurallı cümleler yazar.	X	X	X	X	X
	6	Yazılarında noktalama işaretlerini doğru yazar ve yerinde kullanır.	X	X	X	X	X
	7	Yazılarında imlâ kurallarını uygular.	X	X	X	X	X
	8	Sayfa düzenine ve temizliğine dikkat eder.	X	X	X	X	X
	9	Yazılarında sözlük ve imlâ kılavuzundan yararlanır.	X	X	X	X	
	10	Konu dışına çıkmadan yazar.	X	X	X	X	
	2. Kendini Yazılı Olarak İfade Etme						
	1	Kelimeleri yerinde ve anlamına uygun kullanır.	X	X	X	X	X
	2	Öğrendiği yeni kelimeleri yazılarında kullanır.	X	X	X	X	
	3	Yazısına uygun başlık belirler.	X	X	X	X	
	4	Olayları, oluş sırasına göre yazar.		X	X	X	
	6	Yazılarında ana fikre yer verir.	X	X	X	X	
	7	Yazılarında farklı düşünmeye yönlendiren ifadeleri kullanır.	X	X	X	X	
	8	Yazılarında kendi yaşantısından ve günlük hayattan örnekler verir.	X	X	X	X	X
	9	Yazılarında uygun ifadeleri kullanarak, destekleyici ve açıklayıcı örnekler verir.	X	X	X	X	X
10	Yazılarında karşılaştırmalar yapar.	X	X	X	X		
11	Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.		X	X	X		
12	İzlenim ve deneyimlerine dayalı yazılar yazar.	X	X	X	X		
13	Duygu, düşünce ve hayallerini anlatan yazılar yazar.	X	X	X	X		
14	Kendisini, ailesini ve çevresini tanıtan yazılar yazar.	X	X	X	X		
19	Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.	X	X	X	X		

DEĞERLERİMİZ							
ÖĞRENME ALANLARI	KAZANIMLAR	METİNLER					
		Resim	Küçük Çalgıcılar	Tavşan Suyu	Yeni Bayramlar	Çiğirtti Hanım	
YAZMA	3. Tür, Yöntem ve Tekniklere Uygun Yazma						
	1	Günlük, anı vb. yazar.		X	X	X	X
	2	Davetiye ve tebrik kartı yazar.				X	
	3	Mektup yazar.		X	X	X	
	4	Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.		X		X	
	5	Hikâye yazar.		X	X	X	
	6	Yazılarında betimlemeler yapar.	X	X	X	X	
	8	Şiir yazar.	X	X	X	X	
	12	Duyuru, afiş vb. yazar	X	X	X	X	X
	13	İkna edici yazılar yazar.	X	X	X	X	X
GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU	1. Görsel Okuma						
	1	Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	X	X	X	X	
	6	Resim ve fotoğrafları yorumlar.	X	X	X	X	X
	8	Beden dilini yorumlar.		X			
	10	Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.	X	X	X	X	X
	11	Renkleri tanıır, anlamlandırır ve yorumlar.	X	X			
	12	Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	X	X	X	X	
	2. Görsel Sunu						
	1	Sunuma hazırlık yapar.	X	X	X	X	
	3	Bilgi, düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirir.	X	X	X	X	
	5	Duygu, düşünce ve bilgilerini görselleştirmede renkleri kullanır.	X	X	X	X	
	6	Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.		X			
	7	Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.	X	X	X	X	
	8	Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.	X	X	X	X	
9	Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.	X	X	X	X		

RESİM

Her gün
Enginlerden engin
Yücelerden yüce
Bir duygu sarar bizi
Bu sınıfa girince.

Yanda, bir uçtan bir uca.
Mavi deniz
Odanın içinde güneşleri bulunca.
Isınırız.

Enginlerin engini deniz olsa
Deniz ufak!
Yücelerin yücesi güneş olsa
Güneş küçük!

İlk günü gördük, nerden geldi:
Duvardaydı
Denizleri, güneşleri
Küçülten büyüklük.

Kürsünün üstünde bir resim:
Gözleri denizlerden mavi
Bakışları güneşlerden sıcak.
Dört mevsim.

Kürsünün üstünde:
Atatürk'üm, arkasında al bayrak
Kolları kavuşturmuş göğsünde.

Bu resimle başlar bizim günümüz
Karşımızda Atatürk'ü gördükçe
Kıvançla dolar, taşar gönlümüz.

Behçet NECATİGİL

[Şiirler]

Kısaltılmıştır

DEĞERLERİMİZ

Metnin Adı	: Resim- Behçet NECATİGİL
Metnin Türü	: Şiir
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Necatigil, B. (2005). Şiirler; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006). Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıköz, Kamile. (2002). Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu, Yaratıcı Okuma I, II (2000); Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları. Oğuzkan, F.(1997). Anılarda Atatürk; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

HAZIRLIK

Atatürk ile ilgili kitaplar, şarkılar, anılar, şiirler ve görseller derleyelim. Öğrencilerden ders işleniş sürecinde kullanılmak üzere Atatürk ile ilgili anılar, şiirler ve görseller derlemelerini isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

BURADA BİR İĞDE AĞACI VARDI, NE OLDU?

Eski yıllarda Ankara oldukça çorak bir yerdi. Kentin ancak birkaç bölgesinde bodur ve cılız ağaçlardan oluşan yeşil köşelere rastlanırdı.

Atatürk, çok sevdiği Ankara'nın bu görünümünü değiştirmek istemişti. Başkent kısa bir zamanda yemyeşil bir yer olmalıydı. Bu nedenle önce var olan ağaçlar iyi korunacak, sonra da yol kıyılarına yeni ağaç fidanları dikilecek; uygun toprak parçaları, parklar, meyve ve çiçek bahçeleri ile bezenecekti.

Kente biraz uzakta, "Orman Çiftliği" adı verilen geniş arazi üzerinde de çalışmalar hızla sürüyordu. Çiftliğin bir parçası meyve bahçesi yapılmıştı. Atatürk sık sık buraya uğrar, büyüyen ağaçları özenle inceler, çevrenin doğal bakımdan gelişmesini zevkle seyrederdi.

Yine bir ilkbahar akşamı, çalışmaları görmek için çiftlik yolunu tutmuştu. Uzun kavak ağaçlarının yer yer gölgelediği yol kenarına, işçiler yeni fidanlar dikeyorlardı. Çiftliğe yaklaşacakları sırada Atatürk birden şoförüne, "Dur!" diye seslendi. Arabasından indi, çevresine bakındı, çalışan işçilere:

- Burada bir iğde ağacı vardı, ne oldu? diye sordu.

Ferhan OĞUZKAN

[Anılarda Atatürk]

Kısaltılmıştır

Öğrencilere "Dinlediğiniz/okuduğunuz metindeki sorun nedir?", diyelim. Yeterli sayıda öğrencinin sorunla ilgili ne düşündüklerini söylemelerini sağlayalım.

Öğrencilerin ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım:

- Atatürk hakkında bildikleriniz nelerdir?
- Atatürk'ü anlatan hangi kitapları okudunuz?
- Atatürk ile ilgili anılardan hoşlandıklarınız var mı?

Öğrencilerden Atatürk'e ilişkin anılardan birini sınıfta canlandırmalarını ya da kısaca anlatmalarını isteyelim.

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

• bayrak • Güneş • mevsim

Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini verelim. Öğrencilerin zihinlerinde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

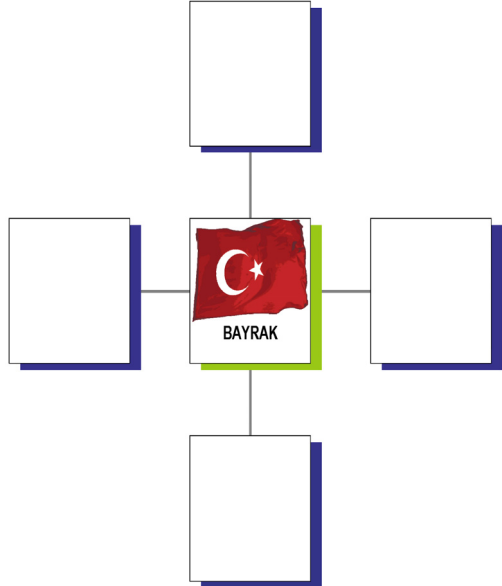
Öğrencilerin "bayrak", "Güneş" ve "mevsim" kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (2. Etkinlik).

1. ETKİNLİK

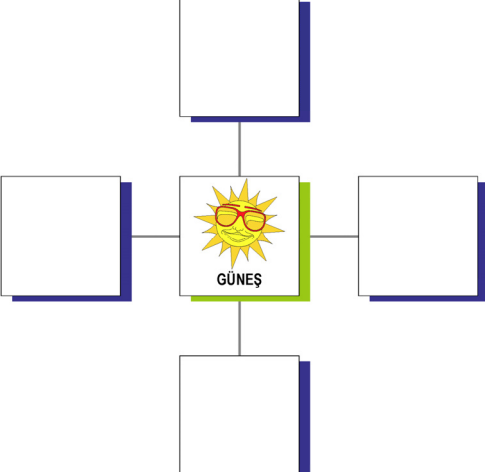
Bayrak sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

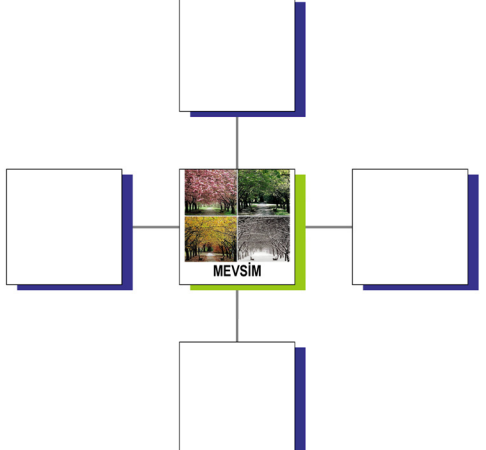
Güneş sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

Mevsim sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

Öğrencilere metnin başlığını, ilk tümceleri, görsellerini, son tümcelerini sunalım. "Sunuda neler ilginizi çekti?", diye soralım. Sonra da düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (3. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım.

Dinleme

Öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruyu yöneltelim:

• "Resim" adlı şiiri dinlemek size neler kazandıracak?

Öğrencilerden, metin okunurken özenle dinlemelerini isteyelim. Metni belirlenen amaç ve yönetime uygun okuyalım.

Okuma

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemeleri için aşağıdaki soruyu yöneltelim:

• "Resim" adlı metni okuma amacınız nedir?

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

bayrak

A

Güneş

B

mevsim

C

_____ : Yılın dört bölümünden her biri.

_____ : Gezegenlere ve dünyaya ışık ve ısı veren büyük gök cismi.

_____ : Bir ulusun simgesi olan renkli, dikdörtgen biçimli kumaş.

3. ETKİNLİK

Metnin içeriğini kestirelim.

Kestirimim

.....

.....

.....

.....

Metni dinledikten sonra neler olduğunu yazalım.

Ne oldu?

.....

.....

.....

.....

Kestirimimi beğendim / beğenmedim. Çünkü:.....

.....

.....

.....

Sesli okuma yaptıralım. Öğrencilerin, belirlenen amaç, yöntem ve tekniğe göre okumalarını sağlayalım. Metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra kestirimlerine ilişkin yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını isteyelim.

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı tümceleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (4. Etkinlik).

Görsel Okuma

Öğrencilere, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını soralım. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım. Öğrencilerden metni dinlerken vurgu, tonlama ve sesletime özen göstermeleri gerektiğini belirtelim.

Bilgi Köşemiz

İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. Kars, Zonguldak İliseleriyle İstanbul Kabataş Lisesi'nde öğretmenlik yaptı. İstanbul Eğitim Enstitüsü'nde edebiyat dersleri verdi. "Gece ve Yas" isimli ilk şiiri lise öğrenciliği yıllarında 1835'te Varlık Dergisi'nde yayımlandı. Ardından Yenilik, Yeditepe, Türk Dili, Yeni Dergi, Yeni Edebiyat, Cumhuriyet gibi dergi ve gazetelerde çıkan şiirleriyle tanındı. Otuz yakın kitap çevirdi. Radyo oyunları yazdı, edebiyat tarihiyle ilgili çalışmalar yaptı. İlk şiir kitapları "Kapalıçarşı" (1945), "Çevre'nin" (1951) ardından yayınlanan "Evler'de" (1953) divan ve halk şiirlerini sıcak bir lirizmle bir araya getirdiği şiirleri yer alır. Ölümünden sonra ailesi tarafından konulan Necatigil Şiir Ödülü 1980'den beri veriliyor.

- Kapalı Çarşı
- Çevre
- Evler
- Eski Toprak
- Arada
- Dar Çağ
- Yaz Dönemi
- Divançe
- İki Başına Yürümek
- Eni'Cam
- Zebra
- Kareler Aklar
- Beyler
- Söylertiz

4. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Sorular ve Yanıtlar

Öğrencilerden metne ilişkin soruları yanıtlamalarını isteyelim (5. Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanlışları düzeltelim.

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (6. Etkinlik).

Şair, şiir aracılığıyla okurlarına iletiler sunar, diyelim. Metnin anaduygusunu bulmalarını sağlayalım (7. Etkinlik).

3. Sözcüğünü Geliştirme

Öğrencilere etkinliklerle anlam değiştiren ekleri tanıtalım. Tümcelerde geçen türemiş sözcükleri bulduralım (8. Etkinlik). Ekleri kullanarak yeni sözcükler türetmelerini sağlayalım.

5. ETKİNLİK

1. Soru: Üçüncü dörtlükte Atatürk nelerle karşılaşıyor?
1. yanıt:

2. Soru: Atatürk'ün gözleri hangi renktir?
2. yanıt:

3. Soru: Şiirdeki çocuk, Atatürk resmiyle ilk kez nerede karşılaşır?
3. yanıt:

4. Soru: Bu resimle başlar günümüz sözünden ne anlıyorsunuz?
4. yanıt:

5. Soru: Atatürk'ün hangi özellikleri sizi etkiler?
5. yanıt:

6. ETKİNLİK

Ben olsaydım bu şiire.....
başlığını koyardım.

7. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu şiirde anlatılmak istenen aşağıya yazalım.

Bu şiirde.....
.....
.....
..... anlatılıyor.

8. ETKİNLİK

TÜREMİŞ SÖZCÜKLER

Örnek
sözcük ek yeni sözcük
yol -cu ⇒ yolcu

yol: Karada insan ya da hayvanların geçmesi için açılan ya da kendi kendine oluşmuş, yürümeye uygun yer.
yolcu: Yolculuğa çıkmış kimse.

Yol sözcüğü -cu ekini alarak anlamını yitirmiştir. Yeni anlam kazanmıştır.

1. UYGULAMA

Aşağıdaki çizelgede verilen sözcüklerin yanına ekleri getirelim. Yeni sözcükler türetelim.

sözcük	ek		yeni sözcük	sözcük	ek		yeni sözcük
Örnek							
şeker	-siz	⇒	şekersiz	kalem	-li	⇒	
süt	-li	⇒		kitap	-çı	⇒	
bal	-cı	⇒		söz	-lük	⇒	
ekmek	-cı	⇒		çanta	-cı	⇒	
zeytin	-lik	⇒		boya	-süz	⇒	

Ek alarak anlamı değişen sözcüklere **türemiş sözcük** denir.

2. Konuşma, Yazma ve Görsel Sunu

Konuşma

Metinde geçen "bayrak", "Güneş" ve "mevsim" kavramlarından yararlanarak konuşmalarını sağlayalım.

Yazma

- bayrak • Güneş • mevsim

Öğrencilere yukarıdaki sözcüklerle ilgili bilmeceler soralım. Görsellerden ipucu olarak yararlanabileceklerini söyleyelim (11. Etkinlik). Öğrenciler bilmecenin saklı yanıtını ararken onlara "Bilmece"¹⁰ adlı şarkıyı dinletelim.

Görsel Sunu

Etkinlikte verilen resimleri açıklamalarını, bir resim çizmelerini ve çizdikleri resimdeki iletiyi arkadaşlarına sunmalarını isteyelim (12. Etkinlik).

Öğrencilerin çizdikleri resimleri izlek bitimine kadar derslik panosunda sergileyelim.

11. ETKİNLİK

BİLMECELERİM VAR

Aşağıdaki verilen bilmecelerin yanıtını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

YANITI

BİLMECE

Çizen: Ayla Çınaroğlu

Ay yıldızı aldılar
Yine göğe saldılar.

Ömer Lütfü Şadoğlu

Çizen: Ayla Çınaroğlu

Görününce görülür, bir dirilir, bir ölür
Her gün doğduğu yerin karşısına gömülür.

Ömer Lütfü Şadoğlu

Çizen: Ayla Çınaroğlu

Dört kardeş var birbirine benzemez
İkisi üzüm yer, ikisi yemez
Dördü nimetleri dörde bölüşür
Birisı yandım der, birisi üşür.

Ömer Lütfü Şadoğlu

12. ETKİNLİK

Dinlediğiniz şiiri zihninizde canlandırınız. Şiirin en ilginç bölümünün resmini yapalım.

¹⁰ Acay, S. (?). **Mavi Bilye: Çocuk Şarkıları**. İstanbul: Esen Müzik.

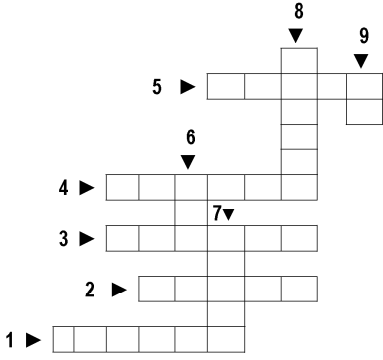
3. Sözcüklerini Kullanma

Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (13. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca"¹⁰ adlı şarkıyı dinletelim.

13. ETKİNLİK

AY
BAYRAK
DÖNEM
FLAMA
GÜNEŞ
MEVSİM
SANCAK
YIL
YILDIZ

SOLDAN SAĞA

1. Yılın dört bölümünden her biri.
2. Ay ve Dünya'ya ışık ve ısı veren büyük gökcismi.
3. Güneş ve Ay dışında gökyüzünde görülen ışıklı gökcismi.
4. Bir ulusun simgesi olan renkli, dikdörtgen biçimli kumaş.
5. Okulların simgesi olan yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. On iki aylık süre.
7. Belli özellikleri olan zaman süresi.
8. Askeri birliklerin simgesi olan yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.
9. Dünyanın uydusu olan gökcismi.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

¹⁰ Akın, C. (2008) . **Çocuklar İçin Cenan Akın Şarkıları**. Ankara: TRT.

KÜÇÜK ÇALGICILAR

Davulcumuz Çetin, büyük bir çabayla çay kutusuna vurup duruyordu. Selim, kendi eliyle yaptığı tek telli kemani çalıyordu. Duygu, çatlak sesli borazanını öttürüyor, Canan da üstüne kâğıt sardığı tarağı var gücüyle üflüyordu.

Konserimizi Zehra Teyze'nin arsasında veriyorduk. Arsaya bakan evinin penceresinde, kulaklarını tıkamış bizi izliyordu Zehra Teyze.

"Yeter artık!" diye bağırdı Zehra Teyze pencereden. "Kesin şu gürültüyü!"

"Şimdi başınızdan aşağı bir kova su dökeceğim!" diye bağırdı.

Çocuk olmak zor işti. Sokakta karışirlar, evde karışirlar.

"Bir büyüyeyim," dedi Selim, "çok güçlü olacağım. O zaman kimse oyunuma karışmayacak."

"Büyüyünce oyun mu oynayacaksın akıllı?" dedi Oya.

O sırada arsaya kocaman bir otomobil geldi. Pırıl pırıl, harika bir arabaydı. İçinden üç kişi çıktı.

"Bunlar da ne yapıyor?" dedi Çetin.

"Anladığım kadarıyla arsanın ölçüsünü alıyorlar," dedi Oya.

Selim güldü: "Ölçüsünü mü alıyorlar? Arsaya elbise mi dikecekler?"

"Arsaya elbise dikilir mi hiç?" dedi Duygu. "Olsa olsa ağaç dikilir."

"Apartman da dikilebilir," dedi Selim.

"Amca, siz ne yapıyorsunuz?" diye sordu Çetin.

"Çocuklar büyüklerin işlerine burunlarını sokmaz," diye karşılık verdi.

Kimse bizi önemsemiyordu. "Çocuksak insan değil miyiz?" diye söylendik ama, aldırın olmadı. Adamlar otomobile bindiler. Araba, yeri göğü sarsarak uzaklaştı.

"Otomobilleri sevmiyorum," dedi Selim.

Haklıydı. Otomobiller yüzünden sokakta oynamak olanaksızdı. Neyse ki Zehra Teyze'nin arsası vardı.

"Neden bizim buralarda hiç çocuk bahçesi yok?" dedi Canan.

"Boşverin bunları," dedi Duygu. "Hadi, biraz daha çalalım."

Müziğe başlamamızla, Zehra Teyze'nin yeniden pencerede görünmesi bir oldu.

"Ne gürültücü şeylersiniz! Gidin başka yerde oynayın."

Çocuk olmak sahiden zordu. Biraz daha çaldık.

"Zaten yakında burda oynayamayacaksınız," diye seslendi Zehra Teyze.

"Nedenmiş o?"

"Çünkü arsayı sattım. Buraya bir ev yapılacak."

Hepimiz üzülmüştük. Zehra Teyze içeri çekildi, pencereyi sertçe kapattı.

"Artık hiç oyun yerimiz kalmayacak," dedi Duygu.

"Bir şeyler yapmalıyız," dedi Oya, "engel olmalıyız."

"Ne yapabiliriz ki?" diye dudak büktü Selim. Oya haklıydı. Bir şeyler yapmalıydık.

"Ben buldum ne yapacağımızı," dedi Canan.

Meraklanmıştık ama, Canan başka bir şey söylemedi. Evlerimize gittik.

Ertesi sabah erkenden toplandık. Canan ne yapacağımızı anlattı. Hepimizin hoşuna gitti.

Her zamankinden daha fazla gürültü ederek dolaştık sokakları. Orkestramızın üyelerinin sayısı iki-üç kat artmıştı. Üstelik peşimizden gelen Hatır Huturla kediler, havlayıp miyavlayarak gürültüye katkıda bulunuyorlardı.

Pencereler açılıyor, meraklı insanlar birbirlerine ne olup bittiğini soruyorlardı. Aralarında bizi azarlayanlar, susturmaya çalışanlar da çıkıyordu.

Dilimizin döndüğünce, sorunumuzun ne olduğunu anlatmaya çalıştık herkese. Zehra Teyze'nin arsasına ev yapılmasını istemediğimizi, bize oyun yeri kalmayacağını söyledik.

Ama büyükler genelde ilgisizdi. "Çocuk akli işte!" deyip gülüyordu çoğu.

Günler geçti, işler olacağına vardı sonunda.

Sulhi DÖLEK

[Küçük Çalgıcılar]

Kısaltılmıştır

DEĞERLERİMİZ

Metnin Adı	: Küçük Çalgıcılar- Sulhi DÖLEK
Metnin Türü	: Öykü
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Dölek, S. (2002). Küçük Çalgıcılar. Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan. (2006), Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıkgoz, K. (2002) Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu (2000) Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Çocuk oyunları ile ilgili kitaplar edinelim. Öğrencilerden yaşadıkları bölgedeki oyun alanlarını araştırmalarını isteyelim. Onlardan ders sürecinde kullanacakları araç-gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

Öğrencilere yukarıdaki sözcüklerle ilgili olarak Pieter Bruegel the Elder (1560)'in "Children's Games" adlı tablosunu gösterelim; Ekrem Zeki Ün'ün bestelediği, Hikmet Günsel'in yorumladığı "Oyun" adlı şarkıyı dinletelim.

Öğrencilerin ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım:

- Yaşadığınız bölgedeki oyun alanları nelerdir?

- En çok hangi oyunları oynarsınız?
 - Oynamaktan hoşlandığınız oyunlar var mı?
- Öğrencilerden bildikleri oyunların birkaçını sınıfta canlandırmalarını isteyelim.
Öğrencilerin aşağıdaki metni okumalarını sağlayalım:

Babamın Gözleri Kedi Gözleri

Çarşıdan geldikten sonra ipimi aldım ve aşağıya indim. Kendi kendime ip atlamaya başladım. Üç dakika bile geçmeden, en alttaki biri yağmur borusuna güm güm vurarak beni uyardı:

-Uyuyamıyorum, dedi. Git başka yerde oyna.

Karşı kaldırıma geçtim. Daha iki kez sıçramıştım ki, bu kez yandaki apartmanın ikinci katında bir kadın belirdi:

-Toz kaldırıyorsun, diye bağırdı. Çamaşırları daha yeni astım. Git başka yerde oyna.

Sevim AK

[Babamın Gözleri Kedi Gözleri]

Kısaltılmıştır

Öğrencilere okunulan metne ilişkin soruları yöneltelim. "Dinlediğiniz/okuduğunuz metindeki sorun nedir?", diyelim. Yeterli sayıda öğrencinin sorunla ilgili ne düşündüklerini söylemelerini sağlayalım.

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

- çocuk
- oyun
- gürültü
- insan

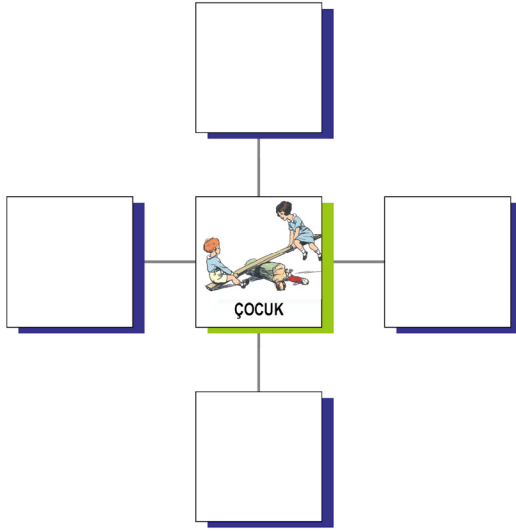
Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihninde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını verelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilere "çocuk", "oyun", "gürültü" ve "insan" kavramlarıyla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunalım. kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

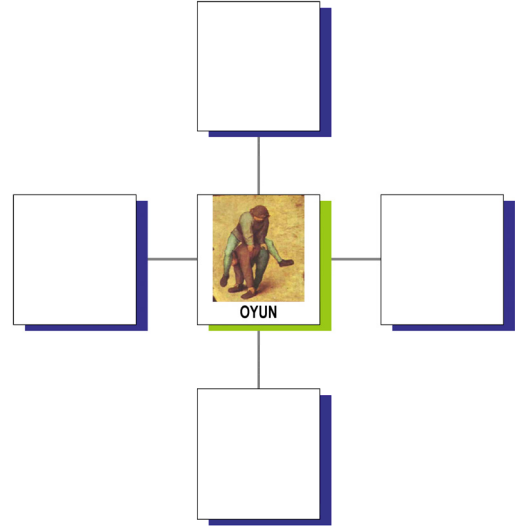
1. ETKİNLİK

'Çocuk' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

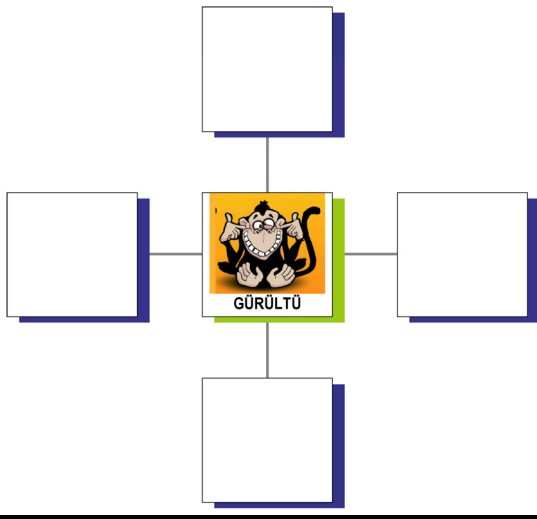
1. ETKİNLİK

'Oyun' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

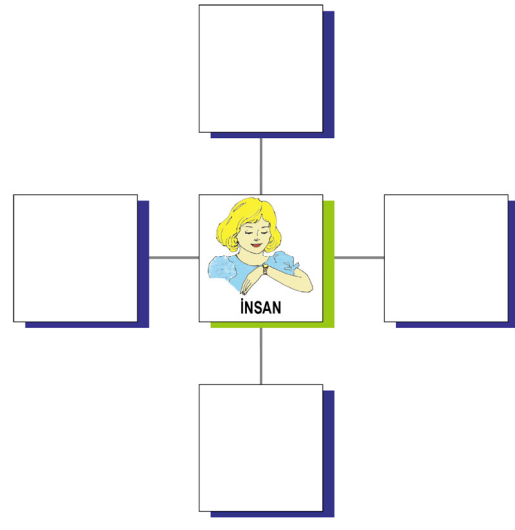
1. ETKİNLİK

'Gürültü' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'İnsan' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

Öğrencilerden yandaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (2. Etkinlik).

Öğrencilere "Küçük Çalgıcılar" adlı metnin ilk ve son tümcesi ile görsellerini yansıya sunalım. İncelemelerini, görsele ve metnin başlığına göz atmalarını isteyelim. "Sunuda neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (3. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Dinleme

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Sesli okuma yapalım.

Öğrencilere aşağıdaki soruları sorarak dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olalım:

• "Küçük Çalgıcılar" adlı metni niçin dinleyeceksiniz?

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

<div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 2px 10px; display: inline-block;">gürültü</div> A	<div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 2px 10px; display: inline-block;">çocuk</div> B
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 2px 10px; display: inline-block;">insan</div> C	<div style="border: 1px solid black; border-radius: 10px; padding: 2px 10px; display: inline-block;">oyun</div> Ç

_____ : Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin tümü.

_____ : Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence.

_____ : Küçük yaştaki oğlan ya da kız.

_____ : İki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan, usu ve düşünme yeteneği olan en gelişmiş canlı.

Bilgi Köşemiz

İstanbul'da 20 Eylül 1948'de doğan Sulhi Dölek, Deniz Harp Okulunu ve daha sonra Michigan Üniversitesi'ni bitirdi. İlk öykülerinden biri 1969'da yayımlanan Sulhi Dölek, aynı yıl "Dünya Dönmüyor Artık" adlı tek perdelik bir oyunla Yusuf Ziya Ortaç Armağanı'nı kazandı.

Sonraki yıllarda öykü ve romanlar yazdı. Dönem dönem gazeteler ile haftalık dergilerde ve sanat-edebiyat dergilerinde mizahi yazılar yazan Sulhi Dölek, çocuklar için de çok sayıda ürün verdi.

Sulhi Dölek, 1979 yılında "Yeşil Bayır" adlı romanıyla Kültür Bakanlığı Çocuk Romanları Yarışması'nda birinci oldu.

"Korugan", "Geç Başlayan Yargılama", "Vidalar", "Kiracı", "Teslim Ol Küçük", "Truva Katını", "Aynalar", "Kırpi", "Habis'in Serüvenleri" adlı kitapları olan Sulhi Dölek'in, bunlardan başka "Üçüncü Kattaki At", "Yeşil Bayır", "Arkadaşım Dede", "Kestane Şekeri", "Her Şeyi Bilen Çocuk", "Küçük Çalgıcılar", "Kahkaha Tarlası" ve "Hayvanlar Alfabetesi" adlı çocuk kitapları, "Kuşkuçu" adlı bir tiyatro oyunu, çok sayıda radyo ve televizyon oyunu da bulunuyor.

Ambrose Bierce'in "Fantastic Fables" adlı kitabını "Karanlığın Kahkahası" adıyla dilimize kazandıran Sulhi Dölek'in, "Kiracı" adlı romanı 1987 yılında sinemaya uyarlandı.

Sulhi Dölek, "Süper Baba", "Külyutmaz", "İkinci Bahar", "Unutma Beni" ve "Yabancı Damat" gibi televizyon dizilerinin senaryosunu yazdı.

Sulhi Dölek

Okuma

• "Küçük Çalgıcılar" adlı metni okuma amacınız nedir?

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için yukarıdaki sorusunu yöneltelim.

Örnek sesli okuma yapalım. Sesli okuma yaptıralım. Öğrencilerin belirlenen amaç, yöntem ve tekniğe göre okumalarını sağlayalım. Metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını isteyelim.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metindeki kişilere ilişkin görüşlerini ve konunun ne olduğunu "öykü çizelgesi"ne yazmalarını sağlayalım (4.Etkinlik).

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

KÜTAP KÖŞESİ

Sulhi Dölek'in kitaplarını okuyabilirsiniz.

Bir Karikatürümüz Var

Nezih DANYAL-<http://www.nd-karikaturakfi.org.tr/hoca/hoca.htm>, 10.02.2009, 15:00

3. ETKİNLİK

Metnin içeriğini kestirelim.

Kestirimim

.....

.....

.....

Ne oldu?

.....

.....

.....

Kestirimimi beğendim / beğenmedim. Çünkü:.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

ÖYKÜ ÇİZELGESİ

Ana karakter:

Yardımcı karakterler:

Olay:

Öykünün Adı:

Yer:

Zaman:

5. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak tahmin edelim. Tahmin edemediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı tümceleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden, metne ilişkin resim ve simgelerden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım (5.Etkinlik) .

Öğrencilere öyküyü anlayabilmek, duygu ve düşünceleri kavrayabilmek için sözcüklerin anlamlarını bilmeliyiz, diyelim.

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

6. ETKİNLİK

1. Soru: Çocukların kurdukları orkestrada kullanılan çalgılar nelerdir?

1. yanıt:

2. Soru: Öyküdeki kişiler kimlerdir?

2. yanıt:

3. Soru: Okuduğumuz öyküde geçen hayvanlar nelerdir?

3. yanıt:

4. Soru: Selim'in büyümek istemesinin nedeni nedir?

4. yanıt:

5. Soru: Selim otomobilleri neden sevmemektedir?

5. yanıt:

6. Soru: Size göre, çocuklar ile büyükler arasındaki ilişkiler nasıl iyileştirilebilir?

6. yanıt:

Sorular ve Yanıtlar

Yandaki soruları öğrencilere soralım (6.Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanıtları düzeltelim.

Öğrencilerden öyküdeki olayları öncelik sonralık sırasına göre dizmelerini isteyelim (7.Etkinlik).

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (8.Etkinlik).

Öğrencilere "Küçük Çalgıcılar" öyküsünde anlatılmak istenenin "ne?" olduğunu soralım. Sonra da ilgili yere yazmalarını sağlayalım (9.Etkinlik).

7. ETKİNLİK

Metinde geçen olayları düşünerek boşlukları dolduralım.

➤ Öyküdeki çocukların oyun alanları yoktur.

➤ İlk önce.....

➤ Sonra.....

➤ Daha sonra.....

➤ Sonunda.....

8. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Ben olsaydım bu metne.....

başlığı koyardım.

9. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu öyküde anlatılmak istenen aşağıya yazalım.

Bu öyküden.....

.....sonucunu çıkardım.

14. ETKİNLİK

Aşağıda verilen karikatürde anlatılanlara ilişkin düşüncelerimizi belirtelim.

<http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/ne/kurabiye/kurabiye.htm>, 10.02.2009, 15:00

Görsel Sunu

Öğrencilerden öykünün en ilginç bölümünün resmini çizmelerini, çizdikleri resimde anlatmak istediklerini arkadaşlarına sunmalarını isteyelim (15.Etkinlik).

Öğrencilerin çizdikleri resimleri izlek bitimine değin sınıf panosunda sergileyelim.

Drama

Öğrencilere Zehra Teyze, Selim, Oya, Canan, Çetin ve Duygu rolleri vererek öyküyü oyunlaştırmalarını isteyelim. Bu etkinlik için öğrencilere birkaç dakika hazırlık süresi verelim.

15. ETKİNLİK

Resim Yapalım

Dinlediğimiz öyküyü zihnimizde canlandıralım. Resmini yapalım.

3. Sözcüğünü Kullanma

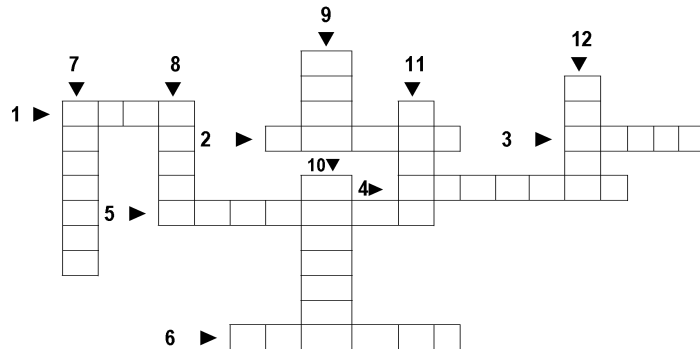
Öğrencilerin çengel bulmacada anlamı verilen sözcükleri doğru bir biçimde boşluklara yerleştirmelerine özen gösterelim (16. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

17. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

KAVGA
OYUN
ŞENLİK
GÖSTERİ
GÜRÜLTÜ
GENÇ
ROBOT
PAPAĞAN
ÇOCUK
BEBEK
KARGAŞA
İNSAN

SOLDAN SAĞA

1. Yaşı ilerlememiş olan kişi.
2. İki eli olan, iki ayak üzerinde dolaşan, sözle anlaşılan, usu ve düşünme yeteneği gelişmiş canlı.
3. Beslenme ya da bakım yönlerinden anne ve babasına bağlı olan çocuk.
4. Aralarında uyum bulunmayan düzensiz sesler.
5. Karışıklık, düzensizlik.
6. İlgi çekmek için, etkinliği bir topluluk önünde sergileme.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

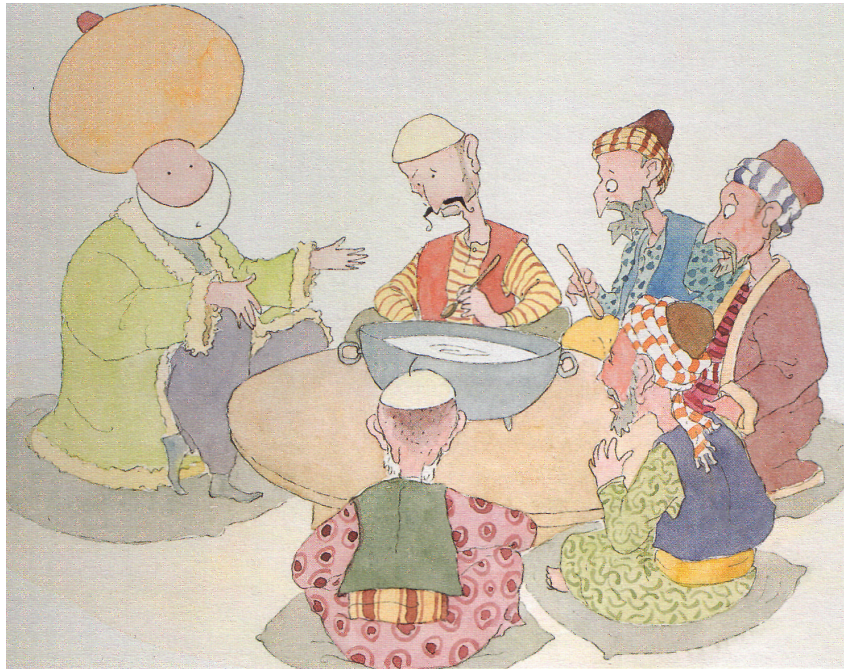
7. Belli günlerde yapılan, coşku veren eğlendirici gösteriler.
8. Küçük yaştaki oğlan ya da kız.
9. Vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence.
10. Konuşmaya alıştırılabilen kuş.
11. Davranış ya da sözlerle ortaya çıkan çekişme ya da dövüş.
12. Kendisine çeşitli işler yaptırılabilen otomatik aygıt.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme- Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) ölçeklerinden yararlanarak değerlendirelim.

TAVŞAN SUYU

Resim: Dağıstan ÇETİNKAYA

Bir yabancı, konuk olur Hoca'ya
 Ama nezaket bu ya,
 Tutar bir de tavşan hediye eder;
 - "Çoban armağanı, çam sakızı," der.
 Hoca bir güzel pişirir tavşanı.
 Akşam olur, gelir yemek zamanı;
 Orta yere bakır sini kurulur;
 Hep birden etrafına oturulur.
 Hoca hem yemek yer, hem sohbet eder;
 Ertesi gün konuk kalkar gider.
 Bir gün içinde de pek anlaşılır.
 Arkasından başka bir konuk gelir;
 - "Tavşan getirenin komşusuyum," der;
 Hoca bu adama da buyur eder.
 Tavşanın suyuna bir çorba yapar;
 Adam çorbayı yer, ağzını kapar.
 O konuk da gider, gelir başkası:
 Tavşan getirenin bir akrabası.
 Gittikçe sıklaşır bu misafirler.
 Fakat Hoca'nın canına tak eder.

"Tavşansa tavşan, der, anladık ama;
 Bu kadar da yük olunmaz adama."
 Komşular gidip gidip gelmededir.
 Bir sefer tam beş kişi birden gelir.
 Hoca bu konukları da karşılar;
 Adamlar
 Şöyle derler Hoca'ya:
 - "Hani tavşanı getiren vardı ya;
 Komşusunun komşusuyuz biz onun."
 Hoca: - "Ya! der, hoş geldiniz, buyurun!"
 Akşam olur, sofrası kurulur yine;
 Bir tas konur sofranın üzerine:
 Kuyu suyuyla dolu bir koca tas.
 Konuklar bu işten bir şey anlamaz.
 İçlerinden biri tasa eğilir;
 Sorar: - "Hocam, bu nedir?"
 Hoca hemen doğrulur:
 -"Bu, der, tavşanın suyunun suyudur."

Orhan Veli Kanık
 Nasrettin Hoca Hikâyeleri

DEĞERLERİMİZ

Metnin Adı	: Tavşanın Suyu – Orhan Veli KANIK
Metnin Türü	: Şiir
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Orhan Veli. (2003). Nasrettin Hoca Hikâyeleri; Sever, Sedat ve Diğerleri. (2006). İlköğretimde Çocuk Edebiyatı; Neydim, Necdet. (2003). Çocuk Edebiyatı; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Kavcar, C. F. Oğuzkan ve Ö. Aksoy (2003). Yazılı ve Sözlü Anlatım; Kıran ve A. Kıran (2007). Yazınsal Okuma Süreçleri; Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

HAZIRLIK

Nasrettin Hoca fıkraları ile ilgili yazılan kitapları okuyalım. Öğrencilerden Nasrettin Hoca fıkralarını araştırıp sınıfa getirmelerini sağlayalım. Öğrencilerden ders işleniş sürecinde kullanılacak araç gereçleri hazırlamalarını isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Sınıfa getirilen fıkraları okuyarak öğrencilere ne düşündüklerini soralım. Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek için aşağıdaki sorular sorulabilir:

- En çok nelere gülersiniz?
- Hoşunuza giden fıkralar var mı?

Anlatılan fıkralardan en çok beğenilenleri sınıf panosuna asalım.

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle

Çerçeveleme

- konuk • komşu
- armağan • akşam

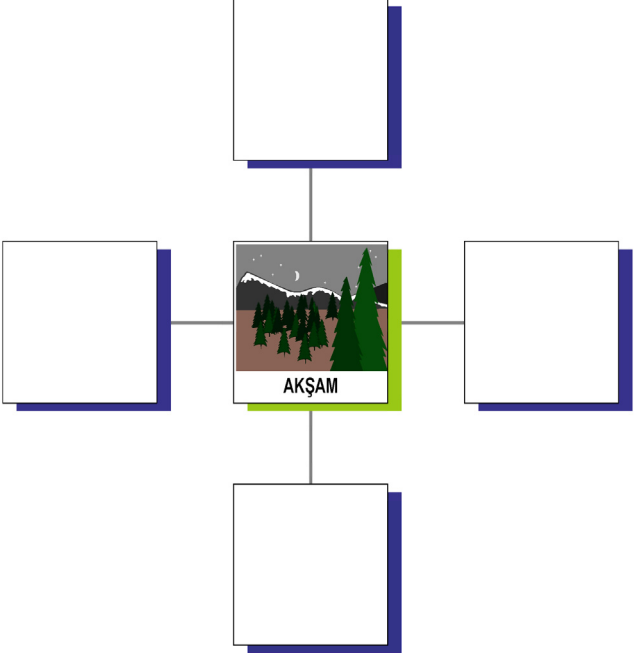
Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihinlerinde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilere "konuk", "komşu", "armağan" ve "akşam" kavramlarıyla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunalım. kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

1. ETKİNLİK

'Akşam' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'Komşu' ve 'konuk' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'Armağan' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (2. Etkinlik).

Öğrencilere metnin başlığını, ilk tümcelerini, görsellerini, son tümcelerini sunalım. "Sunuda neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (3. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Dinleme

Öğrencilere derste okunacak metin, Orhan Veli Kanık ve Nasrettin Hoca'dan sözedelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Sesli okuma yapalım.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

akşam A	armağan B
komşu C	konuk Ç

_____ : Gündüzün son ve geçen ilk saatleri.

_____ : Konuları yakın olan kimselerin birbirine göre aldıkları ad.

_____ : Bir yere veya birinin evine kısa bir süre kalmak için gelen kimse.

_____ : Birini sevindirmek, mutlu etmek için verilen şey.

3. ETKİNLİK

İçeriği Kestirelim

Metnin içeriğini kestirelim.

Kestirimim

.....

.....

.....

.....

Metni dinledikten sonra kestirimimizi denetleyelim.

Ne oldu?

.....

.....

.....

.....

Kestirimimi beğendim / beğenmedim. Çünkü:

.....

.....

.....

BİLGİ KÖŞESİ

NASREDDİN HOCA

Nasreddin Hoca, 1208 ve 1284 yılları arasında yaşamıştır. Nasreddin Hoca'nın değeri, **gülmece**lerdeki anlam, yergi ve alay öğelerinin inceliğiyle ölçülür. **Gülmece**lerin ve **fıkralarda** geçen sözcüklerin Anadolu halkının yaşama biçimini, güldürü öğesini, alay ve eğlenme türünü, övgü ve yergi becerisini dile getirmiştir. Gülmeceyi oluşturan öğelerin odağı **sevgi, yergi, övgü, alaya alma**. Güllünç duruma düşürme, kendi kendiyi **çelişkiye sürükleme**, çok ince ve iğneli bir **söyleyişle yumuşaklığı** yeğlemedir. Nasreddin Hoca, halkın duygularını yansıtan, bir gülmece odağı olarak ortaya çıkarılır.

Nasreddin Hoca gülmecelerinde halkın duygularını yansıtan başka bir özellik de **eşeğin** yeridir. **Hoca eşeğinden ayrı düşünülemez, onun taşıtı, bineği olan eşek** gerçekte bir **yerghi ve alay öğesidir**. Anadolu insanının yarattığı gülmece ürünlerinde atın yeri yoktur denilebilir. **Eşek, acıya, sıkıntıya katlanışın en yaygın simgesidir**. Gülmeceye güldürücü öğe ile yerici öğe yan yana getirilir. Bunun örneği de kendisinden eşeği isteyen köylüye, "**eşek evde yok**" deyince ahırda onun anımsaması duyan köylünün "**işte eşek ahırda**" diye diretmesi karşısında, Hoca'nın "**eşeğin sözüne mi inanacağını benimkine mi**" demesidir.

Öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruları yöneltelim:

• "Tavşanın Suyu" adlı metni niçin dinleyeceksiniz?

• "Tavşanın Suyu" adlı şiiri dinlemek size neler kazandıracak?

Öğrencilerin metni dinlerken vurgu, tonlama ve sesletime özen göstermelerini isteyelim.

Öğrencilerden, metin okunurken özenle dinlemelerini isteyelim. Metni belirlenen amaç ve yöntemeye uygun okuyalım.

ŞAİRİMİZİ TANIYALIM

ORHAN VELİ KANIK

13 Nisan 1914'te İstanbul'da doğdu. Galatasaray Lisesi'nde başladığı eğitimini, Ankara'da tamamladı. 1933'te Ankara Gazi Lisesi'nden mezun oldu. Bir süre İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'ne devam etti. Bitirmeden ayrıldı. 1936'da Ankara'da PTT Genel Müdürlüğü'nde çalıştı. 1945'te Millî Eğitim Bakanlığı Tercüme(Çeviri) Bürosu'na girdi. 1947'de bu görevden ayrılıp yaşamını yazarlık ve çevirmenlikle kazanmaya başladı. Gazetelerde eleştiriler, yazılar yazdı. 1 Ocak 1949'da yayınlamaya başladığı "Yaprak" dergisini 15 Haziran 1950'ye değin 28 sayı çıkardı. 14 Kasım 1950'de yine İstanbul'da yaşamını yitirdi.

AĞACIM

Mahalleimizde
Senden başka ağaç olsaydı
Seni bu kadar sevmezdim.
Fakat eğer sen
Bizimle beraber
Kaydırac oynamasını bilseydin
Seni daha çok severdim.

Güzel ağacıml!
Sen kurduğun zaman
Biz de inşaallah
Başka mahalleye taşınmış oluruz.

Orhan Veli KANIK

Okuma

Öğrencilerin, metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını söyleyelim.

Okurken anlamını bilmedikleri sözcükleri belirlemelerini isteyelim.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metnin adını, yer ve zamanı yazmalarını, metinle ilgili resim yapmalarını sağlayalım (4. Etkinlik).

Öğrencilerin okuma amaçlarını belirlemeleri için aşağıdaki soruları yöneltelim:

• "Tavşanın Suyu" adlı metni okuma amacınız nedir?

• "Tavşanın Suyu" adlı metni okumanın size neler kazandıracığını düşünüyorsunuz?

Sesli okuma yaptıralım. Öğrencilerin, belirlenen amaç, yöntem ve tekniğe göre okumalarını sağlayalım. Metni sessiz okumalarını isteyelim. Sessiz okuma ilkelerine uymalarını belirtelim. Metni dinledikten ve okuduktan sonra yazdıklarını incelemelerini sağlayalım. Öğrencilerden kestirimlerini beğenip beğenmediklerini nedenleriyle yazmalarını isteyelim.

4. ETKİNLİK

Metnin adı:

.....

.....

Yer:

.....

.....

.....

Zaman:

.....

.....

.....

Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerden, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı cümleleri yeniden okuyarak, anlamlarını cümlenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (5. Etkinlik).

Metni anlayabilmek, duygu ve düşünceleri kavrayabilmek için sözcüklerin anlamlarını bilmeliyiz, diyelim.

Görsel Okuma

Öğrencilerden, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını söylemelerini isteyelim. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

Sorular ve Yanıtlar

Aşağıdaki soruları öğrencilere soralım (6. Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanıtları düzeltelim.

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (7. Etkinlik).

Şair, şiir aracılığıyla okurlarına iletiler sunar, diyelim. Metnin anadüşüncesini bulmalarını sağlayalım (8. Etkinlik).

5. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak kestirelim. Kestiremediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

6. ETKİNLİK

1. soru: İlk gelen konuğun Nasrettin Hoca'ya getirdiği armağan nedir?
1. yanıt:
.....
.....

2. soru: Nasrettin Hoca, ilk konuğa ne sunar?
2. yanıt:
.....
.....

3. soru: Nasrettin Hoca, ilk konuğun komşusuna ne sunar?
3. yanıt:
.....
.....

4. soru: Nasrettin Hoca, en son gelen konuklara ne sunar?
4. yanıt:
.....
.....

5. soru: Nasrettin Hoca'nın soruna bulduğu çözüm nedir?
5. yanıt:
.....
.....

3. Sözcük Varlığını Geliştirme

Öğrencilere önadlar konusunda bilgi verelim. Önadların hangi varlığı nitelediğini çizerek belirtmelerini isteyelim. (9. Etkinlik).

7. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Ben olsaydım bu metne.....
başlığını koyardım.

8. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu metindeki anadüşünce aşağıya yazalım.

Bu metindeki anadüşünce:.....

9. ETKİNLİK

<http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/hoca/hoca.htm>, 10.02.2009, 14:11

NASRETTİN HOCA'NIN HİNDİSİ

Güneşli, güzel, pırıl pırıl bir gün. Nasrettin Hoca, pazar yerinde dolaşiyor. Satıcılar, alıcılar...

Her taraf tıklım tıklım. Tezgâhlarda **çeşit çeşit** sebzeler, **yeşil yeşil** salatalar, enikler. Hoca yürüyor. Kuşların satıldığı yere geçiyor. Bir köşede **küçük** bir çocuk güvercin satıyor. Onun yanında **incecik, uzunca** boyulu bir çocuk, etrafındakilere başka bir kuşu gösteriyor. **Yaşlı** bir adam **on** altın verip bu kuşu alıyor. Hoca buna çok şaşırıyor. Hemene eve koşup kümeşteki hindiyi aldığı gibi pazar yerine getiriyor, başlıyor bağırmaya:

- Hindiye gel, hindiye gel!.. Ne hindi, ne hindi!..
- Hoca bağırınca, etrafına **büyük** bir kalabalık toplanıyor. Kalabalıktan biri:
 - Kaça satıyorsun hoca?
 - **Yirmi** altına?
 - Şaşırдын mı sen hoca? Hiç **yirmi** altına hindi olur mu?
 - Niye olmasın? Az önce bunun onda biri kadar bir kuş **on** altına satıldı, görmediniz mi?
 - İyi ama Hoca, o bir papağan. İnsan gibi konuşur. Ya, senin hindin ne yapar?
- Bu** soru üzerine hoca, kucağında tuttuğu hindiye baktı baktı:
 - O da insan gibi düşünür, dedi.

Yukarıdaki metinde **günün, sebzelerin, meyvelerin, domateslerin, salataların, eniklerin** ve **satıcı çocukların** nasıl olduklarını bildiren sözcükler var. Bunları bulalım ve altlarını çizelim.

9. ETKİNLİK

Aşağıdaki **tümcelerde altları çizili sözcüklere** bakalım. **Önerine geldikleri adları hangi yönlerden belirttiklerini boşluklara yazalım.**

1. **Büyük** bir evde oturuyoruz.
2. Başında **kırmızı** bir şapka vardı.
3. **Şu** evde kiracı olarak oturduk.
4. Çocuk **on dört** yaşındaydı.
5. **Hangi** kitabı istiyorsun?

Emin ÖZDEMİR
Eğlenceli Dilbilgisi
[Düzenlenmiştir]

Aşağıdaki **tümcelerde koyu yazılan sözcükler, hangi varlığın özelliğini bildiriyor? Bildirilen özellikleri çizelgede belirtelim.**

	işaret	durum	renk	sayı	ölçü
Minik yavru ağlayarak annesini arıyordu.					
Yeni okulumuz çok güzeldi.					
Kırık camlara basmayın.					
Beyaz eteğimi gördün mü?					
Okulların açılmasına dört gün kaldı.					
Trenin hareket etmesine yirmi dakika kaldı.					
Yaramaz çocuk evin her tarafını karıştırdı.					
Şu bisikleti istiyorum.					
O evi size gösterebilirim.					

Koyu yazılan sözcükler, varlıkların hangi yönden tanımamıza yardımcı oluyor?

Önadlar, varlıkların durumlarını, renklerini, sayılarını, ölçülerini gösteren ya da soran sözcüklerdir.

11. ETKİNLİK

Aşağıda verilen karikatürde anlatılanlara ilişkin düşüncelerimizi yazalım.

<http://www.nd-karikaturvakfi.org.tr/hoca/hoca.htm>, 10.02.2009, 14:11

Bence, bu karikatürde.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Yazma

• Etkinlikte verilen karikatürü açıklamalarını, karikatürdeki iletiyi arkadaşlarına sunmalarını isteyelim (11. Etkinlik).

3. Sözcülüğünü Kullanma

Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (12. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

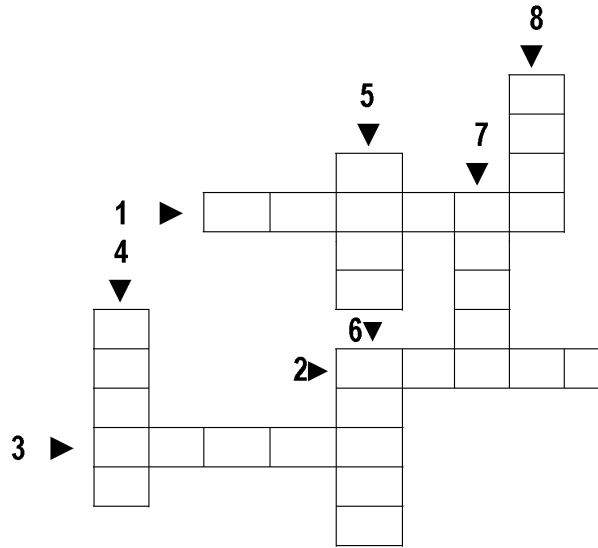
1. Öğrencilerin çalışma yapraklarındaki etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme- Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim. 2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) formlarından yararlanarak değerlendirelim.

12. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

AKŞAM
GECE
ÖDÜL
KONUK
SABAH
YAKIN
(AKRABA)
KOMŞU
HEDİYE
(ARMAĞAN)

SOLDAN SAĞA

1. Birini sevindirmek, mutlu etmek için verilen şey.
2. Bir yere ya da birinin evine belirli bir süre kalmak için gelen kimse.
3. Gündüzün son ve gecenin ilk saatleri.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

4. Gündüzün, günün başlangıcı.
5. Bir başarı karşılığında verilen armağan.
6. Konutları yakın olan kimseler.
7. Kan ya da evlilik yoluyla birbirine bağlı olan kimseler.
8. Güneş battıktan, gün ağarmaya başlayıncaya dek geçen süre.

YENİ BAYRAMLAR

-Bayramlarda eskiden

Mendil alırdı

Ok atardı

Deveye ata binerdi çocuklar

Yok şimdi bunların biri bile

Peki ne yapsın bayramlarda çocuklar?

-Ne mi yapacak

Büyüsün bayramlarda çocuklar.

Çizen: Mustafa DELİOĞLU

Fazıl Hüsnü DAĞLARCA

[Dağlarca Çocuklarda:7]

DEĞERLERİMİZ

Metnin Adı	: Yeni Bayramlar – Fazıl Hüsnü DAĞLARCA
Metnin Türü	: Şiir
Süre	: 8 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, anlatım, soru-yanıt, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Dağlarca, F.H. (2008). Cin ile Cincik; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006), Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; Açıkgöz, K. Ü. (2002) Etkin Öğrenme; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000). Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; TDK. (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği. (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

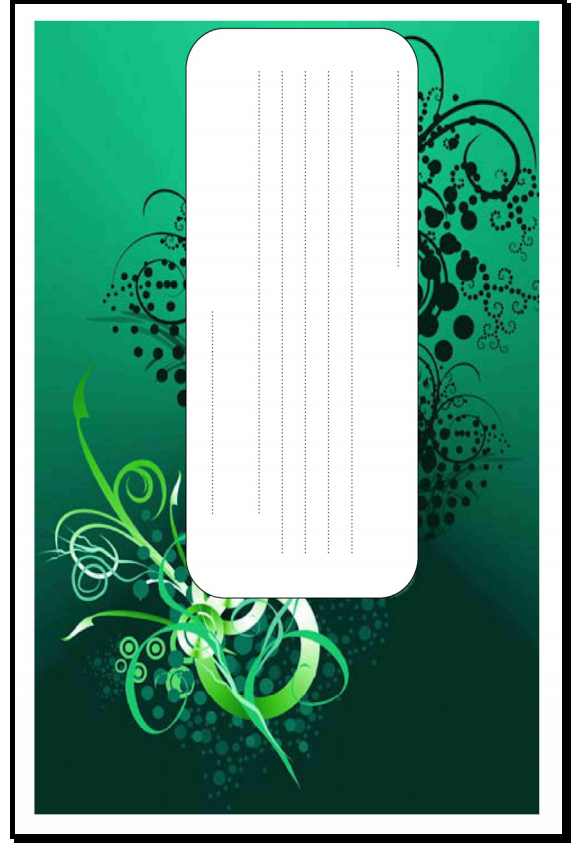
HAZIRLIK

Bayram kartı örnekleri getirelim ya da hazırlayalım. Öğrencilerden ders işleniş sürecinde kullanılacak kitap, defter, kalem ve bayram kartı vb. gibi araç gereçleri sınıfa getirmelerini isteyelim.

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrencilerin ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım. Öğrencilere düşüncelerini ve duygularını anlattıralım.

- "Evimizde ve çevremizde bayramlar için ne tür hazırlıklar yapılır?"
- "Bayram günlerinde neler hissedersiniz?"

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

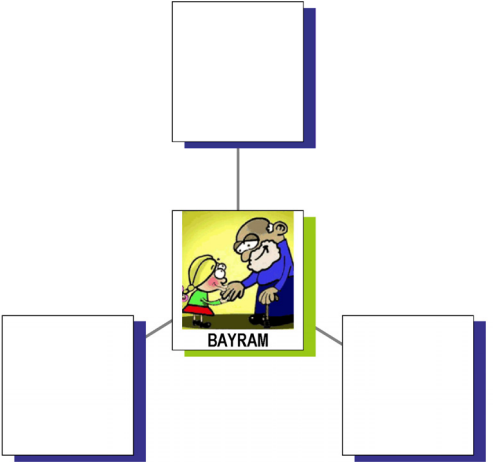
• bayram • çocuk • at

Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihinlerinde ilk yapıyı oluşturalım. Öğrencilere "bayram", "at" ve "çocuk" kavramlarıyla ilgili örnekler, ek örnekler, ilişkisiz örnekler sunalım. kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Belirtilen kavramlarla ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

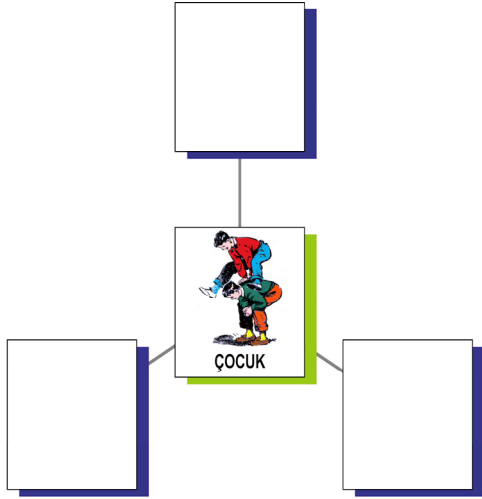
1. ETKİNLİK

'Bayram' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

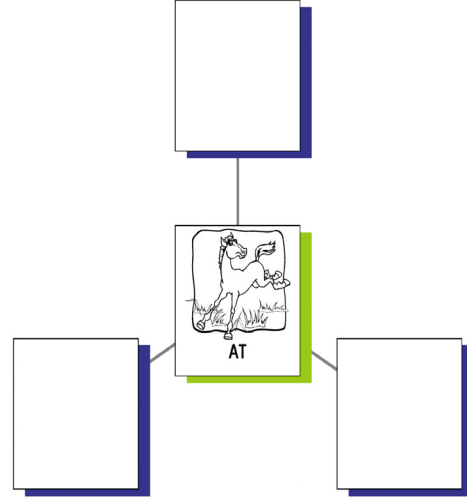
1. ETKİNLİK

'Çocuk' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'At' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

• bayram • çocuk • at

Öğrencilerden yandaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini isteyelim (2. Etkinlik).

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

bayram A çocuk B

at C

_____ : Küçük yaşta ki oğlan ya da kız.

_____ : Ulusça coşkuyla kutlanan önemli gün ya da günler.

_____ : Binme, yük çekme ya da taşıma gibi hizmetlerde kullanılan evcil, yeleli hayvan, beygir.

Öğrencilerden sözcükleri eksiltilmiş metni incelemelerini, görseline ve başlığına göz atmalarını isteyelim. "Metinde neler ilginizi çekti?" sorusuyla düşüncelerini, kestirimlerini yazdıralım (3. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Öğrencilere derste okunacak metnin ve şairini adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım.

Dinleme

Öğrencilere derste okunacak metni dağıtalım. Sesli okuma yapalım.

3. ETKİNLİK

Metnin içeriğini kestirelim.

Kestirimim

.....

.....

.....

Ne oldu?

.....

.....

.....

Kestirimimi beğendim/beğenmedim. Çünkü:

.....

.....

.....

Bilgi Köşemiz

Fazıl Hüsni DAĞLARCA

1914'te İstanbul'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tamamladı. Kuleli Askeri Lisesini ve Harp Okulunu bitirdi. Orduda hizmeti 15 yılı doldurunca askerlikten ayrıldı. Çeşitli memuriyetlerde bulunduktan sonra 1959'da emekliye ayrıldı. İstanbul'da Kitap Kütapevini kurdu. 1960-64 arasında Türkiye adında bir dergi çıkardı. Edebiyata olan ilgisi çok genç yaşlarda başladı; henüz 13 yaşındayken Yeni Adana gazetesinin öğrenciler arasında açtığı öykü yarışmasında birinci oldu. İlk şiiri 1933'te İstanbul dergisinde çıktı. Edebiyat dünyasında adını duyurması 1934'te, Harp Okulu öğrencisiyken Varlık'ta yayımladığı şiirlerle oldu. Şiirlerini Yücel, Türk Dili, Yedigöze, Çağrı, Ataç, Yön... gibi dergilerde yayımladı. 1960'lardan sonraki şiirlerinde güncel yurt ve dünya sorunları karşısındaki tepkilerini yansıtan şiirler yazdı. Cumhuriyet'i izleyen yıllarda özlenmiş olan destan şiirini yarattı. Şiirlerinde çoğu en çok barındıran Türk ozanıdır. Yirmiden fazla çocuk kitabı vardır. Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatının en verimli şairlerinden biri olan Dağlarca'nın bir özelliği de bütün yaşamını sadece şiire adanmış olmasıdır. Şiirleri pek çok dile çevrildi, birçok ödül kazandı.

Balina ile Mandalina
Fazıl Hüsni Dağlarca

Başpamak
Fazıl Hüsni Dağlarca

Okulumuz 2'deki Kanatlarda
Fazıl Hüsni Dağlarca

Okulumuz 1'deki
Fazıl Hüsni Dağlarca

KİTAPLARI

Balina ile Mandalina
Başpamak
Dört Kanatlı Kuş
Genç
Gösterme Parmağı
Okulumuz 1'deki
Okulumuz 2'deki - Kanatlarda
Okulumuz 3'teki
Orta Parmağ
Serge Parmak
Yaramaz Sözcükler
Yazıları Seven Ayı
Yüzük Parmağı

Öğrencilerin dinleme amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak için aşağıdaki soruları yöneltelim:

• "Yeni Bayramlar" adlı şiiri niçin dinleyeceksiniz?

• "Yeni Bayramlar" adlı şiiri dinlemek size neler kazandıracak?

Öğrencilerin metni dinlerken vurgu, tonlama ve sesletime özen göstermelerini isteyelim.

Öğrencilerden, metin okunurken özenle dinlemelerini isteyelim. Metni belirlenen amaç ve yönetime uygun okuyalım.

Metnin okunmasından sonra öğrencilerden dinledikleri metnin adını, yer ve zamanı yazmalarını, şiirle ilgili resim yapmalarını sağlayalım (4. Etkinlik).

Anlamı Bilinmeyen Sözcüklerle Çalışma

Öğrencilerden, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı yerleri yeniden okuyarak, anlamlarını tümcenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (5. Etkinlik).

Şiiri anlayabilmek, duygu ve düşünceleri kavrayabilmek için sözcüklerin anlamlarını bilmeliyiz, diyelim.

Görsel Okuma

Öğrencilere, okuma sonrası metinde yer alan resimlerin hangi bölümleri anlattığını soralım. Okuma sonrasında metinde yer alan görsellerle metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız nasıl görseller seçerdiniz? Neden?" sorusunu yönelterek tartışmalarını sağlayalım.

Sorular ve Yanıtlar

Aşağıdaki soruları öğrencilere soralım (6. Etkinlik). Yanıtlara dönüt verelim. Yanlışları düzeltelim.

Öğrencilere metnin başlığı ile metin arasındaki ilişkiyi sorgulatalım. "Siz olsaydınız bu metne nasıl bir başlık seçerdiniz?" sorusunu yöneltelim (7. Etkinlik).

6. ETKİNLİK

SORULAR VE YANITLAR

1. soru: Eski bayramlarda çocuklar neler yapmış?
1. yanıt:
.....
.....

2. soru: Şimdiki bayramlarda çocuklar neler yapıyor?
2. yanıt:
.....
.....

3. soru: Bayram günlerinin nasıl olmasını istersiniz?
3. yanıt:
.....
.....

4. soru: Şiirde konuşan kişinin,
"Peki ne yapсын bayramlarda çocuklar?
-Ne mi yapacak
Büyüsün bayramlarda çocuklar." demesinin nedeni ne olabilir?
4. yanıt:
.....
.....

5. soru: Şiirde konuşan kişiye uygun yüz hangisidir? Boyayarak belirleyelim.
5. yanıt:

0

0

0

7. ETKİNLİK

Başlık Bulalım

Ben olsaydım bu şiire.....
başlığını koyardım.

8. ETKİNLİK

Arkadaşlar, bu şiirdeki anaduyguyu aşağıya yazalım.

Bu şiirdeki anaduygu:.....
.....
.....
.....

Görsel Sunu

Etkinlikte verilen karikatürü açıklamalarını, karikatürdeki iletiyi yazmalarını isteyelim (13. Etkinlik). Öğrencilerin yazdıklarını izlek bitimine kadar sınıf panosunda sergileyelim.

3. Sözvarlığını Kullanma

Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (14. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

E. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerin etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme-Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

2. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) formlarından yararlanarak değerlendirelim.

3. Öğrencilerin yaptıkları araştırmaları öğrenci ürün dosyasına ekleyelim. Öğrenci etkinliklerini "Ürün Dosyasını Değerlendirme Çizelgesi"nden (7.5.) yararlanarak değerlendirelim.

14. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

ANMA
AT
BAYRAM
BEBEK
ÇOCUK
EŞEK
GENÇ
TÖREN

8
▼

SOLDAN SAĞA

1. Küçük yaştaki oğlan ya da kız.
2. Uzun kulaklı binek ve hizmet hayvanı.
3. Ulusça coşkuyla kutlanan önemli günler.
4. Hızlı koşan, yeşil binek ve taşıma hayvanı.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Bir olayın anlamı, kişinin önemiyle ilgili etkinlik.
6. Çocukluk çağını aşmış, yaşı ilerlememiş kişi.
7. Beslenme, bakım yönlerinden büyüklerine bağımlı çocuk.
8. Ölmüş bir insanı anımsamak için yapılan tören.

ÇITIPITI HANIM

Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde develer top oynarken eski hamam içinde. Derken efendim küçük bir köyceğiz varmış. Bu köyde Hece ile Peçe adında bir karı koca yaşarmış. Ne paraları varmış, ne pulları. Hece, elinde sopası, omuzunda azık torbası, köyün sığırını güdermiş. Karısı Peçe de onun bunun ekmeğini açıp pişirmiş.

Hiç çocukları olmamış bunların. Çok yakarmışlar, çok göz yaşı dökmüşler Tanrıya. Gelip geçmiş çağları, yaşlanmışlar. Ama ümitlerini hiç kesmemişler. Yazgılarına küsmemişler.

Bir gün Peçe:

"Hece" demiş.

"Buyur Peçe" diye karşılık vermiş kocası.

"Haberin olsun, yarın gün doğmadan yola düşüp padişaha gidiyoruz." "Padişaha mı gideceğiz? Nasıl gideceğiz? Biz yol bilmeyiz, iz bilmeyiz." Peçe kocasını dinlememiş bile, eve girmiş. Saç üstünde yağlı gözlemeler yapmış. Çantalarına doldurmuş. Sabahleyin daha güneş doğmadan düşmüşler yola. Birkaç adım uzaklaşınca Peçe durmuş:

"Hece" demiş.

"Buyur Peçe" demiş kocası.

"Alt tarafı dört gözleme götürüyoruz koca padişaha. Çok az değil mi? Elin günün içinde utançlı düşeriz sonra. Görgüsüz köylüler padişaha getire getire dört gözleme getirmişler derlerse." "Haklısın Peçe. Ama biz yoksuluz. Başka ne götürebiliriz ki?" "Hani benim dokuduğum bir kilim var. Onu da alalım." Kilimi almışlar, düşmüşler yola. Beş on adım ya atmışlar ya atmamışlar. Peçe durmuş: "Hece" demiş.

"Buyur Peçe" demiş kocası.

"Bu kilim de az görünüyor gözüme. Hani benim kuzu yününden ördüğüm iki çift çorap var ya, onları da alalım. Belki padişahın ayağına giyecek çorabı yoktur. "Çorapları da almışlar, düşmüşler yola, bakınmadan sağa sola, az gitmişler, uz gitmişler. Dere tepe düz gitmişler. Kurumuş bir ağacın tepesinde hiç durmadan gak gak diye bağıran bir karga görmüşler. Peçe:

"Hece" demiş.

"Buyur Peçe" demiş kocası.

"Şu zavallı kargaya baksana! Çok aç olmalı. Hiç durmadan gaklayıp duruyor. Gel, gözlemeleri bu zavallıya verelim. Kilimle çoraplar padişaha yeter." Hece sesini çıkarmamış. Peçe de gözlemeleri ağacın dibine koymuş. Aç karga yıldırım gibi atılmış üstüne. Yiyip bitirmiş.

Kargayı kendi halinde bırakıp gene düşmüşler yola. Az gide uz gide, yokuş gide düz gide, yol kıyısında arka ayaklarının üstünde çömelmiş bir köpek görmüşler. Köpek yel estikçe titreyip duruyor. Peçe köpeğe bakmış. "Hece" demiş.

"Buyur Peçe" "Şu zavallı köpeğe bak! Bunun hali böyle ne olacak? Yel estikçe titriyor. Gel kilimi köpeğin üstüne örtelim. " Kilimi de köpeğin üstüne örtmüşler, gene düzölmüşler yola. Az gitmişler, çok gitmişler, orasını bilen yok. Bir tarla kıyısında bir tilkiye rastlamışlar. Koşup gidemiyor... Sanki ayakları ağırlı gibi üstüne basamıyor... Peçe:

"Hece"

"Buyur Peçe"

"Şu zavallı tilkiyi görüyor musun? Ayakları yalınayak... böyle giderse mümkünü yok yaşamaz. Ben ne diyorum biliyor musun? Gel, nakışlı çorapları da bu tilkiye giydirelim. "

Günün birinde, hem de sabahın köründe dayanmışlar padişah kapısına. Çıkılmışlar padişah karşısına en sonunda. Hece:

"Padişahım!... Padişahım!... Sen koskoca bir padişahsın!... Bizler de Hece ile Peçe'yiz! Yalvardık yakardık Tanrı'ya , ama bugüne kadar bir çocuk sahibi olamadık. Şimdi geldik kapına ki, senden bir çocuk istiyoruz."

Kızmamış padişah, kovmamış onları:

"Ne iyi etmişsiniz de gelmişsiniz" demiş. "En doğru işi yapmışsınız. Gönlünüz kararmasın hiç. Kapımdan eli boş dönecek değilsiniz."

Bu sözler üzerine Hece ile Peçe sevinçten uçmuşlar. Padişah kaş göz etmiş adamlarına hamurdan yapılmış bir bebek getirmişler. Al yanaklı, kiraz dudaklı, sırma saçlı, bir bebek... Hece ile Peçe, koymuşlar çantalarına bebeği, akıl bile edememişler hoşçakal demeyi. Düşmüşler yola,

bakınmadan sağa sola, öyle bir yürümüşler, öyle bir yürümüşler ki arkalarından atlı bile yetişemezmiş.

Gele gele bir çeşme başına gelmişler.
Burada biraz dinlenelim, iki yudum su içelim demişler.

Biraz dinlendikten, iki yudum su içip serinledikten sonra sırma saçlı bebeği çıkarmışlar çantadan. Bir Peçe basmış bağına, bir Hece. Bir Hece öpüp koklamış, bir Peçe... Neden sonra:

"Hece" demiş Peçe.

"Buyur Peçe" demiş kocası da.

"Bebeğimiz ne zaman yürümeye, konuşmaya başlar acaba?" "Ne zaman olacak canım, bütün bebekler gibi önce emeklemeye başlar. Sonra ayağa kalkar. Sonra da çıtıptı konuşur."

"Sahi gül bebeğimizin adını da sormadık." "Adını sormak mı geldi aklımıza?" "Adsız duracak değil ya bebeğimiz? Adını biz koyalım." "Bilmem ki ne koysak? Aklıma hiçbir ad gelmiyor."

"Baksana, bebeğimiz çok çıtı pıtı. Gel bunun adını Çıtıptı Hanım koyalım." Çıtıptı Hanım adı o kadar hoşlarına gitmiş ki bebeği havaya atıp düşerken tutmaya başlamışlar. Derken yere düşürüvermezler mi Çıtıptı Hanım'ı... Yerde bin parça... Artık çığlığın ağdın bini bir para. Ağlamışlar sızlamışlar, ama bakmışlar bunun bir yararı yok.

Çaresiz düşmüşler yola. Gele gele çorap giydirdikleri tilkiye rastlamışlar. Hece ile Peçe yeniden koyulmuşlar ağıda:

Ah tilki, vah tilki,
Başımıza neler geldi?
Çıtıptı Hanım yere düştü,
Bin parça oldu zavallı.

Tilki de katılmış onların ağdına, bir süre sonra düşmüşler yola. Gide gide kilime sardıkları köpeğin yanına varmışlar. Gene bir ağıt:

Ah köpek, vah köpek,
Bilir misin neler oldu,
Başımıza neler geldi?
Çıtıptı Hanım yere düştü,
Bin parça oldu zavallı.

Köpek de katılmış bu ağıda. Bir süre sonra düşmüşler yola. Gide gide kuru ağaç dalında bıraktıkları kargaya gelmişler. Hece ile Peçe, karga ile köpek:

Ah karga, vah karga,
Bilir misin neler oldu?
Başımıza neler geldi?
Çıtıptı Hanım yere düştü,
Bin parça oldu zavallı.

Karga da katılmış ağıda. Bir süre ağlayıp inledikten sonra hepsi birlikte düşmüşler yola.

Bakınmadan sağa sola evlerine ulaşmışlar. Hece ile Peçe, bir çocuk sahibi olamamışlar; ama kendilerine candan bağlı karga, köpek ve tilki sayesinde hiç yalnız kalmamışlar. Hiç sıkılmamışlar. Onlar ermiş muratlarına. Gökten üç elma düştü. Üçü de anasını babasını üzmeyen çocukların başına.

DEĞERLERİMİZ

Metnin Adı	: Çıtıptı Hanım - Hasan Lâtif SARIYÜCE
Metnin Türü	: Masal
Süre	: 4 ders saati
Yöntem ve Teknikler	: Gözlem ve inceleme, beyin fırtınası, tartışma, rol oynama, soru-yanıt, anlatım, drama, grup çalışması, not alma.
Araç ve Gereçler	: Saryüce, H.L. (1991). Çıtıptı Hanım; Sever, S. Z. Kaya ve C. Aslan (2006), Etkinliklerle Türkçe Öğretimi; İpşiroğlu, N. ve Z. İpşiroğlu. (2000) Yaratıcı Okuma I, II; Dilidüzgün, S. (2003). İletişim Odaklı Türkçe Derslerinde Çocuk Kitapları; Boratav, P.N. (1969). Az Gittik Uz Gittik. Dil Derneği (2005). Türkçe Sözlük; Dil Derneği (2008). Yazım Kılavuzu.
Beceriler	: İletişim, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, kişisel ve sosyal değerlere önem verme, problem çözme, yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, karar verme, araştırma.

ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİ

A. İLGİ ÇEKME VE GÜDÜLEME

Öğrencilere, "Tilki ile Yılan" (Boratav, 1969:58) adlı masalı okuyalım. Dinlemelerini sağlayalım. Öğrencilerin ön bilgilerini devindirmek için aşağıdaki soruları soralım. Öğrencilere düşüncelerini ve duygularını yazılı ve sözlü olarak anlattıralım .

- "Dinlediğiniz öykü sizde neleri çağrıştırdı?"
- "Öyküyü dinlerken neler düşündünüz?"

B. ARAŞTIRMA

Sözcüklerle Çerçeveleme

- ağaç • çocuk

Öğrencilere yukarıdaki kavramların tanımını ve özelliklerini sunalım. Öğrencilerin zihninde ilk yapıyı oluşturalım. Sonra kavramın örneklerini ve örnek olmayanlarını söyleyelim. Öğrencilerden örnekler bulup söylemelerini isteyelim.

Öğrencilerin "ağaç" ve "çocuk" kavramları hakkında genellemelere varmalarını sağlayalım. Kavramlar ile ilgili ağlar oluşturmalarını isteyelim (1. Etkinlik).

Öğrencilerden yukarıdaki kavramlarla tanımlarını eşleştirmelerini sağlayalım (2. Etkinlik).

C. METNİ İNCELEME

Dinleme ve Okuma

Öğrencilere derste okunacak metnin ve yazarın adından söz edelim. Yazar ve yapıtlarına ilişkin görsel gereçleri panolara asalım. Öğrencilere metni sesli okuyalım.

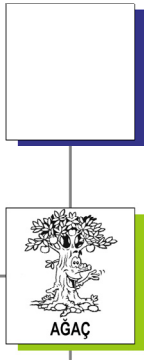
Anlamı Bilinmeyen Sözcükler

Öğrencilerin, anlamını bilmedikleri sözcüklerle çalışırken, sözcüklerin kullanıldığı cümleleri yeniden okuyarak, anlamlarını cümlenin gelişinden yararlanarak kestirmelerini, kestiremedikleri sözcüklerin anlamlarını arkadaşları ile tartışarak bulmalarını sağlayalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetlemelerini isteyelim (3. Etkinlik).

1. ETKİNLİK

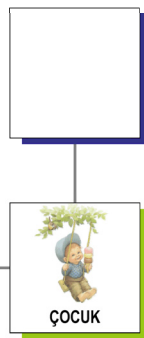
'Ağaç' sözcüğünün anımsattıklarını boşluklar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'Çocuk' sözcüğünün anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözcükleri tümcelerdeki boşluklara yazarak eşleştirelim.

ağaç
A

çocuk
B

kuş
C

_____ : Gövdesi odun ya da kereste olmaya elverişli olan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

_____ : Vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvanlar.

_____ : Küçük yaştaki oğlan veya kız.

Bilgi Köşemiz

Hasan Latif SARIYÜCE

Öğretmenlik ve yöneticilik yaptı. Öğretmenlik yaparken öğrencilerinin katkılarıyla köylerden masallar, derledi. Derlediği masalları Anadolu Masalları adıyla yayımladı.
Yazar şiir, öykü, roman, masal, fabl gibi çocuk edebiyatının bütün dallarında çok sayıda yapıt yayımladı.

YAPITLARI

BEYAZ KANATLI KUŞ

Hasan Latif SARIYÜCE
Kısa Hikayeler
Çocuklara Şiirler

3. ETKİNLİK

SÖZVARLIĞIMIZ

Okurken anlamını bilmediğimiz üç sözcüğü belirleyelim. Sözcüklerin anlamlarını kendisinden önce ya da sonra gelen sözcüğe, sözcüğün içinde geçtiği tümceye, metne ve görsellere bakarak tahmin edelim. Bilmediğimiz sözcüklerin anlamlarını arkadaşlarımızla tartışarak bulalım. Sözcüklerin anlamlarını sözlükten denetleyelim.

1. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

2. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

3. sözcük :.....

Bana göre anlamı:	Sözlük anlamı:

Sorular ve Yanıtlar

Öğrencilere metinle ilgili sorular soralım (4. Etkinlik).

Sözvarlığını Geliştirme

Öğrencilerimize karşıt (zıt) anlamlı sözcüklere ilişkin bilgi sunalım. Karşıt anlamlı sözcükleri eşleştirmelerini isteyelim (5. Etkinlik).

4. ETKİNLİK

1. soru: Masal kişileri kimlerdir?

1. yanıt:

2. soru: Hece ile Peçe'nin padişaha gidiş nedeni nedir?

2. yanıt:

3. soru: Hece ile Peçe'nin padişaha götürmek istedikleri armağanlar nelerdir?

3. yanıt:

4. soru: Padişahın Hece ile Peçe'nin sorununa bulduğu çözüm nedir?

4. yanıt:

5. soru: Hece ile Peçe'nin yaşamlarının sonuna değin neyle dostluk ediyor?

5. yanıt:

5. ETKİNLİK

ZENGİN OL

Çalışıp kazan, kalma aç.
Hiç kimsese olma muhtaç.
Ak alınla temiz elle,
Kazanmayı ölü belle.

Kendi aklın, kendi bilgin
Seni eder bir gün zengin.
Sen kurtul ki fakirlikten,
Zengin olsun yoksul vatan.

Hasan Âli YÜCEL
Sizin İçin
[Kısaltılmıştır]

KARŞIT ANLAMLIL SÖZCÜKLER

Aşağıdaki dizeleri okuyalım. Koyu yazılan sözcüklerin anlamlarına dikkat edelim.

- > Seni eder bir gün **zengin**.
- > Seni eder bir gün **fakir**.

Kullandığımız bazı sözcüklerin karşıt anlamları vardır. Örneğin yukarıdaki cümlelerde geçen zengin-fakir sözcükleri birbirinin karşıt anlamlıdır.

Anlam bakımından birbirine karşıt (zıt) olan sözcükler **karşıt anlamlı sözcüklerdir**.

Aşağıdaki karşıt (zıt) anlamlı sözcükleri örnekteki gibi eşleştirelim.

1	acı	arka
2	alt	beyaz
3	aşağı	boş
4	az	çirkin
5	dolu	çok
6	gece	geldi
7	gitti	geri
8	güzel	gündüz
9	ileri	ince
10	iyi	kısa
11	kalın	kiri
12	ön	kötü
13	sıcak	soğuk
14	siyah	1 tatlı
15	temiz	üst
16	uzun	yukarı

1	büyük	almak
2	eski	bayat
3	yaşlı	çıkılmak
4	inmek	dar
5	taze	dışarı
6	iyilik	doğru
7	oturmamak	genç
8	zayıf	kalkmak
9	iniş	kapalı
10	eğri	kötülük
11	bol	küçük
12	içeri	onarmak
13	açık	8 şişman
14	vermek	yeni
15	var	yok
16	bozmak	yokuş

D. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

1. Öğrencilerden bulmacayı çözmelerini isteyelim (8. Etkinlik). Öğrencilere "Bulmaca" adlı şarkıyı dinletelim.

2. Öğrencilerin etkinliklerini ve diğer sınıf içi çalışmalarını "Öğrenme- Öğretme Sürecini Gözlem Ölçeği"ne (7.2.) ve "Beceri Alanları Gözlem Ölçeği"ne (7.1.) göre değerlendirelim.

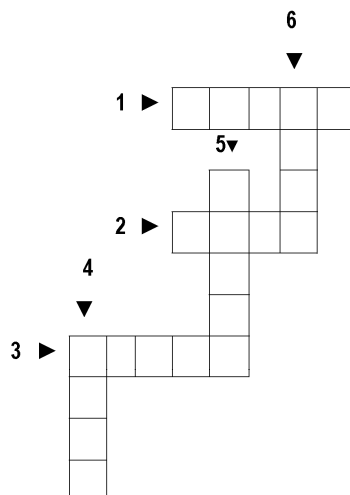
3. Öğrencilerin bireysel ve grup çalışmalarını "Kendini Değerlendirme" (7.3.) ve "Grup Çalışmalarını Değerlendirme" (7.4.) çizelgelerinden yararlanarak değerlendirelim.

8. ETKİNLİK

ÇENGEL BULMACA

AĞAÇ
FIDAN
ÇALI
ÇOCUK
GENÇ
BEBEK

SOLDAN SAĞA

1. Ağaç ve ağaççıkların yeni yetişi.
2. Yaşı ilerlememiş olan kişi.
3. Küçük yaştaki oğlan ya da kız.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

4. Ağaçtan küçük, dalları çok çatallı ve sapları odunsu bitki.
5. Beslenme ya da bakım yönlerinden anne ve babasına bağlı olan çocuk.
6. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

EK.7. Değerlendirme izelgeleri*

- EK.7.1. Beceri Alanları Gözlem izelgesi
- EK.7.2. ğrenme-ğretme Sürecini Gözlem Ölçeği
- EK.7.3. Kendini Değerlendirme Ölçeği
- EK.7.4. Grup alışmalarını Değerlendirme Ölçeği
- EK.7.5. Ürün Dosyası Değerlendirme izelgesi

*Yıldız, H.M. ve A. Özdemir. (2007); Ardanuç, K. ve Diğerleri (2007)'nden yararlanılmıştır.

EK.7.1.OKUMA ALANI GÖZLEM ÇİZELGESİ

KAZANIMLAR	Evet : 3	Kısmen : 2	Hayır : 1	Öğrencinin Adı ve Soyadı													Evet	Kısmen	Hayır
					TOPLAM														
1. İşitilebilir ses tonuyla, vurgu, tonlama, telâffuz ve noktalama işaretlerine dikkat ederek akıcı okur.																			
2. Kurallarına uygun sessiz okur.																			
3. Metinde verilen ipuçlarından hareketle, karşılaştığı yeni kelimelerin anlamlarını tahmin eder.																			
4. Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili sorulara cevaplandırır.																			
5. Metnin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri hakkında tahminlerde bulunur.																			
6. Okuduklarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.																			
7. Farklı düşünmeye yönlendiren, önem belirten, destekleyici ve özet bildiren ifadeleri dikkate alarak okur.																			
8. Okuduklarında karşılaştırmalar, çıkarımlar yapar, sebep-sonuç ilişkileri kurar.																			
9. Okuduklarının ana fikrini, ana duygusunu, konusunu belirler.																			
10. Metinde ortaya konan sorunları belirler ve onlara farklı çözümler bulur.																			
11. Metindeki düşüncelerle kendi düşünceleri arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirler, anlamsal çelişkileri																			
12. Okuduğunu özetler.																			
13.Okuduklarında "hikâye unsurları" nı belirler.																			
14. Görsellerden yararlanarak içeriği tahmin eder ve okuduğunu anlamlandırır.																			
15. Okuduklarındaki dil, ifade ve bilgi yanlışlarını belirler, sorgulayıcı okur.																			
16. Kelimelerde anlam ilişkisi kurar.																			
17. Metnin türünü dikkate alarak,anlama tekniklerini kullanarak, not alarak okur.																			
18. Eğlenmek için fıkra, bilmece, tekerleme, masal vb. okur.																			
19. Paylaşarak okumaktan zevk alır.																			
20. Bilgi edinmek için gazete ve dergi okur.																			
TOPLAM	Evet																		
	Kısmen																		
	Hayır																		

EK.7.1. YAZMA ALANI GÖZLEM ÇİZELGESİ

KAZANIMLAR	Evet : 3	Kısmen : 2	Hayır : 1	Öğrencinin Adı ve Soyadı													Evvel	Kısmen	Hayır
					TOP LAM														
1. Yazma amacını belirleyip konu dışına çıkmadan yazar.																			
2. Anlamlı ve kuralı cümleler yazar.																			
3. Sayfa düzenine, temizliğine, imlâ kurallarına ve noktalama işaretlerine dikkat ederek yazar.																			
4. Kelimeleri işlevine uygun olarak yerinde ve anlamına uygun kullanır.																			
5. Olayları, oluş sırasına göre yazar.																			
6. Yazılarında ana fikre yer verir.																			
7. Yazılarında kendi yaşantısından örnekler vererek karşılaştırmalar yapar.																			
8. Yazılarında sebep-sonuç ilişkileri kurar.																			
9. Özet çıkarır.																			
10. İzlenim ve deneyimlerine dayanarak kendisine ilginç gelen karakter, olay, yer, an ile ilgili görüş ve																			
11. Bir etkinliğin, işin vb. aşamalarını anlatan yönergeler hazırlar.																			
12. Sorular yazar.																			
13. Bir fikre katılıp katılmadığını nedenleriyle açıklayan yazılar yazar.																			
14. Günlük, anı, davetiye, mektup, hikâye, kısa oyun, şiir yazar.																			
15. Açıklayıcı ve bilgilendirici yazılar yazar.																			
16. Yazılarında betimlemeler yapar.																			
17. İş birliği yaparak yazar.																			
18. Plânlı yazma yöntemine uygun yazar.																			
TOP LAM	Evvel																		
	Kısmen																		
	Hayır																		

EK 7.1. GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU ALANI GÖZLEM ÇİZELGESİ

KAZANIMLAR	Evet : 3	Kısmen : 2	Hayır : 1	Öğrencinin Adı ve Soyadı												Evlet	Kısmen	Hayır
					TOPLAM													
1. Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.																		
2. Grafik, tablo, resim ve fotoğrafları yorumlar.																		
3. Harita ve kroki okur.																		
4. Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, düşünceleri, reklâmlarda																		
5. Beden dilini yorumlar.																		
6. Doğadaki değişimleri, çevresindeki sosyal olayları fark eder ve yorumlar.																		
7. Bilgi, düşünce ve izlenimlerini resim, şekil ve sembol kullanarak görselleştirir.																		
8. Bilgileri tablo ve grafiklere dönüştürür.																		
9. Duygu, düşünce ve izlenimlerini drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunar.																		
10. Sunularında gerçek nesne ve modelleri kullanır.																		
11. Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.																		
TOPLAM	Evlet																	
	Kısmen																	
	Hayır																	

.....
Araştırmacı

.....
Sınıf Öğretmeni

EK .7.2. ÖĞRENME-ÖĞRETME SÜRECİNİ GÖZLEM ÖLÇEĞİ

Açıklama: Bu ölçek öğrenme-öğretme sürecinde öğrencilerin yapılan çalışmalara katılma durumlarını gözlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Adı, Soyadı:

Tarih:... /...../2009

GÖZLENECEK AŞAMALAR	EVET	KISMEN	HAYIR
A. HAZIRLIK			
Ön hazırlık çalışmalarına katılır.			
Zihinsel hazırlık çalışmalarına katılır.			
Anahtar sözcüklerle çalışmalarına katılır			
Metni tanıma ve kestirme çalışmalarına katılır.			
Amaç belirler.			
Tür, yöntem ve teknik belirler.			
B. ANLAMA			
Görsel okuma çalışmalarına katılır.			
Dinleme çalışmalarına katılır.			
Okuma çalışmalarına katılır.			
Anlamı bilinmeyen sözcüklerle çalışmalarına katılır.			
Metni inceleme çalışmalarına katılır.			
Sözvarlığını geliştirme çalışmalarına katılır.			
C. METİN ARACILIĞI İLE ÖĞRENME			
Günlük hayatla ilişkilendirme çalışmalarına katılır.			
Diğer derslerle ve ara disiplinlerle ilişkilendirme çalışmalarına katılır.			
Araştırma yapar.			
Ç. KENDİNİ DİLE GETİRME			
Zihinsel hazırlık çalışmalarına katılır.			
Konu ve amaç belirler			
Yöntem ve teknikleri belirler.			
Tür ve sunu şeklini belirler.			
Konuşma çalışmalarına katılır.			
Yazma çalışmalarına katılır.			
Görsel sunu çalışmalarına katılır.			
Sözvarlığını kullanır.			
D. ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME			
Süreç değerlendirme çalışmalarına katılır.			
Sonuç değerlendirme çalışmalarına katılır.			

EK.7.3. KENDİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ

Açıklama: Bu ölçek öğrencinin öğrenme alanlarında kendini değerlendirmeleri amacıyla hazırlanmıştır.

Öğrencinin Adı, Soyadı:..... Tarih:/...../ 2009

Sınıfı :.....

Öğrenci Numarası:.....

Öğrenme Alanları	KAZANIMLAR	D E R E C E L E R		
		EVET	KISMEN	HAYIR
D İ N L E M E	Dikkatli dinlerim.			
	Dinlediklerimle ilgili kendi yaşantımdan ve günlük yaşamdan örnekler veririm.			
	Dinlediklerimi zihnimde canlandırırım.			
	Dinlediklerimle ilgili sorular sorarım ve sorulara yanıt veririm.			
K O N U Ş M A	Dinleyicileri önemseydiğimi onlara duyumsatırım.			
	Beden dilini kullanırım.			
	Görgü kurallarına ve değerlere uygun konuşurum.			
	Duygu, düşünce ve düşlemlerimi sözlü olarak dile getiririm.			
O K U M A	Akıcı konuşurum.			
	Okuma amacımı belirlerim.			
	Açık, anlaşılır bir şekilde okurum.			
	Okuduğum metnin öykü çizelgesini oluştururum.			
	Okuduğum metnin anadüşüncesini belirlerim.			
	Okuduklarımda ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim sorularına yanıt ararım.			
	Başlıktan hareketle metnin içeriğini kestiririm.			
	Bilmediğim sözcüklerin anlamlarını araştırırım.			
Metnin türünü dikkate alarak okurum.				
Y A Z M A	Serbest okumalar yaparım.			
	Yazmak için hazırlık yaparım.			
	Bütün yazılarımı bitişik eğik yazı ile yazarım.			
	Olayları oluş sırasına göre yazarım.			
GÖRSEL OKUMA VE GÖRSEL SUNU	İzlenim ve deneyimlerime dayalı yazılar yazarım.			
	İş birliği yaparak yazılar yazarım.			
	Sunum için hazırlık yaparım.			
	Kitle iletişim araçlarıyla verilen bilgileri, haberleri ve düşünceleri sorgularım.			
	Duygu, düşünce ve izlenimlerimi drama, tiyatro, müzikli oyun, kukla vb. yollarla sunarım.			
TOPLAM	Duygu, düşünce ve bilgilerimi görselleştirmede renkleri kullanırım.			
	Reklamlarda verilen iletileri sorgularım.			

EK.7.4. GRUP ÇALIŞMALARINI DEĞERLENDİRME ÇİZELGESİ

Değerli öğretmen,

Aşağıdaki her bir ölçütü grubun hangi düzeyde yeterli olduğunu göz önüne alarak değerlendiriniz.

Grubun Adı:.....

Tarih:/..../2009

BECERİLER	DERECELER				
	Her zaman	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Grup üyeleri birbirleriyle yardımlaşır.					
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerini dinler.					
Grup üyelerinin her biri çalışmalarda sorumluluk alır.					
Grup üyeleri birbirlerinin düşüncelerine ve çabalarına saygı gösterir.					
Grup üyeleri birbirleriyle etkileşim içerisinde tartışır.					
Grup üyeleri ulaştıkları sonucu birbirlerine iletir.					
Grup üyeleri birbirlerine güvenir.					
Grup üyeleri birbirlerini yüreklendirir.					
Grup üyeleri birbirlerinin eşit biçimde söz almasına dikkat eder.					
Grup üyeleri birbirleriyle farklı ve karşıt görüşlere sahip olduklarında bunları paylaşmaya açıktırlar.					
Grup üyeleri çalıştıkları konu üzerinde ortak bir görüş/öneri geliştirirler.					
Grup üyeleri grup içinde yer almaktan hoşlanırlar.					

EK.7.5. ÖĞRENCİ ÜRÜN ÇİZELGESİ

Öğrencinin Adı, Soyadı:.....

Tarih:/...../2009

Sınıfı :.....

Öğrenci Numarası:.....

Başlık.....
..... Neden bu
çalışmayı sakladım?

Bu çalışmayı neden arkadaşlarımla paylaştım?

Öğrendiklerimle ilgili arkadaşlarıma;

..... gösterebilirim.

Eğer bu çalışmayı yeniden yapsaydım;

..... yapardım.

Çalışmamı yaparken beklemediğim nelerle karşılaştım?

Benim için bu çalışmanın anlamı:

EK.8. Ölçme Araçlarını Geliştirme ve Uygulama Onayı*

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
 06590 ANKARA

Sayı: B.30 2.ANK.0.F8.00.00-

ANKARA

..... / / 200...

İl Milli Eğitim Müdürlüğüne,
ANKARA

14.02.2008*

640

Enstitümüz Eğitim Programları Anabilim Dalı/ Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı/Güzel Sanatlar Eğitimi programı 04620201 numaralı doktora öğrencisi Zeynel Hayran “Yazısal Nitelikli Metinlerin Kavram Gelişimine Etkisi”, konulu tez çalışması için ekte sunulan ölçme araçlarının ön denemesini 2007-2008 eğitim-öğretim yılı 2. döneminde Ankara İli Merkez İlçelerinde Resmi İlköğretim Okulları 3. Sınıf öğrencileriyle yapmak, Öğretmen ve İlköğretim Müfettişleri ile görüşme ve test uygulaması yapmak istemektedir.

Adı geçen öğrencimize gereken kolaylığın gösterilmesi hususunda gereğinin yapılmasını saygılarımla arz ve rica ederim.

Prof.Dr. Ayşe ÇAKIR İLHAN
 Müdür

EKLER:

Ek 1- Araştırma Önerisi (32 Sayfa)

Ek 2- Türkçe Okuduğunu Anlama Testi (Öğrenci ve Uzman Fomları) (10 Sayfa)

Ek 3- Kavram Gelişimi Testi (Öğrenci ve Uzman Fomları) (24 Sayfa)

R.C. /14.02.2008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
06590 ANKARA

Sayı: B.30 2.ANK.0.F8.00.00-

ANKARA
20.11.2008* 4418/...../200...

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
ANKARA İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜNE

Enstitümüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı /Eğitim Programları ve Öğretim /Bilim Dalı/Güzel Sanatlar Eğitimi programı 04620201 numaralı doktora öğrencisi Zeynel Hayran doktora tez önerisi gereği olarak, ilköğretim 3. sınıf Türkçe derslerinde “yazınsal nitelikli metinlerin kavram gelişimine etkisi”ni deneysel bir araştırmayla incelemek istemektedir. 2008-2009 Eğitim-Öğretim yılı 2. yarıyılında, 16 Mart ile 08 Mayıs 2009 günleri arasında,

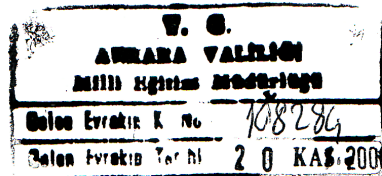
a. Ankara Millî Eğitim Müdürlüğü Çankaya İlçesi **Beytepe İlköğretim Okulunda 3-A ve 3-C** ile Çankaya İlçesi **Arjantin İlköğretim Okulu 3-C** sınıflarında **“Türkçe Okuduğunu Anlama Testi” “Kavram Gelişimi Testi”** ön test – son test olarak uygulanması,

b. Ekte Sunulan Türkçe dersi öğretim planlarının da **Beytepe İlköğretim Okulu 3-A** sınıfında belirtilen süre içinde uygulamak istemektedir.

Yukarıda adı geçen doktora öğrencimize gereken kolaylığın gösterilmesi hususunda gereğinin yapılmasını saygılarımla rica ederim.

Prof.Dr.Ayşe ÇAKIR İLHAN
Müdür

EKLER:

1. Danışman onayı
2. Doktora Tez Önerisi
3. “Değerlerimiz” ve “Hayal Gücü” temalarına ilişkin Öğretim Plan ve ekleri
4. Kavram Gelişimi Testi
5. Türkçe Okuduğunu Anlama Testi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

BÖLÜM : Strateji Geliştirme
SAYI : B B.08.4.MEM.4.06.00.04-312/117964.
KONU : Zeynel HAYRAN

15.12.2008

ANKARA ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

İLGİ : a) Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nün 20.11.2008 tarih ve 4418 sayılı yazısı.
b) 03.12.2008 tarih ve 116438 sayılı Valilik Onayı.

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Programları ve Öğretim/Bilim Dalı/ Güzel Sanatlar Eğitimi Programı doktora öğrencisi Zeynel HAYRAN'ın "Yazınsal Nitelikli Metinlerin Kavram Gelişimine Etkisi" konulu tez çalışmalarının, İlimiz Okullarında uygulama yapma isteği ilgi (b) Valilik Onayı ile uygun görülmüş olup,

Mühürlü çalışma örneği (15 sayfadan oluşan) ve uygulanacak okul listesi yazımız ekinde gönderilmiş olup, uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde iki örneğinin (CD/Disket) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Bölümüne gönderilmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

A.O. EĞT. BİLM. ENST.	
MÜDÜR	MÜD. YRD.
Sayın.	Sayın.
.....	Alkan.....
() Bilgi edinilmesi ()	()
() Bil. ve ger. ()	()
() Duyurulması ()	()
() Görüş, ()	()
() Dosya ()	()
.....
.....	23/12/2008
.....

EK: 1-Testler (15 sayfa)
2-Okul Listesi (1 sayfa)
3-Valilik Onayı (1 sayfa)

Gulcin UYSAL
Müdür a.
Milli Eğitim Müdür Yardımcısı

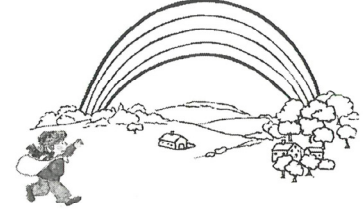
Coşkun
23.12.2008
ad

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Müdürlüğü - 4425
Sayı :
Tarih : 23 Aralık 2008

EK.9. ÖRNEK ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI

BİLMECELER

3. ETKİNLİK

BİLMECELERİM VAR!

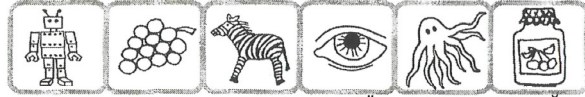
Aşağıda verilen bilmecelemin yanıtlarını karşılardaki kutucuğa yazalım.

YANITI

BİLMECE

Okşar eli yok
Söyler dili yok

RÜZGAR

Ömer Lütfü ŞADOĞLU

Sevdiği dağlar
Seveni bağlar
Beyazı güler
Karası ağlar

BULUT

Ömer Lütfü ŞADOĞLU

Temel atılır
Çatı çatılır
Çoluk çocuk
Orada yatılır

EV

Erol BÜYÜKMERİÇ

Bir mumsuz fener,
Gündüz yanar,
Gece söner.

ÇÜNE'S

Ömer Lütfü ŞADOĞLU

OLSAM

1. ETKİNLİK

BİLMECELERİM VAR

Aşağıdaki verilen bilmecelerin yanıtlarını karşılarındaki kutucuğa yazalım.

YANITI

BİLMECE

Altı sal saçak.

Üstü dal budak.

AĞAÇ

Gökyüzünde uçar

Sevdiği dağlar

Rüzgardan kaçır

Seveni bağlar

Ben gülerim

Beyazı güler

O ağlar

Karası ağlar

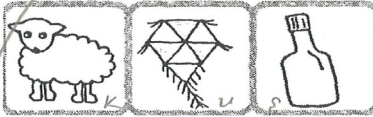
BULUT

Yoldan gelir yürümeden

Dala konar görünmeden

KUŞ

Taşları dize dize

Dağdan iner denize

IRMUK

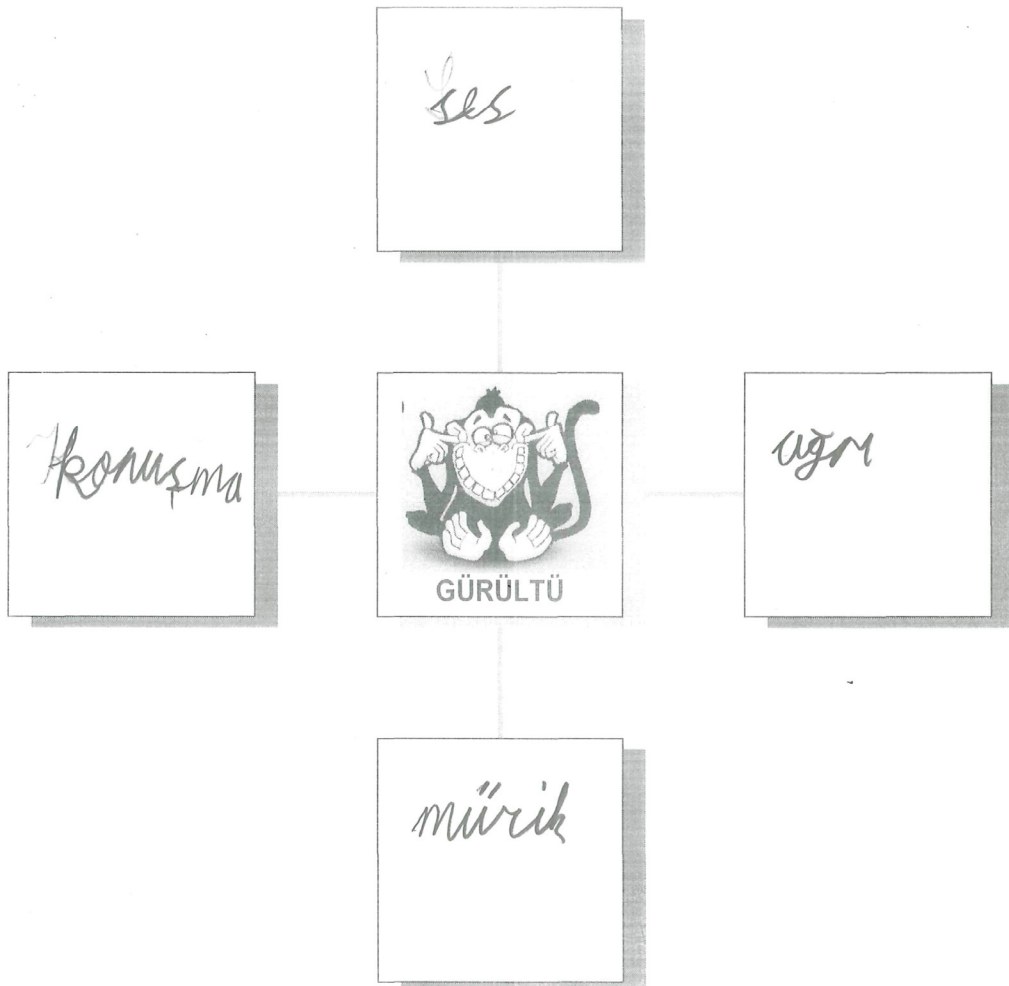

ÇAĞRIŞIM AĞLARI

1. ETKİNLİK

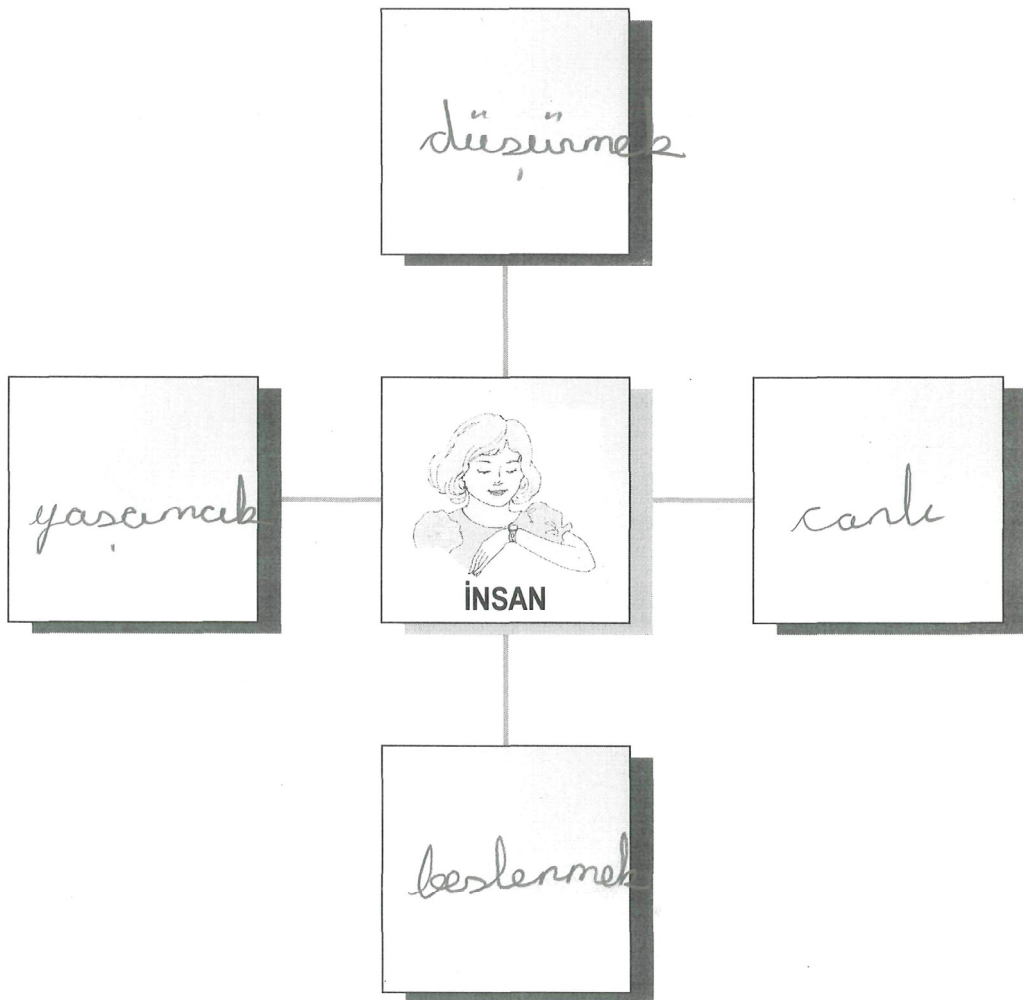
'Gürültü' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

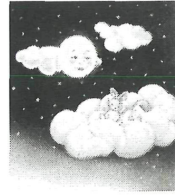

1. ETKİNLİK

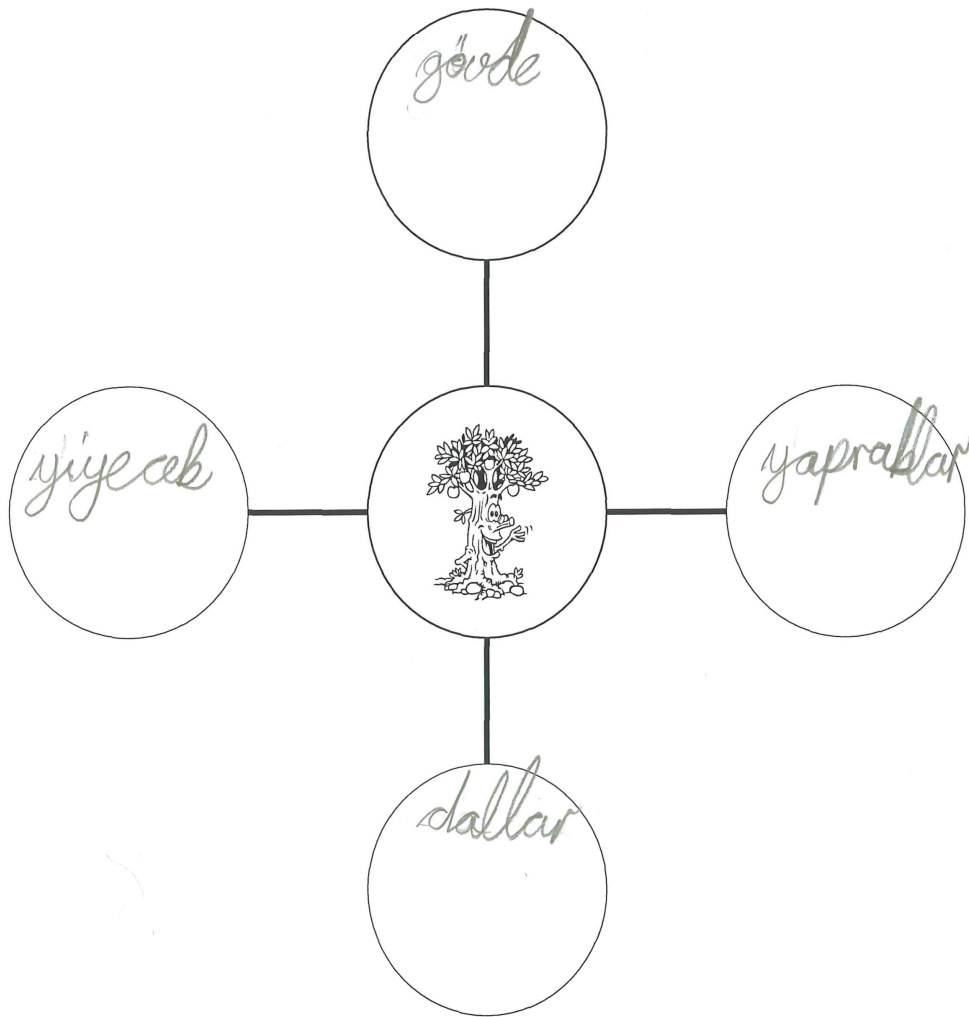
'İnsan' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

2. ETKİNLİK

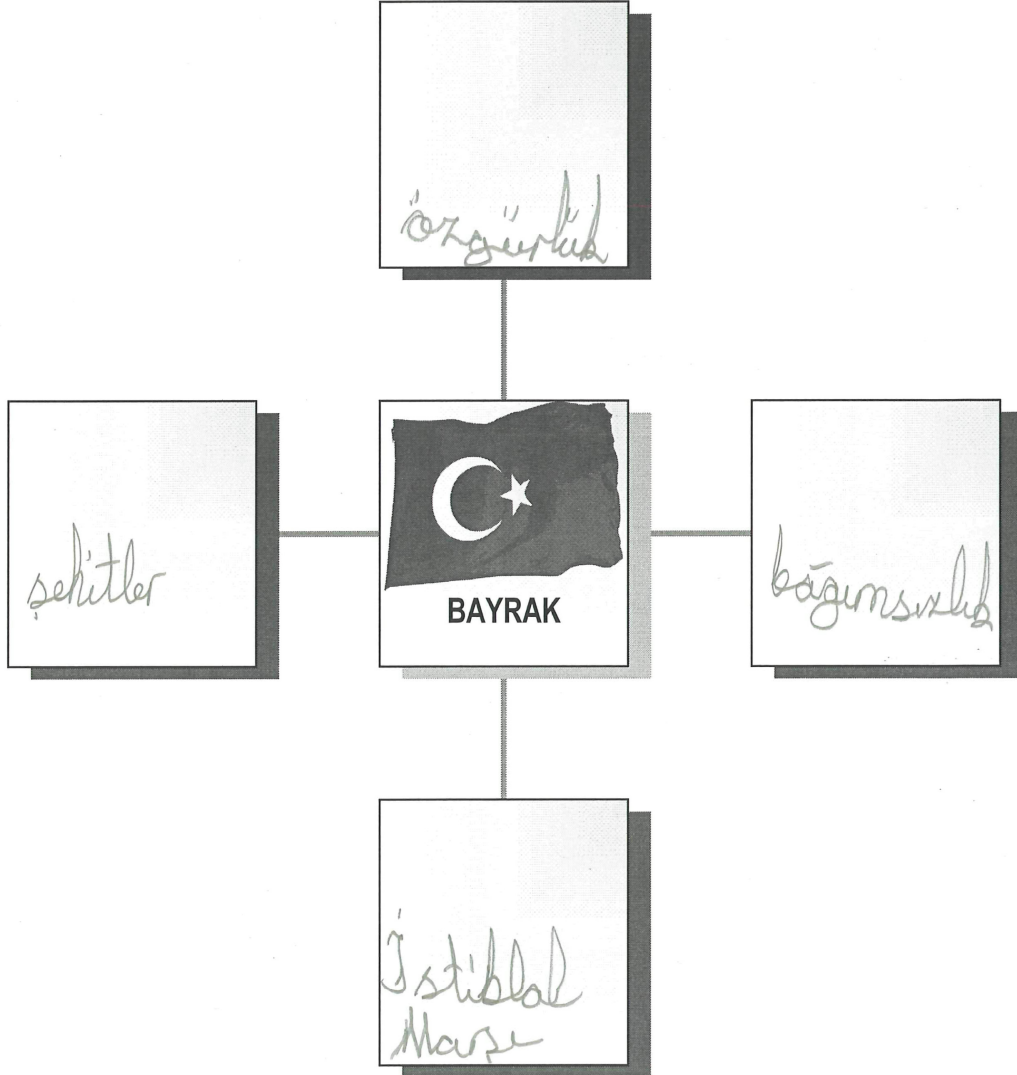
'Ağaç' sözcüğünün anımsattıklarını balonlar içine yazalım.

1. ETKİNLİK

'Bayrak' sözcüğünü anımsattıklarını kutucuklar içine yazalım.

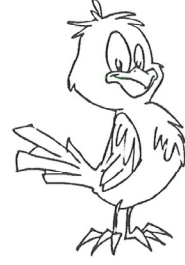
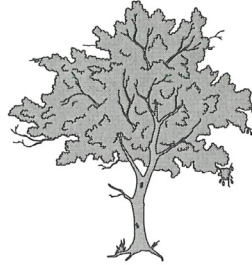

YAZMA

15. ETKİNLİK

"Bulut", "ağaç" ve "kuş" sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

Evim Güzel, Evim
 Bir bus varmış. Yirmi yıldır aynı ağaçta yaşıyormuş. Hep güneşle oturmuş. Kuş çitib güne yere de yaşamaktan sıkılmış. Yola koyulmuş. Başka bir yere gitmiş. Çayı sevmemiş. Çünkü orada hiçbir şeyi bulmuş. Hiç bir yer göremiyormuş. Başka ülkeleri gitmiş. Yine aynı. Hem de arkadaşlarını da özlemiş.

Evimin ona özel değerini anlamış. Evine gidince:

— Evim güzel evim, bir daha beni hiç bırakmayacağım, demiş.

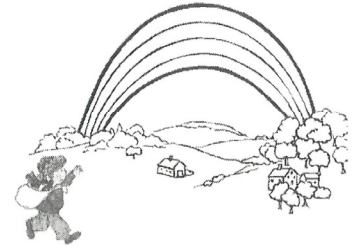
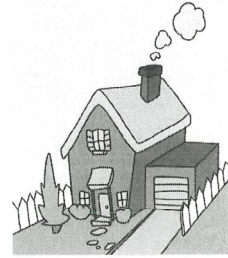
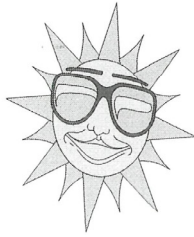
Bus fark etmemiş ama ayakkabılarına özel taşlar düşmüş. Çok nadir bulunan taşlar olmuş. Onları arkadaşlarına dağıtmış.

Arkadaşlarına:

— Sizi çok seviyorum, gittiğim için özür dilerim, demiş.

Bus evinde arkadaşlarıyla beraber mutlu bir yaşam yaşamışlar.

21. ETKİNLİK

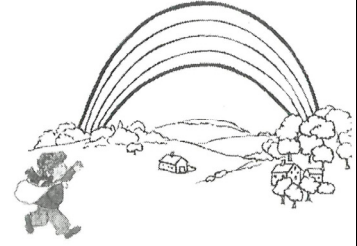
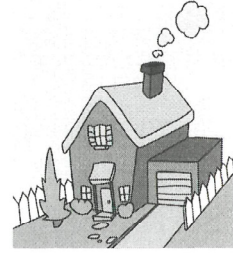
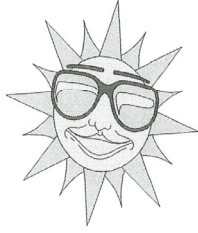
"Güneş, rüzgar ve ev" sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

Büyük Bir Macera

O gün güneş ağarmıştı. Çok güzel bir hava vardı. Çocuklar parkta ilkbahar mesajına çıkmıştı. Yatağınları kaldıran işlerini bitirdim. Bahçe ayın ayınmak istiyordum. Annemden izin aldım. İzin verdi. İzin verince hava çok güzel. Güneşin kolları güneşli değilmiş. Çok rüzgar vardı, neredeyse uşacaktım. Birden şimşek çaktı. Yağmur başladı. Ellerim dumanları havaya karıştı. Bulutlar bir hava almıştı. Rüzgardan ağaçların dalları yaprakları kopuyordu. Artık ayın ayınmak istiyordum. Eve gireceğim derken şimşek çaktı. Güle korktum ki yarımları fırlatacaktım. Eve korkuyla girdim, anneme sordum.

Şimdi biraz dinlenmek istiyordum. Az sonra annem beni çağırıyor. Gökkuşuğu çıkmıştı. Gökkuşuğu çok sevdim. Bir daha yağmur yağdığı anda korkmayacağım, demiş.

21. ETKİNLİK

"Güneş, rüzgar ve ev" sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

Ahmet'in Maceralı Gezileri

Ahmet okuldan sonra eve gelirken rüzgâr çok şiddetliydi.

Eve kendisi zarı attı. Annesi...

— Ahmet yemek hazırlar, dedi.

Ahmet rüzgâr nedir öğrenmek istiyordu.

Yemekten sonra arabasını açtı.

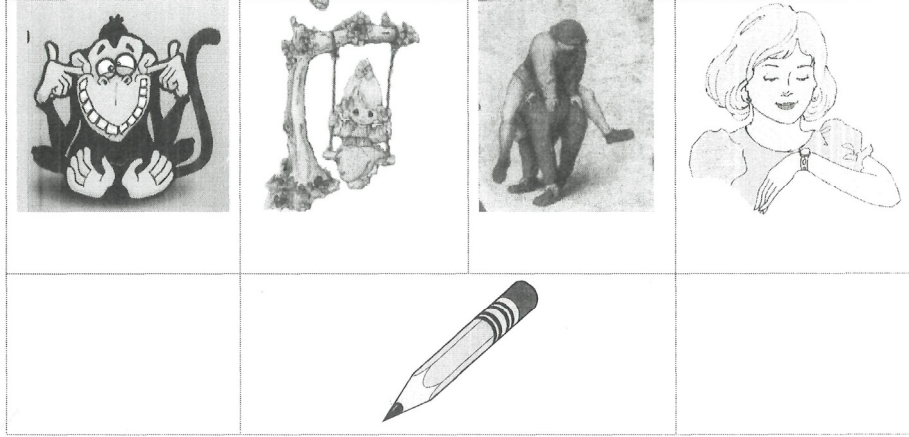
Rüzgâr bulmakta zorlandı, ama en sonunda buldu.

Rüzgâr sarımsak da yapraklar çok şiddetli uçuştu. Ama yaz mevsiminde de neredeyse rüzgâr olmaz. İlkbahar mevsiminde de rüzgâr az olur.

Bu bilgiler Ahmet'in ilgisini çekti. Hele resimler rüzgâr çok güzel olduğunu bildiriyordu. Ahmet bu refer tam tersi güneş'i aradı. Bunu henüz buldu. Güneş tam tersine çok sıcak bir cisimdir.

Güneş resimleri çok güzel görünüyordu. Ahmet'in ilgisini en çok güneş resimleri çekti.

12. ETKİNLİK

“Gürültü, çocuk, oyun, insan” sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

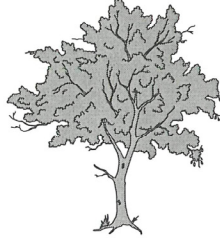
Oyun Diliği

Dünyadan çok uzak bir yerde oyun diyarı diye bir yer varmış. Oyun diyarında bir çocuk varmış ama oyun diyarında herkes hayvanmış ama çocuk bir insanmış, çocuğun adı Mini'ymiş. Mini hayvanlarla konuşamadığı için çok sıkılmış. Bir gün Mini'nin aklına bir şey gelmiş, hemen bir icat yapmış, aradan iki yıl geçmiş. Mini sonunda icadını bitirmiş, hemen selâlelin oraya gitmiş ve hemen hayvanlara icadını göstermiş ve hemen çalıştırmış, icat çok güçlüdür, hayvanlar rahatsız olmuş. Mini özüne dönmüş, sonra birden kapidan bir kadın çıkmış, Mini diye bağırıyor. Mini'yi götürüyor onu sarılmış, bir senin annemin demis, çocukken onu burada unutmuşlar, sonra hemen Mini arkadaşlarına veda edip Dünyaya gitmişler ve Mini sene kadar Dünyada oynayarak ve eğlenerek mutlu yaşamış.

15. ETKİNLİK

"Bulut", "ağaç" ve "kuş" sözcüklerini kullanarak bir öykü yazalım.

Bencil Ağaç

Bir gün, bir göğüs varmış. Bu ağaç busları ve yağmur bulutlarını hiç görme hiç sevmemiş. Bu nedenden dolayı birine onu sevmemiş. Bir gün yalancı yollarla bir bus gelmiş. Bu bus o ağacın altına konmuş. Ağaç hemen hamurdanmaya başlamış, demişki:

— Hiçbir bus benim altına konamaz, demiş.

Efesi günler de hiç yağmur yağmamış ve hiçbir bus veya bulut gelmemiş. Bu nedenle ağaç çok üzülür. Sonra o bus geri gelmiş ve demişki:

— Sen doğada çok önemli bir varlısın, bu yüzden de doğadaki her canlıyı sevmelisin, demiş.

Bu ağaç bunu duyduktan sonra bir daha bencillik yapmamış. Bunu anladığı gün bara

bulutlar yağmur yağdırıyor. Bu ağaç çok mutlu olmuş. Bir daha da yapmamış.

13. ETKİNLİK

Sayın Belediye Başkanı,

Öncelikle çocukların parklara
azalıyor. Sizden boş arsalara
apartman yerine çocuk parkları
yapmanızı istiyorum. Türkiye'de
genel olarak her gün bir çocuk
sokakta oyun oynuyor. Ben de
bahçemizin çimlerini solduğu için
genel olarak boş sokakta o-
yun oynamak zorunda kalıyorum.

Sizden istediğim arsalara ev yap-
mak yerine oyun parkları yapma-
nızdır. İsteğini gerçekleştiriris rica ederim.
Saygılarımla...

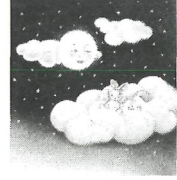
11. ETKİNLİK

Canım Arkadaşım,

Seni ne kadar özlediğimi bilememsin.
 İki sen geces hafta "Türkiye'ye gelmek
 istiyorum. Ama arada yani Türkiye'de
 bayramlar nasıl geçiyor?" diye soruyor ya
 ben de cevapları veriyordum işte.
 Burada bayramlar çok güzel. Almanya'da
 güzel geçiyor. Çocuklar işte yetişkinler sadece
 Ramazan Bayramı'nda ee Kurban Bayramı'nda
 birbirlerinin bayramını kutluyorlar. Sanki
 başka bayram yok gibi. Türkiye'de mi?
 Eee, Almanya'da bayramlar nasıl kutlanı-
 yor Akanya? Sende bana cevap yazıyor
 mu?
 Seni çok seven arkadaşın.

KARİKATÜR

14. ETKİNLİK

Aşağıda verilen karikatürde anlatılanlara ilişkin düşüncelerimizi yazalım.

Atilla Özer - <http://home.anadolu.edu.tr/~aozer/calismalar.htm>, 07.11.2008

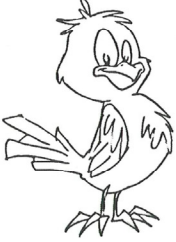
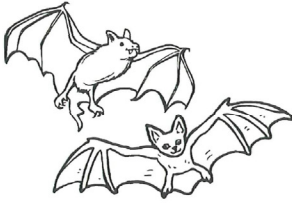
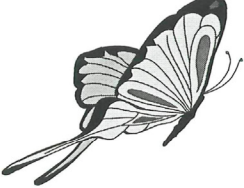
Bence, bu karikatürde... ağaçları besip besip uzun uzun
kiralatıyor yapıyorlar. Bu yüzden de ağaçların
yanında oturuyorlar.

ANLAM ÇÖZÜMLEME ÇİZELGESİ

12. ETKİNLİK

ANLAM ÇÖZÜMLEME ÇİZELGESİ (kuş)

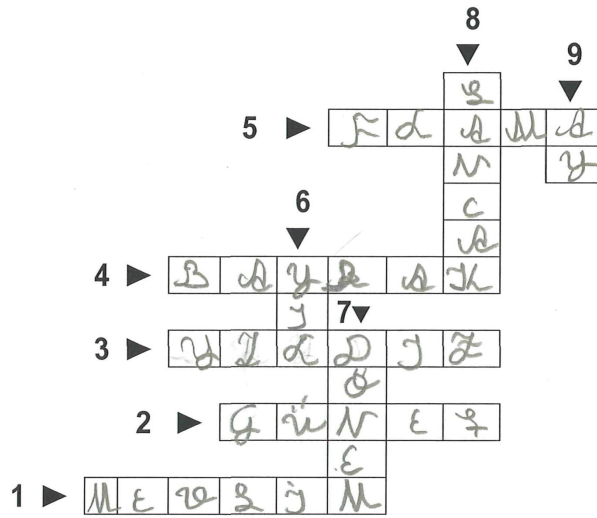
ÖZELLİKLER	gagalı	vücudu kıllarla kaplı	kanatlı	yumurtlama	tüyü	doğurma	zar kanatlı	gece uçuşu	öme
KAVRAMLAR									
 kuş	+		+		+				+
 yarasa			+			+		+	
 kelebek			+				+		

BULMACALAR

13. ETKİNLİK

AY
BAYRAK
DÖNEM
FLAMA
GÜNEŞ
MEVSİM
SANCAK
YIL
YILDIZ

SOLDAN SAĞA

1. Yılın dört bölümünden her biri.
2. Ay ve Dünya'ya ışık ve ısı veren büyük gökcsimi.
3. Güneş ve Ay dışında gökyüzünde görülen ışıklı gökcsimi.
4. Bir ulusun simgesi olan renkli, dikdörtgen biçimli kumaş.
5. Okulların simgesi olan yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.

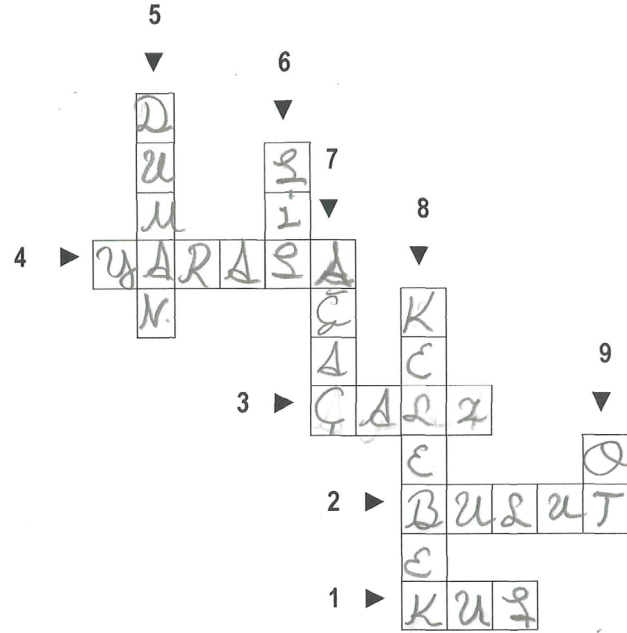
YUKARIDAN AŞAĞIYA

6. On iki aylık süre.
7. Belli özellikleri olan zaman süresi.
8. Askeri birliklerin simgesi olan yazı işlemeli, kenarları saçaklı ve gönderli bayrak.
9. Dünyanın uydusu olan gökcsimi.

16. ETKİNLİK

- ~~AĞAÇ~~
- ~~BULUT~~
- ~~ÇALI~~
- ~~DUMAN~~
- ~~KELEBEK~~
- ~~KUŞ~~
- ~~OT~~
- ~~Sis~~
- ~~YARASA~~

SOLDAN SAĞA

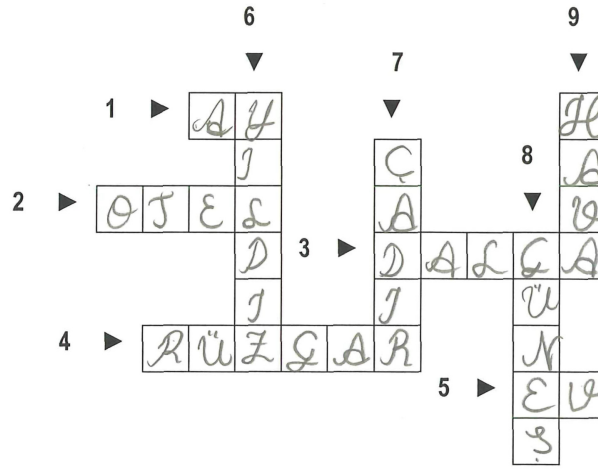
1. Yumurtlayan, vücudu tüylerle örtülü, gagalı, iki ayaklı, iki kanatlı uçucu hayvan.
2. Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan gökyüzündeki yığınlar.
3. Ağaçtan küçük, dalları çok çatalı ve sapları odunsu bitki.
4. Ön ayakları perdeli, vücudu yumuşak sık kıllarla kaplı uçabilen, doğuran hayvan.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. Yanmayla oluşan kara ya da esmer renkli gaz.
6. Havadaki su damlacıkları ve taneciklerinden oluşan yere değen duman.
7. Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.
8. Vücudu ince pullarla ve türlü renklerle örtülü, dört kanatlı böcek.
9. İlkbaharda bitip bir, iki mevsim sonra kuruyan küçük bitki.

21. ETKİNLİK

AY
DALGA
GÜNEŞ
OTEL
ÇADIR

YILDIZ
HAVA
RÜZGÂR
EV

SOLDAN SAĞA

1. Dünyanın uydusu olan gökcismi.
2. Yolcu ve gezmenlere geceleme olanağı sağlayan işletme
3. Su yüzeylerinde rüzgârın etkisiyle oluşan devinim.
4. Havanın yer değişmesiyle oluşan esinti.

YUKARIDAN AŞAĞIYA

5. İçinde oturulan, barınılan konut.
6. Güneş ve Ay dışında gökyüzünde görülen ışıklı gökcisimlerinden her biri
7. Keçe, deri, kıl dokuma ya da kalın bezden yapılarak direklerle tutturulan, taşınabilir barınak.
8. Dünyaya ışık ve ısı veren büyük gökcismi.
9. Canlıların solunumuna yarayan renksiz, kokusuz, akışkan gaz.